

नालन्दा-देवनागरी-पालि-गन्धमालाय

सुत्तपिटके

मज्झिमा निकाय पालि

(२. मज्झिमपण्णासकं)

बु० २५०२

वि० २०१५

१९५८

Bill No. 2 / 07-08

2008-03-83

on your mobile

sms STOCK

to 8888.

~~मज्झिम~~ मज्झिम निकाय पाणि
(of the सुत्तपिटक - 2. मज्झिम
पुण्यसकम - Edited by महाप्रोफेसर
राहुल ~~सिंह~~ सौकुमार्यन and भिक्षु जगदीश
कश्यप .
(मज्झिम देवनागरी पाणि Series)
मज्झिम, 1958.

Buddhism

50

नालन्दा - देवनागरी - पालि - ग्रन्थमालाय

सुत्तपिटके

मज्झिमनिकायपालि

(२. मज्झिमपण्णासकं)

संसोधको

महापण्डितो राहुलसङ्किच्चानो

पधानसंसोधको

भिक्षु जगदीसकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन

पकासिता

बु० २५०२

वि० २०१५

१९५८

1311

DATA ENTERED

Date 01/07/08

SANS
294.382 3
SUT

	KALANIDHI
	Rare Book Collection
	ACC. No. R-383
IGNCA	Date: 26-3-08

Nalanda-Devanāgarī-Pali-Series

THE MAJJHIMA NIKĀYA

(2. MAJJHIMA PANNĀSAKAM)

Editor

MAHAPANDITA RAHULA SANKRITYAYANA

General Editor

BHIKKHU J. KASHYAP

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2502

V. E. 2015

1958

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hinayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijinsky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote: "The whole life of my wife and all of mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *tr̥ṣṇā* or *taṇhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *daśaśīla* or *daśaśīkṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words: "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver." The first five are the Buddhist *pañcaśīla*.

Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-merayamajja-pamādaṭṭhānā
 veramaṇī sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's *pañcaśīla* we will develop patience, courage, love

and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇaṃ paramaṃ sukhaṃ : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṃsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself”. Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli

and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

मज्झिमनिकायपालि

(मज्झिमपण्णासकं)

सूची

	पिट्ठका		पिट्ठका
१. कन्दरकसुत्तं	३	§ २. आनन्दो धम्मदेसनाय अनुञ्जातो	२१
§ १. कन्दरकपरिव्वाजकस्स उदानं	३	§ ३. सेखो पाटिपदो	२१
§ २. गहनं हेतं यदिदं मनुस्सा	४	(१) सीलसम्पन्नो होति	२१
§ ३. चत्तारो पुग्गला	५	(२) इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति	२२
§ ४. चतुन्नं पुग्गलानं वित्थार- देसना	७	(३) भोजने मत्तञ्जू होति	२२
(क) अत्तन्तपो पुग्गलो	७	(४) जागरियं अनुयुत्तो होति	२२
(ख) परन्तपो पुग्गलो	८	(५) सत्तहि सद्धम्मेहि समन्ना- गतो होति	२३
(ग) अत्तन्तपो च परन्तपो च पुग्गलो	८	§ ४. अपुच्चण्डताय समापन्नो	२४
(घ) नेवत्तन्तपो न परन्तपो पुग्गलो	९	§ ५. विज्जाचरणसम्पन्नो	२५
२. अट्ठकनागरसुत्तं	१५	४. पोतलियसुत्तं	२७
§ १. दसमस्स गहपतिस्स पञ्हो	१५	§ १. गहपतिनो वोहारसमु- च्छेदो	२७
§ २. आयस्मतो आनन्दस्स पञ्हविसज्जना	१६	§ २. अरियविनये वोहार- समुच्छेदो	२८
§ ३. दसमस्स गहपतिस्स पसादो	१८	(१) पाणातिपातो पहातब्बो	२९
३. सेखसुत्तं	७२	(२) अदिन्नादानं पहातब्बं	२९
§ १. सक्यानां नवं सन्थागारं	२०	(३) मुसावादो पहातब्बो	३०
		(४) पिसुणा वाचा पहातब्बा	३०
		(५) गिद्धिलोभो पहातब्बो	३१
		(६) निन्दारोसो पहातब्बो	३१
		(७) कोधूपायासो पहातब्बो	३२
		(८) अतिमानो पहातब्बो	३२

पिटृङ्का	पिटृङ्का
§ ३. सब्बेन सब्बं वोहार- समुच्छेदो ३३	§ ३. गोवतिकस्स उपासकत्त- पटिजानना ६५
अट्टिकङ्कलूपमा कामा ३३	§ ४. कुक्कुरवतिकस्स उप-
मंसपेसूपमा कामा ३४	सम्पदा ६५
तिणुक्कूपमा कामा ३४	८. अभयराजकुमारसुत्तं ६७
अङ्गारकासूपमा कामा ३५	§ १. ननु तथागतो अप्पियं
सुपिनकूपमा कामा ३५	भासेय्य ६७
याचितकूपमा कामा ३५	§ २. अनुकम्पाय अप्पियं पि
रुक्खफलूपमा कामा ३६	भासेय्य ७०
§ ४. पोतलिगहपत्तिस्स उपास- कत्तपटिवेदना ३७	§ ३. ननु ठानसोवेतं तथागतं पटिभाति ७०
५. जीवकसुत्तं ४३	९. बहुवेदनियसुत्तं ७२
§ १. तिकोटिपरिसुद्धं मंसं ३९	§ १. कतिवेदना—तिस्सो वा
§ २. मेत्ताविहारी अनवज्जं	द्वे वा ७२
आहारं आहारेति ३९	§ २. परियायदेसिता वेदना ७३
§ ३. करुणा-मुदिता-उपेक्खा-	§ ३. पणीतपणीततरानि
विहारी अनवज्जं आहारं	सुखानि ७४
आहारेति ४०	१०. अपण्णकसुत्तं ७७
§ ४. पञ्चहि ठानेहि अपुञ्जं ४२	§ १. अपण्णको धम्मो ७७
६. उपालिसुत्तं ४३	§ २. चत्तारो पुग्गला
७. कुक्कुरवतिकसुत्तं ६१	तस्सुद्धानं ९१
§ १. गोकुक्कुरवतिकानं गतियो ६१	११. अम्बलट्टिकराहुलोवादसुत्तं ९२
§ २. भगवता पवेदितानि	§ १. तुच्छउदकाधानूपमो मुसा-
चत्तारि कम्मामि ६३	वादी ९२
(१) कण्हं कम्मं ६४	§ २. पञ्चवेक्खित्वा कम्मं
(२) सुक्कं कम्मं ६४	कातब्बं ९४
(३) कण्हसुक्कं कम्मं ६४	१२. महाराहुलोवादसुत्तं १००
(४) अकण्हअसुक्कं कम्मं ६५	§ १. पञ्चसु खन्धेसु अनत्त-
	भावना १००

	पिटृङ्का		पिटृङ्का
§ २. पञ्चसु धातुसु अनन्त- भावना	१०१	§ ४. अस्साजानीयूपमो भिक्षु	१२८
§ ३. पठवीसमा भावना	१०३	१६. लटुक्किपोमसुत्तं	१३१
§ ४. आपोसमा भावना	१०३	§ १. उदायिस्स भगवति पसादो	१३१
§ ५. तेजोसमा भावना	१०३	§ २. मोघपुरिसानं सिक्खा- कामानं च नानाकरणं	१३३
§ ६. वायोसमा भावना	१०४	§ ३. चत्तारो पुग्गला	१३७
§ ७. आकाससमा भावना	१०४	§ ४. सब्बसंयोजनप्पहानं	१३८
§ ८. चत्तारो ब्रह्मविहारा	१०४	१७. चातुमसुत्तं	१४१
§ ९. आनापानभावना	१०५	§ १. भगवता भिक्षू पणा- मिता	१४१
१३. चूळमालुक्यसुत्तं	१०७	§ २. चत्तारि पब्बजित- भयानि	१४४
§ १. मालुक्यपुत्तस्स अव्याकत- पञ्हा	१०७	ऊमिभयं	१४४
§ २. सल्लविद्धपुरिसस्स उपमा	११०	कुम्भीलभयं	१४५
§ ३. कस्मा अव्याकतं	१११	आवट्टभयं	१४६
१४. महामालुक्यसुत्तं	११४	सुसुकाभयं	१४७
§ १. पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि	११४	१८. नळकपानसुत्तं	१४८
§ २. ओरम्भागियसंयोजन- पहानपटिपदा	११५	§ १. अनुरुद्धं उद्दिस्स भगवतो ओवादो	१४८
§ ३. चेतोविमुत्ति पञ्जा- विमुत्ति	११९	§ २. कालङ्कते उपपत्तीसु व्याकरणं	१५०
१५. भद्दालिसुत्तं	१२०	१९. गोलियानिसुत्तं	१५६
§ १. एकासनभोजने भद्दा- लिस्स अनुस्साहो	१२०	§ १. आरञ्जिकपटिपत्तियं सारिपुत्तस्स ओवादो	१५६
§ २. सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारी	१२३	सगारवेन भवितब्बं	१५६
§ ३. आपत्तिबहुला च अना- पत्तिबहुला च	१२६	आसनकुसलेन भवितब्बं	१५६

पिटुङ्गा

पिटुङ्गा

आभिसमाचरिको धम्मो	
जानितब्बो	१५७
यथाकालं पविसितब्बं	
पटिक्कमितब्बं	१५७
न कुलेसु चारित्तं आप-	
ज्जितब्बं	१५७
अनुद्धतेन भवितब्बं	१५८
अमुखरेन भवितब्बं	१५८
सुवचेन भवितब्बं	१५८
इन्द्रियेसु गुत्तद्वारेन भवि-	
तब्बं	१५८
भोजनेन मत्तञ्जुना भवि-	
तब्बं	१५९
जागरियं अनुयुत्तेन भवि-	
तब्बं	१५९
आरद्धविरियेन भवितब्बं	१५९
उपट्टितस्सतिना भवि-	
तब्बं	१५९
समाहितेन भवितब्बं	१६०
पञ्चवता भवितब्बं	१६०
धम्म-विनये योगो	१६०
आरूप्ये योगो करणीयो	१६०
उत्तरिमनुस्सधम्मो योगो	
करणीयो	१६१
२०. कीटागिरिसुत्तं	१६२
§ १. रत्तिभोजनाविरमणे	
भिक्षूनं अनुस्साहो	१६२
§ २. अप्पमादेन करणीयं	
अकरणीयं	१६७

§ ३. अनुपुब्बपटिपदा अञ्जा-	
राधना	१७०
तस्सुद्धानं	७२
२१. तेविज्जवच्छसुत्तं	१७३
§ १. भगवतो सब्बञ्जुता	१७३
तेविज्जो भगवा	१७४
§ २. अञ्जतित्थियानं गति	१७४
२२. अग्गिवच्छगोत्तसुत्तं	१७६
§ १. तथागतो दिट्ठिगतानि	
अनुपगतो	१७६
§ २. सब्बमञ्जितानं खया	
विमुत्तो	१७९
§ ३. निब्बुतगो व तथागतो	१८०
§ ४. सारे पतिट्ठितं पावचनं	१८२
२३. महावच्छगोत्तसुत्तं	१८४
§ १. कुसलाकुसलानं सङ्खित्त-	
देसना	१८४
§ २. सावकसाविकानं आरा-	
धना	१८५
§ ३. वच्छगोत्तस्स पब्बज्जा	
उपसम्पदा	१८९
§ ४. महिद्धिको वच्छगोत्तो	
भिक्षु	१९२
२४. दीघनखसुत्तं	१९३
§ १. खमतिनखमति	१९३
§ २. भगवतो अनिच्चदेसना	१९५
§ ३. धम्मानं अभिञ्जापहानं	१९६

	पिटृङ्का		पिटृङ्का
२५. मागण्डियसुत्तं	१९८	२९. चूलसकुलुदायिसुत्तं	२५५
§ १. भूनहुनो समणो गोतमो	१९८	§ १. सततं समितं सब्बञ्जुता	२५५
§ २. अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो	२००	§ २. पुब्बन्तापरन्तपञ्च-	
§ ३. कतमं आरोग्यं कतमं		विस्सज्जने समत्थो	२५७
निब्बानं	२०६	§ ३. अयं परमो वण्णो	२५८
§ ४. मागण्डियस्स पव्वज्जा	२१०	§ ४. एकन्तसुखस्स लोकस्स	
२६. सन्दकसुत्तं	२११	सच्छिकिरिया	२६१
§ १. चत्तारो अब्रह्मचरिय-		§ ५. उदायिस्स पव्वज्जा	२६५
वासा	२११	३०. वेखनसमुत्तं	२६७
§ २. चत्तारि अनस्सासिकानि		§ १. अयं परमो वण्णो	२६७
ब्रह्मचरियानि	२१७	§ २. मणिवेल्लुरियवण्णो अत्ता	
§ ३. तथागतो किंवादी	२२०	होति	२६८
२७. महासकुलुदायिसुत्तं	२२४	§ ३. कामसुखा कामग्गसुखं	
§ १. गणाचरियेसु को सावक-		अग्गं	२६८
सक्कतो	२२४	तस्सुदानं	२७०
§ २. उदायिमत्तं निराकत्तं	२२८	३१. घटिकारसुत्तं	२७१
§ ३. बुद्धे पञ्च धम्मा	२३२	§ १. वेगळिङ्गे भगवा	
(१) परमेन सीलक्खन्धेन		कस्सपो	२७१
समन्नागतो	२३२	§ २. बाराणसियं भगवा	
(२) अभिज्जाय धम्मं देसेति	२३२	कस्सपो	२७५
(३) परमेन पज्जाक्खन्धेन		§ ३. घटिकारस्स कुम्भकारस्स	
समन्नागतो	२३३	गुणा	२७७
(४) अरियसच्चदेसना	२३३	३२. रट्टपालसुत्तं	२८१
(५) सावका अभिज्जावोसान-		§ १. रट्टपालपव्वज्जा	२८१
पारमिप्पता	२३४	§ २. रट्टपालेन मातापितुभं	
२८. समणमुण्डिकसुत्तं	२४७	उद्दस्सनं	२८६
§ १. उग्गाहमानस्स परि-		§ ३. चत्तारि पारिजुञ्जानि	२८९
ब्बाजकस्स वादो	२४७	§ ४. भगवता उद्दिट्ठा चत्तारो	
§ २. सम्पन्नकुसलस्स पुरिस-		धम्मुद्देसा	२९२
पुग्गलस्स दस धम्मा	२४९		

३३. मखादेवसुतं	पिटुङ्का ३००
§ १. मिथिलायं राजा मखा- देवो	३००
§ २. रञ्जो मखादेवस्स पुत्त- पपुत्तका	३०२
§ ३. निमि राजा तेसं पच्छि- मको	३०४
§ ४. तथागतो व राजा मखादेवो अहोसि	३०८
३४. मधुरसुतं	३१०
§ १. धनलब्भा यस्सकस्सचि मनापचारिता	३१०
§ २. सुगति दुग्गति वा कम्म- विनिबद्धा	३१२
§ ३. रञ्जो माधुरस्स उपा- सकत्तपटिवेदनं	३१६
३५. बोधिराजकुमारसुतं	३१८
§ १. राजकुमारपासादे भगवा निमन्तितो	३१८
§ २. बोधिसत्तचरिया आळारो कालामो	३२०
उदको रामपुत्तो	३२२
उरुवेलायं दुक्करचरिया	३२३
सम्मासम्बोधि	३३१
§ ३. ब्रह्मयाचना	३३२
§ ४. धम्मचक्कपवत्तनं	३३५
§ ५. पञ्च पधानियङ्गानि	३३९
§ ६. बोधिराजकुमारस्स उपा- सकत्तपटिवेदनं	३४२

३६. अङ्गुलिमालसुतं	पिटुङ्का ३४४
§ १. अङ्गुलिमालपब्बज्जा	३४४
§ २. भगवतो पच्छासमणो अङ्गुलिमालो	३४६
§ ३. मूळहगम्भाय इत्थिया सोत्थिभावो	३४८
§ ४. अरहा आयस्मा अङ्गुलि- मालो	३४९
३७. पियजातिकसुतं	३५२
§ १. गहपतिपुत्तकालकिरिया- वत्थु	३५२
§ २. पसेनदिस्स मल्लिकाय पुच्छा	३५३
§ ३. मल्लिकाय धम्मी कथा	३५६
३८. बाहितिकसुतं	३५९
§ १. ओपारम्भो काय-वची- मनोसमाचारो	३५९
§ २. अनोपारम्भो काय-वची- मनोसमाचारो	३६२
§ ३. कोसलरञ्जो अत्तमनता	३६२
§ ४. भगवतो अनुमोदना	३६४
३९. धम्मचेतियसुतं	३६५
§ १. कोसलरञ्जो भगवति निपच्चकारो	३६५
§ २. कोसलरञ्जो भगवति धम्मन्वयो	३६७
भिक्खूसु समग्गता	३६७
भिक्खूनं हट्ठपहट्ठता	३६८
भिक्खुपरिसा सुविनीता	३६९

	पिटृङ्का
वादरोपनका पण्डिता	
सावका सम्पज्जन्ति ३६९	
थपतीनं भगवति सद्धा ३७१	
४०. कण्णकत्थलसुत्तं ३७३	
§ १. रञ्जो सब्बञ्जुतं	
आरब्भ पुच्छा ३७३	
§ २. चातुवणिसुद्धिपुच्छा ३७५	
§ ३. अधिदेवं पुच्छा ३७८	
§ ४. अधिब्रह्मं पुच्छा ३८०	
तस्सुदानं ३८१	
४१. ब्रह्मायुसुत्तं ३८२	
§ १. महापुरिसलक्खणसम-	
न्नागतो भगवा ३८२	
§ २. ब्रह्मायुब्राह्मणस्स भग-	
वति निपच्चकारो ३८९	
§ ३. ब्रह्मायुब्राह्मणस्स अना-	
गामिता ३९३	
४२. सेलसुत्तं ३९६	
§ १. केणियेन जटिलेन भगवा	
निमन्तितो ३९६	
§ २. सेलब्राह्मणस्स भगवति	
पसादो ३९७	
§ ३. सेलब्राह्मणपब्बज्जा ४००	
§ ४. सपरिसस्स सेलस्स अरह-	
त्तलाभो ४०२	
४३. अस्सलायनसुत्तं ४०३	
§ १. अस्सलायनस्स जाति-	
वादो निराकतो ४०३	
§ २. असितदेवलइसिवत्थु ४११	

	पिटृङ्का
४४. घोटमुखसुत्तं ४१४	
§ १. आयस्सतो उदेनस्स धम्म-	
देसना ४१४	
चत्तारो पुग्गला ४१५	
द्वे परिसा ४१६	
(१) अत्तन्तपो अत्तपरितापना-	
नुयोगमनुयुत्तो ४१८	
(२) परन्तपो परपरितापना-	
नुयोगमनुयुत्तो ४१९	
(३) अत्तन्तपो च अत्तपरि-	
तापनानुयोगमनुयुत्तो,	
परन्तपो च परपरि-	
तापनानुयोगमनु-	
युत्तो ४१९	
(४) नेवत्तन्तपो नात्तपरिताप-	
नानुयोगमनुयुत्तो, न	
परन्तपो न परपरि-	
तापनानुयोगमनुयुत्तो ४२०	
§ २. घोटमुखस्स ब्राह्मणस्स	
सरणगमनं ४२४	
४५. चङ्कीसुत्तं ४२७	
§ १. चङ्की ब्राह्मणो भगवन्त-	
मुपसङ्कमि ४२७	
§ २. भारद्वाजपुच्छावि-	
सज्जनं ४३१	
(१) इदमेव सच्चं मोघमज्जं ४३२	
(२) कित्तावता सच्चानुरक्खणा	
होति ४३४	
(३) कित्तावता सच्चानुबोधो	
होति ४३५	

पिटृङ्का

पिटृङ्का

(४) कित्तावता सच्चानुष्पति

होति ४३७

§ ३. भारद्वाजसरणगमनं ४३९

४६. एसुकारीसुतं ४४१

§ १. चतस्सो पारिचरिया ४४१

§ २. चत्तारि धनानि ४४३

४७. धनञ्जानिसुतं ४४९

§ १. सारिपुत्त-धनञ्जानि-
ब्राह्मणवत्थु ४४९§ २. अधम्मचारी निरया न
मुच्चति ४५१§ ३. अधम्मचारि-धम्म-
चारीसु कतमो सेय्यो ४५४

§ ४. ब्रह्मसहव्यताय मग्गो ४५७

४८. वासेट्टसुतं ४६२

§ १. वासेट्ट-भारद्वाजानं माण-
वानं अन्तरकथा ४६२§ २. जातिवादं आरब्भ भगवतो
देसना ४६३§ ३. वासेट्ट-भारद्वाजानं
सरणगमनं ४६८

४९. सुभसुतं ४६९

§ १. गहट्टपब्बजितकम्मट्टानेसु
विभज्जवादो ४६९

§ २. अन्धवेणूपमा ब्राह्मणा ४७१

§ ३. उत्तरिमानुस्सधम्मानं
सच्छिकिरिया ४७३§ ४. अनुकम्पजातिका समणा
सेट्ठा ४७६

§ ५. ब्रह्मानं सहव्यताय मग्गो ४७८

§ ६. सुभस्स माणवस्स सरण-
गमनं ४८०

५०. सङ्गारवसुतं ४८२

§ १. सङ्गारव-धनञ्जानी-
वत्थु ४८२§ २. दिट्ठधम्माभिञ्जावोसान-
पारमिप्पत्तो भगवा ४८३

बोधिसत्तचरिया ४८४

तिस्सो अस्सुतपुब्बा
उपमा ४८७

अप्पाणकं ज्ञानं ४९०

सब्बसो आहारुपच्छेदो ४९२

बोधिलाभो ४९५

§ ३. देवानं अत्थिता ४९६

§ ४. सङ्गारवस्स माणवस्स
सरणगमनं ४९७

तस्सुदानं ४९७

सुत्तपिटके
मज्झिमनिकायो
मज्झिमनिकायसंस्कृतसंस्कृत
(मज्झिमपण्णासकं)

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

मज्झिमनिकायपालि

मज्झिमपण्णासकं

१. कन्दरकसुत्तं

§ १. कन्दरकपरिब्बाजकस्स उदानं

१. एवं मे' सुतं । एकं समयं भगवा चम्पायं विहरति गग्ग-
राय पोक्खरणिya तीरे महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि । अथ खो पेस्सो च
हत्थारोहपुत्तो कन्दरको च परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा पेस्सो हत्थारोहपुत्तो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि । कन्दरको पन परिब्बाजको भगवता सद्धि सम्मोदि । 5
सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं
ठितो खो कन्दरको परिब्बाजको तुण्हीभूतं तुण्हीभूतं भिक्खुसङ्घं अनु-
विलोकेत्वा भगवन्तं एतदवोच — “अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो
गोतम, यावज्जिदं भोता गोतमेन सम्मा भिक्खुसङ्घो पटिपादितो !
ये पि ते, भो गोतम, अहेसुं अतीतमद्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा ते 10
पि भगवन्तो एतपरमं येव सम्मा भिक्खुसङ्घं पटिपादेसुं — सेय्यथापि
एतरहि भोता गोतमेन सम्मा भिक्खुसङ्घो पटिपादितो । ये पि ते,
भो गोतम, भविस्सन्ति अनागतमद्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा ते पि
भगवन्तो एतपरमं येव सम्मा भिक्खुसङ्घं पटिपादेस्सन्ति — सेय्यथापि
एतरहि भोता गोतमेन सम्मा भिक्खुसङ्घो पटिपादितो” ति । 15

२. “एवमेतं, कन्दरक, एवमेतं, कन्दरक । ये पि ते, कन्दरक,
अहेसुं अतीतमद्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा ते पि भगवन्तो एतपरमं
येव सम्मा भिक्खुसङ्घं पटिपादेसुं — सेय्यथापि एतरहि मया सम्मा

भिक्षुसङ्घो पटिपादितो । ये पि ते, कन्दरक, भविस्सन्ति अनागत-
मद्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा ते पि भगवन्तो एतपरमं येव सम्मा
भिक्षुसङ्घं पटिपादेस्सन्ति - सेय्यथापि एतरहि मया सम्मा भिक्षु-
सङ्घो पटिपादितो ।

- 5 “सन्ति हि, कन्दरक, भिक्षू इमस्मि भिक्षुसङ्घे अरहन्तो
खीणासवा वुसितवन्तो कतकरणीया ओहितभारा अनुप्पत्तसदत्था
परिक्खीणभवसंयोजना सम्मदञ्जाविमुत्ता । सन्ति हि^१, कन्दरक,
भिक्षू इमस्मि भिक्षुसङ्घे सेक्खा^२ सन्ततसीला सन्ततवुत्तिनो निपका
निपकवुत्तिनो; ते चतूसु^३ सतिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठितचित्ता विहरन्ति ।
R.I 340 10 कतमेसु चतूसु ? इध, कन्दरक, भिक्षु काये कायानुपस्सी विहरति
आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेद-
नासु वेदनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके
अभिज्झादोमनस्सं; चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो
सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; धम्मसेसु धम्मानुपस्सी विहरति
15 आतापी सम्पजानो सतिमा, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं” ति ।

§ २. गहनं हेतं यदिदं मनुस्सा

३. एवं वुत्ते, पेस्सो हत्थारोहपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -
“अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! याव सुपञ्जत्ता चिमे, भन्ते^४,
भगवता^५ चत्तारो सतिपट्टाना सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं^६
समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय^७ जायस्स अधिगमाय
20 निब्बानस्स सच्छिकिरियाय । मयं पि हि, भन्ते, गिही ओदातवसना
कालेनं कालं इमेसु चतूसु सतिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठितचित्ता विहराम । इध
मयं, भन्ते, काये कायानुपस्सिनो^८ विहराम आतापिनो सम्पजाना
सतिमन्तो, विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु वेदनानुपस्सिनो
विहराम आतापिनो सम्पजाना सतिमन्तो, विनेय्य लोके अभिज्झा-
दोमनस्सं; चित्ते चित्तानुपस्सिनो विहराम आतापिनो सम्पजाना सति-
B. 3 25

१. पन - सी०, स्या०, रो० । २. सेक्खा - सी०, स्या०, रो० । ३. चतुसु - सी०, रो० ।
४-४. स्या० पोत्यके नत्थि । ५. परिद्वानं - सी०, रो० । ६. अत्यगमाय - रो० । ७. काया-
नुपस्सी - सी०, रो० ।

मन्तो, विनेय्य लोके अभिज्ज्ञादोमनस्सं; धम्मेषु धम्मानुपस्सिनो विहराम आतापिनो सम्पजाना सतिमन्तो, विनेय्य लोके अभिज्ज्ञादोमनस्सं। अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते! यावञ्चिदं, भन्ते, भगवा एवं मनुस्सगहने एवं मनुस्सकसटे एवं मनुस्ससाठेय्ये वत्तमाने सत्तानं हिताहितं जानाति। गहनञ्हेतं, भन्ते, यदिदं मनुस्सा; उत्तानकञ्हेतं, 5 भन्ते, यदिदं पसवो। अहं हि, भन्ते, प्होमि हत्थिदम्मं सारेतुं। यावत्त-केन अन्तरेण चम्पं गतागतं करिस्सति सब्बानि तानि साठेय्यानि कूटेय्यानि वड्ढेय्यानि जिम्हेय्यानि पातुकरिस्सति। अम्हाकं पन, भन्ते, दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा अञ्जथा व^१ कायेन समुदाचरन्ति अञ्जथा व वाचाय अञ्जथा व नेसं चित्तं होति। 10 अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते! यावञ्चिदं^२, भन्ते, भगवा एवं मनुस्स-गहने एवं मनुस्सकसटे एवं मनुस्ससाठेय्ये वत्तमाने सत्तानं हिता-हितं जानाति। गहनञ्हेतं, भन्ते, यदिदं मनुस्सा; उत्तानकञ्हेतं, भन्ते, यदिदं पसवो” ति।

§ ३. चत्तारो पुगला

४. “एवमेतं, पेस्स, एवमेतं, पेस्स। गहनञ्हेतं, पेस्स, 15 यदिदं मनुस्सा; उत्तानकञ्हेतं, पेस्स, यदिदं पसवो। चत्तारो मे, पेस्स, पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकिस्मि। कतमे चत्तारो? इध, पेस्स, एकच्चो पुगलो अत्तन्तपो होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो; इध पन, पेस्स, एकच्चो पुगलो परन्तपो होति परपरितापनानुयोग-मनुयुत्तो; इध पन, पेस्स, एकच्चो पुगलो अत्तन्तपो च होति अत्त- 20 परितापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो; इध पन, पेस्स, एकच्चो पुगलो नेवत्तन्तपो होति नात्तपरितापनानु-योगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो। सो अन-त्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुख-पटिसंवेदी^३ ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति। इमेसं, पेस्स, चतुन्नं पुग- 25 लानं कतमो ते पुगलो चित्तं आराधेती” ति?

“य्वायं, भन्ते, पुगलो अत्तन्तपो अत्तपरितापनानुयोगमनु-युत्तो, अयं मे पुगलो चित्तं नाराधेति। योपायं, भन्ते, पुगलो

B. 4

परन्तपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, अयं पि मे पुग्गलो चित्तं नाराधेति । योपायं, भन्ते, पुग्गलो अत्तन्तपो च अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, अयं पि मे पुग्गलो चित्तं नाराधेति । यो च खो अयं, भन्ते, पुग्गलो नेवत्तन्तपो नात्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुखपटिसंवेदी^१ ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति - अयमेव मे पुग्गलो चित्तं आराधेती" ति ।

R. 342

५. "कस्मा पन ते, पेस्स, इमे तयो पुग्गला चित्तं नाराधेन्ती" ति ?

"य्वायं, भन्ते, पुग्गलो अत्तन्तपो अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो सो अत्तानं सुखकामं दुक्खपटिकूलं^२ आतापेति परितापेति - इमिना मे अयं पुग्गलो चित्तं नाराधेति । योपायं, भन्ते, पुग्गलो परन्तपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो सो परं सुखकामं दुक्खपटिकूलं^३ आतापेति परितापेति - इमिना मे अयं पुग्गलो चित्तं नाराधेति । योपायं, भन्ते, पुग्गलो अत्तन्तपो च अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो सो अत्तानं च परं च सुखकामं^४ दुक्खपटिकूलं^५ आतापेति परितापेति - इमिना मे अयं पुग्गलो चित्तं नाराधेति । यो च खो अयं, भन्ते, पुग्गलो नेवत्तन्तपो नात्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुखपटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति; सो^६ अत्तानं च परं च सुखकामं दुक्खपटिकूलं नेव आतापेति न परितापेति^७ - इमिना मे अयं पुग्गलो चित्तं आराधेति । हन्द, च दानि मयं, भन्ते, गच्छाम; बहु-
किच्चा मयं बहुकरणीया" ति ।

"यस्स दानि त्वं, पेस्स, कालं मञ्जसी" ति ।

अथ खो पेस्सो हत्थारोहपुत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा

१. सुखपटिसंवेदी - म० । २. ०पटिकूलं - सी०, स्या०, रो० । ३. सुखकामे - सी०, रो० । ४. दुक्खपटिकूलं - सी०, रो० । ५-५. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

§ ४. चतुर्न पुग्लानं वित्थारदेसना

६. अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते पेस्से हत्थारोहपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “पण्डितो, भिक्खवे, पेस्सो हत्थारोहपुत्तो; महापञ्जो, भिक्खवे, पेस्सो हत्थारोहपुत्तो! सचे, भिक्खवे, पेस्सो हत्थारोह- 5 पुत्तो मुहुत्तं निसीदेय्य यावस्साहं इमे चत्तारो पुग्ले वित्थारेन विभजिस्सामि^१; महता अत्थेन संयुत्तो अभविस्स^२ । अपि च, भिक्खवे, एत्तावता पि पेस्सो हत्थारोहपुत्तो महता अत्थेन संयुत्तो” ति ।

“एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो, यं भगवा इमे चत्तारो पुग्ले वित्थारेन विभजेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू 10 धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुकं मनसि करोथ; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा एतदवोच —

*Indira Gandhi National
Library for the Blind*

(क) अत्तन्तपो पुग्लो

७. “कतमो च, भिक्खवे, पुग्लो अत्तन्तपो अत्तपरितापनानु- 15 योगमनुयुत्तो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्लो अचेलको होति मुत्ताचारो हत्थापलेखनो^३ नएहिभद्दन्तिको नतिट्ठभद्दन्तिको; नाभिहटं^४ न उद्दिस्सकत्तं न निमन्तनं सादियति; सो न कुम्भीमुखा^५ पटिग्गण्हाति न कळोपिमुखा पटिग्गण्हाति^६ न एलकमन्तरं^७ न दण्डमन्तरं न मुसलमन्तरं न द्विन्नं भुञ्जमानानं न गब्धिभनिया न पायमानाय न 20 पुरिसन्तरगताय न सङ्कित्तीसु न यत्थ सा उपट्ठितो होति न यत्थ मक्खिका सण्डसण्डचारिनी; न मच्छं न मंसं न सुरं न मेरयं न थुसोदकं पिवति । सो एकागारिको वा होति एकालोपिको, द्वागारिको वा होति द्वालोपिको, सत्तागारिको वा होति सत्तालोपिको; एकस्सा

१. विभजामि — सी०, रो० । २. अगमिस्स — सी०, रो० । ३. हत्थावलेखनो — सी०, स्या० । ४. नाभिहत्तं — स्या० । ५. कुम्भीमुखा — सी०, रो० । ६. पटिग्गण्हाति — सी०, रो० । ७. एलकमन्तरं — स्या० ।

R. 343

B. 3

पि दत्तिया यापेति, द्वीहि पि दत्तीहि यापेति, सत्तहि पि दत्तीहि यापेति; एकाहिकम्पि आहारं आहारेति, द्वीहिकम्पि^१ आहारं आहारेति, सत्ताहिकम्पि आहारं आहारेति - इति एवरूपं अद्धमासिकं^२ परियायभत्तभोजनानुयोगमनुयुत्तो विहरति। सो साकभक्खो वा होति, सामाकभक्खो वा होति, नीवारभक्खो वा होति, दद्धुलभक्खो वा होति, हटभक्खो वा होति, कणभक्खो वा होति, आचामभक्खो वा होति, पिञ्जाकभक्खो वा होति, तिणभक्खो वा होति, गोमयभक्खो वा होति; वनमूलफलाहारो यापेति पवत्तफलभोजी। सो साणानि पि धारेति, मसाणानि पि धारेति, छवदुस्सानि पि धारेति, पंसुकूलानि पि धारेति, तिरीटानि पि धारेति, अजिनं पि धारेति, अजिनक्खिपं पि धारेति, कुसचीरं पि धारेति, वाकचीरं पि धारेति, फलकचीरं पि धारेति, केसकम्बलं पि धारेति, वाळकम्बलं^३ पि धारेति, उलूकपक्खं^४ पि धारेति; केसमस्सुलोचको पि होति, केसमस्सुलोचनानुयोगमनुयुत्तो, उब्भट्टको पि होति आसनपटिक्खित्तो, उक्कुटिको पि होति उक्कुटिकप्पधानमनुयुत्तो, कण्टकापस्सयिको पि होति कण्टकापस्सये सेय्यं कप्पेति; सायततियकं पि उदकोरोहनानुयोगमनुयुत्तो विहरति - इति एवरूपं अनेकविहितं कायस्स आतापनपरितापनानुयोगमनुयुत्तो विहरति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तन्तपो अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो।

(ख) परन्तपो पुग्गलो

८. “कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो परन्तपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो ओरब्भिको होति सूकरिको साकुणिको मागविको लुद्दो मच्छयातको चोरो चोरघातको गोघातको बन्धनागारिको ये वा पनञ्जे पि केचि कुरुरकम्मन्ता। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो परन्तपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो।

(ग) अत्तन्तपो च परन्तपो च पुग्गलो

९. “कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो अत्तन्तपो च अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो? इध,

१. द्वाहिकं - सी०। २. अद्धमासिकं - म०। ३. वाल० - स्या०, रो०। ४. उलूकपक्खं - स्या०।

भिक्षवे, एकच्चो पुगलो राजा वा होति खत्तियो मुद्वावसित्तो
 ब्राह्मणो वा महासालो^१ । सो पुरत्थिमेन नगरस्स नवं सन्थागारं
 कारापेत्वा केसमस्सुं ओहारेत्वा खराजिनं निवासेत्वा सप्पितेलेन कायं
 अब्भञ्जित्वा भगविसाणेन^२ पिट्ठं कण्डुवमानो नवं सन्थागारं पविसति
 सद्धिं महेसिया ब्राह्मणेन च पुरोहितेन । सो तत्थ अनन्तरहिताय^३ 5
 भूमिया हरितुपलित्ताय^४ सेय्यं कप्पेति । एकस्साय गाविया सरूप-
 वच्छाय यं एकस्मिं थने खीरं होति तेन राजा यापेति, यं दुतियस्मिं
 थने खीरं होति तेन महेसी यापेति, यं ततियस्मिं थने खीरं होति
 तेन ब्राह्मणो पुरोहितो यापेति, यं चतुर्थस्मिं थने खीरं होति तेन
 अग्निं जुहति^५, अवसेसेन वच्छको यापेति । सो एवमाह — 'एत्ता 10
 उसभा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्ता वच्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय,
 एत्ता वच्छतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एत्ता अजा हञ्जन्तु
 यञ्जत्थाय, एत्ता उरब्भा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय एत्ता^६ अस्सा
 हञ्जन्तु यञ्जत्थाय^७, एत्ता रुक्खा छिज्जन्तु यूपत्थाय, एत्ता
 दब्भा^८ लूयन्तु बरिहिसत्थाया^९' ति । ये पिस्स ते होन्ति दासा ति वा 15
 पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा ते पि दण्डतज्जिता भयतज्जिता
 अस्सुमुखा रुदमाना परिकम्मानि करोन्ति । अयं वुच्चति, भिक्षवे,
 पुगलो अत्तन्तपो च अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च पर-
 रितापनानुयोगमनुयुत्तो ।

(घ) नेवत्तन्तपो न परन्तपो पुगलो

१०. "कतमो च, भिक्षवे, पुगलो नेवत्तन्तपो नात्तपरिताप- 20
 नानुयोगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, सो अन-
 त्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुख-
 पटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति ? इध, भिक्षवे, तथागतो लोके
 उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू
 अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा । सो 25
 इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं
 सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं

१. महासालो — सी० । २. भगविसाणेन — सी०, स्या० । ३. हरितुपत्ताय — सी०,
 रो० । ४. जुहति — सी०, रो० । ५-५. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ६. दब्बा — सी०,
 स्या० । ७. परिसन्थाया — स्या० ।

मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुणं
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । तं धम्मं सुणाति गहपति वा गहपति-
 पुत्तो वा अञ्जतरस्मिं वा कुले पच्चाजातो । सो तं धम्मं सुत्वा
 तथागते सद्धं पटिलभति । सो तेन सद्धापटिलाभेन समन्नागतो इति
 ६ पटिसञ्चिक्खति - 'सम्बाधो घरावासो रजापथो, अब्भोकासो पव्वज्जा ।
 नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुणं एकन्तपरिसुद्धं सद्ध-
 लिखितं ब्रह्मचरियं चरितुं । यन्नूनाहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि
 वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पव्वजेय्यं' ति । सो अपरेन
 समयेन अप्पं वा भोगक्खन्धं पहाय, महन्तं वा भोगक्खन्धं पहाय, अप्पं
 १० वा ज्ञातिपरिवट्टं पहाय, महन्तं वा ज्ञातिपरिवट्टं पहाय, केसमस्सुं
 ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं
 पव्वजति ।

११. "सो एवं पव्वजितो समानो भिक्खूनं सिक्खासाजीव-
 समापन्नो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहित-
 १५ दण्डो निहितसत्थो, लज्जी दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।
 अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति दिन्नादायी
 दिन्नपाटिकह्वी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति । अब्रह्मचरियं
 पहाय ब्रह्मचारी होति आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । मुसा-
 वादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति सच्चवादी सच्चसन्धो
 २० थेतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्स । पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय
 वाचाय पटिविरतो होति, इतो सुत्वा न अमुत्र अक्खाता इमेसं
 भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेसं अक्खाता अमूसं भेदाय - इति
 भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं वा अनुप्पदाता समग्गारामो समग्गरतो
 समग्गनन्दी समग्गकर्णि वाचं भासिता होति । फरुसं वाचं पहाय
 २५ फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेम-
 नीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा त्थारूपि वाचं
 भासिता होति । सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति
 कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी, निधानवति
 वाचं भासिता कालेन सापदेसं परियन्तवति अत्थसंहितं । सो बीज-
 ३० गामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो होति, एकभत्तिको होति रत्तू-
 परतो विरतो विकालभोजना । नच्चगीतवादितविसूकदस्सना पटि-

विरतो होति । मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूषणद्वाना पटिविरतो
 होति । उच्चासयनमहासयना पटिविरतो होति । जातरूपरजतपटि-
 ग्गहणा पटिविरतो होति । आमकधञ्जपटिग्गहणा पटिविरतो होति ।
 आमकमंसपटिग्गहणा पटिविरतो होति । इत्थिकुमारिकपटिग्गहणा^१
 पटिविरतो होति । दासिदासपटिग्गहणा पटिविरतो होति । अजेळक- 5
 पटिग्गहणा पटिविरतो होति । कुक्कुटसूकरपटिग्गहणा पटिविरतो
 होति । हत्थिगवस्सवळवपटिग्गहणा^२ पटिविरतो होति । खेत्तवत्थु-
 पटिग्गहणा पटिविरतो होति । द्वूतेय्यपहिणगमनानुयोगा पटिविरतो
 होति । कयविककया पटिविरतो होति । तुलाकूटकंसकूटमानकूटा पटि-
 विरतो होति । उक्कोटनवञ्चननिकतिसाचियोगा पटिविरतो होति । 10
 छेदनवधबन्धनविपरामोसआलोपसहसाकारा पटिविरतो होति ।

B. 9,

10 R. 346

“सो सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरि-
 हारिकेन पिण्डपातेन । सो येन येनेव पक्कमति, समादायेव पक्कमति
 —सेय्यथापि नाम पक्खी सकुणो येन येनेव डेति, सपत्तभारो व डेति ।
 एवमेव भिक्खु सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरि- 15
 हारिकेन पिण्डपातेन । सो येन येनेव पक्कमति, समादायेव पक्कमति ।
 सो इमिना अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो अज्झत्तं अनवज्जसुखं
 पटिसंवेदेति ।

१२. “सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानु-
 ब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं 20
 अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं तस्स संवराय
 पटिपज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति ।
 सोतेन सहं सुत्वा ...पे०... घानेन गन्धं घायित्वा ...पे०... जिह्वाय रसं
 सायित्वा ...पे०... कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ...पे०... मनसा धम्मं विज्जाय
 न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं मनि- 25
 न्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा
 अन्वास्सवेय्युं तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रियं, मनि-
 न्द्रिये संवरं आपज्जति । सो इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेण समन्ना-
 गतो अज्झत्तं अब्यासेकसुखं पटिसंवेदेति ।

“सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलोकिते विलोकिते सम्पजानकारी होति, समिञ्जिते पसारिते सम्पजानकारी होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पजान-
 5 कारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति।

B. 10

१३. “सो इमिना च अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो, इमायं च अरियाय सन्तुट्ठिया समन्नागतो, इमिना च अरियेन इन्द्रिय-संवरेण समन्नागतो, इमिना च अरियेन सतिसम्पजञ्जेन समन्नागतो
 10 विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पव्वतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं। सो पच्छाभत्तं पिण्डपात-पटिक्कन्तो निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा। सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्झेन चेतसा
 R. 347 विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति, व्यापादपदोसं पहाय
 15 अब्यापन्नचित्तो विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, व्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति; थीनमिद्धं पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्जी सतो सम्पजानो, थीनमिद्धा चित्तं परिसोधेति; उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति; विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति
 20 अकथंकथी कुसलेसु धम्मेषु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति।

“सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्विलेसे पञ्चाय दुब्बलीकरणे, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेषु सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति। वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो
 25 एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति। पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति, यं तं अरिया आचि-क्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज

विहरति । सुखस्स च पहाणा दुक्खस्स च पहाणा पुब्बेव सोमनस्स-
दोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुर्थं
ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।

१४. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे
विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते^१, पुब्बेनिवासा- 5
नुस्सतिज्जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं
अनुस्सरति, सेय्यथिदं^२— एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि
जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो
वीसं^३ पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं^४ पि जातियो पञ्चासं
पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि 10
संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे — ‘अमुत्रासिं
एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी
एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि^५’; तत्रापासिं
एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी
एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो^५ ति । इति साकारं सउद्देसं 15
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

B. 11

R. 348

१५. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे
विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते सत्तानं चतूप-
पातज्जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उप्पज्जमाने हीने पणीते 20
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगं सत्ते पजानाति — ‘इमे
वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्ना-
गता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्टिका
मिच्छादिट्टिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप्पन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता काय- 25
सुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्ना-
गता अरियानं अनुपवादका सम्मादिट्टिका सम्मादिट्टिकम्मसमादाना,
ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना’ ति । इति

१. आनेज्जप्पत्ते — सी०, रो० । २. सेय्यथिदं — म० । ३. वीसति — सी०, रो० ।

४. चत्तालीसं — स्या०; चत्तारीसं — सी०, रो० । ५. उप्पादि — सी०, रो० ।

दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उप्पज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

१६. “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे
 5 विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं
 खयव्राणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं
 पजानाति; ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति; ‘अयं
 दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति; ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी
 पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति; ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं पजा-
 10 नाति; ‘अयं आसवसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति; ‘अयं आसव-
 निरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति; ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’
 ति यथाभूतं पजानाति । तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि
 चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि
 चित्तं विमुच्चति । विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति ज्ञाणं होति । ‘खीणा
 15 जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति
 पजानाति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो नेवत्तन्तपो नात्तपरि-
 तापनानुयोगमनुयुत्तो, न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ।
 सो अत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो
 सुखप्पटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरती” ति ।

20 १७. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं
 अभिनन्दुं ति ।

२. अट्टकनागरसुत्तं

§ १. दसमस्स गहपतिस्स पञ्चो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति बेलुवगामके^१ । तेन खो पन समयेन दसमो गहपति अट्टकनागरो पाटलिपुत्तं^२ अनुप्पत्तो होति केनचिदेव करणीयेन । अथ खो दसमो गहपति अट्टकनागरो येन कुक्कुटारामो येन अञ्जतरो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खुं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । ६
एकमन्तं निसिन्नो खो दसमो गहपति अट्टकनागरो तं भिक्खुं एतदवोच — “कहं नु खो, भन्ते, आयस्मा आनन्दो एतरहि विहरति ? दस्सनकामा हि मयं तं आयस्मन्तं आनन्दं” ति ।

“एसो, गहपति, आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति बेलुवगामके” ति । १०

अथ खो दसमो गहपति अट्टकनागरो पाटलिपुत्ते तं करणीयं तीरेत्वा येन वेसाली येन बेलुवगामको येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

२. एकमन्तं निसिन्नो खो दसमो गहपति अट्टकनागरो १५
आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच — “अत्थि नु खो, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो अक्खातो यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं चेव^३ चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा च आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं च अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती” ति ? २०

“अत्थि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो अक्खातो यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं चेव चित्तं विमुच्चति,

अपरिक्खीणा च आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं च अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती” ति ।

“कतमो पन, भन्ते आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो अक्खातो यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स
5 आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं चेव चित्तं विमुच्चति,
अपरिक्खीणा च आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं च अनुत्तरं
योगक्खेमं अनुपापुणाती” ति ?

§ २. आयस्मतो आनन्दस्स पञ्हविसज्जना

३. “इध, गहपति, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च
अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं
10 ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘इदं पि
पठमं ज्ञानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं । यं खो पन किञ्चि अभि-
सङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो
तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति । नो चे आसवानं खयं पापुणाति,
तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं
15 परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो
तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता
अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो अक्खातो यत्थ भिक्खुनो अप्पमत्तस्स
आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं चेव चित्तं विमुच्चति,
अपरिक्खीणा च आसवा परिकखयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं च अनुत्तरं
20 योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

४. “पुन च परं, गहपति, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
अज्झत्तं सम्पसादनं...पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो
इति पटिसञ्चिक्खति — इदं पि खो दुतियं ज्ञानं अभिसङ्खतं अभि-
सञ्चेतयितं...पे०... अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

R. 351

B. 14 25

“पुन च परं, गहपति, भिक्खु पीतिया च विरागा...पे०...
ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — इदं
पि खो ततियं ज्ञानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं...पे०... अनुत्तरं
योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

“पुन च परं, गहपति, भिक्खु सुखस्स च पहाना...पे०...

चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — इदं पि खो चतुर्थं ज्ञानं अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं ...पे०... अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

“पुन च परं, गहपति, भिक्खु मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुर्थं” । 5
इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्बावज्जेन^१ फरित्वा विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अयं पि खो मेत्ताचेतोविमुत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता । यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । 10
सो तत्थ ठितो ...पे०... अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

“पुन च परं, गहपति, भिक्खु करुणासहगतेन चेतसा ...पे०... मुदितासहगतेन चेतसा ... उपेक्खासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुर्थं । इति उद्धमधो तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा 15
विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्बावज्जेन फरित्वा विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अयं पि खो उपेक्खा चेतोविमुत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता । यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ ठितो ...पे०... अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति । 20

“पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिककमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अयं पि खो आकासानञ्चायतनसमापत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता । यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं 25
अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं’ ति पजानाति । सो तत्थ ठितो ...पे०... अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

“पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिककम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज

विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति - 'अयं पि खो विज्जाणञ्चायतनसमापत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता । यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति । सो तत्थ ठितो...पे०... अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाति ।

- ५ "पुन च परं, गहपति, भिक्खु सब्बसो विज्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो इति पटिसञ्चिक्खति - 'अयं पि खो आकिञ्चञ्जायतनसमापत्ति अभिसङ्खता अभिसञ्चेतयिता । यं खो पन किञ्चि अभिसङ्खतं अभिसञ्चेतयितं तदनिच्चं निरोधधम्मं' ति पजानाति ।
- १० सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापुणाति, तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्ति-धम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, गहपति, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन एकधम्मो अक्खातो यत्थ भिक्खुनो
- १५ अप्पमतत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो अविमुत्तं चेव चित्तं विमुच्चति, अपरिक्खीणा च आसवा परिक्खयं गच्छन्ति, अननुप्पत्तं च अनुत्तरं योगक्खेमं अनुपापुणाती" ति ।

§ ३. दसमस्स गहपतिस्स पसादो

५. एवं वुत्ते, दसमो गहपति अट्ठकनागरो आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच - "सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, पुरिसो एकं निधिमुखं गवेसन्तो सकिदेव एकादस निधिमुखानि अधिगच्छेय्य; एवमेव खो अहं, भन्ते, एकं अमतद्वारं गवेसन्तो सकिदेव एकादस अमतद्वारानि अलत्थं भावनाय^१ । सेय्यथापि, भन्ते, पुरिसस्स अगारं एकादसद्वारं, सो तस्मिं अगारे आदित्ते एकमेकेन पि द्वारेण सक्कुणेय्य अत्तानं सोत्थिं कातुं; एवमेव खो अयं, भन्ते, इमेसं एकादसन्नं अमतद्वारानं एकमे-

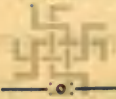
२५ केन पि अमतद्वारेण सक्कुणिस्सामि^२ अत्तानं सोत्थिं कातुं । इमेहि नाम, भन्ते, अञ्जतित्थिया आचरियस्स आचरियधनं परियेसिस्सन्ति, किमङ्ग^३ पनाहं आयस्मतो आनन्दस्स पूजं न करिस्सामी" ति !

१. सवनाय - स्या०, रो०; सवणाय - सी० । २. सक्खिस्सामि - स्या० । ३. कि - सी०, रो० ।

अथ खो दसमो गहपति अट्टकनागरो पाटलिपुत्तकं च
वेसालिकं च भिक्खुसङ्घं सन्निपातेत्वा^१ पणीतेन खादनीयेन^२ भोज-
नीयेन^३ सहत्वा सन्तप्पेसि सम्पवारेसि, एकमेकं च भिक्खुं पच्चेकं
दुस्सयुगेन अच्छादेसि, आयस्मन्तं च आनन्दं तिचीवरेन अच्छादेसि,
आयस्मतो च आनन्दस्स पञ्चसतविहारं^४ कारापेसी ति ।

5

Indian Republic National
Centre for the Arts

१. सन्निपातापेत्वा - सी०, रो० । २-२. खादनीयेन भोजनीयेन - रो० । ३. पञ्चसतं
विहारं - सी०, स्या०, रो० ।

३. सेखसुतं

§ १. सकयानं नवं सन्थागारं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सककेसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे। तेन खो पन समयेन कापिलवत्थवानं सकयानं नवं सन्थागारं अचिरकारितं होति अनज्झावुत्थं^१ समणेन वा ब्राह्मणेन वा केनचि वा मनुस्सभूतेन। अथ खो कापिलवत्थवा सकया ५ येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु। एकमन्तं निसिन्ना खो कापिलवत्थवा सकया भगवन्तं एतदवोचुं—“इध, भन्ते, कापिलवत्थवानं सकयानं नवं सन्थागारं अचिरकारितं अनज्झात्थं समणेन वा ब्राह्मणेन वा केनचि वा मनुस्सभूतेन। तं, भन्ते, भगवा पठमं परिभुञ्जतु। भगवता पठमं १० परिभुतं पच्छा कापिलवत्थवा सकया परिभुञ्जिस्सन्ति। तदस्स कापिलवत्थवानं सकयानं दीघरत्तं^२ हिताय सुखाया”ति। अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन। अथ खो कापिलवत्थवा सकया भगवतो अधि-वासनं विदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खणं कत्वा येन नवं सन्थागारं तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा सब्बसन्थरि १५ सन्थागारं सन्थरित्वा आसनानि पञ्चापेत्वा^३ उदकमणिकं पतिट्ठापेत्वा^४ तेलप्पदीपं आरोपेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठंसु। एकमन्तं ठिता खो कापिल-वत्थवा सकया भगवन्तं एतदवोचुं—“सब्बसन्थरिं सन्थतं, भन्ते, सन्थागारं, आसनानि पञ्जत्तानि, उदकमणिको पतिट्ठापितो^५, तेलप्प-दीपो आरोपितो। यस्सदानि, भन्ते, भगवा कालं मञ्जती”ति। अथ खो भगवा निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सद्धिं भिक्खुसङ्घेन येन सन्थागारं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पादे पक्खालेत्वा सन्थागारं पविसित्वा मज्झिमं थम्भं निस्साय पुरत्थाभिमुखो निसीदि।

१. अनज्झावुत्थं—म०; अनज्झावुट्ठपुब्बं—स्या०।

२. पञ्चापेत्वा—म०।

३. उपट्ठपेत्वा—म०। ४. उपट्ठापितो—म०।

भिक्षुसङ्घो पि खो पादे पक्खालेत्वा सन्थागारं पविसित्वा पच्छिमं भित्तिं निस्साय पुरत्थाभिमुखो निसीदि, भगवन्तं येव पुरक्खत्वा^१। कापिलवत्थवा पि खो सक्या पादे पक्खालेत्वा सन्थागारं पविसित्वा पुरत्थिमं भित्तिं निस्साय पच्छिमाभिमुखा^२ निसीदिसु, भगवन्तं येव पुरक्खत्वा।

5

§ २. आनन्दो धम्मदेसनाय अनुञ्जातो

अथ खो भगवा कापिलवत्थवे सक्ये^३ बहुदेव रत्तिं धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “पटिभातु तं, आनन्द, कापिलवत्थवानं सक्यानं सेखो पाटिपदो। पिट्ठि^४ मे^५ आगिलायति; तमहं आयमिस्सामी” ति। “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि। 10
अथ खो भगवा चतुग्गुणं^६ सङ्घाटिं पञ्चापेत्वा दक्खिणेन पस्सेन सीहसेथ्यं कप्पेसि, पादे^७ पादं अच्चाधाय, सतो सम्पजानो, उट्ठानसञ्जं मनसि करित्वा।

§ ३. सेखो पाटिपदो

२. अथ खो आयस्मा आनन्दो महानामं सक्यं^८ आमन्तेसि — “इध, महानाम, अरियसावको सीलसम्पन्नो होति, इन्द्रियेसु 15
गुत्तद्वारो होति, भोजने मत्तञ्जू होति, जागरियं अनुयुत्तो होति, सत्तहि सद्धम्ममेहि समन्नागतो होति, चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं^९ दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी।

(१) सीलसम्पन्नो होति

३. “कथं च, महानाम, अरियसावको सीलसम्पन्नो होति? 20 R. 355
इध, महानाम, अरियसावको सीलवा होति, पातिमोक्खसंवरसंवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु। एवं खो, महानाम, अरियसावको सीलसम्पन्नो होति।

१. पुरक्खत्वा — म०। २. पच्छामुखा — सी०, रो०। ३. सक्ये — रो०। ४-४. पिट्ठिमे — सी०, रो०। ५. चतुग्गुणं — स्या०। ६. पादेन — स्या०। ७. सक्यं — स्या०। ८. आभिचेतसिकानं — सी०, रो०।

(२) इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो होति

“कथं च, महानाम, अरियसावको इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो होति ? इध, महानाम, अरियसावको चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेतं चक्खुन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं

5 तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति चक्खुन्द्रियं; चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ...पे०... घानेन गन्धं घायित्वा ...पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा ...पे०... कायेन फोटुब्बं फुसित्वा ...पे०... मनसा धम्मं विञ्जाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेतं मनिन्द्रियं असंवृतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा

10 पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं तस्स संवराय पटिपज्जति; रक्खति मनिन्द्रियं; मनिन्द्रिये संवरं आपज्जति । एवं खो, महानाम, अरियसावको इन्द्रियेषु गुत्तद्वारो होति ।

(३) भोजने मत्तञ्जू होति

“कथं च, महानाम, अरियसावको भोजने मत्तञ्जू होति ? इध, महानाम, अरियसावको पटिसङ्खा योनिसो आहारं आहारेति —

15 ‘नेव दवाय न मण्डनाय न विभूसनाय; यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय । इति पुराणं च वेदनं पटिहङ्खामि, नवं च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो चा’ति । एवं खो, महानाम, अरियसावको भोजने मत्तञ्जू होति ।

(४) जागरियं अनुयुत्तो होति

20 “कथं च, महानाम, अरियसावको जागरियं अनुयुत्तो होति ? इध, महानाम, अरियसावको दिवसं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया पठमं यामं चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति; रत्तिया मज्झमं यामं दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेति, पादे पादं अच्चाधाय,

25 सतो सम्पजानो, उट्टानसञ्जं मनसि करित्वा; रत्तिया पच्चिमं यामं पच्चुट्ठाय चङ्कमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोधेति । एवं खो, महानाम, अरियसावको जागरियं अनुयुत्तो होति ।

(५) सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति

४. “कथं च, महानाम, अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति? इध, महानाम, अरियसावको सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधिं—‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जा-
चरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ति। हिरिमा होति, हिरीयति कायदुच्च-
रितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। ओत्तप्पी^१ होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन
वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया। बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निचयो। ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्था
सव्यञ्जना केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं अभिवदन्ति तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धता^२ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा। आरद्धविरियो^३ विहरति अकुसलानं धम्मानं पहानाय, कुसलानं धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु। सतिमा होति, परमेन सतिनेपक्केन
समन्नागतो, चिरकतं पि चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता। पञ्चवा
होति, उदयत्थगामिनिया पञ्चाय समन्नागतो, अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया। एवं खो, महानाम, अरियसावको सत्तहि
सद्धम्मेहि समन्नागतो होति।

५. “कथं च, महानाम, अरियसावको चतुन्नं ज्ञानानं
आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी? इध, महानाम, अरियसावको विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, वितक्कविचारानं
वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं ... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति,
पीतिया च विरागा ... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, सुखस्स च
पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा...
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति। एवं खो, महानाम, अरियसावको

चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी
होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।

§ ४. अपुच्चण्डताय समापन्नो

R. 357 5 ६. “यतो खो, महानाम, अरियसावको एवं सीलसम्पन्नो
होति, एवं इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति, एवं भोजने मत्तञ्जू होति, एवं
जागरियं अनुयुत्तो होति, एवं सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति,
एवं चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम-
लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, अयं वुच्चति, महानाम,
अरियसावको सेखो पाटिपदो ।

B. 20 “अपुच्चण्डताय’ समापन्नो, भब्बो’ अभिनिब्बिदाय, भब्बो
10 सम्बोधाय, भब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय । सेय्यथापि,
महानाम, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा तानस्सु^१
कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि सम्मा परिसेदितानि सम्मा परि-
भावितानि, किञ्चापि तस्सा कुक्कुटिया न एवं इच्छा उप्पज्जेय्य –
‘अहो वतिमे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा
15 अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्बिज्जेय्यु’ ति, अथ खो
भब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा
अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्बज्जितुं । एवमेव खो,
महानाम, यतो अरियसावको एवं सीलसम्पन्नो होति, एवं इन्द्रियेसु
गुत्तद्वारो होति, एवं भोजने मत्तञ्जू होति, एवं जागरियं अनुयुत्तो
20 होति, एवं सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति, एवं चतुन्नं ज्ञानानं
आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी, अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको सेखो
पाटिपदो अपुच्चण्डताय समापन्नो, भब्बो अभिनिब्बिदाय, भब्बो
सम्बोधाय, भब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय ।

25 ७. “स खो सो, महानाम, अरियसावको इमं येव अनुत्तरं
उपेक्खासतिपारिसुद्धिं आगम्म अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
सेय्यथीदं – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं

अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, अयमस्स पठमाभिनिब्बिदा होति कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

“स खो सो, महानाम, अरियसावको इमं येव अनुत्तरं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं आगम्म दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे 5 दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, अयमस्स दुतिया-भिनिब्बिदा होति कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

“स खो सो, महानाम, अरियसावको इमं येव अनुत्तरं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं आगम्म आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं 10 पज्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति, अयमस्स ततियाभिनिब्बिदा होति कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

SANS

294.3823

SUT

§ ५. विज्जाचरणसम्पन्नो

८. “यम्पि, महानाम, अरियसावको सीलसम्पन्नो होति, इदम्पिस्स होति चरणस्मिं; यम्पि, महानाम, अरियसावको इन्द्रियेसु 15 गुत्तद्वारो होति इदम्पिस्स होति चरणस्मिं; यम्पि, महानाम, अरिय-सावको भोजने मत्तञ्जू होति, इदम्पिस्स होति चरणस्मिं; यम्पि, महानाम, अरियसावको जागरियं अनुयुत्तो होति, इदम्पिस्स होति चरणस्मिं; यम्पि, महानाम, अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि समन्ना-गतो होति, इदम्पिस्स होति चरणस्मिं; यम्पि, महानाम, अरिय- 20 सावको चतुन्नं ज्ञानानं आभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, इदम्पिस्स होति चरणस्मिं ।

B. 21

“यं च खो, महानाम, अरियसावको अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं—एकं पि जातिं द्वे पि जातियो...पे०... इति 25 साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, इदम्पिस्स होति विज्जाय; यम्पि, महानाम, अरियसावको दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, इदम्पिस्स

होति विज्जाय । यम्पि, महानाम, अरियसावको आसवानं खया
अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा
सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इदम्पिस्स होति विज्जाय ।

अयं वुच्चति, महानाम, अरियसावको विज्जासम्पन्नो इति
५ पि चरणसम्पन्नो इति पि विज्जाचरणसम्पन्नो इति पि ।

९. “ब्रह्मनापेसा, महानाम, सनङ्कुमारेन गाथा भासिता –
‘खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मिं ये गोत्तपटिसारिनो ।
विज्जाचरणसम्पन्नो सो सेट्ठो देवमानुसे’ ति ॥

सा खो पनेसा, महानाम, ब्रह्मना सनङ्कुमारेन गाथा सुगीता नो दुग्गीता,
१० सुभासिता नो दुब्भासिता, अत्थसंहिता नो अनत्थसंहिता, अनुमता
भगवता” ति ।

B. 22 अथ खो भगवा उट्ठुहित्वा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि –
“साधु साधु, आनन्द, साधु खो त्वं, आनन्द, कापिलवत्थवानं सकयानं
सेखं पाटिपदं अभासी” ति ।

R. 359 15 १०. इदमवोचायस्मा आनन्दो । समनुज्जो सत्था अहोसि ।
अत्तमना कापिलवत्थवा सकया आयस्मतो आनन्दस्स भासितं
अभिनन्दुं ति ।

४. पोतलियसुत्तं

§ १. गहपतिनो वोहारसमुच्छेदो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा अङ्गुत्तरापेसु विहरति आपणं नाम अङ्गुत्तरापानं निगमो । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय आपणं पिण्डाय पाविसि । आपणे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिककन्तो येनञ्जतरो वनसण्डो तेनुपसङ्कमि दिवाविहाराय । तं वनसण्डं अज्झोगाहेत्वा^१ अञ्ज- 6
तरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं^२ निसीदि । पोतलियो पि खो गहपति सम्पन्ननिवासनपावुरणो^३ छत्तुपाहनाहि जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो येन सो वनसण्डो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा^४ तं वनसण्डं अज्झोगाहेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा 10
एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठितं खो पोतलियं गहपतिं भगवा एतद-
वोच—“संविज्जन्ति खो, गहपति, आसनानि; सचे आकङ्खसि निसीदा” ति । एवं वुत्ते, पोतलियो गहपति “गहपतिवादेन मं समणो गोतमो समुदाचरती” ति कुपितो अनत्तमनो तुण्ही अहोसि । दुतियं पि खो भगवा ...पे०... ततियं पि खो भगवा पोतलियं गहपतिं एतद- 15
वोच—“संविज्जन्ति खो, गहपति, आसनानि; सचे आकङ्खसि निसीदा” ति । एवं वुत्ते, पोतलियो गहपति गहपतिवादेन मं समणो गोतमो समुदाचरती” ति कुपितो अनत्तमनो भगवन्तं एतदवोच—
“तयिदं, भो गोतम, नच्छन्नं, तयिदं नप्पतिरूपं”, यं मं त्वं गहपति-
वादेन समुदाचरसी” ति ।

R. 360

20

“ते पि ते, गहपति, आकारा, ते लिङ्गा, ते निमित्ता यथा तं गहपतिस्सा” ति ।

B. 23

१. अज्झोगाहेत्वा—सी०, स्या०; अज्झोगाहिवा—रो० । २. रो० पोत्थके नत्थि ।
३. ०पावुरणो—सी०, स्या० । ४. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ५. संविज्जन्ते—सी०, रो० ।
६. नप्पटिरूपं—स्या० ।

“यथा हि पन मे, भो गोतम, सब्बे कम्मन्ता पटिक्खित्ता, सब्बे वोहारा समुच्छिन्ना” ति ।

“यथा कथं पन ते, गहपति, सब्बे कम्मन्ता पटिक्खित्ता, सब्बे वोहारा समुच्छिन्ना” ति ?

5 “इध मे, भो गोतम, यं अहोसि धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूप वा सब्बं तं पुत्तानं दायज्जं निय्यातं, तत्थाहं अनोवादी अनुपवादी घासच्छादनपरमो विहरामि । एवं खो मे, भो गोतम, सब्बे कम्मन्ता पटिक्खित्ता, सब्बे वोहारा समुच्छिन्ना” ति ।

“अञ्जथा खो त्वं, गहपति, वोहारसमुच्छेदं वदसि”,
10 अञ्जथा च पन अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदो होती” ति ।

“यथा कथं पन, भन्ते, अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदो होति ? साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदो होती” ति ।

“तेन हि, गहपति, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
15 स्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो पोतलियो गहपति भगवतो पच्चस्सोसि ।

§ २. अरियविनये वोहारसमुच्छेदो

२. भगवा एतदवोच — “अट्ठ खो इमे, गहपति, धम्मा अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदाय संवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? अपाणातिपातं निस्साय पाणातिपातो पहातब्बो; दिन्नादानं निस्साय अदिन्नादानं
20 पहातब्बं; सच्चवाचं निस्साय मुसावादो पहातब्बो; अपिसुणं वाचं निस्साय पिसुणा वाचा पहातब्बा; अगिद्धिलोभं निस्साय गिद्धिलोभो पहातब्बो; अनिन्दारोसं निस्साय निन्दारोसो पहातब्बो; अकोधुपायासं^१ निस्साय कोधुपायासो पहातब्बो; अनतिमानं निस्साय अतिमानो पहातब्बो । इमे खो, गहपति, अट्ठ धम्मा सङ्खित्तेन वुत्ता, वित्थारेन
20 अविभक्ता, अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदाय संवत्तन्ती” ति ।

“येमे, भन्ते, भगवता अट्ठ धम्मा सङ्खित्तेन वुत्ता, वित्थारेन अविभक्ता, अरियस्स विनये बोहारसमुच्छेदाय संवत्तन्ति, साधु मे, भन्ते, भगवा इमे अट्ठ धम्मे वित्थारेन विभजतु अनुकम्पं उपादाया” ति ।

“तेन हि, गहपति, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि- 5
स्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो पोतलियो गहपति भगवतो पच्च-
स्सोसि । भगवा एतदवोच —

(१) पाणातिपातो पहातब्बो

३. “‘अपाणातिपातं निस्साय पाणातिपातो पहातब्बो’ ति 10
इति खो पनेतं वुत्तं किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, गहपति, अरिय-
सावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु
पाणातिपातो अस्सं तेसाहं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो ।
अहं चेव खो पन पाणातिपातो अस्सं, अत्ता पि मं उपवदेय्य पाणाति-
पातपच्चया, अनुविच्चा’ पि मं विञ्जूं गरहेय्युं पाणातिपातपच्चया,
कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा पाणातिपातपच्चया । 15
एतदेव खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं पाणातिपातो । ये च
पाणातिपातपच्चया उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, पाणातिपाता
पटिविरतस्स एवंस्ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । अपाणा-
तिपातं निस्साय पाणातिपातो पहातब्बो ति — इति यं तं वुत्तं इदमेतं
पटिच्च वुत्तं’ । 20

(२) अदिन्नादानं पहातब्बं

४. “‘दिन्नादानं निस्साय अदिन्नादानं पहातब्बं’ ति इति
खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, गहपति, अरियसावको
इति पटिसञ्चिक्खति — ‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु अदिन्नादायी
अस्सं, तेसाहं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहं चेव
खो पन अदिन्नादायी अस्सं, अत्ता पि मं उपवदेय्य अदिन्नादानपच्चया, 25

अनुविच्चा पि मं विञ्जू गरहेय्युं अदिन्नादानपच्चया, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा अदिन्नादानपच्चया। एतदेव खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं अदिन्नादानं। ये च अदिन्नादानपच्चया उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा अदिन्नादाना पटिविरतस्स
 ५ एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति। दिन्नादानं निस्साय अदिन्नादानं पहातब्बं ति - इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं'।

(३) मुसावादो पहातब्बो

५. “‘सच्चवाचं निस्साय मुसावादो पहातब्बो’ ति इति खो पनेतं वुत्तं किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति - ‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतुमुसावादी अस्सं
 10 तेसाहं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो। अहं चेव खो पन मुसावादी अस्सं, अत्ता पि मं उपवदेय्य मुसावादपच्चया, अनुविच्चा पि मं विञ्जू गरहेय्युं मुसावादपच्चया, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा मुसावादपच्चया। एतदेव खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं मुसावादो। ये च मुसावादपच्चया उप्पज्जेय्युं आसवा
 15 विघातपरिळाहा, मुसावादा पटिविरतस्स एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति। सच्चवाचं निस्साय मुसावादो पहातब्बो ति - इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’।

(४) पिसुणा वाचा पहातब्बा

६. “‘अपिसुणं वाचं निस्साय पिसुणा वाचा पहातब्बा’ ति इति खो पनेतं वुत्तं किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, गहपति, अरिय-
 20 सावको इति पटिसञ्चिक्खति - ‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु पिसुणवाचो’ अस्सं तेसाहं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो। अहं चेव खो पन पिसुणवाचो अस्सं, अत्ता पि मं उपवदेय्य पिसुणवाचापच्चया, अनुविच्चा पि मं विञ्जू गरहेय्युं पिसुणवाचापच्चया, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा पिसुणवाचापच्चया।
 25 एतदेव खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं पिसुणा वाचा। ये च पिसुणवाचापच्चया उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, पिसुणाय

वाचाय पटिविरतस्स एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति ।
अपिसुणं वाचं निस्साय पिसुणा वाचा पहातब्बा ति - इति यं तं
वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं' ।

(५) गिद्धिलोभो पहातब्बो

७. “अगिद्धिलोभं निस्साय गिद्धिलोभो पहातब्बो’ ति इति
खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, गहपति, अरियसावको ५
इति पटिसञ्चिक्खति - ‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु गिद्धिलोभी
अस्सं तेसाहं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहं चेव
खो पन गिद्धिलोभी अस्सं, अत्ता पि मं उपवदेय्य गिद्धिलोभपच्चया,
अनुविच्चा पि मं विञ्जू गरहेय्युं गिद्धिलोभपच्चया, कायस्स भेदा
परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा गिद्धिलोभपच्चया । एतदेव खो पन 10
संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं गिद्धिलोभो । ये च गिद्धिलोभपच्चया
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, गिद्धिलोभा पटिविरतस्स’ एवंस
ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । अगिद्धिलोभं निस्साय गिद्धिलोभो
पहातब्बो ति - इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ ।

(६) निन्दारोसो पहातब्बो

८. “अनिन्दारोसं निस्साय निन्दारोसो पहातब्बो’ ति इति 15
खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं ? इध, गहपति, अरियसावको
इति पटिसञ्चिक्खति - ‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु निन्दारोसी
अस्सं तेसाहं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो । अहं चेव
खो पन निन्दारोसी अस्सं, अत्ता पि मं उपवदेय्य निन्दारोसपच्चया,
अनुविच्चा पि मं विञ्जू गरहेय्युं निन्दारोसपच्चया, कायस्स भेदा 25
परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा निन्दारोसपच्चया । एतदेव खो पन
संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं निन्दारोसो । ये च निन्दारोसपच्चया
उप्पज्जेय्युं आसवा विघातपरिळाहा, अनिन्दारोसिस्स एवंस ते
आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । अनिन्दारोसं निस्साय निन्दारोसो
पहातब्बो ति - इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ । 20

B. 26,

R. 363

(७) कोधूपायासो पहातब्बो

९. “अक्कोधूपायासं निस्साय कोधूपायासो पहातब्बो’ ति इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, गहपति, अरिय-सावको इति पटिसञ्चिक्खति—‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु कोधूपायासी अस्सं तेसाहं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो।
 5 अहं चेव खो पन कोधूपायासी अस्सं, अत्ता पि मं उपवदेय्य कोधूपायासपच्चया, अनुविच्चा पि मं विञ्जू गरहेय्यं कोधूपायासपच्चया, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा कोधूपायासपच्चया। एतदेव खो पन संयोजनं एतं नीवरणं यदिदं कोधूपायासो। ये च कोधूपायासपच्चया उप्पज्जेय्यं आसवा विघातपरिळाहा, अक्कोधूपाया-
 10 सिस्स एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति। अक्कोधूपायासं निस्साय कोधूपायासो पहातब्बो ति—इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’।

(८) अतिमानो पहातब्बो

१०. “अनतिमानं निस्साय अतिमानो पहातब्बो’ ति इति खो पनेतं वुत्तं, किञ्चेतं पटिच्च वुत्तं? इध, गहपति, अरियसावको
 15 इति पटिसञ्चिक्खति—‘येसं खो अहं संयोजनानं हेतु अतिमानी अस्सं तेसाहं संयोजनानं पहानाय समुच्छेदाय पटिपन्नो। अहं चेव खो पन अतिमानी अस्सं, अत्ता पि मं उपवदेय्य अतिमानपच्चया, अनुविच्चा पि मं विञ्जू गरहेय्यं अतिमानपच्चया, कायस्स भेदा परं मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा अतिमानपच्चया। एतदेव खो पन संयोजनं
 20 एतं नीवरणं यदिदं अतिमानो। ये च अतिमानपच्चया उप्पज्जेय्यं आसवा विघातपरिळाहा, अनतिमानिस्स एवंस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति। अनतिमानं निस्साय अतिमानो पहातब्बो ति—इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’।

११. “इमे खो, गहपति, अट्ठ धम्मा सङ्खित्तेन वुत्ता, वित्थारेन विभक्ता^१, ये अरियस्स विनये वोहारसमुच्छेदाय संवत्तन्ति; न त्वेव ताव अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होती” ति।

§ ३. सब्बेन सब्बं वोहारसमुच्छेदो

१२. “यथा कथं पन, भन्ते, अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होति? साधु मे, भन्ते, भगवा तथा धम्मं देसेतु यथा अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होती” ति।

“तेन हि, गहपति, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि- 5
स्सामी” ति। “एवं, भन्ते” ति खो पोतलियो गहपति भगवतो पच्चस्सोसि। भगवा एतदवोच—

अट्टिकङ्कलूपमा कामा

१३. “सेय्यथापि, गहपति, कुक्कुरो जिघच्छादुब्बल्यपरेतो गोघातकसूणं^१ पच्चुपट्टितो अस्स। तमेनं दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा अट्टिकङ्कलं^२ सुनिक्कन्तं^३ निक्कन्तं निम्मंसं^४ लोहितमक्खितं^५ उपसुम्भेय्यं^६। तं किं मञ्जसि, गहपति, अपि नु खो सो कुक्कुरो अमुं अट्टिकङ्कलं सुनिक्कन्तं निक्कन्तं निम्मंसं लोहितमक्खितं पलेहन्तो^७ जिघच्छादुब्बल्यं पटिविनेय्या” ति?

“नो हेतं, भन्ते”।

“तं किस्स हेतु”?

“अदुं हि, भन्ते, अट्टिकङ्कलं सुनिक्कन्तं निक्कन्तं निम्मंसं लोहितमक्खितं। यावदेव पन सो कुक्कुरो किलमतस्स विघातस्स भागी अस्सा” ति।

“एवमेव खो, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति—
‘अट्टिकङ्कलूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, 20
आदीनवो एत्थ भिय्यो’ ति। एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा यायं उपेक्खा नानत्ता नानत्तसिता तं अभिनिवज्जेत्वा, यायं उपेक्खा एकत्ता एकत्तसिता यत्थ सब्बसो लोकामिसूपादाना^८ अपरिसेसा निरुज्झन्ति तमेवूपेक्खं^९ भावेति।

१. गोघातकसूणं—सी० । २. सुनिक्कन्तं—सी०, स्या०, रो० । ३. लोहितमक्खितं—सी० । ४. उपच्चुम्भेय्यं—सी०, रो०; उपच्चूम्भेय्यं—स्या० । ५. पलिखादन्तो—रो०; पलिखादन्तो—सी० । ६. भिय्यो—सी० । ७. लोकामिसूपादाना—स्या०, रो० । ८. तमेवूपेक्खं—सी०, रो० ।

मंसपेसूपमा कामा

१४. “सेय्यथापि, गहपति, गिज्झो वा कङ्को^१ वा कुललो वा मंसपेसि आदाय उडुयेय्य^२। तमेनं गिज्झा पि कङ्का पि कुलला पि अनुपतित्वा अनुपतित्वा वितच्छेय्यं विस्सज्जेय्युं^३। तं किं मञ्जसि, गहपति, सचे सो गिज्झो वा कङ्को वा कुललो वा तं मंसपेसि न खिप्पमेव पटिनिस्सज्जेय्य, सो ततोनिदानं मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘मंसपेसूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो’ ति । एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा यायं उपेक्खा नानत्ता नानत्तसिता तं अभिनिवज्जेत्वा यायं उपेक्खा एकत्ता एकत्तसिता यत्थ सब्बसो लोकाभिसूपादाना अपरिसेसा निरुज्जन्ति तमेवूपेक्खं भावेति ।

तिणूक्कूपमा कामा

१५. “सेय्यथापि, गहपति, पुरिसो आदित्तं तिणुक्कं आदाय पटिवातं गच्छेय्य । तं किं मञ्जसि, गहपति, सचे सो पुरिसो तं आदित्तं तिणुक्कं न खिप्पमेव पटिनिस्सज्जेय्य तस्स सा आदिता तिणुक्का हत्थं वा दहेय्य^४ बाहुं वा दहेय्य अञ्जतरं वा अञ्जतरं वा अङ्गपच्चङ्गं दहेय्य, सो ततोनिदानं मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवमेव खो, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘तिणुक्कूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो’ ति । एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा ...पे०... तमेवूपेक्खं भावेति ।

१. कङ्को - स्या० । २. उडुयेय्य - स्या०, रो०; उडुयेय्य - सी० । ३. विराजेय्य - सी०, स्या०, रो० । ४. डहेय्य - स्या० ।

अङ्गारकासूपमा कामा

१६. “सेय्यथापि, गहपति, अङ्गारकासु साधिकपोरिसा, पूरा अङ्गारानं वीतच्चिकानं वीतधूमानं। अथ पुरिसो आगच्छेय्य जीवितुकामो अमरितुकामो सुखकामो दुक्खप्पटिक्कूलो। तमेनं द्वे बलवन्तो पुरिसा नानाबाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुं उपकङ्क्युं। तं किं भञ्जसि, गहपति, अपि नु सो पुरिसो इति चिति चेव कायं सन्नमेय्या” ति ?

“एवं, भन्ते”।

“तं किस्स हेतु” ?

“विदितञ्चि, भन्ते, तस्स पुरिसस्स इमं च अहं अङ्गारकासुं पपत्तिस्सामि, ततोनिदानं मरणं वा निगच्छिस्सामि मरणमत्तं वा दुक्खं” ति।

“एवमेव खो, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अङ्गारकासूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो’ ति। एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा ...पे० ... तमेवूपेक्खं भावेति।

सुपिनकूपमा कामा

१७. “सेय्यथापि, गहपति, पुरिसो सुपिनकं पस्सेय्य आराम-रामणेय्यकं वनरामणेय्यकं भूमिरामणेय्यकं पोक्खरणिारामणेय्यकं। सो पटिबुद्धो न किञ्चि पटिपस्सेय्य”। एवमेव खो, गहपति, अरिय-सावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘सुपिनकूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो’ ति ...पे०... तमेवूपेक्खं भावेति।

याचितकूपमा कामा

“सेय्यथापि, गहपति, पुरिसो याचितकं भोगं याचित्वा यानं^१ वा पोरिसेय्यं^२ पवरमणिकुण्डलं। सो तेहि याचितकेहि भोगेहि पुरक्खतो परिवुतो अन्तरापणं पटिपज्जेय्य। तमेनं जनो दिस्वा एवं

१. पस्सेय्य — सी०, स्या०, रो०। २-२. यानं वा पोरिसेय्यं — सी०; यानं पोरिसेय्यं — रो०; यानं ओरोपेय्य — स्या०।

वदेय्य — 'भोगी वत, भो, पुरिसो; एवं किर भोगिनो भोगानि भुञ्जन्ती' ति । तमेनं सामिका यत्थ यत्थेव पस्सेय्युं तत्थ तत्थेव सानि' हरेय्युं । तं किं मञ्जसि, गहपति, अलं नु खो तस्स पुरिसस्स अञ्जथत्ताया" ति ?

5 "एवं, भन्ते" ।

"तं किस्स हेतु" ?

"सामिनो हि, भन्ते, सानि हरन्ती" ति । "एवमेव खो, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — 'याचितकूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो' ति ...पे०...

10 तमेवूपेक्खं भावेति ।

रुक्खफलूपमा कामा

१८. "सेय्यथापि, गहपति, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे तिब्बो वनसण्डो । तत्रस्स रुक्खो सम्पन्नफलो च उप्पन्नफलो च, न चस्सु कानिचि फलानि भूमियं पतितानि । अथ पुरिसो आगच्छेय्य फलत्थिको फलगवेसी फलपरियेसनं चरमानो । सो तं वनसण्डं अज्झोगाहेत्वा तं रुक्खं पस्सेय्य सम्पन्नफलं च उप्पन्नफलं च । तस्स

15 एवमस्स — 'अयं खो रुक्खो सम्पन्नफलो च उप्पन्नफलो च, नत्थि च कानिचि फलानि भूमियं पतितानि । जानामि खो पनाहं रुक्खं आरोहितुं' । यन्नूनाहं इमं रुक्खं आरोहित्वा यावदत्थं च खादेय्य उच्छङ्गं च पूरेय्य' ति । सो तं रुक्खं आरोहित्वा यावदत्थं च खादेय्य उच्छङ्गं च पूरेय्य । अथ दुतियो पुरिसो आगच्छेय्य फलत्थिको फलगवेसी फलपरियेसनं चरमानो तिण्हं कुठारिं^१ आदाय । सो तं वनसण्डं

20 अज्झोगाहेत्वा तं रुक्खं पस्सेय्य सम्पन्नफलं च उप्पन्नफलं च । तस्स एवमस्स — 'अयं खो रुक्खो सम्पन्नफलो च उप्पन्नफलो च, नत्थि च कानिचि फलानि भूमियं पतितानि । न खो पनाहं जानामि रुक्खं आरोहितुं । यन्नूनाहं इमं रुक्खं मूलतो छेत्वा यावदत्थं च खादेय्य

25 उच्छङ्गं च पूरेय्य' ति । सो तं रुक्खं मूलतो व छिन्देय्य । तं किं

B. 30

१. सामिका सानि — स्या० । २. अभिरुक्खितुं — स्या०; आरोहितुं — सी० । ३. कुठारि — स्या० । ४. उपपन्नफलं — सी०, रो०, म० ।

मञ्जसि, गहपति, अमुको यो सो पुरिसो पठमं रुक्खं आरुब्बो सचे सो न खिप्पमेव ओरोहेय्य^१ तस्स सो रुक्खो पपतन्तो हत्थं वा भञ्जेय्य पादं वा भञ्जेय्य अञ्जतरं वा अञ्जतरं वा अङ्गपच्चङ्गं भञ्जेय्य, सो ततोनिदानं मरणं वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्खं^२ ति ?

R. 367

“एवं, भन्ते” ।

5

“एवमेव खो, गहपति, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘रुक्खफलूपमा कामा वुत्ता भगवता बहुदुक्खा बहुपायासा, आदीनवो एत्थ भिय्यो’ ति । एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा यायं उपेक्खा नानत्ता नानत्तसिता तं अभिनिवज्जेत्वा यायं उपेक्खा एकत्ता एकत्त-सिता यत्थ सब्बसो लोकामिसूपादाना अपरिसेसा निरुज्झन्ति तमेवूपेक्खं भावेति ।

10

१९. “स खो सो, गहपति, अरियसावको इमं^३ येव^३ अनुत्तरं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं आगम्म अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

15

“स खो सो, गहपति, अरियसावको इमं येव अनुत्तरं उपेक्खा-सतिपारिसुद्धिं आगम्म दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

“स खो सो, गहपति, अरियसावको इमं येव अनुत्तरं उपेक्खा-सतिपारिसुद्धिं आगम्म आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एत्तावता खो, गहपति, अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होति ।

20

§ ४: पोतलिगहपतिस्स उपासकत्तपटिवेदना

२०. “तं किं मञ्जसि, गहपति, यथा अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो होति, अपि नु त्वं एवरूपं वोहारसमुच्छेदं अत्तनि समनुपस्ससी” ति ?

B. 31

- “को चाहं, भन्ते, को च अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदो ! आरका अहं, भन्ते, अरियस्स विनये सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं वोहारसमुच्छेदा । मयं हि, भन्ते, पुब्बे अञ्जतित्थिये परिब्बाजके अनाजानीयेव समाने आजानीया ति
- 5 अमञ्जिम्ह, अनाजानीयेव समाने आजानीयभोजनं भोजिम्ह, अनाजानीयेव समाने आजानीयठाने^१ ठपिम्ह ; भिक्खू पन मयं भन्ते आजानीयेव समाने अनाजानीया ति अमञ्जिम्ह, आजानीयेव समाने अनाजानीयभोजनं भोजिम्ह, आजानीयेव समाने अनाजानीयठाने ठपिम्ह : इदानी पन मयं, भन्ते, अञ्जतित्थिये परिब्बाजके अनाजानी-
- 10 येव समाने अनाजानीया ति जानिस्साम, अनाजानीयेव समाने अनाजानीयभोजनं भोजेस्साम, अनाजानीयेव समाने अनाजानीयठाने ठपेस्साम^२ । भिक्खू पन मयं, भन्ते, आजानीयेव समाने आजानीया ति जानिस्साम आजानीयेव समाने आजानीयभोजनं भोजेस्साम, आजानीयेव समाने आजानीयठाने ठपेस्साम । अजनेसि वत मे, भन्ते,
- 15 भगवा समणेसु समणप्पेमं, समणेसु समणप्पसादं, समणेसु समणगारवं । अभिक्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते ! सेय्यथापि, भन्ते निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूब्हस्स वा मगं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य, चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति ; एवमेवं खो, भन्ते, भगवता अनेकपरियायेन
- 20 धम्मो पकासितो । एसाहं, भन्ते, भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतगो पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

५. जीवकसुतं

§ १. तिकोटिपरिसुद्धं मंसं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा राजगहे विहरति जीवकस्स कोमारभच्चस्स अम्बवने। अथ खो जीवको कोमारभच्चो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो जीवको कोमारभच्चो भगवन्तं एतदवोच—“सुतं मेतं, भन्ते—‘समणं गोतमं उद्दिस्स पाणं 5 आरभन्ति, तं समणो गोतमो जानं उद्दिस्सकतं’ मंसं परिभुञ्जति पटिच्चकम्मं’ ति। ये ते, भन्ते, एवमाहंसु—‘समणं गोतमं उद्दिस्स पाणं आरभन्ति, तं समणो गोतमो जानं उद्दिस्सकतं मंसं परिभुञ्जति पटिच्चकम्मं’ ति, कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वुत्तवादिनो, न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति, धम्मस्स चानुधम्मं व्याकरोन्ति, न च कोचि 10 सहधम्मिको वादानुवादो गारय्हं ठानं आगच्छती” ति ?

२. “ये ते, जीवक, एवमाहंसु—‘समणं गोतमं उद्दिस्स पाणं आरभन्ति, तं समणो गोतमो जानं उद्दिस्सकतं मंसं परिभुञ्जति पटिच्चकम्मं’ ति न मे ते वुत्तवादिनो, अब्भाचिक्खन्ति च मं ते असता अभूतेन। तीहि खो अहं, जीवक, ठानेहि मंसं अपरिभोगं ति वदामि। 15 दिट्ठं, सुतं, परिसङ्कितं—इमेहि खो अहं, जीवक, तीहि ठानेहि मंसं अपरिभोगं ति वदामि। तीहि खो अहं, जीवक, ठानेहि मंसं परिभोगं ति वदामि। अदिट्ठं, असुतं, अपरिसङ्कितं—इमेहि खो अहं, जीवक, तीहि ठानेहि मंसं परिभोगं ति वदामि।

§ २. मेत्ताविहारी अनवज्जं आहारं आहारेति

३. “इध, जीवक, भिक्खु अज्जतरं गामं वा निगमं वा 20 उपनिस्साय विहरति। सो मेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति, तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुत्थं^१। इति उद्धमधो

- तिरियं सब्बधि सब्बत्तताय^१ सब्बावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन अब्याबज्जेन^२ फरित्वा विहरति । तमेनं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा उपसङ्कमित्वा स्वातनाय भत्तेन निमन्तेति । आकङ्खमानो व, जीवक, भिक्खु अधिवासेति । सो
- 5 तस्सा रत्तिया अच्चयेन पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन तस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा निवेसनं तेनुपसङ्कमति; उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदति । तमेनं सो गहपति वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन पिण्डपातेन परिविसति । तस्स न एवं होति — ‘साधु वत मायं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन पिण्डपातेन परिविसेय्या’
- 10 ति ! ‘अहो वत मायं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा आयतिं पि एवरूपेन पणीतेन पिण्डपातेन परिविसेय्या’ ति— एवं पिस्स न होति । सो तं पिण्डपातं अगथितो^३ अमुच्छित्तो अनज्झोपन्नो^४ आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्जो परिभुञ्जति । तं किं मञ्जसि, जीवक, अपि नु सो भिक्खु तस्मिं समये अत्तब्याबाधाय वा चेतेति, परब्याबाधाय वा
- 15 चेतेति, उभयब्याबाधाय वा चेतेती” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“ननु सो, जीवक, भिक्खु तस्मिं समये अनवज्जं येव आहारं आहारेती” ति ?

- “एवं, भन्ते । सुतं मेतं, भन्ते — ‘ब्रह्मा मेत्ताविहारी’ ति । तं
- 20 मे इदं, भन्ते, भगवा सक्खिदिट्ठो; भगवा हि, भन्ते, मेत्ताविहारी” ति ।

“येन खो, जीवक, रागेन येन दोसेन येन मोहेन ब्यापादवा अस्स सो रागो सो दोसो सो मोहो तथागतस्स पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो^५ अनभावङ्गतो^६ आयतिं अनुप्पादधम्मो । सचे खो ते, जीवक, इदं सन्धाय भासितं अनुजानामि ते एतं” ति ।

- 25 “एतदेव खो पन मे, भन्ते, सन्धाय भासितं” ।

§ ३. करुणा-मुदिता-उपेक्खाविहारी अनवज्जं आहारं आहारेति

४. “इध, जीवक, भिक्खु अञ्जतरं गामं वा निगमं वा

१. सब्बत्तताय — सी०, स्या० । २. अब्यापज्जेन — सी०, स्या० । ३. परिविसति — सी०, स्या०, रो० । ४. अगथितो — स्या० । ५. अनज्झोपन्नो — स्या० । ६. तालावत्थुकतो — सी० । ७. अनभावक्तो — सी०, रो०; अनभावङ्गतो — स्या० ।

उपनिस्साय विहरति । सो करुणासहगतेन चेतसा ... पे० ... मुदिता-
 सहगतेन चेतसा ... उपेक्षासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरति,
 तथा दुतियं, तथा ततियं, तथा चतुत्थं । इति उद्धमधो तिरियं
 सब्बधि सब्बत्ताय सब्बावन्तं लोकं उपेक्षासहगतेन चेतसा विपुलेन
 महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अब्याबज्जेन फरित्वा विहरति । तमेनं 5
 गहपति वा गहपतिपुत्तो वा उपसङ्कुमित्वा स्वातनाय भत्तेन
 निमन्तेति । आकङ्खमानो व, जीवक, भिक्खु अधिवासेति । सो तस्सा
 रत्तिया अच्चयेन पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन
 तस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा निवेसनं तेनुपसङ्कुमति;
 उपसङ्कुमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदति । तमेनं सो गहपति वा 10
 गहपतिपुत्तो वा पणीतेन पिण्डपातेन परिविसति । तस्स न एवं
 होति — ‘साधु वत मायं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन पिण्ड-
 पातेन परिविसेय्या’ ति ! ‘अहो वत मायं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा
 आयतिं पि एवरूपेण पणीतेन पिण्डपातेन परिविसेय्या’ ति — एवं B. 24
 पिस्स न होति । सो तं पिण्डपातं अगथितो अमुच्छित्तो अनज्झोपन्नो 15
 आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति । तं किं मञ्जसि,
 जीवक, अपि नु सो भिक्खु तस्मिं समये अत्तव्याबाधाय वा चेतेति,
 परव्याबाधाय वा चेतेति, उभयव्याबाधाय वा चेतेति” ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“ननु सो, जीवक, भिक्खु तस्मिं समये अनवज्जं येव आहारं 20
 आहारेती” ति ?

“एवं, भन्ते । सुतं मेतं, भन्ते — ‘ब्रह्मा उपेक्षाविहारी’ ति ।
 तं मे इदं, भन्ते, भगवा सक्खिदिट्ठो ; भगवा हि, भन्ते, उपेक्षा-
 विहारी” ति ।

“येन खो, जीवक, रागेन येन दोसेन येन मोहेन विहेसवा” 25
 अस्स अरतिवा अस्स पटिघवा अस्स सो रागो सो दोसो सो मोहो
 तथागतस्स पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं
 अनुप्पादधम्मो । सचे खो ते, जीवक, इदं सन्धाय भासितं, अनु-
 जानामि ते एतं” ति ।

“एतदेव खो पन मे, भन्ते, सन्धाय भासितं” ।

§ ४. पञ्चहि ठानेहि अपुञ्जं

५. “यो खो, जीवक, तथागतं वा तथागतसावकं वा उद्दिस्स पाणं आरभति सो पञ्चहि ठानेहि बहुं अपुञ्जं पसवति । यं पि सो, गहपति, एवमाह — ‘गच्छथ, अमुकं नाम पाणं आनेथा’ ति,
 5 इमिना पठमेन ठानेन बहुं अपुञ्जं पसवति । यं पि सो पाणो गल-
 प्पवेठकेन^१ आनीयमानो दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, इमिना दुतियेन
 ठानेन बहुं अपुञ्जं पसवति । यं पि सो एवमाह — ‘गच्छथ इमं पाणं
 आरभथा’ ति, इमिना ततियेन ठानेन बहुं अपुञ्जं पसवति । यं पि
 10 सो पाणो आरभियमानो दुक्खं दोमनस्सं पटिसंवेदेति, इमिना चतुत्थेन
 ठानेन बहुं अपुञ्जं पसवति । यं पि सो तथागतं वा तथागतसावकं वा
 अकप्पियेन आसादेति, इमिना पञ्चमेन ठानेन बहुं अपुञ्जं पसवति ।
 यो खो, जीवक, तथागतं वा तथागतसावकं वा उद्दिस्स पाणं आरभति
 सो इमेहि पञ्चहि ठानेहि बहुं अपुञ्जं पसवती” ति ।

६. एवं वुत्ते, जीवको कोमारभच्चो भगवन्तं एतदवोच —
 15 “अच्छरियं, भन्ते, अब्भुतं, भन्ते ! कप्पियं वत, भन्ते, भिक्खू आहारं
 आहारेन्ति; अनवज्जं वत, भन्ते, भिक्खू आहारं आहारेन्ति ।
 अभिक्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते ...पे०... उपासकं मं भगवा धारेतु
 अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

—:०:—

६. उपालिसुत्तं

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा नाळन्दायं विहरति पावारिकम्बवने। तेन खो पन समयेन निगण्ठो^१ नातपुत्तो^२ नाळन्दायं^३ पटिवसति महितिया निगण्ठपरिसाय सद्धिं। अथ खो दीघतपस्सी निगण्ठो नाळन्दायं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन पावारिकम्बवनं येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा 5 R. 372 भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं^४ वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितं खो दीघतपस्सिं निगण्ठं भगवा एतदवोच - “संविज्जन्ति^५ खो, तपस्सी, आसनानि; सचे आकङ्खसि निसीदा” ति। एवं वुत्ते, दीघतपस्सी निगण्ठो अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो दीघतपस्सिं निगण्ठं 10 भगवा एतदवोच - “कति पन, तपस्सि, निगण्ठो नातपुत्तो कम्मनि पञ्जापेति^६ पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ?

“न खो, आवुसो गोतम, आचिण्णं निगण्ठस्स नातपुत्तस्स ‘कम्मं, कम्मं’ ति पञ्जापेतुं; ‘दण्डं, दण्डं’ ति खो, आवुसो गोतम, आचिण्णं निगण्ठस्स नातपुत्तस्स पञ्जापेतुं” ति। 15

“कति पन, तपस्सि, निगण्ठो नातपुत्तो दण्डानि पञ्जापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ?

“तीणि^७ खो, आवुसो गोतम, निगण्ठो नातपुत्तो दण्डानि पञ्जापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया ति, सेय्यथीदं^८ - कायदण्डं, वचीदण्डं, मनोदण्डं” ति। 20

“किं पन, तपस्सि, अञ्जदेव कायदण्डं, अञ्जं वचीदण्डं, अञ्जं मनोदण्डं” ति ?

१-१. निगन्धो नाटपुत्तो - स्या०; ०नाटपुत्तो - म०। २. नाळन्दायं - सी०। ३. साराणीयं - म०। ४. संविज्जन्ते - सी०, रो०। ५. पञ्जपेति - म०। ६. तीनि - सी०। ७. सेय्यथिदं - म०।

“अञ्जदेव, आवुसो गोतम, कायदण्डं, अञ्जं वचीदण्डं, अञ्जं मनोदण्डं” ति ।

“इमेसं पन, तपस्सि, तिण्णं दण्डानं एवं पटिविभत्तानं एवं पटिविसिट्ठानं कतमं दण्डं निगण्ठो नातपुत्तो महासावज्जतरं पञ्चापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, यदि वा कायदण्डं, यदि वा वचीदण्डं, यदि वा मनोदण्डं” ति ?

“इमेसं खो, आवुसो गोतम, तिण्णं दण्डानं एवं पटिविभत्तानं एवं पटिविसिट्ठानं कायदण्डं निगण्ठो नातपुत्तो महासावज्जतरं पञ्चापेति पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा वचीदण्डं, नो तथा मनोदण्डं” ति ।

“कायदण्डं ति, तपस्सि, वदेसि” ?

“कायदण्डं ति, आवुसो गोतम, वदामि” ।

“कायदण्डं ति, तपस्सि, वदेसि” ?

“कायदण्डं ति, आवुसो गोतम, वदामि” ।

“कायदण्डं ति, तपस्सि, वदेसि” ?

“कायदण्डं ति, आवुसो गोतम, वदामी” ति ।

२. इतिह भगवा दीघतपस्सिं निगण्ठं इमस्मिं कथावत्थुस्मिं यावततियकं पटिट्ठापेसि । एवं वुत्ते, दीघतपस्सी निगण्ठो भगवन्तं एतदवोच — “त्वं पनावुसो गोतम, कति दण्डानि पञ्चापेसि पापस्स

कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ?

“न खो, तपस्सि, आचिण्णं तथागतस्स ‘दण्डं, दण्डं’ ति पञ्चापेतुं; ‘कम्मं, कम्मं’ ति खो, तपस्सि, आचिण्णं तथागतस्स पञ्चापेतुं” ति ?

“त्वं पनावुसो गोतम, कति कम्मानि पञ्चापेसि पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया” ति ?

“तीणि खो अहं, तपस्सि, कम्मानि पञ्चापेमि पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, सेय्यथीदं — कायकम्मं, वचीकम्मं, मनोकम्मं” ति ।

“किं पनावुसो गोतम, अञ्जदेव कायकम्मं, अञ्जं वचीकम्मं, अञ्जं मनोकम्मं” ति ?

“अञ्जदेव, तपस्सि, कायकम्मं, अञ्जं वचीकम्मं, अञ्जं मनोकम्मं” ति ।

“इमेसं पनावुसो गोतम, तिण्णं कम्मानं एवं पटिविभत्तानं एवं पटिविसिद्धानं कतमं कम्मं महासावज्जतरं पञ्जपेसि पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, यदि वा कायकम्मं, 5 यदि वा वचीकम्मं, यदि वा मनोकम्मं” ति ?

“इमेसं खो अहं, तपस्सि, तिण्णं कम्मानं एवं पटिविभत्तानं एवं पटिविसिद्धानं मनोकम्मं महासावज्जतरं पञ्जपेमि पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा कायकम्मं, नो तथा वचीकम्मं” ति । 10

“मनोकम्मं ति, आवुसो गोतम, वदेसि” ?

“मनोकम्मं ति, तपस्सि, वदामि” ।

“मनोकम्मं ति, आवुसो गोतम, वदेसि” ?

“मनोकम्मं ति, तपस्सि, वदामि” ।

“मनोकम्मं ति, आवुसो गोतम, वदेसि” ? 15

“मनोकम्मं ति, तपस्सि, वदामी” ति ।

इतिह दीघतपस्सी निगण्ठो भगवन्तं इमस्मिं कथावत्थुस्मिं यावततियकं पतिट्ठापेत्वा उट्ठायासना येन निगण्ठो नातपुत्तो तेनुप-सङ्कमि ।

३. तेन खो पन समयेन निगण्ठो नातपुत्तो महत्तिया 20 B. 37 गिहिपरिसाय सद्धिं निसिन्नो होति बालकिनिया परिसाय^१ उपालि-पमुखाय । अद्दसा खो निगण्ठो नातपुत्तो दीघतपस्सिं निगण्ठं दूरतो व आगच्छन्तं; दिस्वान दीघतपस्सिं निगण्ठं एतदवोच — “हन्द, कुतो नु त्वं, तपस्सि, आगच्छसि दिवा दिवस्सा” ति ?

“इतो हि खो अहं, भन्ते, आगच्छामि समणस्स गोतमस्स 25 सन्तिका” ति ।

“अहु पन ते, तपस्सि, समणेन गोतमेन सद्धिं कोचिदेव कथासल्लापो” ति ?

“अहु खो मे, भन्ते, समणेन गोतमेन सद्धिं कोचिदेव कथा-
सल्लापो” ति ।

“यथा कथं पन ते, तपस्सि, अहु समणेन गोतमेन सद्धिं
कोचिदेव कथासल्लापो” ति ?

- 5 अथ खो दीघतपस्सी निगण्ठो यावतका अहोसि भगवता
सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं निगण्ठस्स नातपुत्तस्स आरोचेसि । एवं
वुत्ते, निगण्ठो नातपुत्तो दीघतपस्सिं निगण्ठं एतदवोच — “साधु
साधु, तपस्सि ! यथा तं सुतवता सावकेन सम्मदेव सत्थुसासनं
आजानन्तेन एवमेवं^१ दीघतपस्सिना निगण्ठेन समणस्स गोतमस्स
10 व्याकतं । किं हि सोभति छवो मनोदण्डो इमस्स एवं ओळारिकस्स
कायदण्डस्स उपनिधाय ! अथ खो कायदण्डो व महासावज्जतरो
पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा
वचीदण्डो, नो तथा मनोदण्डो” ति ।

४. एवं वुत्ते, उपाळि गहपति निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच —
15 “साधु साधु, भन्ते दीघतपस्सि^२ ! यथा तं सुतवता सावकेन सम्मदेव
सत्थुसासनं आजानन्तेन एवमेवं भदन्तेन तपस्सिना समणस्स गोतमस्स
व्याकतं । किं हि सोभति छवो मनोदण्डो इमस्स एवं ओळारिकस्स
कायदण्डस्स उपनिधाय ! अथ खो कायदण्डो व महासावज्जतरो
पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा
20 वचीदण्डो, नो तथा मनोदण्डो । हन्द चाहं, भन्ते, गच्छामि समणस्स
गोतमस्स इमं पि कथावत्थुस्मिं वादं आरोपेस्सामि । सचे मे समणो
गोतमो तथा पतिट्ठिस्सति^३ यथा भदन्तेन तपस्सिना पतिट्ठापितं ;
सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो दीघलोमिकं एळकं लोमेसु गहेत्वा
आकड्डेय्य परिकड्डेय्य सम्परिकड्डेय्य, एवमेवाहं समणं गोतमं वादेन वादं
25 आकड्डिस्सामि परिकड्डिस्सामि सम्परिकड्डिस्सामि । सेय्यथापि नाम
बलवा^४ सोण्डिकाकम्मकारो^५ महन्तं सोण्डिकाकिलञ्जं गम्भीरे उदकरहदे
पक्खिपित्वा कण्णे गहेत्वा आकड्डेय्य परिकड्डेय्य सम्परिकड्डेय्य, एवमेवाहं
समणं गोतमं वादेन वादं आकड्डिस्सामि परिकड्डिस्सामि सम्परि-

१. एवमेव—म० । २. तपस्सी—सी०, रो० । ३. पतिट्ठिस्सति—सी०, रो० ।

४. बलवा पुरिसो—स्या० । ५. सोण्डिकाकम्मकरो—सी०, रो० ।

कड्डिस्सामि । सेय्यथापि नाम बलवा सोण्डिकाधुत्तो वालं^१ कण्णे गहेत्वा ओधुनेय्य निद्धुनेय्य निप्फोटेय्य^२, एवमेवाहं समणं गोतमं वादेन वादं ओधुनिस्सामि निद्धुनिस्सामि निप्फोटेस्सामि । सेय्यथापि नाम कुञ्जरो सट्ठिहायनो गम्भीरं पोक्खरणिं ओगाहेत्वा साणधोविकं नाम कीळितजातं कीळति, एवमेवाहं समणं गोतमं साणधोविकं मञ्जे कीळितजातं कीळिस्सामि । हन्द चाहं, भन्ते, गच्छामि समणस्स गोतमस्स इमस्मिं कथावत्थुस्मिं वादं आरोपेस्सामी” ति ।

R. 375

“गच्छ त्वं, गहपति, समणस्स गोतमस्स इमस्मिं कथावत्थुस्मिं वादं आरोपेहि । अहं वा हि, गहपति, समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्यं, दीघतपस्सी वा निगण्ठो, त्वं वा” ति ।

10

५. एवं वुत्ते, दीघतपस्सी निगण्ठो निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच — “न खो मेतं, भन्ते, रुच्चति यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्य । समणो हि, भन्ते, गोतमो मायावी आवट्टुनिं मायं जानाति याय अञ्जतित्थियानं सावके आवट्टेती” ति ।

“अट्टानं खो एतं, तपस्सि, अनवकासो यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । ठानं च खो एतं विज्जति यं समणो गोतमो उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । गच्छ, त्वं, गहपति, समणस्स गोतमस्स इमस्मिं कथावत्थुस्मिं वादं आरोपेहि । अहं वा हि, गहपति, समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्यं, दीघतपस्सी वा निगण्ठो, त्वं वा” ति ।

20

दुतियं पि खो दीघतपस्सी ...पे०... ततियं पि खो दीघतपस्सी निगण्ठो निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच — “न खो मेतं, भन्ते, रुच्चति यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्य । समणो हि, भन्ते, गोतमो मायावी आवट्टुनिं मायं जानाति याय अञ्जतित्थियानं सावके आवट्टेती” ति ।

25

“अट्टानं खो एतं, तपस्सि, अनवकासो यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । ठानं च खो एतं विज्जति यं समणो गोतमो उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । गच्छ त्वं, गहपति, समणस्स गोतमस्स इमस्मिं कथावत्थुस्मिं वादं आरो-

B. 30

पेहि। अहं वा हि, गहपति, समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्यं, दीघतपस्सी वा निगण्ठो, त्वं वा” ति।

R. 376

“एवं, भन्ते” ति खो उपालि गहपति निगण्ठस्स नातपुत्तस्स पटिस्सुत्वा उट्ठायासना निगण्ठं नातपुत्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
5 कत्वा येन पावारिकम्बवनं येन भगवा तेनुपसङ्कुमि; उपसङ्कुमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो उपालि गहपति भगवन्तं एतदवोच—“आगमा नु खिवध, भन्ते, दीघतपस्सी निगण्ठो” ति?

“आगमा खिवध, गहपति, दीघतपस्सी निगण्ठो” ति।

10 “अहु खो पन ते, भन्ते, दीघतपस्सिना निगण्ठेन सद्धिं कोचिदेव कथासल्लापो” ति?

“अहु खो मे, गहपति, दीघतपस्सिना निगण्ठेन सद्धिं कोचिदेव कथासल्लापो” ति।

15 “यथा कथं पन ते, भन्ते, अहु दीघतपस्सिना निगण्ठेन सद्धिं कोचिदेव कथासल्लापो” ति?

अथ खो भगवा यावतको अहोसि दीघतपस्सिना निगण्ठेन सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं उपालिस्स गहपतिस्स आरोचेसि।

६. एवं वुत्ते, उपालि गहपति भगवन्तं एतदवोच—“साधु साधु, भन्ते तपस्सी!” यथा तं सुतवता सावकेन सम्मदेव सत्थुसासनं
20 आजानन्तेन एवमेवं दीघतपस्सिना निगण्ठेन भगवतो व्याकतं। किं हि सोभति छवो मनोदण्डो इमस्स एवं ओळारिकस्स कायदण्डस्स उपनिधाय? अथ खो कायदण्डो व महासावज्जतरो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा वचीदण्डो, नो तथा मनोदण्डो” ति।

25 “सच्चे खो त्वं, गहपति, सच्चे पतिट्ठाय मन्तेय्यासि सिया नो एत्थ कथासल्लापो” ति।

“सच्चे अहं, भन्ते, पतिट्ठाय मन्तेस्सामि; होतु नो एत्थ कथासल्लापो” ति।

७. “तं किं मञ्जसि, गहपति, इधस्स निगण्ठो आबाधिको दुक्खितो बाब्बहगिलानो सीतोदकपटिक्खितो उण्होदकपटिसेवी। सो सीतोदकं अलभमानो कालङ्कुरेय्य। इमस्स पन, गहपति, निगण्ठो नातपुत्तो कत्थूपपत्तिं पञ्चापेती” ति ?

“अत्थि, भन्ते, मनोसत्ता नाम देवा तत्थ सो उपपज्जति। 5

“तं किस्स हेतु” ? असु हि, भन्ते, मनोपटिबद्धो कालङ्कुरोती” ति।

B. 40

“मनसि^१ करोहि, गहपति,^२ मनसि करित्वा खो, गहपति, ब्याकरोहि। न खो ते सन्धयति^३ पुरिमेन वा पच्छिमं, पच्छिमेन वा पुरिमं। भासिता खो पन ते, गहपति, एसा वाचा—‘सच्चे अहं, भन्ते, पतिट्ठाय भन्तेस्सामि, होतु नो एत्थ कथासल्लापो,’” ति। 10

“किञ्चापि, भन्ते, भगवा एवमाह, अथ खो कायदण्डो व महासावज्जतरो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया, नो तथा वचीदण्डो, नो तथा मनोदण्डो” ति।

८. “तं किं मञ्जसि, गहपति, इधस्स निगण्ठो नातपुत्तो चातुयामसंवरसंवृतो सब्बवारिवारितो सब्बवारियुतो^१ सब्बवारिधुतो 15 सब्बवारिफुटो। सो अभिक्कमन्तो पटिक्कमन्तो बहु खुद्दके पाणे सङ्घातं आपादेति। इमस्स पन, गहपति, निगण्ठो नातपुत्तो कं विपाकं पञ्चापेती” ति ?

R. 377

“असञ्चेतनिकं, भन्ते, निगण्ठो नातपुत्तो नो महासावज्जं पञ्चापेती” ति। 20

“सचे पन, गहपति, चेतेती” ति ?

“महासावज्जं, भन्ते, होती” ति।

“चेतनं पन, गहपति, निगण्ठो नातपुत्तो किस्मिं पञ्चापेती” ति ?

“मनोदण्डस्मिं, भन्ते” ति। 25

“मनसि करोहि, गहपति, मनसि करित्वा खो, गहपति, ब्याकरोहि। न खो ते सन्धयति पुरिमेन वा पच्छिमं, पच्छिमेन वा

१-१. गहपति गहपति मनसि करोहि—स्या०; गहपति गहपति—सी०, रो०।

२. सन्धयति—सी०, रो०। ३. सब्बवारियुतो—म०।

पुरिमं । भासिता खो पन ते, गहपति, एसा वाचा—‘सच्चे अहं, भन्ते, पतिट्ठाय मन्तेस्सामि; होतु नो एत्थ कथासल्लापो’” ति ।

“किञ्चापि, भन्ते, भगवा एवमाह, अथ खो कायदण्डो व महासावज्जतरो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया,
5 नो तथा वचीदण्डो, नो तथा मनोदण्डो” ति ।

९. “तं किं मञ्जसि, गहपति, अयं नाळन्दा इद्धा चेव फीता च बहुजना आकिण्णमनुस्सा” ति ?

“एवं, भन्ते, अयं नाळन्दा इद्धा चेव फीता च बहुजना आकिण्णमनुस्सा” ति ।

10 “तं किं मञ्जसि, गहपति, इध पुरिसो आगच्छेय्य उक्खित्ता-
सिको । सो एवं वदेय्य—‘अहं यावतिका इमिस्सा नाळन्दाय पाणा ते एकेन खणेन एकेन मुहुत्तेन एकं मंसखलं एकं मंसपुञ्जं करि-
स्सामी’ ति । तं किं मञ्जसि, गहपति, प्होति नु खो सो पुरिसो
यावतिका इमिस्सा नाळन्दाय पाणा ते एकेन खणेन एकेन मुहुत्तेन
15 एकं मंसखलं एकं मंसपुञ्जं कातुं” ति ?

“दस पि, भन्ते, पुरिसा, वीसं पि, भन्ते, पुरिसा, तिसं पि,
भन्ते, पुरिसा, चत्तारीसं पि, भन्ते, पुरिसा, पञ्चासं पि, भन्ते, पुरिसा
नप्पहोन्ति यावतिका इमिस्सा नाळन्दाय पाणा ते एकेन खणेन एकेन
मुहुत्तेन एकं मंसखलं एकं मंसपुञ्जं कातुं । किं हि सोभति एको
20 छवो पुरिसो” ति !

“तं किं मञ्जसि, गहपति, इध आगच्छेय्य समणो वा
ब्राह्मणो वा इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो । सो एवं वदेय्य—‘अहं इमं
नाळन्दं एकेन मनोपदोसेन भस्मं करिस्सामी’ ति । तं किं मञ्जसि,
गहपति, प्होति नु खो सो समणो वा ब्राह्मणो वा इद्धिमा चेतो-
वसिप्पत्तो इमं नाळन्दं एकेन मनोपदोसेन भस्मं कातुं” ति ?
R. 378 25

“दस पि, भन्ते, नाळन्दा, वीसं पि नाळन्दा, तिसं पि नाळन्दा,
चत्तारीसं पि नाळन्दा, पञ्चासं पि नाळन्दा प्होति सो समणो वा
ब्राह्मणो वा इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो’ एकेन मनोपदोसेन भस्मं कातुं ।
किं हि सोभति एका छवा नाळन्दा” ति !

“मनसि करोहि, गहपति, मनसि करित्वा खो,^१ गहपति, व्याकरोहि। न खो ते सन्धियति पुरिमेन वा पच्छिमं, पच्छिमेन वा पुरिमं। भासिता खो पन ते, गहपति, एसा वाचा—‘सच्चे अहं, भन्ते, पतिट्ठाय मन्तेस्सामि; होतु नो एत्थ कथासल्लापो’” ति।

“किञ्चापि, भन्ते, भगवा एवमाह, अथ खो कायदण्डो व ५
महासावज्जतरो पापस्स कम्मस्स किरियाय पापस्स कम्मस्स पवत्तिया,
नो तथा वचीदण्डो, नो तथा मनोदण्डो” ति।

१०. “तं किं मञ्जसि, गहपति, सुतं ते दण्डकारञ्जं^२
कालिङ्गारञ्जं^३ मेज्झारञ्जं^४ मातङ्गारञ्जं^५ अरञ्जं^६ अरञ्जभूतं^७” ति?

“एवं, भन्ते, सुतं मे दण्डकारञ्जं कालिङ्गारञ्जं मेज्झारञ्जं १०
मातङ्गारञ्जं अरञ्जं अरञ्जभूतं” ति।

“तं किं मञ्जसि, गहपति, किन्ति ते सुतं केन तं दण्डकार-
रञ्जं कालिङ्गारञ्जं मेज्झारञ्जं मातङ्गारञ्जं अरञ्जं अरञ्ज-
भूतं” ति?

“सुतं मेतं, भन्ते, इसीनं मनोपदोसेन तं दण्डकारञ्जं १५
कालिङ्गारञ्जं मेज्झारञ्जं मातङ्गारञ्जं अरञ्जं अरञ्जभूतं” ति।

“मनसि करोहि, गहपति, मनसि करित्वा खो, गहपति, व्याकरोहि। न खो ते सन्धियति पुरिमेन वा पच्छिमं, पच्छिमेन वा पुरिमं। भासिता खो पन ते, गहपति, एसा वाचा—‘सच्चे अहं, भन्ते, पतिट्ठाय मन्तेस्सामि; होतु नो एत्थ कथासल्लापो’” ति। २०

११. “पुरिमेनेवाहं,^८ भन्ते, ओपम्मेन भगवतो अत्तमनो
अभिरद्धो। अपि चाहं इमानि भगवतो विचित्रानि^९ पञ्हुपटिभानानि^{१०}
सोतुकामो एवाहं भगवन्तं पच्चनीकं^{११} कातब्बं^{१२} अमञ्जिस्सं^{१३}। अभि-
क्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते! सेय्यथापि, भन्ते, निक्कुज्जितं वा
उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूब्हुस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, २५
अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य—चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्तीति,
एवमेवं भगवता अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो। एसाहं, भन्ते,

B. 42

१. खो त्वं—स्या०। २. दण्डकीरञ्जं—म०। ३. कालिङ्गारञ्जं—सी०।
४. मेज्झारञ्जं—म०। ५. पुरिमेनाहं—स्या०। ६. विचित्तानि—स्या०। ७. पञ्हुपटिभा-
णानि—स्या०। ८-८. पच्चनीकातब्बं—सी०, स्या०, रो०। ९. अवमञ्जिस्सं—स्या०

R. 379

भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

१२. “अनुविच्चकारं खो, गहपति, करोहि, अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं जातमनुस्सानं साधु होती” ति ।

- 5 “इमिनापाहं,^१ भन्ते, भगवतो भिय्योसो^२ मत्ताय^३ अत्तमनो अभिरद्धो यं मं भगवा एवमाह—‘अनुविच्चकारं खो, गहपति, करोहि, अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं जातमनुस्सानं साधु होति’ ति । मं हि, भन्ते, अज्जतिथिया सावकं लभित्वा केवलकप्पं नाळन्दं पटाकं परिहरेय्युं—‘उपालि अम्हाकं गहपति सावकत्तं उपगतो’ ति ।
- 10 अथ च पन मं भगवा एवमाह—‘अनुविच्चकारं खो, गहपति, करोहि, अनुविच्चकारो तुम्हादिसानं जातमनुस्सानं साधु होती’ ति । एसाहं, भन्ते, दुतियं पि भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

१३. “दीघरत्तं खो ते, गहपति, निगण्ठानं ओपानभूतं कुलं
- 15 येन नेसं उपगतानं पिण्डकं^४ दातब्बं मज्जेय्यासी” ति ।

- “इमिनापाहं, भन्ते, भगवतो भिय्योसो मत्ताय अत्तमनो अभिरद्धो यं मं भगवा एवमाह—‘दीघरत्तं खो ते, गहपति, निगण्ठानं ओपानभूतं कुलं येन नेसं उपगतानं पिण्डकं दातब्बं मज्जेय्यासी’ ति । सुतं मेतं, भन्ते, समणो गोतमो एवमाह—‘मय्हमेव दानं दातब्बं,
- 20 नाज्जेसं दानं दातब्बं; मय्हमेव सावकानं दानं दातब्बं, नाज्जेसं सावकानं दानं दातब्बं; मय्हमेव दिन्नं महप्फलं, नाज्जेसं दिन्नं महप्फलं; मय्हमेव सावकानं दिन्नं महप्फलं, नाज्जेसं सावकानं दिन्नं महप्फलं’ ति । अथ च पन मं भगवा निगण्ठेसु पि दाने समादपेति । अपि च, भन्ते, मयमेत्थ कालं जानिस्साम । एसाहं, भन्ते, ततियं
- 25 पि भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

B. 43

१४. अथ खो भगवा उपालिस्स गहपतिस्स अनुपुब्बि^५ कथं^६ कथेसि, सेय्यथीदं—दानकथं सीलकथं सम्मकथं, कामानं आदीनवं

१. इमिना पदं—सी०, रो० । २-२. भिय्योसोमत्ताय—रो० । ३. पिण्डपातं—स्या० । ४-४. अनुपुब्बिकथं—स्या०, क०; आनुपुब्बिकथं—रो०; आनुपुब्बिकथं—सी० ।

ओकारं सङ्किलेसं, नेक्खम्मे आनिसंसं पकासेसि। यदा भगवा
 अञ्जासि उपालिं गहपतिं कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं
 उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धानं सामुक्कंसिका धम्मदेसना तं
 पकासेसि—दुक्खं, समुदयं, निरोधं, भगं। सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं
 अपगतकालकं^१ सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेय्य^२, एवमेव उपालिस्स 5
 गहपतिस्स तस्मिं येव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि—
 यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोधधम्मं^३ ति। अथ खो उपालि
 गहपति दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाब्बहधम्मो तिण्ण-
 विचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो^४ सत्थुसासने
 भगवन्तं एतदवोच—“हन्द च दानि मयं, भन्ते, गच्छाम, बहुकिच्चा 10
 मयं बहुकरणीया” ति।

“यस्सदानि त्वं, गहपति, कालं मञ्जसी” ति।

१५. अथ खो उपालि गहपति भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा
 अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन
 सकं निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा दोवारिकं आमन्तेसि— 15
 “अज्जतग्गे, सम्म दोवारिक, आवरामि” द्वारं निगण्ठानं निगण्ठीनं,
 अनावटं द्वारं भगवतो^१ भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं।
 सचे कोचि निगण्ठो आगच्छति तमेनं त्वं एवं वदेय्यासि—“तिट्ठ,
 भन्ते, मा पाविसि। अज्जतग्गे उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स
 सावकत्तं उपगतो। आवटं द्वारं निगण्ठानं निगण्ठीनं, अनावटं द्वारं 20
 भगवतो भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं। सचे ते,
 भन्ते, पिण्डकेन अत्थो, एत्थेव तिट्ठ, एत्थेव ते आहरिस्सन्ती”, ति।

“एवं, भन्ते” ति खो दोवारिको उपालिस्स गहपतिस्स पच्चस्सोसि।

१६. अस्सोसि खो दीघतपस्सी निगण्ठो—“उपालि किर
 गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो” ति। अथ खो 25
 दीघतपस्सी निगण्ठो येन निगण्ठो नातपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्क-
 मित्वा निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच—“सुतं मेतं, भन्ते, उपालि किर
 गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो” ति।

१. अपगतकालकं—सी०। २. पटिग्गण्हेय्य—सी०, रो०। ३. अपरपच्चयो—स्या०।

४. भगवतो सावकानं—स्या०।

B. 44

“अट्टानं खो एतं, तपस्सि, अनवकासो यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । ठानं च खो एतं विज्जति यं समणो गोतमो उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्या” ति ।

R. 381

दुतियं पि खो दीघतपस्सी निगण्ठो ...पे०... ततियं पि खो
5 दीघतपस्सी निगण्ठो निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच—सुतं मेतं, भन्ते ...
उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्या ति ।

“हन्दाहं, भन्ते, गच्छामि याव जानामि यदि वा उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो यदि वा नो” ति ।

“गच्छ त्वं, तपस्सि, जानाहि यदि वा उपालि गहपति
10 समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो यदि वा नो” ति ।

१७. अथ खो दीघतपस्सी निगण्ठो येन उपालिस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो दोवारिको दीघतपस्सिं निगण्ठं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान दीघतपस्सिं निगण्ठं एतदवोच—
“तिट्ठ, भन्ते, मा पाविसि । अज्जतग्गे उपालि गहपति समणस्स
15 गोतमस्स सावकत्तं उपगतो । आवटं द्वारं निगण्ठानं निगण्ठीनं,
अनावटं द्वारं भगवतो भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं ।
सचे ते, भन्ते, पिण्डकेन अत्थो, एत्थेव तिट्ठ, एत्थेव ते आहारि-
स्सन्ती” ति ।

“न मे, आवुसो, पिण्डकेन अत्थो” ति वत्वा ततो पटि-
20 निवत्तित्वा येन निगण्ठो नातपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच—“सच्चं येव खो, भन्ते, यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो । एतं खो ते अहं,
भन्ते, नालत्थं न खो मे^१, भन्ते, रुच्चति यं उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेय्य । समणो हि, भन्ते, गोतमो मायावी
25 आवट्टुनिं मायं जानाति याय अञ्जतित्थियानं सावके आवट्टेती ति ।
आवट्टो खो ते, भन्ते, उपालि गहपति समणेन गोतमेन आवट्टुनिया मायाया” ति ।

“अट्टानं खो एतं, तपस्सि^२, अनवकासो यं उपालि गहपति

समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगच्छेय्य । ठानं च खो एतं विज्जति
 यं समणो गोतमो उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उपगच्छेय्या” ति ।
 दुतियं पि खो दीघतपस्सी निगण्ठो निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच —
 सच्चं येव, भन्ते ...पे०... उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं उप-
 गच्छेय्या ति । ततियं पि खो दीघतपस्सी निगण्ठो निगण्ठं एतदवोच 5
 —सच्चं येव खो, भन्ते ...पे०... उपालिस्स गहपतिस्स सावकत्तं
 उपगच्छेय्या ति । हन्द चाहं, तपस्सि, गच्छामि याव चाहं सामं येव
 जानामि यदि वा उपालि गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं
 उपगतो यदि वा नो ति ।

R. 382

B. 45

अथ खो निगण्ठो नातपुत्तो महत्तिया निगण्ठपरिसाय सद्धिं 10
 येन उपालिस्स गहपतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो दोवा-
 रिको निगण्ठं नातपुत्तं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान निगण्ठं
 नातपुत्तं एतदवोच —“तिट्ठ, भन्ते, मा पाविसि । अज्जतग्गे उपालि
 गहपति समणस्स गोतमस्स सावकत्तं उपगतो । आवटं द्वारं निगण्ठानं
 निगण्ठीनं, अनावटं द्वारं भगवतो भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं 15
 उपासिकानं । सचे ते, भन्ते, पिण्डकेन अत्थो, एत्थेव तिट्ठ,
 एत्थेव ते आहरिस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, सम्म दोवारिक, येन उपालि गहपति तेनुपसङ्कम;
 उपसङ्कमित्वा उपालिं गहपतिं एवं वदेहि —“निगण्ठो, भन्ते, नातपुत्तो
 महत्तिया निगण्ठपरिसाय सद्धिं बहिद्वारकोट्टके ठितो; सो ते दस्सन- 20
 कामो”, ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो दोवारिको निगण्ठस्स नातपुत्तस्स पटि-
 स्सुत्वा येन उपालि गहपति तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा उपालिं
 गहपतिं एतदवोच —“निगण्ठो, भन्ते, नातपुत्तो महत्तिया निगण्ठ-
 परिसाय सद्धिं बहिद्वारकोट्टके ठितो; सो ते दस्सनकामो” ति । 25

“तेन हि, सम्म दोवारिक, मज्झिमाय द्वारसालाय आसनानि
 पञ्चापेही” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो दोवारिको उपालिस्स गहपतिस्स
 पटिस्सुत्वा मज्झिमाय द्वारसालाय आसनानि पञ्चापेत्वा येन उपालि

गहपति तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा उपालिं गहपतिं एतदवोच-
 “पञ्चत्तानि खो, भन्ते, मज्झिमाय द्वारसालाय आसनानि। यस्स-
 दानि कालं मञ्जसी” ति।

R. 383

१८. अथ खो उपालि गहपति येन मज्झिमा द्वारसाला
 ५ तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा यं तत्थ आसनं अगं च सेट्ठं च
 उत्तमं च पणीतं च तत्थ सामं निसीदित्वा दोवारिकं आमन्तेसि-
 “तेन हि, सम्म दोवारिक, येन निगण्ठो नातपुत्तो तेनुपसङ्कम;
 उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नातपुत्तं एवं वदेहि-“उपालि, भन्ते, गहपति
 एवमाह-पविस किर, भन्ते, सचे आकङ्खसी”, ति।

१० “एवं, भन्ते” ति खो दोवारिको उपालिस्स गहपतिस्स
 पटिस्सुत्वा येन निगण्ठो नातपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
 निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच-“उपालि, भन्ते, गहपति एवमाह-‘पविस
 किर, भन्ते, सचे आकङ्खसी’” ति।

B. 46

अथ खो निगण्ठो नातपुत्तो महति या निगण्ठपरिसाय सद्धिं
 १५ येन मज्झिमा द्वारसाला तेनुपसङ्कमि। अथ खो उपालि गहपति-
 यं सुदं पुब्बे^१ यतो पस्सति निगण्ठं नातपुत्तं दूरतो व आगच्छन्तं
 दिस्वान ततो पच्चुगन्त्वा यं तत्थ आसनं अगं च सेट्ठं च उत्तमं
 च पणीतं च तं उत्तरासङ्गेन सम्मज्जित्वा^२ परिग्गहेत्वा निसीदापेति
 सो-दानि यं तत्थ आसनं अगं च सेट्ठं च उत्तमं च पणीतं च
 २० तत्थ सामं निसीदित्वा निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोच-“संविज्जति खो,
 भन्ते, आसनानि; सचे आकङ्खसि, निसीदा” ति। एवं वुत्ते, निगण्ठो
 नातपुत्तो उपालिं गहपतिं एतदवोच-“उम्मत्तोसि त्वं, गहपति,
 दत्तोसि त्वं, गहपति! ‘गच्छामहं, भन्ते, समणस्स गोतमस्स वादं
 आरोपेस्सामी’ ति गन्त्वा^३ महतासि वादसङ्घाटेन पटिमुक्को आगतो।
 २५ सेय्यथापि, गहपति, पुरिसो अण्डहारको गन्त्वा उब्भतेहि अण्डेहि
 आगच्छेय्य, सेय्यथा वा पन गहपति पुरिसो अक्खिक्कहारको गन्त्वा
 उब्भतेहि अक्खीहि आगच्छेय्य; एवमेव खो त्वं, गहपति, ‘गच्छामहं,
 भन्ते, समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेस्सामी’ ति गन्त्वा महतासि

१. पुब्बेव-सी०, रो०। २. पमज्जित्वा-सी०, रो०; संमज्जित्वा-स्या०।

३. गन्त्वान-स्या०।

वादसङ्घाटेन पटिमुक्को आगतो । आवट्टोसि खो त्वं, गहपति, समणेन
गोतमेन आवट्टनिया मायाया” ति ।

१९. “भट्टिका, भन्ते, आवट्टनी माया; कल्याणी, भन्ते,
आवट्टनी माया; पिया मे, भन्ते, ब्रातिसालोहिता इमाय आवट्टनिया
आवट्टेय्युं; पियानं पि मे अस्स ब्रातिसालोहितानं दीघरत्तं हिताय 5
सुखाय; सब्बे चे पि भन्ते खत्तिया इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं
सब्बेसानं पिस्स^१ खत्तियानं दीघरत्तं हिताय सुखाय; सब्बे चे पि
भन्ते ब्राह्मणा ...पे०... वेस्सा ...पे०... सुद्दा इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं
सब्बेसानं पिस्स सुद्धानं दीघरत्तं हिताय सुखाय; सदेवको चे पि,
भन्ते, लोको समारको सब्बह्मको सस्समणब्राह्मणी पजा सदेवमनुस्सा 10
इमाय आवट्टनिया आवट्टेय्युं सदेवकस्स पिस्स लोकस्स समारकस्स
सब्रह्मकस्स सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दीघरत्तं हिताय
सुखाया ति । तेन हि, भन्ते, उपमं ते करिस्सामि । उपमाय पिधेकच्चे
विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति^२ ।

R. 384

२०. “भूतपुब्बं, भन्ते, अञ्जतरस्स ब्राह्मणस्स जिणस्स 15
बुद्धस्स^३ महल्लकस्स दहरा माणविका^४ पजापती अहोसि गम्भिनी
उपविजञ्जा । अथ खो, भन्ते, सा माणविका तं ब्राह्मणं एतदवोच —
‘गच्छ त्वं, ब्राह्मण, आपणा मक्कटच्छापकं किणित्वा आनेहि, यो मे
कुमारकस्स कीळापनको भविस्सती’ ति । एवं वुत्ते, भन्ते, सो
ब्राह्मणो तं माणविकं एतदवोच — ‘आगमेहि ताव, भोति, याव 20
विजायति’ । सचे त्वं, भोति, कुमारकं विजायिस्ससि, तस्सा ते अहं
आपणा मक्कटच्छापकं किणित्वा आनेस्सामि,^५ यो ते कुमारकस्स
कीळापनको भविस्सति । सचे पन त्वं, भोति, कुमारिकं विजायिस्ससि,
तस्सा ते अहं आपणा मक्कटच्छापिकं किणित्वा आनेस्सामि, या ते
कुमारिकाय कीळापनिका भविस्सती’ ति । दुतियं पि खो, भन्ते, सा 25
माणविका ...पे०... ततियं पि खो, भन्ते, सा माणविका तं ब्राह्मणं
एतदवोच — ‘गच्छ त्वं, ब्राह्मण, आपणा मक्कटच्छापकं किणित्वा
आनेहि, यो मे कुमारकस्स कीळापनको भविस्सती’ ति । अथ खो,

B. 47

१. पस्स — सी०, रो० । २. जानन्ति — स्या० । ३. बुद्धस्स — सी०, रो० । ४. विजा-
यसि — सी०, स्या०, रो० । ५. आनिस्सामि — सी०, स्या०, रो० ।

R. 385

भन्ते, सो ब्राह्मणो तस्सा माणविकाय सारत्तो पटिबद्धचित्तो आपणा मक्कटच्छापकं किणित्वा आनेत्वा तं माणविकं एतदवोच — ‘अयं ते, भोति, आपणा मक्कटच्छापको किणित्वा आनीतो, यो ते कुमारकस्स कीळापनको भविस्सती’ ति। एवं वुत्ते, भन्ते, सा माणविका तं
 5 ब्राह्मणं एतदवोच — ‘गच्छ त्वं, ब्राह्मण, इमं मक्कटच्छापकं आदाय येन रत्तपाणिं रजतपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा रत्तपाणिं रजकपुत्तं एवं वदेहि — इच्छामहं सम्म, रत्तपाणि, इमं मक्कटच्छापकं पीतावलेपनं नाम रङ्गजातं रजितं आकोटितपच्चाकोटितं उभतोभागविमट्ठं’ ति।

- 10 “अथ खो, भन्ते, सो ब्राह्मणो तस्सा माणविकाय सारत्तो पटिबद्धचित्तो तं मक्कटच्छापकं आदाय येन रत्तपाणिं रजकपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा रत्तपाणिं रजकपुत्तं एतदवोच — ‘इच्छामहं, रत्तपाणि, इमं मक्कटच्छापकं पीतावलेपनं नाम रङ्गजातं रजितं आकोटितपच्चाकोटितं उभतोभागविमट्ठं’ ति। एवं वुत्ते, भन्ते, रत्तपाणिं रजकपुत्तो तं ब्राह्मणं एतदवोच — ‘अयं खो ते, भन्ते, मक्कटच्छापको रङ्गक्खमो हि खो, नो आकोटनक्खमो, नो विमज्जनक्खमो’ ति। एवमेव खो, भन्ते, बालानं निगण्ठानं वादो रङ्गक्खमो हि खो बालानं नो पण्डितानं, नो अनुयोगक्खमो, नो विमज्जनक्खमो। अथ खो, भन्ते, सो ब्राह्मणो अपरेण समयेन नवं
 15 दुस्सयुगं आदाय येन रत्तपाणिं रजकपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा रत्तपाणिं रजकपुत्तं एतदवोच — ‘इच्छामहं सम्म, रत्तपाणि, इमं नवं दुस्सयुगं पीतावलेपनं नाम रङ्गजातं रजितं आकोटितपच्चाकोटितं उभतोभागविमट्ठं’ ति। एवं वुत्ते, भन्ते, रत्तपाणिं रजकपुत्तो तं ब्राह्मणं एतदवोच — ‘इदं खो ते, भन्ते, नवं दुस्सयुगं रङ्गक्खमं चैव
 20 आकोटनक्खमं च विमज्जनक्खमं चा’ ति। एवमेव खो, भन्ते, तस्स भगवतो वादो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स रङ्गक्खमो चैव पण्डितानं नो बालानं, अनुयोगक्खमो च विमज्जनक्खमो चा ति।

“सराजिका खो”, गहपति, परिसा एवं जानाति — ‘उपालि

१. रत्तपाणि — सी०, स्या० । २. रज्जितं — सी०, रो० । ३. आकोटितपच्चाकोटितं — स्या० । ४. खो तं — सी०, स्या०, रो० ।

गहपति निगण्ठस्स नातपुत्तस्स सावको' ति। कस्स तं, गहपति, सावकं धारेमा' ति ?

एवं वुत्ते, उपालि गहपति उट्ठायासना एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा निगट्ठं नातपुत्तं एतद-
वोच - "तेन हि, भन्ते, सुणोहि यस्साहं सावको ति—

R. 386

5

२१. 'धीरस्स विगतमोहस्स, पभिनखीलस्स' विजितविजयस्स ।
अनीघस्स' सुसमचित्तस्स, बुद्धसीलस्स' साधुपञ्चस्स ।
वेसमन्तरस्स' विमलस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥

'अकथङ्कथिस्स तुसितस्स, वन्तलोकामिसस्स मुदितस्स ।
कतसमणस्स मनुजस्स, अन्तिमसारीरस्स' नरस्स । 10
अनोपमस्स विरजस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥

'असंसयस्स कुसलस्स, वेनयिकस्स सारथिवरस्स ।
अनुत्तरस्स रुचिरधम्मस्स, निक्कल्लस्स पभासकस्स' ।
मानच्छिदस्स वीरस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥

'निसभस्स अप्पमेय्यस्स, गम्भीरस्स मोनपत्तस्स । 15
खेमङ्करस्स वेदस्स, धम्मट्ठस्स संवुत्तस्स' ।
सङ्गातिगस्स मुत्तस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥

'नागस्स पन्तसेनस्स, खीणसंयोजनस्स मुत्तस्स ।
पटिमन्तकस्स' धोनस्स, पन्नधजस्स वीतरागस्स ।
दन्तस्स निप्पपञ्चस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥ 20

'इसिसत्तमस्स अकुहस्स, तेविज्जस्स ब्रह्मपत्तस्स ।
नहातकस्स' पदकस्स, पस्सद्वस्स विदितवेदस्स ।
पुरिन्ददस्स सक्कस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥

'अरियस्स भावितत्तस्स, पत्तिपत्तस्स वेय्याकरणस्स ।

B. 49

१. पभिनखीलस्स - रो० । २. अनीघस्स - स्या०, रो० । ३. बुद्धसीलस्स - स्या० ।
४. वेसमन्तरस्स - सी०, रो० । ५. अन्तिमसारीरस्स - स्या० । ६. पभासकस्स - सी०,
स्या०, रो० । ७. सुसंवुत्तस्स - स्या० । ८. पटिमन्तस्स - कं० । ९. मोनस्स - स्या० ।
१०. नहातकस्स - सी०, रो० ।

- सतिमती विपस्सिस्स, अनभिनतस्स^१ नो अपनतस्स^२ ।
 अनेजस्स^३ वसिप्पत्तस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥
 'सम्मगतस्स' ज्ञायिस्स, अननुगतन्तरस्स सुद्धस्स ।
 असितस्स हितस्स,^४ पविवित्तस्स अगगप्पत्तस्स ।
 5 तिण्णस्स तारयन्तस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥
 'सन्तस्स' भूरिपञ्जस्स, महापञ्जस्स वीतलोभस्स ।
 तथागतस्स सुगतस्स, अप्पटिपुग्गलस्स असमस्स ।
 विसारदस्स निपुणस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मि ॥
 'तण्हच्छिदस्स' बुद्धस्स, वीतधूमस्स अनुपलित्तस्स ।
 10 आहुनेय्यस्स यक्खस्स, उत्तमपुग्गलस्स अतुलस्स ।
 महतो यसग्गपत्तस्स, भगवतो तस्स सावकोहमस्मी' ति ॥

R. 387

२२. “कदा सञ्जुब्बहा पन ते, गहपति, इमे समणस्स
 गोतमस्स वण्णा” ति ?

- “सेय्यथापि, भन्ते, नानापुप्फानं महापुप्फरासि, तमेनं
 15 दक्खो मालाकारो वा मालाकारन्तेवासी वा विचित्तं^१ मालं^२ गन्थेय्य;
 एवमेव खो, भन्ते, सो भगवा अनेकवण्णो अनेकसतवण्णो । को हि,
 भन्ते, वण्णारहस्स वण्णं न करिस्सती” ति ?

२३. अथ खो निगण्ठस्स नातपुत्तस्स भगवतो सक्कारं असह-
 मानस्स तत्थेव उण्हं लोहितं मुखतो उग्गच्छी” ति ।

—:०:—

१. अनभिगतस्स - स्या० । २. अपणतस्स - स्या० । ३. अनिजस्स - स्या० । ४. सम्मगतस्स - सी०, स्या०, रो० । ५. अप्पहीनस्स - सी०, रो०; अप्पभीतस्स - स्या० । ६. विचित्रमालं - स्या०; विचित्रं मालं - सी०, रो० । ७. उग्गच्छी - सी०, स्या०, रो० ।

७. कुक्कुरवतिकसुत्तं

§ १. गोकुक्कुरवतिकानं गतियो

१. एवं मे सुत्तं। एकं समयं भगवा कोलियेसु^१ विहरति
हलिद्वसनं^२ नाम कोलियानं निगमो। अथ खो पुण्णो च कोलियपुत्तो
गोवतिको^३ अचेलो च सेनियो कुक्कुरवतिको येन भगवा तेनुपसङ्क-
मिसु^४; उपसङ्कमित्वा पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि। अचेलो पन सेनियो कुक्कुरवतिको ५
भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा
कुक्कुरो व पलिकुज्जित्वा^५ एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो
पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको भगवन्तं एतदवोच—“अयं, भन्ते,
अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको दुक्करकारको छमानिक्खित्तं भोजनं
भुञ्जति। तस्स तं कुक्कुरवत्तं दीघरत्तं समत्तं समादिन्नं। तस्स का १०
गति, को अभिसम्परायो” ति ?

Indian Council National
Centre for the Arts

“अलं, पुण्ण, तिद्वतेतं; मा मं एतं पुच्छी” ति।

दुतियं पि खो पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको ...पे०... ततियं
पि खो पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको भगवन्तं एतदवोच—“अयं,
भन्ते, अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको दुक्करकारको छमानिक्खित्तं १५
भोजनं^६ भुञ्जति। तस्स तं कुक्कुरवत्तं दीघरत्तं समत्तं समादिन्नं।
तस्स का गति, को अभिसम्परायो” ति ?

२. “अद्धा खो ते अहं, पुण्ण, न लभामि। अलं, पुण्ण,
तिद्वतेतं; मा मं एतं पुच्छी ति; अपि च त्याहं व्याकरिस्सामि।
इध, पुण्ण, एकच्चो कुक्कुरवत्तं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, २०
कुक्कुरसीलं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुरचित्तं भावेति
परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुराकप्पं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं।

B. 388

१. कुक्कुरोवादसुत्तं—स्या० । २. कोलियेसु—रो० । ३. हलिद्वसनं—सी० ।
४. गोवतिको—स्या० । ५. पलिकुज्जित्वा—सी०; पलिकुण्डित्वा—स्या०, कं० । ६. सी०,
रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

सो कुक्कुरवतं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुरसीलं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुरचित्तं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, कुक्कुराकप्पं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं कायस्स भेदा परं मरणा कुक्कुरानं सहव्यतं उपपज्जति। सचे खो पनस्स एवंदिट्ठि होति —
 5 'इमिनाहं सीलेन वा वतेन' वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा' ति, सास्स होति मिच्छादिट्ठि। मिच्छादिट्ठिस्स खो अहं, पुण्ण, द्विन्नं गतीनं अञ्जतरं गतिं वदामि — निरयं वा तिरच्छानयोनिं वा। इति खो, पुण्ण, सम्पज्जमानं कुक्कुरवतं कुक्कुरानं सहव्यतं उपनेति, विपज्जमानं निरयं" ति।

B. 51

10 एवं वुत्ते, अचेलो 'सेनियो कुक्कुरवतिको परोदि, अस्सूनि पवत्तेसि। अथ खो भगवा पुण्णं कोलियपुत्तं गोवतिकं एतदवोच — "एतं खो ते अहं, पुण्ण, नालत्थं। अलं, पुण्ण, तिट्ठतेतं; मा मं एतं पुच्छी" ति।

"नाहं, भन्ते, एतं रोदामि यं मं भगवा एवमाह; अपि च
 15 मे इदं, भन्ते, कुक्कुरवतं दीघरत्तं समत्तं समादिन्नं^१। अयं, भन्ते, पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको। तस्स तं गोवतं दीघरत्तं समत्तं समादिन्नं। तस्स का गति, को अभिसम्परायो" ति?

"अलं, सेनिय, तिट्ठतेतं; मा मं एवं पुच्छी" ति।

दुतियं पि खो अचेलो सेनियो ...पे०... ततियं पि खो अचेलो
 20 सेनियो कुक्कुरवतिको भगवन्तं एतदवोच — "अयं, भन्ते, पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको। तस्स तं गोवतं दीघरत्तं समत्तं समादिन्नं। तस्स का गति, को अभिसम्परायो" ति?

३. "अद्धा खो ते अहं, सेनिय, न लभामि। अलं, सेनिय, तिट्ठतेतं; मा मं एतं पुच्छी ति; अपि च त्याहं व्याकरि-
 25 स्सामि। इध, सेनिय, एकच्चो गोवतं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, गोसीलं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, गोचित्तं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, गवाकप्पं भावेति परिपुण्णं अब्बोकिण्णं। सो गोवतं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, गोसीलं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं,

गोचितं भावेत्वा परिपुण्णं अब्बोकिण्णं, गवाकप्पं भावेत्वा परिपुण्णं
 अब्बोकिण्णं कायस्स भेदा परं मरणा गुह्णं सहव्यतं उपपज्जति ।
 सचे खो पनस्स एवंदिट्ठि होति — ‘इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
 तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा’ ति,
 सास्स होति मिच्छादिट्ठि । मिच्छादिट्ठिस्स खो अहं, सेनिय, द्विन्नं 5
 गतीनं अञ्जतरं गतिं वदामि — निरयं वा तिरच्छानयोनिं वा । इति
 खो, सेनिय, सम्पज्जमानं गोवतं गुह्णं सहव्यतं उपनेति, विपज्जमानं
 निरयं” ति ।

R. 389

एवं वुत्ते, पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको परोदि, अस्सूनि
 पवत्तेसि । अथ खो भगवा अचेलं सेनियं कुक्कुरवतिकं एतदवोच — 10
 “एतं खो ते अहं, सेनिय, नालत्थं । अलं, सेनिय, तिट्ठतेतं; मा मं
 एतं पुच्छी” ति ।

B. 52

“नाहं, भन्ते, एतं रोदामि यं मं भगवा एवमाह; अपि च
 मे इदं, भन्ते, गोवतं दीघरत्तं समत्तं समादिन्नं । एवं पसन्नो अहं,
 भन्ते, भगवति; प्होति भगवा तथा धम्मं देसेतुं यथा अहं चेविमं 15
 गोवतं पजहेय्यं, अयं चेव अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको तं कुक्कुरवतं
 पजहेय्या” ति ।

“तेन हि, पुण्ण, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
 स्सामी” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको भगवतो 20
 पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच—

§ २. भगवता पवेदितानि चत्तारि कम्मनि

४. “चत्तारिमानि, पुण्ण, कम्मनि मया सयं अभिञ्जा
 सच्छिकत्वा पवेदितानि । कतमानि चत्तारि? अत्थि, पुण्ण, कम्मं
 कण्हं कण्हविपाकं; अत्थि, पुण्ण, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं; अत्थि,
 पुण्ण, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं; अत्थि, पुण्ण, कम्मं अकण्हं 25
 असुक्कं अकण्हसुक्कविपाकं, कम्मक्खयाय संवत्ति ।

(१) कण्हं कम्मं

“कतमं च, पुण्ण, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं? इध, पुण्ण, एकच्चो सब्याबज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्याबज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, सब्याबज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो सब्याबज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्याबज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, 5 सब्याबज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सब्याबज्झं लोकं उपपज्जति । तमेनं सब्याबज्झं लोकं उपपन्नं समानं सब्याबज्झा फस्सा फुसन्ति । सो सब्याबज्झेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो सब्याबज्झं वेदनं वेदेति एकन्त-दुक्खं, सेय्यथापि सत्ता नेरयिका । इति खो, पुण्ण, भूता भूतस्स उपपत्तिं होति; यं करोति तेन उपपज्जति, उपपन्नमेनं फस्सा 10 फुसन्ति । एवंपाहं, पुण्ण, ‘कम्मदायादा सत्ता’ति वदामि । इदं वुच्चति, पुण्ण, कम्मं कण्हं कण्हविपाकं ।

R. 390

(२) सुक्कं कम्मं

“कतमं च, पुण्ण, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं? इध, पुण्ण, एकच्चो अब्याबज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरोति, अब्याबज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति, अब्याबज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो अब्या- 15 बज्झं कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, अब्याबज्झं वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, अब्याबज्झं मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा अब्याबज्झं लोकं उपपज्जति । तमेनं अब्याबज्झं लोकं उपपन्नं समानं अब्याबज्झा फस्सा फुसन्ति । सो अब्याबज्झेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो अब्याबज्झं वेदनं वेदेति एकन्तसुखं, सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा । इति खो, पुण्ण, 20 भूता भूतस्स उपपत्तिं होति; यं करोति तेन उपपज्जति, उपपन्नमेनं फस्सा फुसन्ति । एवंपाहं, पुण्ण, ‘कम्मदायादा सत्ता’ति वदामि । इदं वुच्चति, पुण्ण, कम्मं सुक्कं सुक्कविपाकं ।

B. 53

(३) कण्हसुक्कं कम्मं

“कतमं च, पुण्ण, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं? इध, पुण्ण, एकच्चो सब्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्ख- 25 रोति, सब्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि वचीसङ्खारं अभिसङ्खरोति,

सव्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि मनोसङ्खारं अभिसङ्खरोति । सो सव्या-
 बज्झं पि अब्याबज्झं पि कायसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सव्याबज्झं पि
 अब्याबज्झं पि वचीसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा, सव्याबज्झं पि अब्याबज्झं
 पि मनोसङ्खारं अभिसङ्खरित्वा सव्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि लोकं ५
 उपपज्जति । तमेनं सव्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि लोकं उपपन्नं समानं
 सव्याबज्झा पि अब्याबज्झा पि फस्सा फुसन्ति । सो सव्याबज्झेहि पि
 अब्याबज्झेहि पि फस्सेहि फुट्ठो समानो सव्याबज्झं पि अब्याबज्झं पि
 वेदनं वेदेति वोकिण्णसुखदुक्खं, सेय्यथापि मनुस्सा एकच्चे च
 देवा एकच्चे च विनिपातिका । इति खो, पुण्ण, भूता भूतस्स
 उपपत्तिं होति; यं करोति तेन उपपज्जति । उपपन्नमेनं फस्सा 10
 फुसन्ति । एवंपाहं, पुण्ण, 'कम्मदायादा सत्ता' ति वदामि । इदं वुच्चति,
 पुण्ण, कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं ।

(४) अकण्हअसुक्कं कम्मं

“कतमं च, पुण्ण, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्कविपाकं,
 कम्मक्खयाय' संवत्तति ? तत्र, पुण्ण, यमिदं कम्मं कण्हं कण्हविपाकं
 तस्स पहानाय या चेतना, यमिदं कम्मं सुक्कविपाकं तस्स पहानाय 15
 या चेतना, यमिदं कम्मं कण्हसुक्कं कण्हसुक्कविपाकं तस्स पहानाय
 या चेतना — इदं वुच्चति, पुण्ण, कम्मं अकण्हं असुक्कं अकण्हअसुक्क-
 विपाकं, कम्मक्खयाय संवत्तती ति । इमानि खो, पुण्ण, चत्तारि
 कम्मानी मया सयं अभिञ्जा सच्छिक्तत्वा पवेदितानी” ति ।

R. 391

§ ३. गोवतिकस्स उपासकत्तपटिजानना

५. एवं वुत्ते, पुण्णो कोलियपुत्तो गोवतिको भगवन्तं 20
 एतदवोच — “अभिव्वन्तं, भन्ते, अभिव्वन्तं, भन्ते ! सेय्यथापि,
 भन्ते ...पे०... उपासकं मं भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं
 गतं” ति ।

§ ४. कुक्कुरवतिकस्स उपसम्पदा

६. अचेलो पन सेनियो कुक्कुरवतिको भगवन्तं एतदवोच —
 “अभिव्वन्तं, भन्ते, अभिव्वन्तं, भन्ते ! सेय्यथापि भन्ते ...पे०... 25

B. 54

पकासितो । एसाहं, भन्ते, भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खु-
सङ्घं च । लभेय्याहं, भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं
उपसम्पदं' ति ।

“यो खो, सेनिय, अञ्जतित्थियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये
5 आकङ्खति पब्बज्जं, आकङ्खति उपसम्पदं सो चत्तारो मासे परिवसति ।
चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति, उपसम्पादेन्ति
भिक्खुभावाय । अपि च मेत्थ पुग्गलवेमत्तता विदिता' ति ।

“सचे, भन्ते, अञ्जतित्थियपुब्बा इमस्मिं धम्मविनये आ-
कङ्खन्ता पब्बज्जं आकङ्खन्ता उपसम्पदं ते चत्तारो मासे परिवसन्ति
10 चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति
भिक्खुभावाय, अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि । चतुन्नं
वस्सानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्तु, उपसम्पादेन्तु भिक्खु-
भावाया' ति ।

७. अलत्थ खो अचेलो सेनियो कुक्कुरवतिको भगवतो सन्तिके
15 पब्बज्जं, अलत्थ उपसम्पदं । अचिरूपसम्पन्नो खो पनायस्मा सेनियो
एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव-
यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जन्ति
तदनुत्तरं—ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा
सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,
20 कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति अब्भञ्जासि । अञ्जतरो खो
पनायस्मा सेनियो अरहतं अहोसी ति ।

—:०:—

८. अभयराजकुमारसुतं

§ १. ननु तथागतो अप्पियं भासेय्य

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । अथ खो अभयो राजकुमारो येन निगण्ठो नातपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नातपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो अभयं राजकुमारं निगण्ठो नातपुत्तो एतदवोच — “एहि त्वं, राजकुमार, समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेहि । एवं ते कल्याणो कित्तिसदो अब्भुग्गच्छिस्सति” — ‘अभयेन राजकुमारेण समणस्स गोतमस्स एवं महिद्विक्कस्स एवं महानुभावस्स वादो आरोपितो’” ति ।

B. 55

“यथा कथं पनाहं, भन्ते, समणस्स गोतमस्स एवं महिद्विक्कस्स एवं महानुभावस्स वादं आरोपेस्सामी” ति ?

10

“एहि त्वं, राजकुमार, येन समणो गोतमो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं एवं वदेहि — ‘भासेय्य नु खो, भन्ते, तथागतो तं वाचं या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा’ ति ? सचे ते समणो गोतमो एवं पुट्ठो एवं व्याकरोति — ‘भासेय्य, राजकुमार, तथागतो तं वाचं या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा’ ति, तमेनं त्वं एवं वदेय्यासि — ‘अथ किं चरहि ते, भन्ते, पुथुज्जनेन नानाकरणं ? पुथुज्जनो हि तं वाचं भासेय्य या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा’ ति । सचे पन ते समणो गोतमो एवं पुट्ठो एवं व्याकरोति — ‘न, राजकुमार, तथागतो तं वाचं भासेय्य या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा’ ति, तमेनं त्वं एवं वदेय्यासि — ‘अथ किं चरहि ते, भन्ते, देवदत्तो व्याकतो — आपायिको देवदत्तो, नेरयिको देवदत्तो, कप्पट्ठो देवदत्तो, अतेकिच्छो देवदत्तो ति ? ताय च पन ते वाचाय देवदत्तो कुपितो अहोसि अनत्तमनो’ ति । इमं खो ते, राजकुमार,

R. 393

20

समणो गोतमो उभतोकोटिकं पञ्चं पृष्ठो समानो नेव सक्खिति^१
उग्गिलितुं न सक्खिति ओगिलितुं। सेय्यथापि नाम पुरिसस्स
अयोसिङ्घाटकं कण्ठे विलगं, सो नेव सक्कुण्येय्य उग्गिलितुं न
सक्कुण्येय्य ओगिलितुं; एवमेव खो ते, राजकुमार, समणो गोतमो
५ इमं उभतोकोटिकं पञ्चं पृष्ठो समानो नेव सक्खिति उग्गिलितुं
न सक्खिति ओगिलितुं” ति।

“एवं, भन्ते” ति खो अभयो राजकुमारो निगण्ठस्स नात-
पुत्तस्स पटिस्सुत्वा उट्ठायासना निगण्ठं नातपुत्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं
कत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
१० एकमन्तं निसीदि।

२. एकमन्तं निसिन्नस्स खो अभयस्स राजकुमारस्स सुरियं^२
उल्लोकेत्वा^३ एतदहोसि—“अकालो खो अज्ज भगवतो वादं आरो-
पेतुं। स्वे दानाहं सके निवेसने भगवतो वादं आरोपेस्सामी” ति
भगवन्तं एतदवोच—“अधिवासेतु मे, भन्ते, भगवा स्वातनाय अत्त-
१५ चतुत्थो भत्तं” ति। अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन। अथ खो
अभयो राजकुमारो Indic & Persian National अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना
भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि। अथ खो भगवा
तस्सा रत्तिया अच्चयेन पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन अभयस्स राजकुमारस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा
२० पञ्जत्ते आसने निसीदि। अथ खो अभयो राजकुमारो भगवन्तं
पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि। अथ
खो अभयो राजकुमारो भगवन्तं भुत्तावि ओनीतपत्तपाणिं अञ्जतरं
नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि।

३. एकमन्तं निसिन्नो खो अभयो राजकुमारो भगवन्तं
२५ एतदवोच—“भासेय्य नु खो, भन्ते, तथागतो तं वाचं या सा वाचा
परेसं अप्पिया अमनापा” ति?

“न स्वेत्थ, राजकुमार, एकंसेना” ति।

“एत्थ, भन्ते, अनस्सुं निगण्ठा” ति।

“किं पन त्वं, राजकुमार, एवं वदेसि—‘एत्थ, भन्ते, अनस्सुं निगण्ठा’” ति ?

“इधाहं”, भन्ते, येन निगण्ठो नातपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा निगण्ठं नातपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिं। एकमन्तं
निसिञ्चं खो मं, भन्ते, निगण्ठो नातपुत्तो एतदवोच—‘एहि त्वं, 5
राजकुमार, समणस्स गोतमस्स वादं आरोपेहि। एवं ते कल्याणो
कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छिस्सति—अभयेन राजकुमारेण समणस्स
गोतमस्स एवं महिद्विक्कस्स एवं महानुभावस्स वादो आरोपितो’ ति।
एवं वुत्ते, अहं, भन्ते, निगण्ठं नातपुत्तं एतदवोचं—‘यथा कथं पनाहं,
भन्ते, समणस्स गोतमस्स एवं महिद्विक्कस्स एवं महानुभावस्स वादं 10
आरोपेस्सामी’ ति ?

‘एहि त्वं, राजकुमार, येन समणो गोतमो तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा समणं गोतमं एवं वदेहि—भासेय्य नु खो, भन्ते,
तथागतो तं वाचं या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा ति ? सचे
ते समणो गोतमो एवं पुट्ठो’ एवं व्याकरोति—भासेय्य, राज- 15
कुमार, तथागतो तं वाचं या सा वाचा परेसं अप्पिया अमनापा ति,
तमेनं त्वं एवं वदेय्यासि—अथ किं चरहि ते, भन्ते, पुथुज्जनेन
नानाकरणं ? पुथुज्जनो पि हि तं वाचं भासेय्य या सा वाचा परेसं
अप्पिया अमनापा ति। सचे पन ते समणो गोतमो एवं पुट्ठो एवं
व्याकरोति—न, राजकुमार, तथागतो तं वाचं भासेय्य या सा वाचा 20
परेसं अप्पिया अमनापा ति, तमेनं त्वं एवं वदेय्यासि—अथ किं
चरहि ते, भन्ते, देवदत्तो व्याकतो—आपायिको देवदत्तो, नेरयिको
देवदत्तो, कप्पट्ठो देवदत्तो, अतेकिच्छो देवदत्तो ति ? ताय च पन ते
वाचाय देवदत्तो कुपितो अहोसि अनत्तमनो ति। इमं खो ते,
राजकुमार, समणो गोतमो उभतोकोटिकं पञ्चं पुट्ठो समानो नेव 25
सक्खिति उग्गिलितुं न सक्खिति ओगिलितुं। सेय्यथापि नाम पुरिसस्स
अयोसिङ्घाटकं कण्ठे विलग्गं, सो नेव सक्कुण्येय्य उग्गिलितुं न
सक्कुण्येय्य ओगिलितुं; एवमेव खो ते, राजकुमार, समणो गोतमो
इमं उभतोकोटिकं पञ्चं पुट्ठो समानो नेव सक्खिति उग्गिलितुं न
सक्खिति ओगिलितुं” ति। 30

पुट्ठो एवं व्याकरिस्सामी' ति, उदाहु ठानसोवेतं तथागतं पटि-
भाती" ति ?

“तेन हि, राजकुमार, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते
खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मज्झसि, राजकुमार, कुसलो
त्वं रथस्स अङ्गपच्चङ्गानं” ति ?

5

“एवं, भन्ते, कुसलो अहं रथस्स अङ्गपच्चङ्गानं” ति ।

“तं किं मज्झसि, राजकुमार, ये तं उपसङ्कमित्वा एवं
पुच्छेय्युं—‘किं नामिदं रथस्स अङ्गपच्चङ्गं’ ति ? पुब्बेव नु खो ते
एतं चेतसो परिवितक्कितं अस्स ‘ये मं उपसङ्कमित्वा एवं पुच्छि-
स्सन्ति तेसाहं एवं पुट्ठो एवं व्याकरिस्सामी’ ति, उदाहु ठानसोवेतं
पटिभासेय्या” ति ?

R. 396

10

“अहं हि, भन्ते, रथिको सज्जातो कुसलो रथस्स अङ्ग-
पच्चङ्गानं । सब्बानि मे रथस्स अङ्गपच्चङ्गानि सुविदितानि ।
ठानसोवेतं मं पटिभासेय्या” ति ।

“एवमेव खो, राजकुमार, ये ते खत्तियपण्डिता पि ब्राह्मण-
पण्डिता पि गृहपतिपण्डिता पि समणपण्डिता पि पञ्चं अभिसङ्खरित्वा
तथागतं उपसङ्कमित्वा पुच्छन्ति,^१ ठानसोवेतं तथागतं पटिभाति
तं किस्स हेतु ? सा हि, राजकुमार, तथागतस्स धम्मधातु सुप्पटिविद्धा
यस्सा धम्मधातुया सुप्पटिविद्धत्ता ठानसोवेतं तथागतं पटिभाती” ति ।

15

६. एवं वुत्ते, अभयो राजकुमारो भगवन्तं एतदवोच—“अभि-
क्कन्तं, भन्ते, अभिक्कन्तं, भन्ते ...पे०... अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं
गतं” ति ।

20

—:०:—

६. बहुवेदनियसुत्तं

§ १. कति वेदना – तिस्सो वा द्वे वा

B. 59

१. एवं मे सुत्तं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति
जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। अथ खो पञ्चकङ्गो थपति
येनायस्मा उदायी^१ तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उदायिं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो पञ्चकङ्गो
5 थपति आयस्मन्तं उदायिं एतदवोच – “कति नु खो, भन्ते उदायि,
वेदना वुत्ता भगवता” ति?

R. 397

“तिस्सो खो, थपति,^२ वेदना वुत्ता भगवता। सुखा वेदना,
दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा वेदना – इमा खो, थपति, तिस्सो
वेदना वुत्ता भगवता” ति।

10 एवं वुत्ते, पञ्चकङ्गो थपति आयस्मन्तं उदायिं एतद-
वोच^३ – “न खो, भन्ते उदायि, तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता; द्वे
वेदना वुत्ता भगवता – सुखा वेदना, दुक्खा वेदना। यायं, भन्ते,
अदुक्खमसुखा वेदना सन्तस्मिं एसा पणीते सुखे वुत्ता भगवता” ति।
दुतियं पि खो आयस्मा उदायी पञ्चकङ्गं थपति एतदवोच – “न
15 खो, गहपति, द्वे वेदना वुत्ता भगवता; तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता।
सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा वेदना – इमा खो, थपति,
तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता” ति। दुतियं पि खो पञ्चकङ्गो थपति
आयस्मन्तं उदायिं एतदवोच – “न खो, भन्ते उदायि, तिस्सो वेदना
वुत्ता भगवता; द्वे वेदना वुत्ता भगवता – सुखा वेदना, दुक्खा
20 वेदना। यायं, भन्ते, अदुक्खमसुखा वेदना सन्तस्मिं एसा पणीते सुखे
वुत्ता भगवता” ति। ततियं पि खो आयस्मा उदायी पञ्चकङ्गं
थपति एतदवोच – “न खो, थपति, द्वे वेदना वुत्ता भगवता; तिस्सो
वेदना वुत्ता भगवता। सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा

१. बहुवेदनीयसुत्तं – म०। २. उदायि – सी०, रो०। ३. गहपति – स्या०, रो०।
४-४. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि।

वेदना—इमा खो, थपति, तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता” ति। ततियं
 पि खो पञ्चकङ्गो थपति आयस्मन्तं उदायिं एतदवोच—“न खो,
 भन्ते उदायि, तिस्सो वेदना वुत्ता भगवता, द्वे वेदना वुत्ता भगवता
 —सुखा वेदना, दुक्खा वेदना। यायं, भन्ते, अदुक्खमसुखा वेदना
 सन्तस्मिं एसा पणीते सुखे वुत्ता भगवता” ति। नेव खो सक्खि^१ 5
 आयस्मा उदायी पञ्चकङ्गं थपतिं सञ्जापेतुं न पनासक्खि पञ्चकङ्गो
 थपति आयस्मन्तं उदायिं सञ्जापेतुं।

§ २. परियायदेसिता वेदना

२. अस्सोसि खो आयस्मा आनन्दो आयस्मतो उदायिस्स
 पञ्चकङ्गेन थपतिना सद्धिं इमं कथासल्लापं। अथ खो आयस्मा
 आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं 10 B. 60
 अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा
 आनन्दो यावत्को अहोसि आयस्मतो उदायिस्स पञ्चकङ्गेन थपतिना
 सद्धिं कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि। एवं वुत्ते, भगवा
 आयस्मन्तं आनन्दं एतदवोच—“सन्तञ्जेव खो, आनन्द, परियायं 15
 पञ्चकङ्गो थपति उदायिस्स नाब्भनुमोदि, सन्तञ्जेव च पन परियायं
 उदायी पञ्चकङ्गस्स थपतिस्स नाब्भनुमोदि। द्वेपानन्द, वेदना वुत्ता
 मया परियायेन, तिस्सो पि वेदना वुत्ता मया परियायेन,^२ पञ्च पि वेदना
 वुत्ता मया परियायेन, छ पि वेदना वुत्ता मया परियायेन, अट्टारस
 पि वेदना वुत्ता मया परियायेन, छत्तिंस^३ पि^४ वेदना वुत्ता मया
 परियायेन, अट्टसतं^५ पि वेदना वुत्ता^६ मया परियायेन। एवं परियाय- 20
 देसितो खो, आनन्द, मया धम्मो। एवं परियायदेसिते खो, आनन्द,
 मया धम्मे ये अञ्जमञ्जस्स सुभासितं सुलपितं न समनुजानिस्सन्ति
 न समनुमोज्जिस्सन्ति न समनुमोदिस्सन्ति तेसमेतं पाटिकङ्खं—
 भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना अञ्जमञ्जं मुखसत्तीहि वितुदन्ता
 विहरिस्सन्ति। एवं परियायदेसितो खो, आनन्द, मया धम्मो। एवं 25
 परियायदेसिते खो, आनन्द, मया धम्मे ये अञ्जमञ्जस्स सुभासितं

R. 398

१. असक्खि—सी०, स्या०, रो०। २ ‘चतस्सो पि वेदना वुत्ता मया परियायेन’ इति
 अधिको पाठो स्या० पोत्यके दिस्सति। ३-३. छत्तिंसापि—सी०, स्या०, रो०। ४-४. अट्टसतं
 वेदनासतं पि वुत्तं—सी०, रो०।

सुलपितं समनुजानिस्सन्ति समनुमज्झिस्सन्ति समनुमोदिस्सन्ति
तेसमेतं पाटिकङ्खं - समग्गा सम्मोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता
अञ्जमञ्जं पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरिस्सन्ति ।

§ ३. पणीतपणीततरानि सुखानि

३. “पञ्च खो इमे, आनन्द, कामगुणा । कतमे पञ्च ?
६ चक्खुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता
रजनीया, सोतविञ्जेय्या सद्दा ...पे०... धानविञ्जेय्या गन्धा ...पे०...
जिह्वाविञ्जेय्या रसा ...पे०... कायविञ्जेय्या फोटुब्बा इट्ठा कन्ता
मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया - इमे खो, आनन्द, पञ्च
कामगुणा । यं खो, आनन्द, इमे पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति
१० सुखं सोमनस्सं इदं वुच्चति कामसुखं ।

- “यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य - ‘एतपरमं सत्ता सुखं सोमनस्सं
पटिसंवेदेन्ती’ ति, इदमस्स नानुजानामि । तं किस्स हेतु ? अत्थानन्द,
एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च । कतमञ्चा
नन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ?
१५ इधानन्द, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि
...पे०... पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो आनन्द एतम्हा
सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

B. 61

R. 399

- “यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य - ‘एतपरमं सत्ता सुखं
सोमनस्सं पटिसंवेदेन्ती’ ति, इदमस्स नानुजानामि । तं किस्स हेतु ?
२० अत्थानन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं
च । कतमञ्चानन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च
पणीततरं च ? इधानन्द, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो, आनन्द, एतम्हा सुखा
अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

- २५ “यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य ...पे०... कतमञ्चानन्द, एतम्हा
सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ? इधानन्द, भिक्खु
पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं
खो, आनन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

“यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य ...पे०... कतमञ्चानन्द, एतम्हा

सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ? इधानन्द, भिक्खु सुखस्स च पहाना ...पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो, आनन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

“यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य ...पे०... कतमञ्चानन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ? इधानन्द, 5
भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा, पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा, नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो, आनन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

“यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य ...पे०... कतमञ्चानन्द, एतम्हा 10
सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ? इधानन्द, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो, आनन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

“यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य ...पे०... कतमञ्चानन्द, एतम्हा 15
सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ? इधानन्द, भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो, आनन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

“यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य ...पे०... कतमञ्चानन्द, एतम्हा 20
सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ? इधानन्द, भिक्खु सब्बसो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो, आनन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

“यो खो, आनन्द, एवं वदेय्य — ‘एतपरमं सत्ता सुखं सोम- 25
नस्सं पटिसंवेदेन्ती’ ति, इदमस्स नानुजानामि । तं किस्स हेतु ? अत्थानन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च । कतमञ्चानन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ? इधानन्द, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं समतिक्कम्म

सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति । इदं खो, आनन्द, एतम्हा सुखा अञ्जं सुखं अभिक्कन्ततरं च पणीततरं च ।

४. “ठानं खो पनेतं, आनन्द, विज्जति यं अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवं वदेय्युं — ‘सञ्जावेदयितनिरोधं समणो गोतमो आह ;
 ५ तं च सुखस्मिं पञ्जापेति’ । तयिदं किं सु, तयिदं कथं सू’ ति ? एवं-
 वादिनो, आनन्द, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एवमस्सु वचनीया —
 ‘न खो, आवुसो, भगवा सुखं येव वेदनं सन्धाय सुखस्मिं पञ्जापेति ;
 अपि च, आवुसो, यत्थ यत्थ सुखं उपलब्भति यहिं यहिं तं तं
 तथागतो सुखस्मिं पञ्जापेती’” ति ।

१० ५. इदमवोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दी ति ।

INDIA'S NATIONAL
 LIBRARY

१०. अपण्णकसुत्तं

§ १. अपण्णको धम्मो

१. एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं येन साला^१ नाम कोसलानं ब्राह्मणगामो तदवसरि । अस्सोसुं खो सालेय्यका ब्राह्मणगहपतिका — “समणो खलु गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो कोसलेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं सालं अनुपपत्तो । तं खो पन गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गतो — ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्म-सारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्बज्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्म-चरियं पकासेति । साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सन् होती” ति । अथ खो सालेय्यका ब्राह्मणगहपतिका येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा अप्पेकच्चे भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । अप्पेकच्चे भगवता सद्धिं सम्मोदिसु; सम्मोदनीयं कथं साराणीयं^२ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । अप्पेकच्चे येन भगवा तेनज्जलि पणामेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । अप्पेकच्चे भगवतो सन्तिके नामगोत्तं सावेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । अप्पेकच्चे तुण्हीभूता एकमन्तं निसीदिसु ।

२. एकमन्तं निसिन्ने खो सालेय्यके ब्राह्मणगहपतिके भगवा एतदवोच — “अत्थि पन वो, गहपतयो, कोचि मनापो सत्था यस्मिं वो आकारवती सद्धा पटिलद्धा” ति ?

“नत्थि खो नो, भन्ते, कोचि मनापो सत्था यस्मिं नो आकारवती सद्धा पटिलद्धा” ति ।

“मनापं वो, गहपतयो, सत्थारं अलभन्तेहि अयं अपपण्णको धम्मो समादाय वत्तिटब्बो। अपण्णको हि, गहपतयो, धम्मो समत्तो समादिन्नो, सो वो भविस्सति दीघरत्तं हिताय सुखाय। कतमो च, गहपतयो, अपण्णको धम्मो?

- 5 ३. “सन्ति, गहपतयो, एके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—‘नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकट-
दुक्कटानं’ कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो
लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका; नत्थि
लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मा पटिपन्ना ये इमं च लोकं
10 परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती’ ति। तेसं येव खो,
गहपतयो, समणब्राह्मणानं एके समणब्राह्मणा उजुविपच्चनीकवादा।
ते एवमाहंसु—‘अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकट-
दुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, अत्थि अयं लोको, अत्थि परो
लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओपपातिका;
15 अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मा पटिपन्ना ये इमं च
लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती’ ति। तं किं
मञ्ञथ, गहपतयो—‘ननुमे समणब्राह्मणा अञ्ञमञ्ञस्स उजुविपच्च-
नीकवादा’” ति?

“एवं, भन्ते”।

- 20 ४. “तत्र, गहपतयो, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—‘नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं...पे०... ये इमं च लोकं परं
च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती’ ति तेसमेतं पाटिकङ्खं
यमिदं कायसुचरितं, वचीसुचरितं, मनोसुचरितं। इमे तयो कुसले
धम्मे अभिनिवज्जेत्वा^१ यमिदं कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनो-
25 दुच्चरितं—इमे तयो अकुसले धम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति। तं
किस्स हेतु? न हि ते भोन्तो समणब्राह्मणा पस्सन्ति अकुसलानं
धम्मानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे
आनिसंसं वोदानपक्खं। सन्तं येव खो पन परं लोकं ‘नत्थि परो

१. सुकतदुक्कटानं—म०। २. अभिनिव्वज्जेत्वा—स्या०, कं०; अभिनिव्वज्जित्वा—इति पि।

लोको' तिस्स दिट्ठि होति; सास्स होति मिच्छादिट्ठि । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'नत्थि परो लोको' ति सङ्कप्पेति; स्वास्स होति मिच्छासङ्कप्पो । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'नत्थि परो लोको' ति वाचं भासति; सास्स होति मिच्छावाचा । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'नत्थि परो लोको' ति आह; ये ते अरहन्तो परलोकविदुनो तेसमयं पच्चनीकं करोति । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'नत्थि परो लोको' ति परं सञ्जापेति^१; सास्स होति असद्वम्मसञ्जत्ति^२ । ताय च पन असद्वम्मसञ्जत्तिया अत्तानुक्कंसेति, परं वम्भेति । इति पुब्बेव खो पनस्स सुसील्यं पहीनं होति, दुस्सील्यं पच्चुपट्ठितं - अयं च मिच्छादिट्ठि मिच्छासङ्कप्पो मिच्छावाचा अरियानं पच्चनीकता असद्वम्मसञ्जत्ति अत्तुक्कंसना परवम्भना । एवमस्सिमे^३ अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति मिच्छादिट्ठिपच्चया ।

“तत्र, गहपतयो, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति - 'सचे खो नत्थि परो लोको एवमयं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा' सोत्थिमत्तानं करिस्सति; सचे खो अत्थि परो लोको एवमयं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सति । कामं खो पन माहु परो लोको, होतु नेसं भवतं समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं; अथ च पनायं भवं पुरिसपुग्गलो दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं गारय्हो - 'दुस्सीलो पुरिसपुग्गलो मिच्छादिट्ठि नत्थिकवादो' ति । सचे खो अत्थेव परो लोको, एवं इमस्स भोतो पुरिसपुग्गलस्स उभयत्थ कलिग्गहो - यं च दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं गारय्हो, यं च कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सति । एवमस्सायं अपण्णको धम्मो दुस्समत्तो समादिन्नो, एकंसं फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति कुसलं ठानं ।

५. “तत्र, गहपतयो, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो - 'अत्थि दिन्नं ...पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती' ति तेसमेतं पाटिकङ्खं यमिदं कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनोदुच्चरितं । इमे तयो अकुसले धम्मे

B. 65,
R. 403

१. सञ्जापेति - सी०, स्या०, रो०; पञ्जापेति - इति पि । २. असद्वम्मसञ्जत्ति - इति पि । ३. एवं सिमे - सी०, स्या०, रो०, कं० । *. 'परं मरणा' इति अधिको पाठो स्या० पोत्थके दिस्सति । ४. कलिग्गहो - स्या० ।

- अभिनिवज्जेत्वा यमिदं कायसुचरितं, वचीसुचरितं, मनोसुचरितं -
 इमे तयो कुसले धम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति । तं किस्स हेतु ? पस्सन्ति
 हि ते भोन्तो समणब्राह्मणा अकुसलानं धम्मानं आदीनवं ओकारं
 सङ्किलेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे आनिसंसं वोदानपक्खं । सन्तं
 5 येव खो पन परं लोकं 'अत्थि परो लोको' तिस्स दिट्ठि होति;
 सास्स होति सम्मादिट्ठि । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'अत्थि परो
 लोको' ति सङ्कप्पेति; स्वास्स होति सम्मासङ्कप्पो । सन्तं येव खो
 पन परं लोकं 'अत्थि परो लोको' ति वाचं भासति; सास्स होति
 सम्मावाचा । सन्तं येव खो पन परं लोकं 'अत्थि परो लोको' ति
 10 आह; ये ते अरहन्तो परलोकविदुनो तेसमयं न पच्चनीकं करोति ।
 सन्तं येव खो पन परं लोकं 'अत्थि परो लोको' ति परं सञ्जापेति;
 सास्स होति सद्धम्मसञ्जत्ति । ताय च पन सद्धम्मसञ्जत्तिया
 नेवत्तानुक्कंसेति न परं वम्भेति । इति पुब्बेव खो पनस्स दुस्सील्यं
 पहीनं होति, सुसील्यं पच्चुपट्ठितं - अयं च सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो
 B. 66 15 सम्मावाचा अरियानं अपच्चनीकता सद्धम्मसञ्जत्ति अनत्तुक्कंसना
 अपरवम्भना । एवमस्सिमे अनेके कुसला धम्मा सम्भवन्ति सम्मा-
 दिट्ठिपच्चया ।

“तत्र, गहपतयो, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति -
 'सचे खो अत्थि परो लोको, एवमयं भवं पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा
 20 परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति । कामं खो पन माहु
 परो लोको, होतु नेसं भवतं समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं; अथ च
 पनायं भवं पुरिसपुग्गलो दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं पासंसो - सीलवा
 पुरिसपुग्गलो सम्मादिट्ठि अत्थिकवादो' ति । सचे खो अत्थेव परो
 लोको, एवं इमस्स भोतो पुरिसपुग्गलस्स उभयत्थ कटग्गहो - यं च
 25 दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं पासंसो, यं च कायस्स भेदा परं मरणा
 सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति । एवमस्सायं अपण्णको धम्मो
 सुसमत्तो समादिन्नो, उभयंसं फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति अकुसलं
 ठानं ।

६. “सन्ति, गहपतयो, एके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवं-

दिट्ठिनो—‘करोतो कारयतो, छिन्दतो छेदापयतो, पचतो पाचा-
 पयतो’, सोचयतो सोचापयतो’, किलमतो’ किलमापयतो’, फन्दतो
 फन्दापयतो, पाणमतिपातयतो’, अदिन्नं आदियतो, सन्धिं छिन्दतो,
 निल्लोपं हरतो, एकागारिकं करोतो, परिपन्थे तिट्ठतो, परदारं
 गच्छतो, मुसा भणतो; करोतो’ न करीयति पापं। खुरपरियन्तेन 5
 चे पि चक्केन यो इमिस्सा पठविया’ पाणे एकं मंसखलं एकं मंसपुञ्जं
 करेय्य, नत्थि ततोनिदानं पापं, नत्थि पापस्स आगमो। दक्खिणं
 चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य हनन्तो घातेन्तो, छिन्दन्तो छेदापेन्तो,
 पचन्तो पाचेन्तो; नत्थि ततोनिदानं पापं, नत्थि पापस्स आगमो।
 उत्तरं चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य ददन्तो दापेन्तो, यजन्तो यजा- 10
 पेन्तो’; नत्थि ततोनिदानं पुञ्जं, नत्थि पुञ्जस्स आगमो। दानेन
 दमेन संयमेन सच्चवज्जेन नत्थि पुञ्जं, नत्थि पुञ्जस्स आगमो’ ति।
 तेसं येव खो, गहपतयो, समणब्राह्मणानं एके समणब्राह्मणा उजु-
 विपच्चनीकवादा ते एवमाहंसु— ‘करोतो कारयतो, छिन्दतो छेदापयतो,
 पचतो पाचापयतो, सोचयतो सोचापयतो, किलमतो किलमापयतो, 15 B. 67
 फन्दतो फन्दापयतो, पाणमतिपातयतो, अदिन्नं आदियतो, सन्धिं
 छिन्दतो, निल्लोपं हरतो, एकागारिकं करोतो, परिपन्थे तिट्ठतो,
 परदारं गच्छतो, मुसा भणतो; करोतो करीयति पापं। खुरपरियन्तेन
 चे पि चक्केन यो इमिस्सा पठविया पाणे एकं मंसखलं एकं मंसपुञ्जं
 करेय्य, अत्थि ततोनिदानं पापं, अत्थि पापस्स आगमो। दक्खिणं 20
 चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य हनन्तो घातेन्तो, छिन्दन्तो छेदापेन्तो,
 पचन्तो पाचेन्तो; अत्थि ततोनिदानं पापं, अत्थि पापस्स आगमो।
 उत्तरं चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य ददन्तो दापेन्तो, यजन्तो यजा-
 पेन्तो; अत्थि ततोनिदानं पुञ्जं, अत्थि पुञ्जस्स आगमो। दानेन
 दमेन संयमेन सच्चवज्जेन अत्थि पुञ्जं, अत्थि पुञ्जस्स आगमो’ ति। 25
 तं किं मञ्जथ, गहपतयो, ननुमे समणब्राह्मणा अञ्जमञ्जस्स उजु-
 विपच्चनीकवादा” ति?

“एवं, भन्ते” ।

१. पाचयतो—सी०, रो०; पचापयतो—स्या० । २. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

३-३ किलमयतो—सी०, रो० । ४. पाणमतिमापयतो—सी०, रो०; ० पातापयतो—स्या० ।

५. करोतो—सी०, रो० । ६. पथविया—म० । ७. याजेन्तो—सी०, रो० ।

७. “तत्र, गहपतयो, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो
 एवंदिट्ठिनो—‘करोतो कारयतो, छिन्दतो छेदापयतो, पचतो पाचा-
 पयतो, सोचयतो’ सोचापयतो, किलमतो किलमापयतो, फन्दतो
 फन्दापयतो, पाणमतिपातयतो, अदिन्नं आदियतो, सन्धिं छिन्दतो,
 ५ निल्लोपं हरतो, एकागारिकं करोतो, परिपन्थे तिट्ठतो, परदारं गच्छतो,
 मुसा भणतो; करोतो न करीयति पापं। खुरपरियन्तेन चे पि
 चक्केन यो इमिस्सा पठविया पाणे एकं मंसखलं एकं मंसपुञ्जं
 करेय्य, नत्थि ततोनिदानं पापं, नत्थि पापस्स आगमो। दक्खिणं चे
 पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य हनन्तो घातेन्तो...पे०... दानेन दमेन संयमेन
 १० सच्चवज्जेन नत्थि पुञ्जं, नत्थि पुञ्जस्स आगमो’ ति तेसमेतं पाटि-
 कङ्खं यमिदं कायसुचरितं, वचीसुचरितं, मनोसुचरितं। इमे तयो
 कुसले धम्मे अभिनिवज्जेत्वा यमिदं कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं,
 मनोदुच्चरितं—इमे तयो अकुसले धम्मे समादाय वत्तिस्सन्ति। तं
 किस्स हेतु? न हि ते भोन्तो समणब्राह्मणा पस्सन्ति अकुसलानं
 १५ धम्मानं आदीनवं ओकारं सङ्किल्लेसं, कुसलानं धम्मानं नेक्खम्मे
 आनिसंसं वोदानपक्खं। सन्तं येव खो पन किरियं ‘नत्थि किरिया’
 तिस्स दिट्ठि होति; सास्स होति मिच्छादिट्ठि। सन्तं येव खो पन
 किरियं ‘नत्थि किरिया’ ति सङ्कप्पेति; स्वास्स होति मिच्छा-
 सङ्कप्पो। सन्तं येव खो पन किरियं ‘नत्थि किरिया’ ति वाचं
 २० भासति; सास्स होति मिच्छावाचा। सन्तं येव खो पन किरियं
 ‘नत्थि किरिया’ ति आह, येते अरहन्तो किरियवादा तेसमयं पच्चनीकं
 करोति। सन्तं येव खो पन किरियं ‘नत्थि किरिया’ ति परं सञ्जापेति;
 सास्स होति असद्वम्मसञ्जति। ताय च पन असद्वम्मसञ्जतिया
 अत्तानुक्कंसेति, परं वम्भेति। इति पुब्बेव खो पनस्स सुसील्यं^१
 २५ पहीनं होति, दुस्सील्यं पच्चुपट्ठितं—अयं च मिच्छादिट्ठि मिच्छासङ्कप्पो
 मिच्छावाचा अरियानं पच्चनीकता असद्वम्मसञ्जति अत्तुक्कंसना
 परवम्भना। एवमस्सिमे अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति
 मिच्छादिट्ठिपच्चया।

B. 68

R. 406

“तत्र, गहपतयो, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति—
 ३० ‘सचे खो नत्थि किरिया, एवमयं भवं पुरिसपुगलो कायस्स भेदा

सोत्थिमत्तानं करिस्सति; सचे खो अत्थि किरिया एवमयं भवं
 पुरिसपुग्गलो कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
 निरयं उपपज्जिस्सति। कामं खो पन माहु किरिया, होतु नेसं भवतं
 समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं; अथ च पनायं भवं पुरिसपुग्गलो
 दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं गारय्हो—दुस्सीलो पुरिसपुग्गलो मिच्छा- 5
 दिट्ठि अकिरियवादो' ति। सचे खो अत्थेव किरिया, एवं इमस्स
 भोतो पुरिसपुग्गलस्स उभयत्थ कलिग्गहो—यं च दिट्ठेव धम्मे
 विञ्जूनं गारय्हो, यं च कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं
 विनिपातं निरयं उपपज्जिस्सति। एवमस्सायं अपण्णको धम्मो
 दुस्सभतो समादिन्नो, एकंसं फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति कुसलं ठानं। 10

८. “तत्र, गृहपतयो, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो
 एवंदिट्ठिनो—‘करोतो कारयतो, छिन्दतो छेदापयतो, पचतो पाचा-
 पयतो, सोचयतो सोचापयतो, किलमतो किलमापयतो, फन्दतो
 फन्दापयतो, पाणमतिपातयतो, अदिन्नं आदियतो, सन्धिं छिन्दतो,
 निल्लोपं हरतो, एकागारिकं करोतो, परिपन्थे तिट्ठतो, परदारं 15
 गच्छतो, मुसा भणतो; करोतो करोयति पापं। खुरपरियन्तेन चे
 पि चक्केन यो इमिस्सा पठविया पाणे एकं मंसखलं एकं मंसपुञ्जं
 करेय्य, अत्थि ततोनिदानं पापं, अत्थि पापस्स आगमो। दक्खणं
 चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य हनन्तो घातेन्तो, छिन्दन्तो छेदापेन्तो,
 पचन्तो पाचेन्तो, अत्थि ततोनिदानं पापं, अत्थि पापस्स आगमो। 20
 उत्तरं चे पि गङ्गाय तीरं गच्छेय्य ददन्तो दापेन्तो, यजन्तो यजा-
 पेन्तो, अत्थि ततोनिदानं पुञ्जं, अत्थि पुञ्जस्स आगमो। दानेन
 दमेन संयमेन सच्चवज्जेन अत्थि पुञ्जं, अत्थि पुञ्जस्स आगमो' ति
 तेसमेतं पाटिकङ्खं यमिदं कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनो-
 दुच्चरितं। इमे तयो अकुसले धम्मे अभिनिवज्जेत्वा यमिदं कायसुचरितं, 25
 वचीसुचरितं, मनोसुचरितं—इमे तयो कुसले धम्मे समादाय वत्ति-
 स्सन्ति। तं किस्स हेतु? पस्सन्ति हि ते भोन्तो समणब्राह्मणा अकुस-
 लानं धम्मानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं, कुसलानं धम्मानं
 नेक्खम्मे आनिसंसं वोदानपक्खं। सन्तं येव खो पन किरियं ‘अत्थि
 किरिया’ तिस्स दिट्ठि होति; सास्स होति सम्मादिट्ठि। सन्तं येव 30
 खो पन किरियं ‘अत्थि किरिया’ ति सङ्कप्पेति; स्वास्स होति

R. 407

- सम्मासङ्कप्पो। सन्तं येव खो पन किरियं 'अत्थि किरिया' ति वाचं भासति; सास्स होति सम्मावाचा। सन्तं येव खो पन किरियं 'अत्थि किरिया' ति आह; ये ते अरहन्तो किरियवादा तेसमयं न पच्चनीकं करोति। सन्तं येव खो पन किरियं 'अत्थि किरिया' ति परं सञ्जापेति; सास्स होति सद्धम्मसञ्जति। ताय च पन सद्धम्मसञ्जतिया नेवत्तानुक्कंसेति, न परं वम्भेति। इति पुब्बेव खो पनस्स दुस्सील्यं पहीनं होति, सुसील्यं पच्चुपट्ठितं - अयं च सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा अरियानं अपच्चनीकता सद्धम्मसञ्जति अनत्तुक्कंसना अपरवम्भना। एवमस्सिमे अनेके कुसला धम्मा सम्भवन्ति
- 10 सम्मादिट्ठिपच्चया।

- “तत्र, गहपतयो, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति - 'सचे खो अत्थि किरिया, एवमयं भवं पुरिसपुगलो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति। कामं खो पन माहु किरिया, होतु नेसं भवतं समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं; अथ च
- 15 पनायं भवं पुरिसपुगलो दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं पासंसो - सीलवा पुरिसपुगलो सम्मादिट्ठि 'किरियवादो' ति। सचे खो अत्थेव किरिया, एवं इमस्स भोतो पुरिसपुगलस्स उभयत्थ कटग्गहो - यं च दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं पासंसो, यं च कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति। एवमस्सायं अपण्णको धम्मो सुसमत्तो समा-
- 20 दिन्नो, उभयंसं फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति अकुसलं ठानं।

B. 70

१. “सन्ति, गहपतयो, एके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो - 'नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो सत्तानं सङ्किलेसाय; अहेतू' अप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति। नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो सत्तानं विसुद्धिया; अहेतू अप्पच्चया सत्ता विसुज्झन्ति। नत्थि बलं, नत्थि
- 25 विरियं^१, नत्थि पुरिसथामो, नत्थि पुरिसपरक्कमो; सब्बे सत्ता सब्बे पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा अवसा अवला अविरिया नियति-सङ्गतिभावपरिणता छस्वेवाभिजातीसु^२ सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती' ति। तेसं येव खो, गहपतयो, समणब्राह्मणानं एके समणब्राह्मणा उज्जु-विपच्चनीकवादा। ते एवमाहंसु - 'अत्थि हेतु, अत्थि पच्चयो सत्तानं

सङ्किलेसाय; सहेतू सप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति । अत्थि हेतु,
 अत्थि पच्चयो सत्तानं विसुद्धिया; सहेतू सप्पच्चया सत्ता विसु-
 ज्जन्ति । अत्थि बलं, अत्थि विरियं, अत्थि पुरिसथामो, अत्थि
 पुरिसपरक्कमो; न^१ सब्बे सत्ता सब्बे पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा
 अवसा^२ अबला अविरिया^३ नियतिसङ्गतिभावपरिणता^४ छस्वेवाभि- ५
 जातीसु सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती^५ ति । तं किं मञ्जथ, गहपतयो, ननुमे
 समणब्राह्मणा अञ्जमञ्जस्स^६ उजुविपच्चनीकवादा^७ ति ?

R. 408

“एवं, भन्ते” ।

१०. “तत्र, गहपतयो, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो
 एवंदिद्विनो—‘नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो सत्तानं सङ्किलेसाय; अहेतू १०
 अप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति । नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो सत्तानं
 विसुद्धिया; अहेतू अप्पच्चया सत्ता विसुज्जन्ति । नत्थि बलं, नत्थि
 विरियं, नत्थि पुरिसथामो, नत्थि पुरिसपरक्कमो; सब्बे सत्ता सब्बे
 पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा अवसा अबला अविरिया नियति-
 सङ्गतिभावपरिणता छस्वेवाभिजातीसु सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती’ ति १५
 तेसमेतं पाटिकह्वं—यमिदं कायसुचरितं, वचीसुचरितं, मनोसुचरितं ।
 इमे तयो कुसले धम्मे अभिनिवज्जेत्वा यमिदं कायदुच्चरितं, वची-
 दुच्चरितं, मनोदुच्चरितं—इमे तयो अकुसले धम्मे समादाय
 वत्तिस्सन्ति । तं किस्स हेतु? न हि ते भोन्तो समणब्राह्मणा
 पस्सन्ति अकुसलानं धम्मानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं, कुसलानं २०
 धम्मानं नेक्खम्मे आनिसंसं वोदानपक्खं । सन्तं येव खो पन हेतुं
 ‘नत्थि हेतू’ तिस्स दिद्वि होति; सास्स होति मिच्छादिद्वि । सन्तं
 येव खो पन हेतुं ‘नत्थि हेतू’ ति सङ्कप्पेति; स्वास्स होति मिच्छा-
 सङ्कप्पो । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘नत्थि हेतू’ ति वाचं भासति;
 सास्स होति मिच्छावाचा । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘नत्थि हेतू’ ति २५
 आह; ये ते अरहन्तो हेतुवादा तेसमयं पच्चनीकं करोति । सन्तं
 येव खो पन हेतुं ‘नत्थि हेतू’ ति परं सञ्जापेति; सास्स होति
 असद्वम्मसञ्जति । ताय च पन असद्वम्मसञ्जतिया अत्तानुवकंसेति,
 परं वम्भेति । इति पुब्बेव खो पनस्स सुसील्यं पहीनं होति, दुस्सील्यं

B. 71

१. स्या० पोत्यके नत्थि । २-२. सबसा सबला सविरिया—स्या० । ३. नियतिसङ्गति-
 सभावपरिणता—सी० । ४. अञ्जमञ्जं—स्या० ।

पञ्चुपट्टितं—अयं च मिच्छादिट्ठि मिच्छासङ्कपो मिच्छावाचा
अरियानं पच्चनीकता असद्धम्मसञ्जति अत्तानुक्कंसना^१ परवम्भना ।
एवमस्सिमे अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति मिच्छादिट्ठि-
पच्चया ।

- 5 “तत्र, गहपतयो, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति—
'सचे खो नत्थि हेतु, एवमयं भवं पुरिसपुगलो कायस्स भेदा परं
मरणा सोत्थिमत्तानं करिस्सति; सचे खो अत्थि हेतु, एवमयं भवं
पुरिसपुगलो कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
निरयं उपपज्जिस्सति । कामं खो पन माहु हेतु, होतु नेसं भवतं
10 समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं; अथ च पनायं भवं पुरिसपुगलो
दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं गारय्हो—दुस्सीलो पुरिसपुगलो मिच्छा-
दिट्ठि^२ अहेतुकवादो^३” ति । सचे खो अत्थेव हेतु, एवं इमस्स भोतो
पुरिसपुगलस्स उभयत्थ कलिगहो—यं च दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं
गारय्हो, यं च कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
15 निरयं उपपज्जिस्सति । एवमस्सायं अपण्णको धम्मो दुस्समतो
समादिन्नो, एकंसं फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति कुसलं ठानं ।

११. “तत्र, गहपतयो, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो
एवंदिट्ठिनो—‘अत्थि हेतु, अत्थि पच्चयो सत्तानं सङ्किलेसाय; सहेतू
सप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति । अत्थि हेतु, अत्थि पच्चयो सत्तानं
20 विसुद्धिया; सहेतू सप्पच्चया सत्ता विसुज्जन्ति । अत्थि बलं, अत्थि
विरियं, अत्थि पुरिसथामो, अत्थि पुरिसपरक्कमो; न सब्बे सत्ता
सब्बे पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा अवसा अबला अविरिया
नियतिसङ्गतिभावपरिणता छस्वेवाभिजातीसु सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती’
ति तेसमेतं पाटिकङ्खं यमिदं कायदुच्चरितं, वचीदुच्चरितं, मनो-
25 दुच्चरितं । इमे तयो अकुसले धम्मे अभिनिवज्जेत्वा यमिदं काय-
सुचरितं, वचीसुचरितं, मनोसुचरितं—इमे तयो कुसले धम्मे समादाय
वत्तिस्सन्ति । तं किस्स हेतु? पस्सन्ति हि ते भोन्तो समणब्राह्मणा
अकुसलानं धम्मानं आदीनवं ओकारं सङ्किलेसं, कुसलानं धम्मानं
नेक्खम्मे आनिसंसं वोदानपक्खं । सन्तं येव खो पन हेतुं ‘अत्थि

१. अतुक्कंसना—सी०, रो० । २. मिच्छादिट्ठी—स्या० । ३. अहेतुवादो—सी०

हेतू' तिस्स दिट्ठि होति; सास्स होति सम्मादिट्ठि। सन्तं येव खो पन हेतुं 'अत्थि हेतू' ति सङ्कप्पेति; स्वास्स होति सम्मासङ्कप्पो। सन्तं येव खो पन हेतुं 'अत्थि हेतू' ति वाचं भासति; सास्स होति सम्मावाचा। सन्तं येव खो पन हेतुं 'अत्थि हेतू' ति आह, ये ते अरहन्तो हेतुवादा तेसमयं न पच्चनीकं करोति। सन्तं येव खो 5 पन हेतुं 'अत्थि हेतू' ति परं सञ्जापेति; सास्स होति सद्वम्म-सञ्जति। ताय च पन सद्वम्मसञ्जत्तिया नेवत्तानुक्कंसेति, न परं वम्भेति। इति पुब्बेव खो पनस्स दुस्सील्यं पहीनं होति, सुसील्यं पच्चुपट्ठितं—अयं च सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा अरियानं अपच्चनीकता सद्वम्मसञ्जति अनत्तुक्कंसना अपरवम्भना। एवमस्सिमे 10 अनेके कुसला धम्मा सम्भवन्ति सम्मादिट्ठिपच्चया।

“तत्र, गहपतयो, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति— ‘सचे खो अत्थि हेतु, एवमयं भवं पुरिसपुगलो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति। कामं खो पन माहु हेतु, होतु नेसं भवतं समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं; अथ च पनायं भवं 15 पुरिसपुगलो दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं पाससो—सीलवा पुरिसपुगलो सम्मादिट्ठि हेतुवादो’ ति। सचे खो अत्थि हेतु, एवं इमस्स भोतो पुरिसपुगलस्स उभयत्थ कटग्गहो—यं च दिट्ठेव धम्मे विञ्जूनं पाससो, यं च कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जिस्सति। एवमस्सायं अपण्णको धम्मो सुसमतो समादिन्नो, उभयंसं 20 फरित्वा तिट्ठति, रिञ्चति अकुसलं ठानं।

१२. ‘सन्ति, गहपतयो, एके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—‘नत्थि सब्बसो आरुप्पा’ ति। तेसं येव खो, गहपतयो, समणब्राह्मणानं एके समणब्राह्मणा उजुविपच्चनीकवादा। ते एव-माहंसु—‘अत्थि सब्बसो आरुप्पा’ ति। तं किं भञ्जथ, गहपतयो, 25 ननुमे समणब्राह्मणा अञ्जमञ्जस्स उजुविपच्चनीकवादा” ति?

“एवं, भन्ते”।

“तत्र, गहपतयो, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति—‘ये खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—नत्थि सब्बसो

आरुप्पा ति, इदं मे अदिट्ठं; ये पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा
 एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—अत्थि सब्बसो आरुप्पा ति, इदं मे अविदितं ।
 अहं चेव खो पन अजानन्तो अपस्सन्तो एकंसेन आदाय वोहरेय्यं—
 इदमेव सच्चं, मोघमञ्जं ति, न मेतं अस्स पतिरूपं । ये खो ते भोन्तो
 ५ समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—नत्थि सब्बसो आरुप्पा ति,
 सचे तेसं भवतं समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं, ठानमेतं विज्जति—ये
 ते देवा रूपिनो मनोमया, अपण्णकं मे तत्रूपपत्ति भविस्सति । ये पन
 ते भोन्तो समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—अत्थि सब्बसो
 आरुप्पा ति, सचे तेसं भवतं समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं, ठानमेतं
 १० विज्जति—ये ते देवा अरूपिनो सञ्जामया, अपण्णकं मे तत्रूपपत्ति
 भविस्सति । दिस्सन्ति^१ खो पन रूपाधिकरणं^२ दण्डादान-सत्था-
 दान-कलह-विग्गह-विवाद-तुवंतुवं-पेसुञ्ज-मुसावादा । नत्थि खो पनेतं
 सब्बसो अरूपे' ति । सो इति पटिसङ्ख्वाय रूपानं येव निब्बिदाय
 विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

१३. “सन्ति, गहपतयो, एके समणब्राह्मणा एवंवादिनो
 एवंदिट्ठिनो—‘नत्थि सब्बसो भवनिरोधो’ ति । तेसं येव खो, गहपतयो,
 समणब्राह्मणानं एके समणब्राह्मणा उजुविपच्चनीकवादा । ते एव-
 माहंसु—‘अत्थि सब्बसो भवनिरोधो’ ति । तं किं मञ्जथ, गहपतयो,
 ननुमे समणब्राह्मणा अञ्जमञ्जस्स उजुविपच्चनीकवादा’ ति ?

२० “एवं, भन्ते” ।

“तत्र, गहपतयो, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति—‘ये
 खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—नत्थि सब्बसो
 भवनिरोधो ति, इदं मे अदिट्ठं; ये पि ते भोन्तो समणब्राह्मणा
 एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—अत्थि सब्बसो भवनिरोधो ति, इदं मे
 २५ अविदितं । अहं चेव खो पन अजानन्तो अपस्सन्तो एकंसेन आदाय
 वोहरेय्यं—इदमेव सच्चं, मोघमञ्जं ति, न मेतं अस्स पतिरूपं । ये
 खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—नत्थि सब्बसो
 भवनिरोधो ति, सचे तेसं भवतं समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं, ठानमेतं
 विज्जति—ये ते देवा अरूपिनो सञ्जामया अपण्णकं मे तत्रूपपत्ति

१. पटिरूपं—स्या० । २. दिस्सन्ते—सी०, स्या०, रो० । ३. रूपकारणा—इति पि ।

भविस्सति । ये पन ते भोन्तो समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो — अत्थि सब्बसो भवनिरोधो ति, सचे तेसं भवतं समणब्राह्मणानं सच्चं वचनं, ठानमेतं विज्जति — यं दिट्ठेव धम्मे परिनिब्बायिस्सामि । ये खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो — नत्थि सब्बसो भवनिरोधो ति, तेसमयं दिट्ठि सारागाय^१ सन्तिके, संयोगाय सन्तिके, 5 अभिनन्दनाय सन्तिके, अज्झोसानाय सन्तिके, उपादानाय सन्तिके । ये पन ते भोन्तो समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो — अत्थि सब्बसो भवनिरोधो ति, तेसमयं दिट्ठि असारगाय सन्तिके, असंयोगाय सन्तिके, अनभिनन्दनाय सन्तिके, अनज्झोसानाय सन्तिके, अनुपादानाय सन्तिके^२ ति । सो इति पटिसङ्खाय भवानं येव निब्बिदाय विरागाय 10 निरोधाय पटिपन्नो होति ।

§ २. चत्तारो पुगुला

१४. “चत्तारोमे, गहपतयो, पुगुला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? इध, गहपतयो, एकच्चो पुगुलो अत्तन्तपो होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो । इध, गहपतयो, एकच्चो पुगुलो परन्तपो होति परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो । इध, गहपतयो, एकच्चो 15 पुगुलो अत्तन्तपो च होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो । इध, गहपतयो, एकच्चो पुगुलो नेवत्तन्तपो होति नात्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो; सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो^३ सुखपटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति । 20

R. 412

१५. “कतमो च, गहपतयो, पुगुलो अत्तन्तपो अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ? इध, गहपतयो, एकच्चो पुगुलो अचेलको होति मुत्ताचारो हत्थापलेखनो ... पे०'... इति एवरूपं अनेकविहितं कायस्स आतापनपरितापनानुयोगमनुयुत्तो विहरति । अयं वुच्चति, गहपतयो, पुगुलो अत्तन्तपो अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो । 25

“कतमो च, गहपतयो, पुगुलो परन्तपो परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ? इध, गहपतयो, एकच्चो पुगुलो ओरब्भिको होति

B. 75

१. सारागाय — स्या०, कं० । २. सीतीभूतो — सी०, रो० । ३. यथा कन्दरकसुत्ते वित्थारितं तथा वित्थारेतब्बं ।

सूकरिको ...पे०... ये वा पनञ्जे पि केचि कुरुरकम्मन्ता । अयं वुच्चति, गहपतयो, पुग्गलो परन्तपो परपरितापनानुयोगमन्युत्तो ।

“कतमो च, गहपतयो, पुग्गलो अत्तन्तपो च अत्तपरितापनानुयोगमन्युत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमन्युत्तो? इध, गहपतयो, एकच्चो पुग्गलो राजा वा होति खत्तियो मुद्धावसित्तो ...पे०...ते पि दण्डतज्जिता भयतज्जिता अस्सुमुखा रुदमाना^१ परिकम्मन्ति करोन्ति । अयं वुच्चति, गहपतयो, पुग्गलो अत्तन्तपो च अत्तपरितापनानुयोगमन्युत्तो परन्तपो च परपरितापनानुयोगमन्युत्तो ।

“कतमो च, गहपतयो, पुग्गलो नेवत्तन्तपो नात्तपरितापनानुयोगमन्युत्तो न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमन्युत्तो; सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुखपटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति? इध, गहपतयो, तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो ...पे०... सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्चाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं ...पे०... ततियं ज्ञानं ...पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ।

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते^२ पुब्बेनिवासानुस्सरति आणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति सेय्यथीदं^३ — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते सत्तानं चतुपपातआणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे

परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आने-
 ज्जप्पत्ते आसवानं खयजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति। सो 'इदं
 दुक्खं' ति यथाभूतं पजानाति...पे०... अयं आसवनिरोधगामिनी
 पटिपदा ति यथाभूतं पजानाति। तस्स एवं जानतो; एवं पस्सतो
 कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, 5
 अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति। विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति ज्ञाणं
 होति। 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं
 इत्तत्थाया' ति पजानाति। अयं वुच्चति, गहपतयो, पुगलो नेवत्त-
 न्तपो नात्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो न परन्तपो न परपरितापनानु-
 योगमनुयुत्तो; सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मो निच्छातो 10
 निब्बुतो सीतीभूतो सुखपटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरती" ति।

१६. एवं वुत्ते, सालेय्यका ब्राह्मणगहपतिका भगवन्तं एतद-
 वोचुं — "अभिव्वकन्तं, भो गोतम, अभिव्वकन्तं, भो गोतम! सेय्यथापि,
 भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य,
 मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य 15
 'चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती" ति; एवमेवं भोता गोतमेन अनेक-
 परियायेन धम्मो पकासितो। एते मयं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम
 धम्मं च भिक्खुसङ्घं च। उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे
 पाणुपेतं सरणं गते" ति।

गहपतिवग्गो निट्ठितो पठमो।

तस्सुद्धानं

कन्दर-नागर-सेखवतो^१ च
 पोतलियो पुन जीवकभच्चो।
 उपालिदमथो^२ कुक्कुरअभयो^३
 बहुवेदनीयापण्णकतो^४ दसमो^५ ॥

20

—:०:—

१. दक्खन्ती — सी०, रो०। २. पाणुपेते — सी०, स्या०, रो०। ३-३. सरणगते — सी०,
 रो०। ४. कन्दरनागरसंवरो — स्या०। ५-५. उपालिदमो तथा कुक्कुरो अभयो — स्या०।
 ६-६. बहुवेदनियो पि च अपण्णकतादसमो पठमो पवरो वग्गो च — स्या०।

११. अम्बलट्टिकराहुलोवादसुतं

§ १. तुच्छउदकाधानूपमो मुसावादी

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने
कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन आयस्मा राहुलो अम्बलट्टिकायं
विहरति । अथ खो भगवा सायण्हसमयं^१ पटिसल्लाना^२ वुट्ठितो येन
अम्बलट्टिका येनायस्मा राहुलो तेनुपसङ्गमि । अद्दसा खो आयस्मा
५ राहुलो भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान आसन्तं पञ्जापेसि^३,
उदकं च पादानं । निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । निसज्ज पादे
पक्खालेसि । आयस्मा पि खो राहुलो भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
निसीदि ।

२. अथ खो भगवा परित्तं उदकावसेसं उदकाधाने ठपेत्वा
१० आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि — “पस्ससि नो त्वं, राहुल, इमं परित्तं
उदकावसेसं उदकाधाने ठपित्तं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवं परित्तं खो, राहुल, तेसं सामञ्जं येसं नत्थि सम्पजान-
मुसावादे लज्जा” ति । अथ खो भगवा परित्तं^४ उदकावसेसं छडुत्वा
१५ आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि — “पस्ससि नो त्वं, राहुल, परित्तं
उदकावसेसं छडित्तं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवं छडित्तं खो, राहुल, तेसं सामञ्जं येसं नत्थि सम्पजान-
मुसावादे लज्जा” ति ।

२० अथ खो भगवा तं उदकाधानं निक्कुज्जित्वा आयस्मन्तं
राहुलं आमन्तेसि — “पस्ससि नो त्वं, राहुल, इमं उदकाधानं निक्कु-
ज्जितं” ति ?

१. सायण्हसमयं — रो० । २. पटिसल्लाना — सी० । ३. पञ्जापेसि — सी० । ४.
तं परित्तं — सी०, स्या० ।

“एवं, भन्ते” ।

“एवं निक्कुज्जितं खो, राहुल, तेसं सामञ्जं येसं नत्थि सम्पजानमुसावादे लज्जा” ति ।

अथ खो भगवा तं उदकाधानं उक्कुज्जित्वा आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि — “पस्ससि नो त्वं, राहुल, इमं उदकाधानं रित्तं” 5 तुच्छं” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवं रित्तं तुच्छं खो, राहुल, तेसं सामञ्जं येसं नत्थि सम्पजानमुसावादे लज्जा ति । सेय्यथापि, राहुल, रञ्जो नागो ईसादन्तो उरूळ्हा^१ अभिजातो सङ्गामावचरो सङ्गामगतो पुरिमेहि 10 पि पादेहि कम्मं करोति, पच्छिमेहि पि पादेहि कम्मं करोति, पुरिमेन पि कायेन कम्मं करोति, पच्छिमेन पि कायेन कम्मं करोति, सीसेन पि कम्मं करोति, कण्णेहि पि कम्मं करोति, दन्तेहि पि कम्मं करोति, नङ्गुट्टेन पि कम्मं करोति; रक्खतेव सोण्डं । तत्थ हत्थारोहस्स एवं होति — ‘अयं खो रञ्जो नागो ईसादन्तो उरूळ्हा अभिजातो 15 सङ्गामावचरो सङ्गामगतो पुरिमेहि पि पादेहि कम्मं करोति, पच्छिमेहि पि पादेहि कम्मं करोति ... पे० ... नङ्गुट्टेन पि कम्मं करोति; रक्खतेव सोण्डं । अपरिच्चत्तं खो रञ्जो नागस्स जीवितं’ ति । यतो खो, राहुल, रञ्जो नागो ईसादन्तो उरूळ्हा अभिजातो सङ्गामावचरो सङ्गामगतो पुरिमेहि पादेहि कम्मं करोति, पच्छिमेहि 20 कम्मं करोति ... पे० ... नङ्गुट्टेन पि कम्मं करोति, सोण्डाय पि कम्मं करोति, तत्थ हत्थारोहस्स एवं होति — ‘अयं खो रञ्जो नागो ईसादन्तो उरूळ्हा अभिजातो सङ्गामावचरो सङ्गामगतो पुरिमेहि पि पादेहि कम्मं करोति, पच्छिमेहि पि पादेहि कम्मं करोति, पुरिमेन पि कायेन कम्मं करोति, पच्छिमेन पि कायेन कम्मं करोति, सीसेन 25 पि कम्मं करोति, कण्णेहि पि कम्मं करोति, दन्तेहि पि कम्मं करोति, नङ्गुट्टेन पि कम्मं करोति, सोण्डाय पि कम्मं करोति । परिच्चत्तं खो रञ्जो नागस्स जीवितं । नत्थि दानि किञ्चि रञ्जो नागस्स अकरणीयं’ ति । एवमेव खो, राहुल, यस्स कस्सचि सम्पजानमुसावादे

B. 78

R. 415

नत्थि लज्जा, नाहं तस्स किञ्चि पापं' अकरणीयं ति वदामि।
तस्मातिह ते, राहुल, 'हस्सा पि न मुसा भणिस्सामी' ति - एवं हि
ते, राहुल, सिक्खितब्बं।

§ २. पच्चवेक्खित्वा कम्मं कातब्बं

३. "तं किं मज्झसि, राहुल, किमत्थियो आदासो" ति ?

५ "पच्चवेक्खणत्थो, भन्ते" ति।

"एवमेव खो, राहुल, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा कायेन
कम्मं कातब्बं^१, पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा वाचाय कम्मं कातब्बं,
पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा मनसा कम्मं कातब्बं। यदेव त्वं,
राहुल, कायेन कम्मं कत्तुकामो अहोसि तदेव ते कायकम्मं पच्च-
१० वेक्खितब्बं - 'यं नु खो अहं इदं कायेन कम्मं कत्तुकामो इदं मे
कायकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य,
उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य - अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्वयं
दुक्खविपाकं' ति ? सचे त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि
- 'यं खो अहं इदं कायेन कम्मं कत्तुकामो इदं मे कायकम्मं अत्त-
B. 79 15 व्याबाधाय पि संवत्तेय्य, परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, उभयव्याबाधाय
पि संवत्तेय्य - अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं' ति,
R. 416 एवरूपं ते, राहुल, कायेन कम्मं सहसक्कं न करणीयं। सचे पन त्वं,
राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि - 'यं खो अहं इदं कायेन
कम्मं कत्तुकामो इदं मे कायकम्मं नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, न
20 परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य - कुसलं
इदं कायकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं' ति, एवरूपं ते, राहुल, कायेन
कम्मं करणीयं।

"करोन्तेन पि ते, राहुल, कायेन कम्मं तदेव ते कायकम्मं
पच्चवेक्खितब्बं - 'यं नु खो अहं इदं कायेन कम्मं करोमि इदं मे
25 कायकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति,
उभयव्याबाधाय पि संवत्तति - अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्वयं
दुक्खविपाकं' ति ? सचे पन त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जाने-
य्यासि - 'यं खो अहं इदं कायेन कम्मं करोमि इदं मे कायकम्मं

अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभय-
व्याबाधाय पि संवत्तति—अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं' ति,
पटिसंहरेय्यासि त्वं, राहुल, एवरूपं कायकम्मं । सचे पन त्वं, राहुल,
पञ्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि—'यं खो अहं इदं कायेन कम्मं
करोमि इदं मे कायकम्मं नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, न परव्या- 5
बाधाय पि संवत्तति, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तति—कुसलं इदं
कायकम्मं सुखुद्रयं सुखविपाकं' ति, अनुपदज्जेय्यासि त्वं, राहुल,
एवरूपं कायकम्मं ।

“कत्वा पि ते, राहुल, कायेन कम्मं तदेव ते कायकम्मं
पञ्चवेक्खितब्बं—'यं नु खो अहं इदं कायेन कम्मं अकासिं इदं 10
मे कायकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति,
उभयव्याबाधाय पि संवत्तति—अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्रयं
दुक्खविपाकं' ति? सचे खो त्वं, राहुल, पञ्चवेक्खमानो एवं जाने-
य्यासि—'यं खो अहं इदं कायेन कम्मं अकासिं इदं मे कायकम्मं
अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय 15
पि संवत्तति—अकुसलं इदं कायकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं' ति,
एवरूपं ते, राहुल, कायकम्मं सत्थरि वा विञ्जूसु वा सब्रह्मचारीसु
देसेतब्बं, विवरितब्बं, उत्तानीकातब्बं'; देसेत्वा विवरित्वा उत्तानी-
कत्वा आयतिं संवरं आपज्जितब्बं । सचे पन त्वं, राहुल, पञ्च-
वेक्खमानो एवं जानेय्यासि—'यं खो अहं इदं कायेन कम्मं अकासिं 20
इदं मे कायकम्मं नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, न परव्याबाधाय पि
संवत्तति, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तति—कुसलं इदं कायकम्मं
सुखुद्रयं सुखविपाकं' ति, तेनेव त्वं, राहुल, पीतिपामोज्जेन^१ विह-
रेय्यासि अहोरत्तानुसिक्खी कुसलेसु धम्मेषु ।

४. “यदेव त्वं, राहुल, वाचाय कम्मं कत्तुकामो अहोसि 25
तदेव ते वचीकम्मं पञ्चवेक्खितब्बं—'यं नु खो अहं इदं वाचाय
कम्मं कत्तुकामो इदं मे वचीकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य,
परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य—अकुसलं
इदं वचीकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं' ति? सचे त्वं, राहुल, पञ्च-

वेक्खमानो एवं जानेय्यासि—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं कत्तुकामो इदं मे वचीकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य—अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ ति, एवरूपं ते, राहुल, वाचाय कम्मं ससक्कं न करणीयं। सचे पन त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं कत्तुकामो इदं मे वचीकम्मं नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, न परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य—कुसलं इदं वचीकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं’ ति, एवरूपं ते, राहुल, वाचाय कम्मं करणीयं।

- 10 “करोन्तेन पि, राहुल, वाचाय कम्मं तदेव ते वचीकम्मं पच्चवेक्खितव्वं—‘यं नु खो अहं इदं वाचाय कम्मं करोमि इदं मे वचीकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति—अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ ति? सचे पन त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं करोमि इदं मे वचीकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति—अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ ति, पटिसंहरेय्यासि त्वं, राहुल, एवरूपं वचीकम्मं। सचे पन त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं करोमि इदं मे वचीकम्मं नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, न परव्याबाधाय पि संवत्तति, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तति—कुसलं इदं वचीकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं’ ति, अनुपदज्जेय्यासि, त्वं राहुल, एवरूपं वचीकम्मं।

- 25 “कत्वा पि ते, राहुल, वाचाय कम्मं तदेव ते वचीकम्मं पच्चवेक्खितव्वं—‘यं नु खो अहं इदं वाचाय कम्मं अकासि इदं मे वचीकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति’, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति, अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ ति? सचे खो त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि—‘यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं अकासि इदं मे वचीकम्मं

अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभय-
 व्याबाधाय पि संवत्तति — अकुसलं इदं वचीकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं'
 ति, एवरूपं ते, राहुल, वचीकम्मं सत्थरि वा विञ्चूसु वा सब्रह्म-
 चारीसु देसेतब्बं, विवरितब्बं, उत्तानीकातब्बं'; देसेत्वा विवरित्वा
 उत्तानीकत्वा आयतिं संवरं आपज्जितब्बं। सचे पन त्वं, राहुल, 5
 पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि — 'यं खो अहं इदं वाचाय कम्मं
 अकासिं इदं मे वचीकम्मं नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, न पर-
 व्याबाधाय पि संवत्तति, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तति — कुसलं इदं
 वचीकम्मं सुखुद्रयं सुखविपाकं' ति, तेनेव त्वं, राहुल, पीति-
 पामोज्जेन विहरेय्यासि अहोरत्तानुसिक्खी कुसलेसु धम्मसेसु। 10

५. "यदेव त्वं, राहुल, मनसा कम्मं कत्तुकामो अहोसि
 तदेव ते मनोकम्मं पच्चवेक्खितब्बं — 'यं नु खो अहं इदं मनसा
 कम्मं कत्तुकामो इदं मे मनोकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य,
 परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य — अकुसलं
 इदं मनोकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं' ति? सचे त्वं, राहुल, पच्च- 15
 वेक्खमानो एवं जानेय्यासि — 'यं खो अहं इदं मनसा कम्मं कत्तुकामो
 इदं मे मनोकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, परव्याबाधाय पि
 संवत्तेय्य, उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य — अकुसलं इदं मनोकम्मं
 दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं' ति, एवरूपं ते, राहुल, मनसा कम्मं ससक्कं न
 करणीयं। सचे पन त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि — 20
 'यं खो अहं इदं मनसा कम्मं कत्तुकामो इदं मे मनोकम्मं'
 नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, न परव्याबाधाय पि संवत्तेय्य, न
 उभयव्याबाधाय पि संवत्तेय्य — कुसलं इदं मनोकम्मं सुखुद्रयं सुख-
 विपाकं' ति, एवरूपं ते, राहुल, मनसा कम्मं करणीयं।

"करोन्तेन पि ते, राहुल, मनसा कम्मं तदेव ते मनोकम्मं 25
 पच्चवेक्खितब्बं — 'यं नु खो अहं इदं मनसा कम्मं करोमि इदं मे
 मनोकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति,
 उभयव्याबाधाय पि संवत्तति — अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्रयं
 दुक्खविपाकं' ति? सचे पन त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं

जानेय्यासि — ‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं करोमि इदं मे मनोकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति — अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ ति, पटिसंहरेय्यासि त्वं, राहुल, एवरूपं मनोकम्मं । सचे
 5 पन त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि — ‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं करोमि इदं मे मनोकम्मं नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, न परव्याबाधाय पि संवत्तति, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तति — कुसलं इदं मनोकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं’ ति, अनुपदज्जेय्यासि त्वं, राहुल, एवरूपं मनोकम्मं ।

10 “कत्वा पि ते, राहुल, मनसा कम्मं तदेव ते मनोकम्मं पच्चवेक्खितब्बं — ‘यं नु खो अहं इदं मनसा कम्मं अकासि इदं मे मनोकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति’, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति — अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ ति ? सचे खो त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं जानेय्यासि
 15 — ‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं अकासि इदं मे मनोकम्मं अत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, परव्याबाधाय पि संवत्तति, उभयव्याबाधाय पि संवत्तति — अकुसलं इदं मनोकम्मं दुक्खुद्वयं दुक्खविपाकं’ ति, एवरूपं^१ पन^२ ते, राहुल, मनोकम्मं^३ अट्ठीयितब्बं^४ हरायितब्बं जिगुच्छितब्बं; अट्ठीयित्वा हरायित्वा जिगुच्छित्वा आयतिं संवरं आपज्जितब्बं । सचे पन त्वं, राहुल, पच्चवेक्खमानो एवं
 20 जानेय्यासि — ‘यं खो अहं इदं मनसा कम्मं अकासि इदं मे मनोकम्मं नेवत्तव्याबाधाय पि संवत्तति, न परव्याबाधाय पि संवत्तति, न उभयव्याबाधाय पि संवत्तति — कुसलं इदं मनोकम्मं सुखुद्वयं सुखविपाकं’ ति, तेनेव त्वं, राहुल, पीतिपामोज्जेन विहरेय्यासि अहोरत्तानुसिक्खी कुसलेसु धम्मेसु ।

B. 83

R. 420 25

६. “ये हि केचि, राहुल, अतीतमद्धानं समणा वा ब्राह्मणा वा कायकम्मं परिसोधेसुं, वचीकम्मं परिसोधेसुं, मनोकम्मं परिसोधेसुं, सब्बे ते एवमेवं^५ पच्चवेक्खित्वा पच्चवेक्खित्वा कायकम्मं परिसोधेसुं,

१. संवत्ति — सी०, रो० । २. एवरूपे — सी०, स्या०, रो० । ३. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४. मनोकम्मे — सी०, स्या०, रो० । ५. अट्ठीयितब्बं — स्या०, रो० । ६. एवमेव — स्या० ।

पञ्चवेक्खित्वा पञ्चवेक्खित्वा वचीकम्मं परिसोधेसुं, पञ्चवेक्खित्वा
 पञ्चवेक्खित्वा मनोकम्मं परिसोधेसुं । ये पि हि केचि, राहुल,
 अनागतमद्धानं समणा वा ब्राह्मणा वा कायकम्मं परिसोधेस्सन्ति,
 वचीकम्मं परिसोधेस्सन्ति, मनोकम्मं परिसोधेस्सन्ति, सब्बे ते एवमेवं
 पञ्चवेक्खित्वा पञ्चवेक्खित्वा कायकम्मं परिसोधेस्सन्ति, पञ्च- 5
 वेक्खित्वा पञ्चवेक्खित्वा वचीकम्मं परिसोधेस्सन्ति, पञ्चवेक्खित्वा
 पञ्चवेक्खित्वा मनोकम्मं परिसोधेस्सन्ति । ये पि हि केचि, राहुल,
 एतरहि समणा वा ब्राह्मणा वा कायकम्मं परिसोधेन्ति, वचीकम्मं
 परिसोधेन्ति, मनोकम्मं परिसोधेन्ति, सब्बे ते एवमेवं पञ्चवेक्खित्वा
 पञ्चवेक्खित्वा कायकम्मं परिसोधेन्ति, पञ्चवेक्खित्वा पञ्चवेक्खित्वा 10
 वचीकम्मं परिसोधेन्ति, पञ्चवेक्खित्वा पञ्चवेक्खित्वा मनोकम्मं
 परिसोधेन्ति । तस्मातिह, राहुल, 'पञ्चवेक्खित्वा पञ्चवेक्खित्वा
 कायकम्मं परिसोधेस्सामि', पञ्चवेक्खित्वा पञ्चवेक्खित्वा वचीकम्मं
 परिसोधेस्सामि, पञ्चवेक्खित्वा पञ्चवेक्खित्वा मनोकम्मं परिसोधे-
 स्सामी' ति - एवं हि ते^१, राहुल, सिक्खितव्वं" ति । 15

७. इदमवोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा राहुलो भगवतो
 भासितं अभिनन्दी ति ।

—:०:—

१२. महाराहुलोवादसुत्तं

§ १. पञ्चसु खन्धेसु अनत्तभावना

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे। अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं^१ निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसि। आयस्मा पि खो राहुलो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय भगवन्तं पिट्ठितो 5 पिट्ठितो अनुबन्धि। अथ खो भगवा अपलोकेत्वा आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि—“यं किञ्चि, राहुल, रूपं—अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्धा वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा—सब्बं रूपं ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं” ति।

10 “रूपमेव नु खो, भगवा, रूपमेव नु खो, भगवा” ति?

“रूपं पि, राहुल, वेदना पि, राहुल, सञ्जा पि, राहुल, सङ्खारा पि, राहुल, विञ्जाणं पि, राहुला” ति।

अथ खो आयस्मा राहुलो “को नुज्ज^२ भगवता सम्मुखा ओवादेन ओवदितो गामं पिण्डाय पविसिस्सती” ति ततो पटि- 15 निवत्तित्वा अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले निसीदि पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा। अद्दसा खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं राहुलं अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले निसिन्नं पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्ठपेत्वा। दिस्वान आयस्मन्तं राहुलं आमन्तेसि—“आनापानस्सति”, राहुल, भावनं 20 भावेहि। आनापानस्सति, राहुल, भावना भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा” ति।

१. पुब्बण्हसमयं—रो०। २. नज्ज—म०। ३. आनापानस्सति—स्या०, रो०; आणा-
पाणस्सति—सी०।

§ २. पञ्चसु धातुसु अनन्तभावना

२. अथ खो आयस्मा राहुलो सायण्हसमयं^१ पटिसल्लानां^२ वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा राहुलो
भगवन्तं एतदवोच—“कथं भाविता नु खो, भन्ते, आनापानस्सति,
कथं बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा” ति ?

5

“यं किञ्चि, राहुल, अज्झत्तं पच्चत्तं कक्खळं” खरिगतं
उपादिन्नं, सेय्यथीदं— केसा लोमा नखा दन्ता तच्चो मंसं न्हारु^३
अट्ठि^४ अट्ठिमिञ्जं^५ वक्कं हृदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं
अन्तगुणं उदरियं करीसं, यं वा पनञ्जं पि किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं
कक्खळं खरिगतं उपादिन्नं—अयं वुच्चति, राहुल, अज्झत्तिका
पठवीधातु^६। या चेव खो पन अज्झत्तिका पठवीधातु या च
बाहिरा पठवीधातु, पठवीधातुरेवसा। तं ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि,
न मेसो अत्ता’ ति—एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं। एवमेतं
यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा पठवीधातुया निब्बिन्दति, पठवीधातुया
चित्तं विराजेति।

10

R. 422

15

३. “कतमा च, राहुल, आपोधातु? आपोधातु सिया
अज्झत्तिका, सिया बाहिरा। कतमा च, राहुल, अज्झत्तिका आपो-
धातु? यं अज्झत्तं पच्चत्तं आपो आपोगतं उपादिन्नं, सय्यथीदं—
पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो^७ सिङ्घाणिका^८
लसिका मुत्तं, यं वा पनञ्जं पि किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं आपो
आपोगतं उपादिन्नं—अयं वुच्चति, राहुल, अज्झत्तिका आपोधातु।
या चेव खो पन अज्झत्तिका आपोधातु या च बाहिरा आपोधातु
आपोधातुरेवसा। तं ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति—
एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं। एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय
दिस्वा आपोधातुया निब्बिन्दति, आपोधातुया चित्तं विराजेति।

20

B. 85

25

१. सायण्हसमयं—रो०, म०। २. पटिसल्लाना—सी०। ३. कक्खळं—सी०। ४.
सेय्यथिदं—म०। ५. नहारु—रो०; नहारु—सी०। ६. बट्ठी—स्या०, रो०। ७. अट्ठि-
मिञ्जा—सी०, रो०। ८. पयवीधातु—म०। ९. खेळो—सी०। १०. सिङ्घाणिका—सी०।

४. “कतमा च, राहुल, तेजोधातु? तेजोधातु सिया अज्झ-
 त्तिका, सिया बाहिरा। कतमा च, राहुल, अज्झत्तिका तेजोधातु?
 यं अज्झत्तं पच्चत्तं तेजो तेजोगतं उपादिन्नं, सेय्यथीदं—यन च
 सन्तप्पति येन च जीरीयति^१ येन च परिड्य्हति येन च असितपीत-
 ५ खायितसायितं सम्मा परिणामं गच्छति, यं वा पनञ्जं पि किञ्चि
 अज्झत्तं पच्चत्तं तेजो तेजोगतं उपादिन्नं—अयं वुच्चति, राहुल,
 अज्झत्तिका तेजोधातु। या चेव खो पन अज्झत्तिका तेजोधातुया
 च बाहिरा तेजोधातु तेजोधातुरेवेसा। तं ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न
 मेसो अत्ता’ ति—एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं। एवमेतं
 १० यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा तेजोधातुया निब्बिन्दति, तेजोधातुया
 चित्तं विराजेति।

५. “कतमा च, राहुल, वायोधातु? वायोधातु सिया
 अज्झत्तिका, सिया बाहिरा। कतमा च, राहुल, अज्झत्तिका वायोधातु?
 यं अज्झत्तं पच्चत्तं वायो वायोगतं उपादिन्नं, सेय्यथीदं—उद्धङ्गमा
 १५ वाता, अधोगमा वाता, कुच्छिसया वाता, कोट्टसया^२ वाता, अङ्गम-
 ज्ञानुसारिनो वाता, अस्सासो पस्सासो, इति यं वा पनञ्जं पि
 किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं वायो वायोगतं उपादिन्नं—अयं वुच्चति,
 राहुल, अज्झत्तिका वायोधातु। या चेव खो पन अज्झत्तिका वायो-
 धातु या च बाहिरा वायोधातु वायोधातुरेवेसा। तं ‘नेतं मम,
 २० नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति—एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय
 दट्ठब्बं। एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा वायोधातुया निब्बि-
 न्दति, वायोधातुया चित्तं विराजेति।

६. “कतमा च, राहुल, आकासधातु? आकासधातु सिया
 अज्झत्तिका, सिया बाहिरा। कतमा च, राहुल, अज्झत्तिका आकास-
 २५ धातु? यं अज्झत्तं पच्चत्तं आकासं आकासगतं उपादिन्नं, सेय्यथीदं—
 कण्णच्छिद्दं नासच्छिद्दं मुखद्वारं, येन च असितपीतखायितसायितं
 अज्झोहरति, यत्थ च असितपीतखायितसायितं सन्तिट्ठति,
 येन च असितपीतखायितसायितं अधोभागं निक्खमति, यं वा
 पनञ्जं पि किञ्चि अज्झत्तं पच्चत्तं आकासं आकासगतं,

अघं^१ अघगतं, विवरं विवरगतं, असम्फुटं, मंसलोहितेहि^२ उपादिन्नं^३ — अयं
 वुच्चति, राहुल, अज्ज्ञत्तिका आकासधातु। या चेव खो पन अज्ज्ञत्तिका
 आकासधातु या च बाहिरा आकासधातु आकासधातुरेवेसा। तं
 'नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति — एवमेतं यथाभूतं सम्म-
 प्पञ्जाय दट्ठब्बं। एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दिस्वा आकास- 5
 धातुया चित्तं^४ निब्बिन्दति, आकासधातुया चित्तं विराजेति।

§ ३. पठवीसमा भावना

७. “पठवीसमं,^१ राहुल, भावनं भावेहि। पठवीसमं हि ते,
 राहुल, भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न
 परियादाय ठस्सन्ति। सेय्यथापि, राहुल, पठविया सुचिं पि निक्खि-
 पन्ति, असुचिं पि निक्खिपन्ति, गूथगतं पि निक्खिपन्ति, मुत्तगतं पि 10
 निक्खिपन्ति, खेळगतं पि निक्खिपन्ति, पुब्बगतं पि निक्खिपन्ति,
 लोहितगतं पि निक्खिपन्ति, न च तेन पठवी अट्ठीयति वा हरायति
 वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो त्वं, राहुल, पठवीसमं भावनं भावेहि।
 पठवीसमं हि ते, राहुल, भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा
 फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति। 15

§ ४. आपोसमा भावना

८. “आपोसमं, राहुल, भावनं भावेहि। आपोसमं हि ते, राहुल,
 भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय
 ठस्सन्ति। सेय्यथापि, राहुल, आपस्मिं सुचिं पि धोवन्ति, असुचिं
 पि धोवन्ति, गूथगतं पि धोवन्ति, मुत्तगतं पि धोवन्ति, खेळगतं पि
 धोवन्ति, पुब्बगतं पि धोवन्ति, लोहितगतं पि धोवन्ति, न च तेन 20
 आपो अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो त्वं,
 राहुल, आपोसमं भावनं भावेहि। आपोसमं हि ते, राहुल, भावनं
 भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति।

§ ५. तेजोसमा भावना

९. “तेजोसमं, राहुल, भावनं भावेहि। तेजोसमं हि ते, राहुल,

१-१. रो०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि। २. अज्ज्ञत्तं उपादिन्नं — स्या०। ३. सी०, स्या०,
 रो० पोत्थकेसु नत्थि। ४. पथवीसमं — म०; पठवीसमं — स्या०।

भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय
ठस्सन्ति । सेय्यथापि, राहुल, तेजो सुचिं पि दहति^१, असुचिं पि
दहति, गूथगतं पि दहति, मुत्तगतं पि दहति, खेळगतं पि दहति,
पुब्बगतं पि दहति, लोहितगतं पि दहति, न च तेन तेजो अट्ठीयति वा
५ हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो त्वं, राहुल, तेजोसमं
भावनं भावेहि । तेजोसमं हि ते, राहुल, भावनं भावयतो उप्पन्ना
मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति ।

§ ६. वायोसमा भावना

१०. “वायोसमं, राहुल, भावनं भावेहि । वायोसमं हि ते, राहुल,
भावनं^२ भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय
१० ठस्सन्ति । सेय्यथापि, राहुल, वायो सुचिं पि उपवायति, असुचिं
पि उपवायति, गूथगतं पि उपवायति, मुत्तगतं पि उपवायति, खेळगतं
पि उपवायति, पुब्बगतं पि उपवायति, लोहितगतं पि उपवायति, न
च तेन वायो अट्ठीयति वा हरायति वा जिगुच्छति वा; एवमेव खो
त्वं, राहुल, वायोसमं भावनं भावेहि । वायोसमं हि ते, राहुल, भावनं
१५ भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति ।

§ ७. आकाससमा भावना

११. “आकाससमं, राहुल, भावनं भावेहि । आकाससमं हि ते,
राहुल, भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा चित्तं न
परियादाय ठस्सन्ति । सेय्यथापि, राहुल, आकासो न कत्थञ्च पति-
ट्ठितो; एवमेव खो त्वं, राहुल, आकाससमं भावनं भावेहि । आकास-
२० समं हि ते, राहुल, भावनं भावयतो उप्पन्ना मनापामनापा फस्सा
चित्तं न परियादाय ठस्सन्ति ।

§ ८. चत्तारो ब्रह्मविहार

१२. “मेत्तं, राहुल, भावनं भावेहि । मेत्तं हि ते, राहुल, भावनं
भावयतो यो व्यापादो सो पहीयिस्सति^३ । करुणं, राहुल, भावनं
भावेहि । करुणं हि ते, राहुल, भावनं भावयतो या विहेसा सा

पहीयिस्सति । मुदितं, राहुल, भावनं भावेहि । मुदितं हि ते, राहुल, भावनं भावयतो या अरति सा पहीयिस्सति । उपेक्खं, राहुल, भावनं भावेहि । उपेक्खं हि ते, राहुल, भावनं भावयतो यो पटिघो सो पहीयिस्सति । असुभं, राहुल, भावनं भावेहि । असुभं हि ते, राहुल, भावनं भावयतो यो रागो सो पहीयिस्सति । अनिच्चसञ्जं, राहुल, 5 भावनं भावेहि । अनिच्चसञ्जं हि ते, राहुल, भावनं भावयतो यो अस्मिमानो सो पहीयिस्सति ।

B. 88

R. 425

§ ९. आनापानभावना

१३. “आनापानस्सति, राहुल, भावनं भावेहि । आना-
पानस्सति हि ते, राहुल, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा ।
कथं भाविता च, राहुल, आनापानस्सति, कथं बहुलीकता महप्फला 10
होति महानिसंसा ? इध, राहुल, भिक्खु अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो
वा सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणि-
धाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा । सो सतो व अस्ससति सतो व
पस्ससति । दीघं वा अस्ससन्तो ‘दीघं अस्ससामी’ ति पजानाति,
दीघं वा पस्ससन्तो ‘दीघं पस्ससामी’ ति पजानाति; रस्सं वा 15
अस्ससन्तो ‘रस्सं अस्ससामी’ ति पजानाति, रस्सं वा पस्ससन्तो ‘रस्सं
पस्ससामी’ ति पजानाति । ‘सब्बकायप्पटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ ति
सिक्खति; ‘सब्बकायप्पटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति;
‘पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति; ‘पस्सम्भयं
कायसङ्खारं पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति । ‘पीतिप्पटिसंवेदी अस्स- 20
सिस्सामी’ ति सिक्खति; ‘पीतिप्पटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ ति
सिक्खति; ‘सुखप्पटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति; ‘सुख-
प्पटिसंवेदी पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति; ‘चित्तसङ्खारप्पटिसंवेदी
अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति; ‘चित्तसङ्खारप्पटिसंवेदी पस्स-
सिस्सामी’ ति सिक्खति; ‘पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं अस्ससिस्सामी’ ति 25
सिक्खति; ‘पस्सम्भयं चित्तसङ्खारं पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति;
‘चित्तप्पटिसंवेदी अस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति; ‘चित्तप्पटिसंवेदी
पस्ससिस्सामी’ ति सिक्खति; ‘अभिप्पमोदयं चित्तं अस्ससिस्सामी’ ति

B. 89

- सिक्खति; 'अभिप्पमोदयं चित्तं पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति;
 'समादहं चित्तं अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति; 'समादहं चित्तं पस्स-
 सिस्सामी' ति सिक्खति; 'विमोचयं चित्तं अस्ससिस्सामी' ति
 सिक्खति; 'विमोचयं चित्तं पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति; 'अनिच्चा-
 5 नुपस्सी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति; 'अनिच्चानुपस्सी पस्ससिस्सामी'
 ति सिक्खति; 'विरागानुपस्सी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति;
 'विरागानुपस्सी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति; 'निरोधानुपस्सी अस्स-
 सिस्सामी' ति सिक्खति; 'निरोधानुपस्सी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति;
 'पटिनिस्सगानुपस्सी अस्ससिस्सामी' ति सिक्खति; 'पटिनिस्सग्गा-
 10 नुपस्सी पस्ससिस्सामी' ति सिक्खति ।

R. 426

- “एवं भाविता खो, राहुल, आनापानस्सति, एवं बहुलीकता
 महप्फला होति महानिसंसा । एवं भाविताय, राहुल, आनापान-
 स्सतिया, एवं बहुलीकताय ये पि ते चरिमका अस्सासा^१ ते पि
 विदिता व निरुज्झन्ति नो अविदिता” ति ।
 15 १४. इदमवोच भगवा । अत्तमनो आयस्सा राहुलो भगवतो
 भासितं अभिनन्दी ति ।

—:०:—

१३. चूलमालुक्यसुतं

§ १. मालुक्यपुत्रस्स अब्याकतपञ्हा

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे। अथ खो आयस्मतो मालुक्य-पुत्रस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^१ एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि — “यानिमानि दिट्ठिगतानि भगवता अब्याकतानि ठपितानि पटिक्खित्तानि — ‘सस्सतो लोको’ ति पि, ‘असस्सतो लोको’ ति पि, 5 ‘अन्तवा लोको’ ति पि, ‘अनन्तवा लोको’ ति पि, ‘तं जीवं तं सरीरं’ ति पि, ‘अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं’ ति पि, ‘होति तथागतो परं मरणा’ ति पि, ‘न होति तथागतो परं मरणा’ ति पि, ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ ति पि, ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ ति पि — ताति मे भगवा न व्याकरोति। 10 यानि मे भगवा न व्याकरोति तं मे न रुच्चति, तं मे नक्खमति। सोहं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा एतमत्थं पुच्छिस्सामि। सचे मे भगवा व्याकरिस्सति — ‘सस्सतो लोको’ ति वा ‘असस्सतो लोको’ ति वा ...पे०... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा — एवाहं भगवति ब्रह्मचरियं चरिस्सामि; नो चे मे भगवा व्याकरिस्सति 15 — ‘सस्सतो लोको’ ति वा ‘असस्सतो लोको’ ति वा ...पे०... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा — एवाहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी” ति।

२. अथ खो आयस्मा मालुक्यपुत्तो सायण्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभि- 20 वादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा मालुक्य-पुत्तो भगवन्तं एतदवोच —

३. “इध मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो

१. चूलमालुक्यसुतं — रो०; चूलमालुक्यसुतं सी०; चूलमालुक्ययोवादसुतं — स्या०। २. पटिसल्लीनस्स — सी०।

- परिवितक्को उदपादि - यानिमानि दिट्ठिगतानि भगवता अब्याकतानि
ठपितानि पटिक्खित्तानि - 'सस्सतो लोको' ति पि, 'असस्सतो लोको'
ति पि ...पे०... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति पि -
तानि मे भगवा न ब्याकरोति। यानि मे भगवा न ब्याकरोति तं
6 मे न रुच्चति, तं मे नक्खमति। सोहं भगवन्तं उपसङ्कमित्वा
एतमत्थं पुच्छिस्सामि। सचे मे भगवा ब्याकरिस्सति - 'सस्सतो
लोको' ति वा, 'असस्सतो लोको' ति वा ...पे०... नेव होति न न होति
तथागतो परं मरणा ति वा - एवाहं भगवति, ब्रह्मचरियं चरि-
स्सामी। नो चे मे भगवा ब्याकरिस्सति - 'सस्सतो लोको' ति वा,
10 'असस्सतो लोको' ति वा ...पे०... नेव होति न न होति तथागतो
परं मरणा ति वा - एवाहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी ति।
सचे भगवा जानाति - 'सस्सतो लोको' ति, 'सस्सतो लोको' ति मे
भगवा ब्याकरोतु; सचे भगवा जानाति - 'असस्सतो लोको' ति,
'असस्सतो लोको' ति मे भगवा ब्याकरोतु। नो चे भगवा जानाति -
15 'सस्सतो लोको ति वा असस्सतो लोको ति वा', अजानन्तो खो पन
अपस्सन्तो एतदेव उजुक्कं होति यदिदं - 'न जानामि, न पस्सामी'
ति। सचे भगवा जानाति - 'अन्तवा लोको' ति, 'अन्तवा लोको'
ति मे भगवा ब्याकरोतु; सचे भगवा जानाति - 'अनन्तवा लोको'
ति, 'अनन्तवा लोको' ति मे भगवा ब्याकरोतु। नो चे भगवा
20 जानाति - 'अन्तवा लोको ति वा अनन्तवा लोको ति वा', अजानन्तो
खो पन अपस्सतो एतदेव उजुक्कं होति यदिदं - 'न जानामि, न पस्सामी'
ति। सचे भगवा जानाति - 'तं जीवं तं सरीरं' ति, 'तं जीवं तं
सरीरं' ति मे भगवा ब्याकरोतु; सचे भगवा जानाति - 'अञ्जं जीवं
अञ्जं सरीरं' ति, 'अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं' ति मे भगवा ब्याकरोतु।
25 नो चे भगवा जानाति - 'तं जीवं तं सरीरं ति वा अञ्जं जीवं अञ्जं
सरीरं ति वा', अजानन्तो खो पन अपस्सतो एतदेव उजुक्कं होति
यदिदं - 'न जानामि, न पस्सामी' ति। सचे भगवा जानाति - 'होति
तथागतो परं मरणा' ति, 'होति तथागतो परं मरणा' ति मे भगवा
ब्याकरोतु; सचे भगवा जानाति - 'न होति तथागतो परं मरणा'
30 ति, 'न होति तथागतो परं मरणा' ति मे भगवा ब्याकरोतु। नो चे
भगवा जानाति - 'होति तथागतो परं मरणा ति वा न होति तथा-

गतो परं मरणा ति वा', अजानतो खो पन अपस्सतो एतदेव उजुकं
 होति यदिदं—'न जानामि न पस्सामी' ति। सचे भगवा जानाति—
 'होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति, 'होति च न च होति
 तथागतो परं मरणा' ति मे भगवा व्याकरोतु; सचे भगवा जानाति
 —'नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा' ति, 'नेव होति न न 5
 होति तथागतो परं मरणा' ति मे भगवा व्याकरोतु। नो चे भगवा
 जानाति—'होति च न च होति तथागतो परं मरणा ति वा नेव
 होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा', अजानतो खो पन
 अपस्सतो एतदेव उजुकं होति यदिदं—'न जानामि, न पस्सामी'" 10
 ति।

४. "किं नु ताहं, मालुक्यपुत्त, एवं अवचं—'एहि त्वं,
 मालुक्यपुत्त, मयि ब्रह्मचरियं चर, अहं ते व्याकरिस्सामि—सस्सतो
 लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा, अन्तवा लोको ति वा, अनन्तवा
 लोको ति वा, तं जीवं तं सरीरं ति वा, अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ति
 वा, होति तथागतो परं मरणा ति वा, न होति तथागतो परं 15
 मरणा ति वा, होति च न च होति तथागतो परं मरणा ति वा,
 नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा'" ति?

"नो हेतं, भन्ते"।

"त्वं वा पन मं एवं अवच—'अहं, भन्ते, भगवति ब्रह्म-
 चरियं चरिस्सामि, भगवा मे व्याकरिस्सति—सस्सतो लोको ति वा, 20
 असस्सतो लोको ति वा, अन्तवा लोको ति वा, अनन्तवा लोको ति
 वा, तं जीवं तं सरीरं ति वा, अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ति वा,
 होति तथागतो परं मरणा ति वा, न होति तथागतो परं मरणा ति
 वा, होति च न च होति तथागतो परं मरणा ति वा, नेव होति
 न न होति तथागतो परं मरणा ति वा'" ति? 25

"नो हेतं, भन्ते"।

"इति किर, मालुक्यपुत्त, नेवाहं तं वदामि—'एहि त्वं,
 मालुक्यपुत्त, मयि ब्रह्मचरियं चर, अहं ते व्याकरिस्सामि—सस्सतो लोको
 ति वा, असस्सतो लोको ति वा ...पे० ... नेव होति न न होति तथा-
 गतो परं मरणा ति वा' ति; न पि किर मं त्वं वदेसि—'अहं, 30

भन्ते, भगवति ब्रह्मचरियं चरिस्सामि, भगवा म ब्याकरिस्सति — सस्सतो लोको ति वा असस्सतो लोको ति वा ...पे० ... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा' ति । एवं सन्ते, मोघपुरिस, को सन्तो कं पच्चाचिक्खसि ?

§ २. सल्लविद्धपुरिसस्स उपमा

५. “यो खो, मालुक्यपुत्त, एवं वदेय्य — ‘न तावाहं भगवति ब्रह्मचरियं चरिस्सामि याव मे भगवा न ब्याकरिस्सति — सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा ...पे०... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा’ ति, अब्याकतमेव तं, मालुक्यपुत्त, तथागतेन अस्स, अथ सो पुग्गलो कालं करेय्य । सेय्यथापि, मालुक्यपुत्त, पुरिसो सल्लेन विद्धो अस्स सविसेन गाब्धपलेपनेन । तस्स मित्ता-मच्चा आतिसालोहिता भिसक्कं सल्लकत्तं उपट्ठपेय्युं । सो एवं वदेय्य — ‘न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनमिह विद्धो, खत्तियो वा ब्राह्मणो वा वेस्सो वा सुट्ठो वा’ ति; सो एवं वदेय्य — ‘न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनमिह विद्धो, एवंनामो एवंगोत्तो इति वा’ ति; सो एवं वदेय्य — ‘न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनमिह विद्धो, दीघो वा रस्सो वा मज्झिमो वा’ ति; सो एवं वदेय्य — ‘न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनमिह विद्धो, काळो वा सामो वा मङ्गुरच्छवी’ वा’ ति; सो एवं वदेय्य — ‘न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं पुरिसं जानामि येनमिह विद्धो, अमुकस्मिं गामे वा निगमे वा नगरे वा’ ति; सो एवं वदेय्य — ‘न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं धनुं जानामि येनमिह विद्धो, यदि वा चापो यदि वा कोदण्डो’ ति; सो एवं वदेय्य — ‘न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं जियं जानामि यायमिह विद्धो, यदि वा अक्कस्स यदि वा सण्हस्स’ यदि वा न्हास्स’ यदि वा मरुवाय यदि वा खीरपण्णिनो’ ति; सो एवं वदेय्य — ‘न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं कण्डं

१. कालो — सी० । २. मङ्गुरच्छवि — रो० । ३. अनुकस्मि — सी०, स्या०, रो० ।

४. सण्हस्स — सी०, स्या०, रो० । ५. न्हास्स — सी०, रो० ।

जानामि येनमिह विद्धो, यदि वा गच्छं^१ यदि वा रोपिमं^२ ति; सो
 एवं वदेय्य — 'न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि याव न तं कण्डं
 जानामि येनमिह विद्धो, यस्स पुत्तेहि वाजितं यदि वा गिज्झस्स यदि
 वा कङ्कस्स यदि वा कुललस्स^३ यदि वा मोरस्स यदि वा सिथिल-
 हनुनो^४ ति; सो एवं वदेय्य — 'न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि 5
 याव न तं कण्डं जानामि येनमिह विद्धो, यस्स न्हारुना परिक्खितं
 यदि वा गवस्स यदि वा महिसस्स^५ यदि वा भेरवस्स^६ यदि वा
 सेम्हारस्सा' ति; सो एवं वदेय्य — 'न तावाहं इमं सल्लं आहरिस्सामि
 याव न तं सल्लं^७ जानामि येनमिह विद्धो, यदि वा सल्लं यदि वा
 खुरप्पं यदि वा वेकण्डं^८ यदि वा नाराचं यदि वा वच्छदन्तं यदि वा 10
 करवीरपत्तं' ति — अञ्जातमेव तं, मालुक्यपुत्त, तेन पुरिसेन अस्स,
 अथ सो पुरिसो कालं करेय्य। एवमेव खो, मालुक्यपुत्त, यो एवं
 वदेय्य — 'न तावाहं भगवति ब्रह्मचरियं चरिस्सामि याव मे भगवा
 न व्याकरिस्सति — सस्सतो लोको ति वा असस्सतो लोको ति वा
 ...पे०... नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति वा' ति—अव्या- 15
 क्तमेव तं, मालुक्यपुत्त, तथागतेन अस्स, अथ सो पुगगलो कालं
 करेय्य।

R. 430

§ ३. कस्मा अब्याकृतं

६. " 'सस्सतो लोको' ति, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति ब्रह्म-
 चरियवासो अभविस्सा ति, एवं 'नो असस्सतो लोको' ति, मालुक्य-
 पुत्त, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभविस्सा ति, एवं पि 'नो सस्सतो 20
 लोको' ति वा, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति, 'असस्सतो लोको' ति
 वा दिट्ठिया सति अत्थेव जाति, अत्थि जरा, अत्थि मरणं, सन्ति
 सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा; येसाहं दिट्ठेव धम्मे निघातं
 पञ्चापेमि। 'अन्तवा लोको' ति, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति ब्रह्म-
 चरियवासो अभविस्सा ति, एवं 'नो अन्तवा लोको' ति, मालुक्यपुत्त, 25
 दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभविस्सा ति, एवं पि 'नो अन्तवा

B. 94

१. कच्छं — सी०, रो०। २. कुललस्स — सी०। ३. सिथिलहनुनो — सी०।

४. महिसस्स — सी०, स्या०, रो०। ५. रोहवस्स — सी०, स्या०, रो०। ६. कण्डं — स्या०।

७. वेकण्णं — स्या०।

- लोको' ति वा, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति, 'अन्तवा लोको' ति वा दिट्ठिया सति अत्थेव जाति, अत्थि जरा, अत्थि मरणं, सन्ति सोकपरि-
 देवदुक्खदोमनस्सुपायासा; येसाहं दिट्ठेव धम्मे निघातं पञ्ञापेमि।
 'तं जीवं तं सरीरं' ति, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो
 5 अभविस्सा ति, एवं 'नो अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं' ति, मालुक्यपुत्त,
 दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभविस्सा ति, एवं पि 'नो तं जीवं तं
 सरीरं' ति वा, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति, 'अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं
 ति वा दिट्ठिया सति अत्थेव जाति ...पे०... निघातं पञ्ञापेमि।
 'होति तथागतो परं मरणा' ति, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरिय-
 10 वासो अभविस्सा ति, एवं 'नो न होति तथागतो परं मरणा' ति,
 मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभविस्सा ति, एवं पि
 'नो होति तथागतो परं मरणा' ति वा, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति,
 'न होति तथागतो परं मरणा' ति वा दिट्ठिया सति अत्थेव जाति
 ...पे० ...येसाहं दिट्ठेव धम्मे निघातं पञ्ञापेमि। 'होति च न च
 15 होति तथागतो परं मरणा' ति, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरिय-
 वासो अभविस्सा ति, एवं 'नो नेव होति न न होति तथागतो
 परं मरणा' ति, मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो अभविस्सा
 ति, एवं पि 'नो होति च न च होति तथागतो परं मरणा' ति,
 मालुक्यपुत्त, दिट्ठिया सति, 'नेव होति न न होति तथागतो परं
 20 मरणा' ति वा दिट्ठिया सति अत्थेव जाति ...पे०... येसाहं दिट्ठेव धम्मे
 निघातं पञ्ञापेमि।

७. "तस्मातिह, मालुक्यपुत्त, अब्याकतं च मे अब्याकततो
 धारेथ; व्याकतं च मे व्याकततो धारेथ। किं च, मालुक्यपुत्त,
 मया अब्याकतं? 'सस्सतो लोको' ति मालुक्यपुत्त, मया अब्याकतं;
 25 'असस्सतो लोको' ति—मया अब्याकतं; 'अन्तवा लोको' ति—मया
 अब्याकतं; 'अनन्तवा लोको' ति—मया अब्याकतं; 'तं जीवं तं
 सरीरं' ति—मया अब्याकतं; 'अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं' ति—मया
 अब्याकतं; 'होति तथागतो परं मरणा' ति—मया अब्याकतं; 'न
 होति तथागतो परं मरणा' ति—मया अब्याकतं; 'होति च न च
 30 होति तथागतो परं मरणा' ति—मया अब्याकतं; 'नेव होति न न
 होति तथागतो परं मरणा' ति—मया अब्याकतं। कस्मा चेत्तं,

मालुक्यपुत्त, मया अव्याकृतं? न हेतं, मालुक्यपुत्त, अत्थसंहितं^१ न आदिब्रह्मचरियकं न निब्विदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति। तस्मा तं मया अव्याकृतं।

“किं च, मालुक्यपुत्त, मया व्याकृतं? ‘इदं दुक्खं’ ति, मालुक्य- 5
पुत्त, मया व्याकृतं; ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति—मया व्याकृतं; ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति—मया व्याकृतं; ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटि-
पदा’ ति—मया व्याकृतं। कस्मा चेत्तं, मालुक्यपुत्त, मया व्याकृतं?
एतं हि, मालुक्यपुत्त, अत्थसंहितं एतं आदिब्रह्मचरियकं निब्विदाय^२
विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय 10
संवत्तति। तस्मा तं मया व्याकृतं। तस्मातिह, मालुक्यपुत्त,
अव्याकृतं च मे अव्याकृततो धारेथ; व्याकृतं च मे व्याकृततो
धारेथा” ति।

R. 432

८. इदमवोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा मालुक्यपुत्तो भगवतो
भासितं अभिनन्दी ति।

15

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

—:०:—

१. अत्थसंहितं—स्या०। २. एतं निब्विदाय—सी०, स्या०, रो०।

१४. महामालुक्क्यसुत्तं

§ १. पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति
 जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि
 —“भिक्खवो” ति। “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं।
 भगवा एतदवोच—“धारेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मया देसितानि
 ५ पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानी” ति ?

एवं वुत्ते, आयस्मा मालुक्क्यपुत्तो भगवन्तं एतदवोच—“अहं
 खो, भन्ते, धारेमि भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि संयो-
 जनानी” ति।

“यथा कथं पन त्वं, मालुक्क्यपुत्त, धारेसि मया देसितानि
 10 पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानी” ति ?

“सक्कायदिट्ठं खो अहं, भन्ते, भगवता ओरम्भागियं संयो-
 जनं देसितं धारेमि; विचिकिच्छं खो अहं, भन्ते, भगवता ओरम्भा-
 गियं संयोजनं देसितं धारेमि; सीलव्वतपरामासं खो अहं, भन्ते,
 भगवता ओरम्भागियं संयोजनं देसितं धारेमि; कामच्छन्दं खो अहं,
 15 भन्ते, भगवता ओरम्भागियं संयोजनं देसितं धारेमि; व्यापादं खो
 अहं, भन्ते, भगवता ओरम्भागियं संयोजनं देसितं धारेमि। एवं खो
 अहं, भन्ते, धारेमि भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि संयो-
 जनानी” ति।

“कस्स खो नाम त्वेवं, मालुक्क्यपुत्त, इमानि^१ एवं^२ पञ्चोरम्भा-
 20 गियानि संयोजनानि देसितानि धारेसि ? ननु, मालुक्क्यपुत्त, अञ्ज-
 तित्थिया परिव्वाजका इमिना तरुणूपमेन उपारम्भेन उपारम्भ-
 स्सन्ति ? दहरस्स हि, मालुक्क्यपुत्त, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्य-

१. महामालुक्क्यसुत्तं—सी०, रो०; महामालुक्क्यवादसुत्तं—स्या०। २-२. मया
 इमानि एवं—स्या०; मया एवं—सी०, रो०।

कस्स सक्कायो ति पि न होति, कुतो पनस्स उप्पज्जिस्सति सक्काय-
दिट्ठि? अनुसेति त्वेवस्स सक्कायदिट्ठानुसयो। दहरस्स हि, मालुक्य-
पुत्त, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स धम्मा ति पि न होति,
कुतो पनस्स उप्पज्जिस्सति धम्मेसु विचिकिच्छा? अनुसेति त्वेवस्स
विचिकिच्छानुसयो। दहरस्स हि, मालुक्यपुत्त, कुमारस्स मन्दस्स क
उत्तानसेय्यकस्स सीला ति पि न होति, कुतो पनस्स उप्पज्जिस्सति
सीलेसु सीलव्वतपरामासो? अनुसेति त्वेवस्स सीलव्वतपरामासा-
नुसयो। दहरस्स हि, मालुक्यपुत्त, कुमारस्स मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स
कामा ति पि न होति, कुतो पनस्स उप्पज्जिस्सति कामेसु कामच्छन्दो?
अनुसेति त्वेवस्स कामरागानुसयो। दहरस्स हि, मालुक्यपुत्त, कुमारस्स 10
मन्दस्स उत्तानसेय्यकस्स सत्ता ति पि न होति, कुतो पनस्स
उप्पज्जिस्सति सत्तेसु ब्यापादो? अनुसेति त्वेवस्स ब्यापादानुसयो।
ननु, मालुक्यपुत्त, अञ्जतित्थिया परिव्वाजका इमिना तरूणूपमेन उपा-
रम्भेन उपारम्भस्सन्ती” ति?

एवं वुत्ते, आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “एतस्स, 15
भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो यं भगवा पञ्चोरम्भागियानि
संयोजनानि देसेय्य। भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति।

“तेन हानन्द, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
स्सामी” ति।

“एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि। 20
भगवा एतदवोच —

§ २. ओरम्भागियसंयोजनपहानपटिपदा

२. “इधानन्द, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियानं अदस्सावी
अरियधम्मस्स अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो, सप्पुरिसानं अदस्सावी
सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो सक्कायदिट्ठि-
परियुट्ठितेन चेत्तसा विहरति सक्कायदिट्ठिपरेतेन; उप्पन्नाय च सक्काय- 25
दिट्ठिया निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति। तस्स सा सक्कायदिट्ठि
थामगता अप्पटिविनीता ओरम्भागियं संयोजनं। विचिकिच्छापरि-

- युद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरतेन; उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति। तस्स सा विचिकिच्छा थामगता अप्पटिविनीता ओरम्भागियं संयोजनं। सीलब्बतपरामासपरियुद्धितेन चेतसा विहरति सीलब्बतपरामासपरतेन; उप्पन्नस्स च
- ५ सीलब्बतपरामासस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति। तस्स सो सीलब्बतपरामासो थामगतो अप्पटिविनीतो ओरम्भागियं संयोजनं। कामरागपरियुद्धितेन चेतसा विहरति कामरागपरतेन; उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति। तस्स सो कामरागो थामगतो अप्पटिविनीतो ओरम्भागियं संयोजनं। व्यापादपरियुद्धितेन
- १० चेतसा विहरति व्यापादपरतेन; उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति। तस्स सो व्यापादो थामगतो अप्पटिविनीतो ओरम्भागियं संयोजनं।

३. “सुतवा च खो, आनन्द, अरियसावको अरियानं दस्सावी अरियधम्मस्स कोविदो अरियधम्मे सुविनीतो, सप्पुरिसानं दस्सावी
- १५ सप्पुरिसधम्मस्स कोविदो सप्पुरिसधम्मे सुविनीतो न सक्कायदिट्ठिपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न सक्कायदिट्ठिपरतेन; उप्पन्नाय च सक्कायदिट्ठिया निस्सरणं यथाभूतं पजानाति। तस्स सा सक्कायदिट्ठि सानुसया पहीयति^१। न विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति न विचिकिच्छापरतेन; उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं
- २० पजानाति। तस्स सा विचिकिच्छा सानुसया पहीयति। न सीलब्बतपरामासपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न सीलब्बतपरामासपरतेन; उप्पन्नस्स च सीलब्बतपरामासस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति। तस्स सो सीलब्बतपरामासो सानुसयो पहीयति। न कामरागपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न कामरागपरतेन; उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति। तस्स सो कामरागो सानुसयो पहीयति। न व्यापादपरियुद्धितेन चेतसा विहरति न व्यापादपरतेन; उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरणं यथाभूतं पजानाति। तस्स सो व्यापादो सानुसयो पहीयति।

४. “यो, आनन्द, मग्गो या पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं

संयोजनानं पहानाय तं मग्गं तं पटिपदं अनागम्म पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि जस्सति वा दक्खति वा पजहिस्सति वा ति—नेतं ठानं विज्जति । सेय्यथापि, आनन्द, महतो हक्खस्स तिट्ठतो सारवतो तच्चं अच्छेत्वा फेग्गुं अच्छेत्वा सारच्छेदो भविस्सती ति—नेतं ठानं विज्जति; एवमेव खो, आनन्द, यो मग्गो या पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय तं मग्गं तं पटिपदं अनागम्म पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि जस्सति वा दक्खति वा पजहिस्सति वा ति—नेतं ठानं विज्जति ।

“यो च खो, आनन्द, मग्गो या पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय तं मग्गं तं पटिपदं आगम्म पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि जस्सति वा दक्खति वा पजहिस्सति वा ति—ठानमेतं विज्जति । सेय्यथापि, आनन्द, महतो हक्खस्स तिट्ठतो सारवतो तच्चं छेत्वा फेग्गुं छेत्वा सारच्छेदो भविस्सती ति—ठानमेतं विज्जति; एवमेव खो, आनन्द, यो मग्गो या पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय तं मग्गं तं पटिपदं आगम्म पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि जस्सति वा दक्खति वा पजहिस्सति वा ति—ठानमेतं विज्जति । सेय्यथापि, आनन्द, गङ्गा नदी पूरा उदकस्स समतित्तिका काकपेय्या, अथ दुब्बलको पुरिसो आगच्छेय्य—‘अहं इमिस्सा गङ्गाय नदिया तिरियं बाहाय सोतं छेत्वा सोत्थिना पारं गच्छिस्सामी’ ति; सो न सक्कुणेय्य गङ्गाय नदिया तिरियं बाहाय सोतं छेत्वा सोत्थिना पारं गन्तुं । एवमेव खो, आनन्द, येसं केसञ्चि सक्कायनिरोधाय धम्मो देसियमाने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति न विमुच्चति । सेय्यथापि सो दुब्बलको पुरिसो एवमेते^१ दट्ठ्वा । सेय्यथापि, आनन्द, गङ्गा नदी पूरा उदकस्स समतित्तिका काकपेय्या, अथ बलवा पुरिसो आगच्छेय्य—‘अहं इमिस्सा गङ्गाय नदिया तिरियं बाहाय सोतं छेत्वा सोत्थिना पारं गच्छिस्सामी’ ति; सो सक्कुणेय्य गङ्गाय नदिया तिरियं बाहाय सोतं छेत्वा सोत्थिना पारं गन्तुं । एवमेव खो, आनन्द, येसं केसञ्चि सक्कायनिरोधाय धम्मो देसियमाने चित्तं पक्खन्दति पसीदति

10 R. 435

15

20

25

B. 99

सन्तिट्ठति विमुच्चति । सेय्यथापि सो बलवा पुरिसो एवमेते दट्ठ्वा ।

५. “कतमो चानन्द, मग्गो, कतमा पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय? इधानन्द, भिक्खु उपधिविवेका
- ५ अकुसलानं धम्मानं पहाना^१ सब्बसो कायदुट्ठुल्लानं पटिप्पस्सद्विया विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं^२ ज्ञानं^३ उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं ते धम्मे अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो
- १० पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुप्ससति । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेति^४ । सो तेहि धम्मेहि चित्तं पटिवापेत्वा अमताय धातुया चित्तं उपसंहरति — ‘एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्खारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हाक्खयो^५ विरागो निरोधो निब्बानं’ ति । सो तत्थ ठितो आसवानं खयं पापुणाति; नो चे आसवानं खयं पापु-
- १५ णाति तेनेव धम्मरागेन ताय धम्मनन्दिया पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति, तत्थ परिनिब्बायी, अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, आनन्द, मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ।

- “पुन च परं, आनन्द, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा
- २० ...पे०...दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति ...पे०... ततियं ज्ञानं ...पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति रूपगतं वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं ...पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं पि खो, आनन्द, मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय ।

- २५ “पुन च परं, आनन्द, भिक्खु सब्बसो रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा^१ नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति । सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं

१. पहाना — सी० । २-२. पठमज्ज्ञानं — सी० । ३. पटिवापेति — स्या० । ४. तण्हाक्खयो — सी०, स्या०, रो० । ५. अत्थगमा — रो० ।

...पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका। अयं पि खो, आनन्द, मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय।

“पुन च परं, आनन्द, भिक्खु सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘अनन्तं विञ्जाणं’ ति विञ्जाणञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति। सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं 5 विञ्जाणगतं ...पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका। अयं पि खो, आनन्द, मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाय।

“पुन च परं, आनन्द, भिक्खु सब्बसो विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतनं उपसम्पज्ज 10 विहरति। सो यदेव तत्थ होति वेदनागतं सञ्जागतं सङ्खारगतं विञ्जाणगतं ...पे०... अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका। अयं पि खो, आनन्द, मग्गो अयं पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं पहानाया” ति।

R. 437

§ ३. चेतोविमुक्ति पञ्चाविमुक्ति

६. “एसो चे, भन्ते, मग्गो एसा पटिपदा पञ्चन्नं ओरम्भागियानं 15 संयोजनानं पहानाय, अथ किञ्चरहि इधेकच्चे भिक्खू चेतोविमुत्तिनो एकच्चे भिक्खू पञ्चाविमुत्तिनो” ति?

“एत्थ खो पन तेसाहं, आनन्द, इन्द्रियवेमत्ततं वदामी” ति।

७. इदमवोच भगवा। अत्तमनो आयस्मा आनन्दो भगवतो भासितं अभिनन्दी ति। 20

१५. भद्दालिसुत्तं

§ १. एकासनभोजने भद्दालिस्स अनुस्साहो

१. एवं मे सुत्तं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – “भिक्खवो” ति। “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच – “अहं खो, भिक्खवे, एकासनभोजनं भुञ्जामि; 5 एकासनभोजनं खो, अहं, भिक्खवे, भुञ्जमानो अप्पाबाधतं च सञ्जानामि अप्पातङ्कतं च लहुट्ठानं च बलं च फासुविहारं च। एथ, तुम्हे पि, भिक्खवे, एकासनभोजनं भुञ्जथ; एकासनभोजनं खो, भिक्खवे, तुम्हे पि भुञ्जमाना अप्पाबाधतं च सञ्जानिस्सथ अप्पातङ्कतं च लहुट्ठानं च बलं च फासुविहारं चा” ति। एवं वुत्ते, आयस्मा 10 भद्दालि भगवन्तं एतदवोच – “अहं खो, भन्ते, न उस्सहामि एकासनभोजनं भुञ्जितुं; एकासनभोजनञ्चिह मे, भन्ते, भुञ्जतो सिया कुक्कुच्चं, सिया विप्पटिसारो” ति।

“तेन हि त्वं, भद्दालि, यत्थ निमन्तितो अस्ससि तत्थ एकदेसं भुञ्जित्वा एकदेसं नीहरित्वा पि भुञ्जेय्यासि। एवं पि खो त्वं, 15 भद्दालि, भुञ्जमानो एकासनो^१ यापेस्ससी” ति।

“एवं पि खो अहं, भन्ते, न उस्सहामि भुञ्जितुं; एवं पि हि, भन्ते, भुञ्जतो सिया कुक्कुच्चं, सिया विप्पटिसारो” ति।

अथ खो आयस्मा भद्दालि भगवता सिक्खापदे पञ्चापियमाने^२ भिक्खुसङ्घे सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसि। अथ 20 खो आयस्मा भद्दालि सब्बं तं तेमासं न भगवतो सम्मुखीभावं अदासि, यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी।

२. तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवतो चीवरकम्मं करोन्ति – निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन चारिकं पक्क-

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेषु नत्थि। २. पञ्चापयमाने – सी०।

मिस्सती ति । अथ खो आयस्मा भद्दालि येन ते भिक्खू तेनुपसङ्कमि;
 उपसङ्कमित्वा तेहि भिक्खूहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं
 साराणीयं^१ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो
 आयस्मन्तं भद्दालिं ते भिक्खू एतदवोचुं — “इदं खो, आवुसो भद्दालि,
 भगवतो चीवरकम्मं करीयति । निट्ठितचीवरो भगवा तेमासच्चयेन
 चारिकं पक्कमिस्सति । इद्धावुसो भद्दालि, एतं देसकं^२ साधुकं
 मनसि करोहि; मा ते पच्छा दुक्करतरं अहोसी” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा भद्दालि तेसं भिक्खूनं पटि-
 स्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
 एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा भद्दालि भगवन्तं
 एतदवोच — “अच्चयो मं, भन्ते, अच्चगमा यथाबालं यथामूळं
 यथाअकुसलं, योहं भगवता सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे
 सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसि । तस्स मे, भन्ते, भगवा
 अच्चयं अच्चयतो पटिग्गण्हातु आयति संवराया” ति ।

“तग्घ त्वं, भद्दालि, अच्चयो अच्चगमा यथाबालं यथामूळं
 यथाअकुसलं, यं त्वं मया सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे
 सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसि । समयो पि खो ते, भद्दालि,
 अप्पटिविद्धो अहोसि — ‘भगवा खो सावत्थियं विहरति, भगवा पि
 मं जानिस्सति — भद्दालि नाम भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय अपरि-
 पूरकारी’ ति । अयं पि खो ते, भद्दालि, समयो अप्पटिविद्धो अहोसि ।
 समयो पि खो ते, भद्दालि, अप्पटिविद्धो अहोसि — ‘सम्बहुला खो
 भिक्खु सावत्थियं वस्सं उपगता, ते पि मं जानिस्सन्ति — भद्दालि
 नाम भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी’ ति । अयं पि खो
 ते भद्दालि समयो अप्पटिविद्धो अहोसि । समयो पि खो ते, भद्दालि,
 अप्पटिविद्धो अहोसि — ‘सम्बहुला खो भिक्खुनियो सावत्थियं वस्सं
 उपगता, ता पि मं जानिस्सन्ति — भद्दालि नाम भिक्खु सत्थुसासने
 सिक्खाय अपरिपूरकारी’ ति । अयं पि खो ते, भद्दालि, समयो अप्पटि-
 विद्धो अहोसि । समयो पि खो ते, भद्दालि, अप्पटिविद्धो अहोसि
 — ‘सम्बहुला खो उपासका सावत्थियं पटिवसन्ति, ते पि मं जानि-

- स्सन्ति - भद्दालि नाम भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी' ति । अयं पि खो ते, भद्दालि, समयो अप्पटिविद्धो अहोसि । समयो पि खो ते, भद्दालि, अप्पटिविद्धो अहोसि - 'सम्बहुला खो उपासिका सावत्थियं पटिवसन्ति, ता पि मं जानिस्सन्ति - भद्दालि नाम भिक्खु
- ५ सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी' ति । अयं पि खो ते, भद्दालि, समयो अप्पटिविद्धो अहोसि । समयो पि खो ते, भद्दालि, अप्पटिविद्धो अहोसि - 'सम्बहुला खो नानातिथिया समणब्राह्मणा सावत्थियं वस्सं उपगता, ते पि मं जानिस्सन्ति - भद्दालि नाम भिक्खु समणस्स गोतमस्स सावको थेरञ्जतरो सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारी'
- १० ति । अयं पि खो ते, भद्दालि, समयो अप्पटिविद्धो अहोसी" ति ।

“अच्चयो मं, भन्ते, अच्चगमा यथाबालं यथामूळ्हं यथा-
अकुसलं, योहं भगवता सिक्खापदे पञ्जापियमाने भिक्खुसङ्घे सिक्खं
समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसिं । तस्स मे, भन्ते, भगवा अच्चयं
अच्चयतो पटिगण्हातु' आयति संवराया” ति ।

- १५ “तग्घ त्वं, भद्दालि, अच्चयो अच्चगमा यथाबालं यथामूळ्हं
यथाअकुसलं, यं त्वं मया सिक्खापदे पञ्जापियमाने, भिक्खुसङ्घे
सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसि । तं किं मञ्जसि, भद्दालि,
इधस्स भिक्खु उभतोभागविमुत्तो, तमहं एवं वदेय्यं - 'एहि मे त्वं,
भिक्खु, पङ्के सङ्कमो होही” ति, अपि नु खो सो सङ्कमेय्य वा
- २० अञ्जेन वा कायं सन्नामेय्य, 'नो' ति वा वदेय्या” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

- “तं किं मञ्जसि, भद्दालि, इधस्स भिक्खु पञ्जाविमुत्तो
कायसक्खि' दिट्ठिप्पत्तो सद्धाविमुत्तो धम्मनुसारी सद्धानुसारी, तमहं
एवं वदेय्यं - 'एहि मे त्वं, भिक्खु, पङ्के सङ्कमो होही” ति, अपि नु
- २५ खो सो सङ्कमेय्य वा अञ्जेन वा कायं सन्नामेय्य, 'नो' ति वा
वदेय्या” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि, भद्दालि, अपि नु त्वं, भद्दालि, तस्मिं समये

उभतोभागविमुत्तो वा होसि पञ्चाविमुत्तो वा कायसक्खि वा दिट्ठि-
प्पत्तो वा सद्धाविमुत्तो वा धम्मानुसारी वा सद्धानुसारी वा” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“ननु त्वं, भद्दालि, तस्मिं समये रित्तो तुच्छो अपरद्धो” ति ?

“एवं, भन्ते । अच्चयो मं, भन्ते, अच्चगमा यथाबालं 5
यथामूब्धं यथाअकुसलं, योहं भगवता सिक्खापदे पञ्चापियमाने
भिक्खुसङ्घे सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसिं । तस्स मे, भन्ते,
भगवा अच्चयं अच्चयतो पटिग्गण्हातु आयतिं संवराया” ति ।

“तग्घ त्वं, भद्दालि, अच्चयो अच्चगमा यथाबालं यथामूब्धं
यथाअकुसलं, यं त्वं मया सिक्खापदे पञ्चापियमाने भिक्खुसङ्घे 10
सिक्खं समादियमाने अनुस्साहं पवेदेसि । यतो च खो त्वं, भद्दालि,
अच्चयं अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोसि, तं ते मयं
पटिग्गण्हाम । वुद्धिहेसा, भद्दालि, अरियस्स विनये यो अच्चयं
अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोति, आयतिं संवरं आपज्जति ।

§ २. सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारी

३. “इध, भद्दालि, एकच्चो भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय” 15
अपरिपूरकारी होति । तस्स एवं होति—‘यन्नूनाहं विवित्तं सेनासनं
भजेय्यं अरञ्जं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं
अब्भोकासं पलालपुञ्जं । अप्पेव नामाहं उत्तरिमनुस्सधम्मा^१
अलमरियत्राणदस्सनविसेसं सच्छिकरेय्यं’ ति । सो विवित्तं सेनासनं
भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पब्बतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं 20
अब्भोकासं पलालपुञ्जं । तस्स तथावूपकट्टस्स विहरतो सत्था पि
उपवदति, अनुविच्च पि विञ्जू सब्रह्मचारी उपवदन्ति, देवता पि
उपवदन्ति, अत्ता पि अत्तानं उपवदति । सो सत्थारा पि उपवदितो,
अनुविच्च पि विञ्जूहि सब्रह्मचारीहि उपवदितो, देवताहि पि उप-
वदितो, अत्तना पि अत्तानं^२ उपवदितो न उत्तरिमनुस्सधम्मा 25
अलमरियत्राणदस्सनविसेसं सच्छिकरोति । तं किस्स हेतु ? एवञ्हेतं,^३
भद्दालि, होति यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय अपरिपूरकारिस्स ।

१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. उत्तरि०—स्या०, रो० । ३. अत्ता—स्या० ।

R. 441

४. “इध पन, भद्दालि, एकच्चो भिक्खु सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारी होति। तस्स एवं होति—‘यन्नूनाहं विवित्तं सेनासनं भजेय्यं अरञ्जं रुक्खमूलं पव्वतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं। अप्पेव नामाहं उत्तरिमनुस्सधम्मा अल-
 5 मरियजाणदस्सनविसेसं सच्छिकरेय्यं’ ति। सो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्जं रुक्खमूलं पव्वतं कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकासं पलालपुञ्जं। तस्स तथावूपकट्टस्स विहरतो सत्था पि न उपवदति, अनुविच्च पि विञ्जू सव्वहाचारी न उपवदन्ति, देवता पि न उपवदन्ति, अत्ता पि अत्तानं न उपवदति। सो सत्थारा पि
 10 अनुपवदितो, अनुविच्च पि विञ्जूहि सव्वहाचारीहि अनुपवदितो, देवताहि पि अनुपवदितो, अत्तना पि अत्तानं अनुपवदितो उत्तरिमनुस्सधम्मा अलमरियजाणदस्सनविसेसं सच्छिकरोति। सो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति। तं किस्स हेतु?
 15 एवञ्हेतं, भद्दालि, होति यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारिस्स।

५. “पुन च परं, भद्दालि, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति। तं किस्स हेतु? एवञ्हेतं, भद्दालि, होति यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारिस्स।

B. 105

- 20 “पुन च परं, भद्दालि, भिक्खु पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति, सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति, यं तं अरिया आचिक्खन्ति—‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति। तं किस्स हेतु? एवञ्हेतं, भद्दालि, होति यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारिस्स।

- 25 “पुन च परं, भद्दालि, भिक्खु सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुव्वेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति। तं किस्स हेतु? एवञ्हेतं, भद्दालि, होति यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारिस्स।

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते’ पुब्बेनिवासानुस्सतिआणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं—एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । तं किस्स हेतु ? एवञ्चेतं, भद्दालि, होति यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारिस्स ।

R. 442

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते सत्तानं चुतूपपातआणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति—‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता ...पे०... विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता ...पे०... सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना’ ति इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन ...पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । तं किस्स हेतु ? एवञ्चेतं, भद्दालि, होति यथा तं सत्थुसासने सिक्खाय परिपूरकारिस्स ।

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं खयआणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति; ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं पजानाति ‘अयं आसवसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति,^१ भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति । विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति जाणं होति । ‘खीणा जाति,

१. आनेज्जप्पत्ते—सी०, रो० । २. एत्थ ‘दिट्ठासवा पि चित्तं विमुच्चति’ इति अधिको पाठो स्या० पोत्यके अत्थि ।

वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति पजानाति।
तं किस्स हेतु? एवञ्हेतं, भद्दालि, होति यथा तं सत्थुसासने
सिक्खाय परिपूरकारिस्सा" ति।

§ ३. आपत्तिबहुला च अनापत्तिबहुला च

६. एवं वुत्ते, आयस्मा भद्दालि भगवन्तं एतदवोच—“को
५ नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो येन मिधेकच्चं भिक्खुं पसय्ह'
पसय्ह' कारणं करोन्ति? को पन, भन्ते, हेतु, को पच्चयो येन
मिधेकच्चं भिक्खुं नो तथा पसय्ह पसय्ह कारणं करोन्ती" ति?

“इध, भद्दालि, एकच्चो भिक्खु अभिण्हापत्तिको होति
आपत्तिबहुलो। सो भिक्खूहि वुच्चमानो अञ्जेनञ्जं पटिचरति,
१० बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति,
न सम्मा वत्तति, न लोमं पातेति, न नेत्थारं वत्तति, 'येन सङ्घो
अत्तमनो होति तं करोमी' ति नाह। तत्र, भद्दालि, भिक्खूनं एवं
होति—अयं खो, आवुसो, भिक्खु अभिण्हापत्तिको आपत्तिबहुलो।
सो भिक्खूहि वुच्चमानो अञ्जेनञ्जं पटिचरति, बहिद्धा कथं अप-
१५ नामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति, न सम्मा वत्तति,
न लोमं पातेति, न नेत्थारं वत्तति, 'येन सङ्घो अत्तमनो होति तं
करोमी' ति नाह। साधु वतायस्मन्तो इमस्स भिक्खुनो तथा तथा
उपपरिक्खथ यथास्सिदं' अधिकरणं न खिप्पमेव वूपसमेय्या ति।
तस्स खो एवं, भद्दालि, भिक्खुनो भिक्खू तथा तथा उपपरिक्खन्ति
२० यथास्सिदं अधिकरणं न खिप्पमेव वूपसम्मति।

७. “इध पन, भद्दालि, एकच्चो भिक्खु अभिण्हापत्तिको
होति आपत्तिबहुलो। सो भिक्खूहि वुच्चमानो नाञ्जेनञ्जं पटि-
चरति, बहिद्धा कथं न अपनामेति, न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं
च पातुकरोति, सम्मा वत्तति, लोमं पातेति, नेत्थारं वत्तति, 'येन
२५ सङ्घो अत्तमनो होति तं करोमी' ति आह। तत्र, भद्दालि, भिक्खूनं
एवं होति—अयं खो, आवुसो, भिक्खु अभिण्हापत्तिको आपत्ति-
बहुलो। सो भिक्खूहि वुच्चमानो नाञ्जेनञ्जं पटिचरति, बहिद्धा कथं
न अपनामेति, न कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति, सम्मा

वत्तति, लोमं पातेति, नेत्थारं वत्तति, 'येन सङ्खो अत्तमनो होति तं करोमी' ति आह। साधु वतायस्मन्तो, इमस्स भिक्खुनो तथा तथा उपपरिक्खथ यथास्सिदं अधिकरणं खिप्पमेव वूपसमेय्या ति। तस्स खो एवं, भद्दालि, भिक्खुनो भिक्खू तथा तथा उपपरिक्खन्ति यथास्सिदं अधिकरणं खिप्पमेव वूपसम्मति।

5

८. "इध, भद्दालि, एकच्चो भिक्खु अधिच्चापत्तिको होति अनापत्तिबहुलो। सो भिक्खूहि वुच्चमानो अञ्जेनञ्जं पटिचरति, बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति, न सम्मा वत्तति, न लोमं पातेति, न नेत्थारं वत्तति, 'येन सङ्खो अत्तमनो होति तं करोमी' ति नाह। तत्र, भद्दालि, भिक्खूनं एवं होति - अयं खो, आवुसो, भिक्खु अधिच्चापत्तिको अनापत्तिबहुलो। सो भिक्खूहि वुच्चमानो अञ्जेनञ्जं पटिचरति, बहिद्धा कथं अपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति, न सम्मा वत्तति, न लोमं पातेति, न नेत्थारं वत्तति, 'येन सङ्खो अत्तमनो होति तं करोमी' ति नाह। साधु वतायस्मन्तो, इमस्स भिक्खुनो तथा तथा उपपरिक्खथ यथास्सिदं अधिकरणं न खिप्पमेव वूपसमेय्या ति। तस्स खो एवं, भद्दालि, भिक्खुनो भिक्खू तथा तथा उपपरिक्खन्ति यथास्सिदं अधिकरणं न खिप्पमेव वूपसम्मति।

10

15

R. 444

९. "इध पन, भद्दालि, एकच्चो भिक्खु अधिच्चापत्तिको होति अनापत्तिबहुलो। सो भिक्खूहि वुच्चमानो नाञ्जेनञ्जं पटिचरति, न बहिद्धा कथं अपनामेति, न कोपं च न दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति, सम्मा वत्तति, लोमं पातेति, नेत्थारं वत्तति, 'येन सङ्खो अत्तमनो होति तं करोमी' ति आह। तत्र, भद्दालि, भिक्खूनं एवं होति - अयं खो, आवुसो, भिक्खु अधिच्चापत्तिको अनापत्तिबहुलो। सो भिक्खूहि वुच्चमानो नाञ्जेनञ्जं पटिचरति, न बहिद्धा कथं अपनामेति, न कोपं च न दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति, सम्मा वत्तति, लोमं पातेति, नेत्थारं वत्तति, 'येन सङ्खो अत्तमनो होति तं करोमी' ति आह। साधु वतायस्मन्तो, इमस्स भिक्खुनो तथा तथा उपपरिक्खथ यथास्सिदं अधिकरणं खिप्पमेव वूपसमेय्या ति।

20

25

B. 108

तस्स खो एवं, भद्दालि, भिक्खुनो भिक्खू तथा तथा उपपरिक्खन्ति यथास्सिदं अधिकरणं खिप्पमेव वूपसम्मति।

१०. “इध, भद्दालि, एकच्चो भिक्खु सद्धामत्तकेन वहति पेममत्तकेन। तत्र, भद्दालि, भिक्खूनं एवं होति — ‘अयं खो, आवुसो, भिक्खु सद्धामत्तकेन वहति पेममत्तकेन। सचे मयं इमं भिक्खुं पसय्ह पसय्ह कारणं करिस्साम — मा यं पिस्स तं सद्धामत्तकं पेममत्तकं तम्हा पि परिहायी’ ति। सेय्यथापि, भद्दालि, पुरिस्स एकं चक्खुं, तस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिता तं एकं चक्खुं रक्खेय्युं — ‘मा यं पिस्स तं एकं चक्खुं तम्हा पि परिहायी’ ति; एवमेव खो, भद्दालि, इधेकच्चो भिक्खु सद्धामत्तकेन वहति पेममत्तकेन। तत्र, भद्दालि, भिक्खूनं एवं होति — ‘अयं खो, आवुसो, भिक्खु सद्धामत्तकेन वहति पेममत्तकेन। सचे मयं इमं भिक्खुं पसय्ह पसय्ह कारणं करिस्साम — मा यं पिस्स तं सद्धामत्तकं पेममत्तकं तम्हा पि परिहायी’ ति। अयं खो, भद्दालि, हेतु अयं पच्चयो येन मिधेकच्चं भिक्खुं नो तथा पसय्ह पसय्ह कारणं करोन्ती” ति।

§ ४. अस्साजानीयूपमो भिक्खु

११. “को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो येन पुब्बे अप्पतरानि चेव सिक्खापदानि अहेसुं बहुतरा च भिक्खू अञ्जाय सण्ठहिंसु? को पन, भन्ते, हेतु, को पच्चयो येन एतरहि बहुतरानि चेव सिक्खापदानि होन्ति अप्पतरा च भिक्खू अञ्जाय सण्ठहन्ती” ति?
२०. “एवमेतं, भद्दालि, होति सत्तेसु हायमानेसु, सद्धम्मे अन्तर-हायमाने, बहुतरानि चेव सिक्खापदानि होन्ति अप्पतरा च भिक्खू अञ्जाय सण्ठहन्ती ति। न ताव, भद्दालि, सत्था सावकानं सिक्खापदं पञ्जापेति याव न इधेकच्चे आसवट्टानीया धम्मा सङ्घे पातुभवन्ति। यतो च खो, भद्दालि, इधेकच्चे आसवट्टानीया धम्मा सङ्घे पातुभवन्ति, अथ सत्था सावकानं सिक्खापदं पञ्जापेति तेसं येव आसवट्टानीयानं धम्मानं पटिघाताय। न ताव, भद्दालि, इधेकच्चे आसवट्टानीया धम्मा सङ्घे पातुभवन्ति याव न सङ्घो महत्तं पत्तो होति। यतो च खो, भद्दालि, सङ्घो महत्तं पत्तो होति, अथ इधेकच्चे आसवट्टानीया धम्मा सङ्घे पातुभवन्ति। अथ सत्था सावकानं सिक्खापदं पञ्जापेति

तेसं येव आसवट्टानीयानं धम्मानं पटिघाताय । न ताव, भद्दालि, इधेकच्चे आसवट्टानीया धम्मा सङ्खे पातुभवन्ति याव न सङ्खो लाभगं पत्तो होति, यसग्गं पत्तो होति, बाहुसच्चं पत्तो होति, रत्तञ्जुतं पत्तो होति । यतो च खो, भद्दालि, सङ्खो रत्तञ्जुतं पत्तो होति, अथ इधेकच्चे आसवट्टानीया धम्मा सङ्खे पातुभवन्ति, अथ सत्था सावकानं सिक्खापदं पञ्चापेति तेसं येव आसवट्टानीयानं धम्मानं पटिघाताय ।

१२. “अप्पका खो तुम्हे, भद्दालि, तेन समयेन अट्ठवत्थ यदा खो अहं आजानीयसुसूपमं धम्मपरियायं देसेसिं । तं सरसि भद्दाली” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“तत्र, भद्दालि, कं हेतुं पच्चेसी” ति ?

“सो हि नूनाहं, भन्ते, दीघरत्तं सत्थुसासने सिक्खाय अपरि-
पूरकारी अहोसिं” ति ।

“न खो, भद्दालि, एसेव हेतु, एस पच्चयो । अपि च मे त्वं, भद्दालि, दीघरत्तं चेतसा चेतोपरिच्च विदितो — ‘न चायं मोघपुरिसो मया धम्मे देसियमाने अट्ठि कत्वा मनसि कत्वा सब्बचेतसो समन्नाहरित्वा ओहितसोतो धम्मं सुणाती’ ति । अपि च ते अहं, भद्दालि, आजानीयसुसूपमं धम्मपरियायं देसिस्सामि । तं सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासिस्सामी” ति । “एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा भद्दालि भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच —

१३. “सेय्यथापि, भद्दालि, दक्खो अस्सदमको भद्रं अस्सा-
जानीयं लभित्वा पठमेनेव मुखाधाने कारणं कारेति । तस्स मुखाधाने
कारणं कारियमानस्स होन्ति येव विसूकायितानि विसेवितानि
विप्फेन्दितानि कानिचि कानिचि, यथा तं अकारितपुब्बं कारणं
कारियमानस्स । सो अभिण्हकारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं ठाने
परिनिब्बायति । यतो खो, भद्दालि भद्रो अस्साजानीयो अभिण्ह-
कारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं ठाने परिनिब्बुतो होति, तमेनं अस्स-
दमको उत्तरि कारणं कारेति युगाधाने । तस्स युगाधाने कारणं
कारियमानस्स होन्ति येव विसूकायितानि विसेवितानि विप्फेन्दितानि

B. 110

कानिचि कानिचि यथा तं अकारितपुब्बं कारणं कारियमानस्स ।
 सो अभिण्हकारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं ठाने परिनिब्बायति ।
 यतो खो, भद्दालि, भद्रो अस्साजानीयो अभिण्हकारणा अनुपुब्बकारणा
 तस्मिं ठाने परिनिब्बुतो होति, तमेनं अस्सदमको उत्तरि कारणं
 ५ कारेति अनुत्तमे मण्डले खुरकासे^१ धावे दवत्ते^२ राजगुणे राजवंसे
 उत्तमे जवे उत्तमे ह्ये उत्तमे साखल्ये । तस्स उत्तमे जवे उत्तमे ह्ये
 उत्तमे साखल्ये कारणं कारियमानस्स होन्ति येव विसूकायितानि
 विसेवितानि विप्फन्दितानि कानिचि कानिचि यथा तं अकारितपुब्बं
 कारणं कारियमानस्स । सो अभिण्हकारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं
 १० ठाने परिनिब्बायति । यतो खो, भद्दालि, भद्रो अस्साजानीयो अभिण्ह-
 कारणा अनुपुब्बकारणा तस्मिं ठाने परिनिब्बुतो होति, तमेनं
 अस्सदमको उत्तरि वणिण्यं च पाणियं^३ च अनुप्पवेच्छति । इमेहि
 खो, भद्दालि, दसहज्जेहि समन्नागतो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो
 होति राजभोगो रञ्जो अङ्गन्तेव^४ सङ्ख्यं^५ गच्छति ।

१५ “एवमेव खो, भद्दालि, दसहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु
 आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं
 पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि दसहि ? इध, भद्दालि, भिक्खु
 असेखाय^६ सम्मादिट्ठिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासङ्कुप्पेन
 समन्नागतो होति, असेखाय सम्मावाचाय समन्नागतो होति, असेखेन
 २० सम्माकम्मन्तेन समन्नागतो होति, असेखेन सम्माआजीवेन समन्नागतो
 होति, असेखेन सम्मावायामेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्मा-
 सतिया समन्नागतो होति, असेखेन सम्मासमाधिना समन्नागतो होति,
 असेखेन सम्माज्राणेन समन्नागतो होति, असेखाय सम्माविमुत्तिया
 समन्नागतो होति — इमेहि खो, भद्दालि, दसहि धम्महि समन्नागतो
 २५ भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो
 अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा” ति ।

R. 447

१४. इदमवोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा भद्दालि भगवतो
 भासितं अभिनन्दी ति ।

—:०:—

१. खुरकाये — सी०, रो० । २. रवत्थे — सी०, स्या०, रो० । ३. बलियं — सी०, रो० ;
 बलियं — स्या० । ४. अङ्गन्तेव — स्या० । ५. सङ्खं — सी०, रो० । ६. असेक्खाय — सी० ।

१६. लटुकिकोपमसुतं

§ १. उदायिस्स भगवति पसादो

B. 111

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा अङ्गुत्तरापेसु विहरति
 आपणं नाम अङ्गुत्तरापानं निगमो। अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं^१
 निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय आपणं पिण्डाय पाविसि। आपणे
 पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिवकन्तो येनञ्जतरो वनसण्डो
 तेनुपसङ्कमि दिवाविहाराय। तं वनसण्डं अञ्जोगाहेत्वा^२ अञ्जतरस्मिं 5
 रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि। आयस्मा पि खो उदायी^३ पुब्बण्हसमयं
 निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय आपणं पिण्डाय पाविसि। आपणे
 पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिवकन्तो येन सो वनसण्डो
 तेनुपसङ्कमि दिवाविहाराय। तं वनसण्डं अञ्जोगाहेत्वा अञ्जतरस्मिं
 रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि। अथ खो आयस्मतो उदायिस्स 10
 रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^४ एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि -
 “बहुन्नं वत नो भगवा दुक्खधम्मानं अपहत्ता, बहुन्नं वत नो भगवा
 सुखधम्मानं उपहत्ता; बहुन्नं वत नो भगवा अकुसलानं धम्मानं
 अपहत्ता, बहुन्नं वत नो भगवा कुसलानं धम्मानं उपहत्ता” ति।

अथ खो आयस्मा उदायी सायण्हसमयं^५ पटिसल्लाना वुट्ठितो 15
 येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
 एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा उदायी भगवन्तं
 एतदवोच - “इध मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं
 चेतसो परिवितक्को उदपादि - ‘बहुन्नं वत नो भगवा दुक्खधम्मानं
 अपहत्ता, बहुन्नं वत नो भगवा सुखधम्मानं उपहत्ता; बहुन्नं वत नो 20
 भगवा अकुसलानं धम्मानं अपहत्ता, बहुन्नं वत नो भगवा कुसलानं
 धम्मानं उपहत्ता’ ति। मयं हि, भन्ते, पुब्बे सायं चैव भुञ्जाम पातो च

R. 448

१. पुब्बण्हसमयं - रो०। २. अञ्जोगाहेत्वा - रो०; अञ्जोगहेत्वा - सी०, स्या०।
 ३. उदायि - सी०। ४. पटिसल्लीनस्स - सी०, रो०। ५. बहून्नं - म०। ६. सायण्हसमयं
 - रो०, म०।

- दिवा च विकाले। अहु खो सो, भन्ते समयो यं भगवा भिक्खू आमन्तेसि - 'इद्धं तुम्हे, भिक्खवे, एवं दिवाविकालभोजनं पजहथा' ति। तस्स मय्हं, भन्ते, अहुदेव' अञ्जथत्तं, अहुदेव दोमनस्सं - 'यं पि नो सद्धा गहपतिका दिवा विकाले पणीतं खादनीयं भोजनीयं
- 5 देन्ति तस्स पि नो भगवा प्हानमाह, तस्स पि नो सुगतो पटिनिस्सग्गमाहा' ति। ते मयं, भन्ते, भगवति पेमं च गारवं च हिरिं च ओत्तप्पं च सम्पस्समाना एवं तं दिवाविकालभोजनं पजहिम्हा। ते मयं, भन्ते, सायं चेव भुञ्जाम पातो च। अहु खो सो, भन्ते, समयो यं भगवा भिक्खू आमन्तेसि - 'इद्धं तुम्हे,
- 10 भिक्खवे, एकं रत्तिं विकालभोजनं पजहथा' ति। तस्स मय्हं, भन्ते, अहुदेव अञ्जथत्तं अहुदेव दोमनस्सं - 'यं पि नो इमेसं द्विन्नं भत्तानं पणीतसङ्घाततरं तस्स पि नो भगवा प्हानमाह, तस्स पि नो सुगतो पटिनिस्सग्गमाहा' ति। भूतपुब्बं, भन्ते, अञ्जतरा पुरिसो दिवा सूपेय्यं लभित्वा' एवमाह - 'हन्द च इमं निक्खिपथ,
- 15 सायं सब्बेव समग्गा भुञ्जिस्सामा' ति। या काचि, भन्ते, सङ्खतियो सब्बा ता रत्तिं, अप्पा दिवा। ते मयं, भन्ते, भगवति पेमं च गारवं च हिरिं च ओत्तप्पं च सम्पस्समाना एवं तं रत्तिं विकाल-भोजनं पजहिम्हा। भूतपुब्बं, भन्ते, भिक्खू रत्तन्धकारतिमिसायं पिण्डाय चरन्ता चन्दनिकं पि पविसन्ति, ओलिगल्ले' पि पपतन्ति,
- 20 कण्टकावाटं' पि आरोहन्ति, सुत्तं पि गाविं आरोहन्ति, माणवेहि' पि समागच्छन्ति कतकम्मेहि पि अकतकम्मेहि पि, मातुगामो पि ते असद्धम्मेन निमन्तेति। भूतपुब्बाहं, भन्ते, रत्तन्धकारतिमिसायं पिण्डाय चरामि। अद्दसा खो मं, भन्ते, अञ्जतरा इत्थी' विज्जन्तरिकाय भाजनं धोवन्ती। दिस्वा मं भीता विस्सरमकासि - 'अब्भुम्मे' पिसाचो वत मं' ति! एवं वुत्ते, अहं, भन्ते, तं इत्थिं एतदवोचं -
- 25 'नाहं, भग्नि, पिसाचो; भिक्खू पिण्डाय ठितो' ति।

'भिक्खुस्स आतुमारी', भिक्खुस्स मातुमारी'! वरं ते,

१. अहु - सी०, रो०। २. लभित्वा पजापति - स्या०। ३. ओलिगल्ले - स्या०, रो०। ४. कण्टकवट्टं - सी०, रो०; कण्टकराजि - स्या०। ५. मानवेहि - सी०, रो०। ६. इत्थि - सी०। ७. अब्भुम्मे - म०। ८. आतु मारि - स्या०, रो०; आतुमारि - सी०। ९. मातु मारि - स्या०, रो०; मातुमारि - सी०।

भिक्षु, तिण्हेन गोविकन्तनेन^१ कुच्छि परिकन्तो, न त्वेव वरं^३
यं रत्तन्धकारतिमिसायं कुच्छिहेतु पिण्डाय चरसी^४ ति।

“तस्स मग्गं, भन्ते, तदनुस्सरतो एवं होति — ‘बहुन्नं वत
नो भगवा दुक्खधम्मानं अपहत्ता, बहुन्नं वत नो भगवा सुखधम्मानं
उपहत्ता; बहुन्नं वत नो भगवा अकुसलानं धम्मानं अपहत्ता, 5
बहुन्नं वत नो भगवा कुसलानं धम्मानं उपहत्ता’ ति।

§ २. मोघपुरिसानं सिक्खाकामानं च नानाकरणं

२. “एवमेव पनुदायि, इधेकच्चे मोघपुरिसा ‘इदं पज-
ह्था’ ति मया वुच्चमाना ते एवमाहंसु — ‘किं पनिमस्स अप्पमत्तकस्स
ओरमत्तकस्स अधिसल्लिखतेवायं समणो’ ति। ते तं चेव नप्पजहन्ति,
मयि च अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति^५। ये च भिक्षू सिक्खाकामा तेसं 10 B. 113
तं, उदायि, होति बलवं बन्धनं, दब्बं बन्धनं, थिरं बन्धनं, अपूतिकं
बन्धनं, थूलो^६, कलिङ्गरो^७ — सेय्यथापि, उदायि, लटुकिका^८ सकुणिका
पूतिलताय बन्धनेन बद्धा^९ तत्थेव वधं वा बन्धं वा मरणं वा
आगमेति। यो नु खो, उदायि, एवं वदेय्य — ‘येन सा लटुकिका
सकुणिका पूतिलताय बन्धनेन बद्धा तत्थेव वधं वा बन्धं वा मरणं 15
वा आगमेति, तं हि तस्सा अबलं बन्धनं, दुब्बलं बन्धनं, पूतिकं
बन्धनं, असारकं बन्धनं’ ति; सम्मा नु खो सो, उदायि, वदमानो
वदेय्या” ति ?

“नो हेतं, भन्ते। येन सा, भन्ते, लटुकिका सकुणिका
पूतिलताय बन्धनेन बद्धा तत्थेव वधं वा बन्धं वा मरणं वा 20
आगमेति, तं हि तस्सा बलवं बन्धनं, दब्बं बन्धनं, थिरं बन्धनं
अपूतिकं बन्धनं, थूलो, कलिङ्गरो” ति।

“एवमेव खो, उदायि, इधेकच्चे मोघपुरिसा ‘इदं पजह्था’ ति
मया वुच्चमाना ते एवमाहंसु — ‘किं पनिमस्स अप्पमत्तकस्स ओर-
मत्तकस्स अधिसल्लिखतेवायं समणो’ ति ? ते तं चेव नप्पजहन्ति, मयि 25
च अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति। ये च भिक्षू सिक्खाकामा तेसं तं, उदायि,

१. गोविकन्तनेन — सी०, रो०। २. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ३. या — सी०,
रो०। ४. चरसा — सी०, रो०। ५. उपट्ठापेन्ति — स्या०। ६. थूलो — सी०। ७. कलि-
ङ्गरो — स्या०, रो०। ८. लटुकिका — स्या०। ९. बन्धा — स्या०।

होति बलवं बन्धनं, दब्धं बन्धनं, थिरं बन्धनं, अपूतिकं बन्धनं, थूलो, कलिङ्गरो ।

R. 450

३. “इध पनुदायि, एकच्चे कुलपुत्ता ‘इदं पजहथा’ ति मया वुच्चमाना ते एवमाहंसु — ‘किं पनिमस्स अप्पमत्तकस्स ओरमत्तकस्स पहातब्बस्स यस्स नो भगवा पहानमाह, यस्स नो सुगतो पटिनिस्सग्गमाहा’ ति ? ते तं चेव पजहन्ति, मयि च न अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति । ये च भिक्खू सिक्खाकामा ते तं पहाय अप्पोस्सुक्का पन्नलोमा परदवुत्ता’ मिगभूतेन चेतसा विहरन्ति । तेसं तं, उदायि, होति अबलं बन्धनं, दुब्बलं बन्धनं, पूतिकं बन्धनं, असारकं बन्धनं —
- 10 सेय्यथापि, उदायि, रज्जो नागो ईसादन्तो उरूह्वा’ अभिजातो सङ्गामावचरो दब्धेहि वरत्तेहि’ बन्धनेहि बद्धो ईसकं येव कायं सन्नामेत्वा तानि बन्धनानि सञ्छिन्दित्वा सम्पदालेत्वा’ येन कामं पक्कमति । यो नु खो, उदायि, एवं वदेय्य — ‘येहि सो रज्जो नागो ईसादन्तो उरूह्वा अभिजातो सङ्गामावचरो दब्धेहि वरत्तेहि
- 15 बन्धनेहि बद्धो ईसकं येव कायं सन्नामेत्वा तानि बन्धनानि सञ्छिन्दित्वा सम्पदालेत्वा येन कामं पक्कमति, तं हि तस्स बलवं बन्धनं, दब्धं बन्धनं, थिरं बन्धनं, अपूतिकं बन्धनं, थूलो, कलिङ्गरो’ ति ; सम्मा’ नु खो सो, उदायि, वदमानो वदेय्या” ति ?

B. 114

- “नो हेतं, भन्ते । येहि सो, भन्ते, रज्जो नागो ईसादन्तो
- 20 उरूह्वा अभिजातो सङ्गामावचरो दब्धेहि वरत्तेहि बन्धनेहि बद्धो ईसकं येव कायं सन्नामेत्वा तानि बन्धनानि सञ्छिन्दित्वा सम्पदालेत्वा येन कामं पक्कमति, तं हि तस्स अबलं बन्धनं ... पे० ... असारकं बन्धनं” ।

- “एवमेव खो, उदायि, इधेकच्चे कुलपुत्ता ‘इदं पजहथा’ ति
- 25 मया वुच्चमाना ते एवमाहंसु — ‘किं पनिमस्स अप्पमत्तकस्स ओरमत्तकस्स पहातब्बस्स यस्स नो भगवा पहानमाह, यस्स नो सुगतो पटिनिस्सग्गमाहा’ ति ? ते तं चेव पजहन्ति, मयि च न अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति । ये च भिक्खू सिक्खाकामा ते तं पहाय अप्पोस्सुक्का

१. परदवुत्ता — म० । २. उरूह्वा — सी०, रो० । ३. वरत्तेहि — सी०, रो० । ४. सम्पदालेत्वा — सी० । ५-५. सम्मन्नु — सी०, रो० ।

पन्नलोमा परदवुत्ता मिगभूतेन^१ चेतसा विहरन्ति । तेसं तं, उदायि,
होति अबलं बन्धनं, दुब्बलं बन्धनं, पूतिकं बन्धनं, असारकं बन्धनं ।

“सेय्यथापि, उदायि, पुरिसो दल्लिहो^२ अस्सको अनाब्बिहो^३;
तस्सस्स एकं अगारकं ओलुग्गविलुग्गं काकातिदायिं न परमरूपं, एका
खटोपिका^४ ओलुग्गविलुग्गा न परमरूपा, एकिस्सा कुम्भिया धञ्जसम- ५ R. 451
वापकं न परमरूपं, एका जायिका न परमरूपा । सो आरामगतं भिक्खुं
पस्सेय्य सुधोतहत्थपादं मनुञ्जं भोजनं भुत्ताविं सीताय छायाय
निसिन्नं अधिचित्ते युत्तं । तस्स एवमस्स – ‘सुखं वत, भो, सामञ्जं,
आरोग्यं^५ वत, भो, सामञ्जं ! सो वतस्सं योहं केसमस्सुं ओहारेत्वा
कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जेय्यं’ ति । 10
सो न सक्कुणेय्य एकं अगारकं ओलुग्गविलुग्गं काकातिदायिं
न परमरूपं पहाय, एकं खटोपिकं ओलुग्गविलुग्गं न परमरूपं पहाय,
एकिस्सा कुम्भिया धञ्जसमवापकं न परमरूपं पहाय, एकं जायिकं
न परमरूपं पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छा-
देत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितुं । यो नु खो, उदायि, एवं 15
वदेय्य – ‘येहि सो पुरिसो बन्धनेहि बद्धो ... पे० ... तं हि तस्स अबलं
बन्धनं, दुब्बलं बन्धनं, पूतिकं बन्धनं, असारकं बन्धनं’ ति; सम्मा नु
खो सो, उदायि, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हेतं, भन्ते । येहि सो, भन्ते, पुरिसो बन्धनेहि बद्धो,
न सक्कोति एकं अगारकं ओलुग्गविलुग्गं काकातिदायिं न परमरूपं 20
पहाय, एकं खटोपिकं ओलुग्गविलुग्गं न परमरूपं पहाय, एकिस्सा
कुम्भिया धञ्जसमवापकं न परमरूपं पहाय, एकं जायिकं न परमरूपं
पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा
अनगारियं पब्बजितुं; तं हि तस्स बलवं बन्धनं, दब्बलं बन्धनं, थिरं
बन्धनं, अपूतिकं बन्धनं, थूलो, कलिङ्गरो” ति । 25

“एवमेव खो, उदायि, इधेकच्चे मोघपुरिसा ‘इदं पजह्था’
ति मया वुच्चमाना ते एवमाहंसु – ‘किं पनिमस्स अप्पमत्तकस्स
ओरमत्तकस्स अधिसल्लिखतेवायं समणो’ ति ? ते तं चेव नप्पजहन्ति,

R. 452

- मयि च अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति । ये च भिक्खू सिक्खाकामा तेसं तं, उदायि, होति बलवं बन्धनं, दब्धं बन्धनं, थिरं बन्धनं, अपूतिकं बन्धनं, थूलो, कलिङ्गरो' । सेय्यथापि, उदायि, गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अद्धो' महद्धनो महाभोगो, नेकानं निक्खगणानं चयो, नेकानं धञ्जगणानं चयो, नेकानं खेत्तगणानं चयो, नेकानं वत्थुगणानं चयो, नेकानं भरियगणानं चयो, नेकानं दासगणानं चयो, नेकानं दासिगणानं चयो; सो आरामगतं भिक्खुं पस्सेय्य सुधोतहत्थपादं मनुञ्जं भुत्तावि सीताय छायाय निसिन्नं अधिचित्ते युत्तं । तस्स एवमस्स — सुखं वत, भो, सामञ्जं, आरोग्यं वत, भो, सामञ्जं ! सो वतस्सं योहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बज्जेय्यं' ति । सो सक्कुणेय्य नेकानि निक्खगणानि पहाय, नेकानि धञ्जगणानि पहाय, नेकानि खेत्तगणानि पहाय, नेकानि वत्थुगणानि पहाय, नेकानि भरियगणानि पहाय, नेकानि दासगणानि पहाय, नेकानि दासिगणानि पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितुं । यो नु खो, उदायि, एवं वदेय्य — 'येहि सो गहपति वा गहपतिपुत्तो वा बन्धनेहि बद्धो, सक्कोति नेकानि निक्खगणानि पहाय...पे०... अगारस्मा अनगारियं पब्बजितुं, तं हि तस्स बलवं बन्धनं, दब्धं बन्धनं, थिरं बन्धनं, अपूतिकं बन्धनं, थूलो, कलिङ्गरो' ति; सम्मा नु खो सो, उदायि, वदमानो वदेय्या" ति ?

B. 116

“नो हेतं, भन्ते । येहि सो, भन्ते, गहपति वा गहपतिपुत्तो वा बन्धनेहि बद्धो, सक्कोति नेकानि निक्खगणानि पहाय...पे०... अगारस्मा अनगारियं पब्बजितुं; तं हि तस्स अबलं बन्धनं, दुब्बलं बन्धनं, पूतिकं बन्धनं, असारकं बन्धनं” ति ।

- 25 “एवमेव खो, उदायि, इधेकच्चे कुलपुत्ता 'इदं पजह्था' ति मया वुच्चमाना ते एवमाहंसु — 'किं पनिमस्स अप्पमत्तकस्स ओरमत्तकस्स पहातब्बस्स यस्स नो भगवा पहानमाह यस्स, नो सुगतो पटिनिस्सग्गमाहा' ति ? ते तं चेव पजहन्ति, मयि च न अप्पच्चयं उपट्ठापेन्ति । ये च भिक्खू सिक्खाकामा ते तं पहाय अप्पोस्सुक्का

R. 453

पन्नलोभा परदवुत्ता मिगभूतेन चेतसा विहरन्ति । तेसं तं, उदायि, होति अबलं बन्धनं, दुब्बलं बन्धनं, पूतिकं बन्धनं, असारकं बन्धनं ।

§ ३. चत्तारो पुगला

४. “चत्तारोमे, उदायि, पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो? इधुदायि, एकच्चो पुगलो उपधिपहानाय पटिपन्नो होति उपधिपटिनिस्सग्गाय । तमेनं उपधिपहानाय पटिपन्नं 5 उपधिपटिनिस्सग्गाय उपधिपटिसंयुत्ता सरसङ्कप्पा समुदाचरन्ति । सो ते अधिवासेति, नप्पजहति, न विनोदेति, न व्यन्तीकरोति,^१ न अनभावं गमेति । इमं खो अहं, उदायि, पुगलं ‘संयुत्तो’^२ ति वदामि नो ‘विसंयुत्तो’ । तं किस्स हेतु? इन्द्रियवेमत्तता हि मे, उदायि, इमस्मिं पुगले विदिता । 10

“इध पनुदायि, एकच्चो पुगलो उपधिपहानाय पटिपन्नो होति उपधिपटिनिस्सग्गाय । तमेनं उपधिपहानाय पटिपन्नं उपधि-पटिनिस्सग्गाय उपधिपटिसंयुत्ता सरसङ्कप्पा समुदाचरन्ति । सो ते नाधिवासेति, पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । इमं पि खो अहं, उदायि, पुगलं ‘संयुत्तो’ ति वदामि नो ‘विसंयुत्तो’ । 15 B. 117 तं किस्स हेतु? इन्द्रियवेमत्तता हि मे, उदायि, इमस्मिं पुगले विदिता ।

“इध पनुदायि, एकच्चो पुगलो उपधिपहानाय पटिपन्नो होति उपधिपटिनिस्सग्गाय । तमेनं उपधिपहानाय पटिपन्नं उपधि-पटिनिस्सग्गाय कदाचि करहचि सतिसम्मोसा उपधिपटिसंयुत्ता 20 सरसङ्कप्पा समुदाचरन्ति; दन्धो, उदायि, सतुप्पादो । अथ खो नं खिप्पमेव पजहति, विनोदेति, व्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति । सेय्यथापि, उदायि, पुरिसो दिवससन्तत्ते^३ अयोकटाहे द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि निपातेय्य; दन्धो, उदायि, उदकफुसितानं निपातो । अथ खो नं खिप्पमेव परिक्खयं परियादानं गच्छेय्य । 25 एवमेव खो, उदायि, इधेकच्चो पुगलो उपधिपहानाय पटिपन्नो होति उपधिपटिनिस्सग्गाय । तमेनं उपधिपहानाय पटिपन्नं उपधि-पटिनिस्सग्गाय कदाचि करहचि सतिसम्मोसा उपधिपटिसंयुत्ता

१. व्यन्तिकरोति - रो० । २. दिवसं सन्तत्ते - म० ।

R. 454

सरसङ्कप्पा समुदाचरन्ति; दन्धो, उदायि, सतुप्पादो। अथ खो नं
खिप्पमेव पजहति, विनोदेति, ब्यन्तीकरोति, अनभावं गमेति। इमं
पि खो अहं, उदायि, पुगलं 'संयुत्तो' ति वदामि नो 'विसंयुत्तो'। तं
किस्स हेतु? इन्द्रियवेमत्तता हि मे, उदायि, इमस्मिं पुगले विदिता।

- 5 "इध पनुदायि, एकच्चो पुगलो 'उपधि दुक्खस्स मूल'
ति - इति विदित्वा निरुपधि' होति, उपधिसङ्ख्ये विमुत्तो। इमं
खो अहं, उदायि, पुगलं 'विसंयुत्तो' ति वदामि नो 'संयुत्तो' ति। तं
किस्स हेतु? इन्द्रियवेमत्तता हि मे, उदायि, इमस्मिं पुगले विदिता।
इमे^१ खो, उदायि, चत्तारो पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं^२।

§ ४. सब्बसंयोजनप्पहानं

- 10 ५. "पञ्च खो इमे, उदायि, कामगुणा। कतमे पञ्च?
चक्खुविञ्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता
रजनीया, सोतविञ्जेय्या सट्ठा ...पे०... घानविञ्जेय्या गन्धा ... जिव्हा-
विञ्जेय्या रसा ... कायविञ्जेय्या फोटुब्बा ... इट्ठा कन्ता मनापा
पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया। इमे खो, उदायि, पञ्च कामगुणा।
15 यं खो, उदायि, इमे पञ्च कामगुणे पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्सं
इदं वुच्चति कामसुखं निब्बहसुखं^३ पृथुज्जनसुखं अनरियसुखं, न
सेवितब्बं^४, न भावेतब्बं, न बहुलीकातब्बं; 'भायितब्बं एतस्स सुखस्सा'
ति वदामि।

B. 118

- "इधुदायि, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं
20 उपसम्पज्ज विहरति, वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०... दुतियं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति, पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं ज्ञानं उप-
सम्पज्ज विहरति, सुखस्स च पहाना ...पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
विहरति। इदं वुच्चति नेक्खम्मसुखं पविवेकसुखं^५ उपसमसुखं सम्बोध-
सुखं^६, आसेवितब्बं, भावेतब्बं, बहुलीकातब्बं; 'न भायितब्बं एतस्स
25 सुखस्सा' ति वदामि।

"इधुदायि, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... पठमं ज्ञानं
उपसम्पज्ज विहरति; इदं खो अहं, उदायि, इज्जितस्मिं वदामि।

१. निरुपधी - स्या०। २-२. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ३. मीब्बहसुखं - सी०,
रो०। ४. आसेवितब्बं - स्या०, रो०। ५. विवेकसुखं - स्या०। ६. सम्बोधिसुखं - स्या०।

किं च तत्थ इञ्जितस्मिं? यदेव तत्थ वितक्कविचारा अनिरुद्धा
 होन्ति इदं तत्थ इञ्जितस्मिं। इधुदायि, भिक्खु वितक्कविचारानं
 वूपसमा ...पे०... दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति; इदं पि खो अहं,
 उदायि, इञ्जितस्मिं वदामि। किं च तत्थ इञ्जितस्मिं? यदेव
 तत्थ पीतिसुखं अनिरुद्धं होति इदं तत्थ इञ्जितस्मिं। इधुदायि, 5
 भिक्खु पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति;
 इदं पि खो अहं, उदायि, इञ्जितस्मिं वदामि। किं च तत्थ इञ्जित-
 तस्मिं? यदेव तत्थ उपेक्खासुखं अनिरुद्धं होति इदं तत्थ इञ्जितस्मिं।
 इधुदायि, भिक्खु सुखस्स च पहाना ...पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज
 विहरति; इदं खो अहं, उदायि, अनिञ्जितस्मिं वदामि। 10

“इधुदायि, भिक्खु विविच्चेव कामेहि ...पे०... षठ्ठं ज्ञानं
 उपसम्पज्ज विहरति; इदं खो अहं, उदायि, ‘अनलं’ ति वदामि,
 ‘पजहथा’ ति वदामि, ‘समतिक्कमथा’ ति वदामि। को च तस्स
 समतिक्कमो? इधुदायि, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ...पे०...
 दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समतिक्कमो; इदं पि 15
 खो अहं, उदायि, ‘अनलं’ ति वदामि, ‘पजहथा’ ति वदामि, ‘समति-
 क्कमथा’ ति वदामि। को च तस्स समतिक्कमो? इधुदायि, भिक्खु
 पीतिया च विरागा ...पे०... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, अयं
 तस्स समतिक्कमो; इदं पि खो अहं, उदायि, ‘अनलं’ ति वदामि,
 ‘पजहथा’ ति वदामि, ‘समतिक्कमथा’ ति वदामि। को च तस्स 20
 समतिक्कमो? इधुदायि, भिक्खु सुखस्स च पहाना ...पे०... चतुत्थं
 ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समतिक्कमो; इदं पि खो अहं,
 उदायि, ‘अनलं’ ति वदामि, ‘पजहथा’ ति वदामि, ‘समतिक्कमथा’ ति
 वदामि। को च तस्स समतिक्कमो? इधुदायि, भिक्खु सम्बसो
 रूपसञ्ज्ञानं समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्थङ्गमा^१ नानत्तसञ्ज्ञानं 25
 अमनसिकारा ‘अनन्तो आकासो’ ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज
 विहरति, अयं तस्स समतिक्कमो; इदं पि खो अहं, उदायि, ‘अनलं’
 ति वदामि, ‘पजहथा’ ति वदामि, ‘समतिक्कमथा’ ति वदामि। को
 च तस्स समतिक्कमो? इधुदायि, भिक्खु सम्बसो आकासानञ्चा-

R. 455

10

15

20

25

B. 119

- यतनं समतिक्कम्म 'अनन्तं विञ्जाणं' ति विञ्जाणञ्चायतनं
 उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समतिक्कमो; इदं पि खो अहं,
 उदायि, 'अनलं' ति वदामि, 'पजह्था' ति वदामि, 'समतिक्कमथा' ति
 वदामि। को च तस्स समतिक्कमो? इधुदायि, भिक्खु सब्बसो
 5 विञ्जाणञ्चायतनं समतिक्कम्म 'नत्थि किञ्ची' ति आकिञ्चञ्जायतनं
 उपसम्पज्ज विहरति, अयं तस्स समतिक्कमो; इदं पि खो अहं,
 उदायि, 'अनलं' ति वदामि, 'पजह्था' ति वदामि, 'समतिक्कमथा' ति
 वदामि। को च तस्स समतिक्कमो? इधुदायि, भिक्खु सब्बसो
 आकिञ्चञ्जायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्जायतनं उपसम्पज्ज
 10 विहरति, अयं तस्स समतिक्कमो; इदं पि खो अहं, उदायि,
 'अनलं' ति वदामि, 'पजह्था' ति वदामि, 'समतिक्कमथा' ति वदामि।
 को च तस्स समतिक्कमो? इधुदायि, भिक्खु सब्बसो नेवसञ्जा-
 नासञ्जायतनं समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज
 विहरति, अयं तस्स समतिक्कमो; इति खो अहं, उदायि, नेवसञ्जा-
 15 नासञ्जायतनस्स पि प्हानं वदामि। पस्ससि नो त्वं, उदायि, तं
 संयोजनं अणुं वा थूलं वा यस्साहं नो प्हानं वदामी" ति?

“नो हेतं, भन्ते” ति।

६. इदमवोच भगवा। अत्तमनो आयस्मा उदायी भगवतो
 भासितं अभिनन्दी ति।

—:०:—

१७. चातुमसुत्तं

§ १. भगवता भिक्खू पाणमिता

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा चातुमायं विहरति आमलकीवने। तेन खो पन समयेन सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखानि पञ्चमत्तानि भिक्खुसतानि चातुमं अनुप्पत्तानि होन्ति भगवन्तं दस्सनाय। ते च आगन्तुका भिक्खू नेवासिकेहि भिक्खूहि सद्धिं पटिसम्मोदमाना सेनासनानि पञ्चापयमाना पत्तचीवरानि पटिसामय- 5 माना उच्चासदा महासदा अहेसुं। अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि - “के पनेते, आनन्द, उच्चासदा महासदा, केवट्टा मञ्जे मच्छविलोपे” ति ?

“एतानि, भन्ते, सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखानि पञ्चमत्तानि भिक्खुसतानि चातुमं अनुप्पत्तानि भगवन्तं दस्सनाय। ते आगन्तुका 10 B. 120 भिक्खू नेवासिकेहि भिक्खूहि सद्धिं पटिसम्मोदमाना सेनासनानि पञ्चापयमाना पत्तचीवराणि पटिसामयमाना उच्चासदा महासदा” ति।

“तेनहानन्द, मम वचनेन ते भिक्खू आमन्तेहि - ‘सत्था आयस्मन्ते आमन्तेती’” ति।

“एवं, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा 15 येन ते भिक्खू तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतदवोच - “सत्था आयस्मन्ते आमन्तेती” ति। “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्क- R. 457 मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु। एकमन्तं निसिन्ने खो ते भिक्खू भगवा एतदवोच - “किं नु तुम्हे, भिक्खवे, उच्चासदा 20 महासदा, केवट्टा मञ्जे मच्छविलोपे” ति ?

“इमानि, भन्ते, सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखानि पञ्चमत्तानि

भिक्षुसतानि चातुमं अनुप्पत्तानि भगवन्तं दस्सनाय । तेमे आगन्तुका भिक्षू नेवासिकेहि भिक्षूहि सद्धिं पटिसम्मोदमाना सेनासनानि पञ्चापयमाना पत्तचीवरानि पटिसामयमाना उच्चासद्वा महासद्वा” ति ।

“गच्छथ, भिक्षवे, पणामेमि वो, न वो मम सन्तिके वत्थब्बं” ति ।

- 5 “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्षू भगवतो पटिस्सुत्वा उट्ठाया-
सना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा सेनासनं संसामेत्वा
पत्तचीवरमादाय पक्कमिंसु । तेन खो पन समयेन चातुमेय्यका सक्या
सन्थागारे सन्निपतिता होन्ति केनचिदेव करणीयेन । अद्दसंसु^१ खो
चातुमेय्यका सक्या ते भिक्षू दूरतो व आगच्छन्ते; दिस्वान येन ते
10 भिक्षू तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा ते भिक्षू एतदवोचुं — “हन्द,
कहं पन तुम्हे आयस्मन्तो गच्छथा” ति ?

“भगवता खो, आवुसो, भिक्षुसङ्घो पणामितो” ति ।

- “तेनहायस्मन्तो मुहुत्तं निसीदथ, अप्पेव नाम मयं सक्कुण्येय्याम
भगवन्तं पसादेत्तु” ति । “एवमावुसो” ति खो ते भिक्षू चातुमेय्यकानं
15 सक्यानं पच्चस्सोसुं । अथ खो चातुमेय्यका सक्या येन भगवा तेनुपसङ्क-
मिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एक-
मन्तं निसिन्ना खो चातुमेय्यका सक्या भगवन्तं एतदवोचुं — “अभिनन्दतु,
भन्ते, भगवा भिक्षुसङ्घं; अभिवदतु, भन्ते, भगवा भिक्षुसङ्घं । सेय्य-
थापि, भन्ते, भगवता पुब्बे भिक्षुसङ्घो अनुगगहितो^२, एवमेव भगवा
20 एतरहि अनुगगणातु भिक्षुसङ्घं । सन्तेत्थ, भन्ते, भिक्षू नवा अचिर-
पब्बजिता अधुनागता इमं धम्मविनयं । तेसं भगवन्तं दस्सनाय अ-
लभन्तानं सिया अञ्जथत्तं, सिया विपरिणामो । सेय्यथापि, भन्ते, बीजानं
तरुणानं उदकं अलभन्तानं सिया अञ्जथत्तं सिया विपरिणामो; एव-
मेव खो, भन्ते, सन्तेत्थ भिक्षू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इमं
R. 458
25 धम्मविनयं, तेसं भगवन्तं दस्सनाय अलभन्तानं सिया अञ्जथत्तं, सिया
विपरिणामो । सेय्यथापि, भन्ते, वच्छस्स तरुणस्स मातरं अपस्सन्तस्स
सिया अञ्जथत्तं, सिया विपरिणामो; एवमेव खो, भन्ते, सन्तेत्थ भिक्षू
नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इमं धम्मविनयं, तेसं भगवन्तं अपस्स-
न्तानं सिया अञ्जथत्तं, सिया विपरिणामो । अभिनन्दतु, भन्ते, भगवा

भिक्षुसङ्घं; अभिवदतु भन्ते, भगवा भिक्षुसङ्घं। सेय्यथापि, भन्ते, भगवता पुब्बे भिक्षुसङ्घो अनुग्गहितो, एवमेव भगवा एतरहि अनुग्गणातु भिक्षुसङ्घं” ति।

२. अथ खो ब्रह्मा सहम्पति भगवतो चेतसा चेतोपरिवितक्क-
मञ्जाय – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिञ्जितं^१ वा बाहं पसारेय्य, ६
पसारितं वा बाहं समिञ्जेय्य, एवमेव^२ – ब्रह्मलोके अन्तरहितो भगवतो
पुरतो पातुरहोसि। अथ खो ब्रह्मा सहम्पति एकसं उत्तरासङ्गं करित्वा
येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच – “अभिनन्दतु,
भन्ते, भगवा भिक्षुसङ्घं; अभिवदतु, भन्ते, भगवा भिक्षुसङ्घं। सेय्य-
थापि, भन्ते, भगवता पुब्बे भिक्षुसङ्घो अनुग्गहितो^३, एवमेव भगवा १०
एतरहि अनुग्गणातु^४ भिक्षुसङ्घं। सन्तेत्थ, भन्ते, भिक्षू नवा अचिर-
पब्बजिता अधुनागता इमं धम्मविनयं, तेसं भगवन्तं दस्सनाय अलभन्तानं
सिया अञ्जथत्तं, सिया विपरिणामो। सेय्यथापि, भन्ते, बीजानं तरु-
णानं उदकं अलभन्तानं सिया अञ्जथत्तं, सिया विपरिणामो; एवमेव
खो, भन्ते, सन्तेत्थ भिक्षू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इमं धम्म- १५
विनयं, तेसं भगवन्तं दस्सनाय अलभन्तानं सिया अञ्जथत्तं, सिया
विपरिणामो। सेय्यथापि भन्ते, वच्छस्स तरुणस्स मातरं अपस्सन्तस्स
सिया अञ्जथत्तं, सिया विपरिणामो; एवमेव खो, भन्ते, सन्तेत्थ
भिक्षू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इमं धम्मविनयं, तेसं भगवन्तं
अपस्सन्तानं सिया अञ्जथत्तं, सिया विपरिणामो। अभिनन्दतु, भन्ते, २० B. 122
भगवा भिक्षुसङ्घं; अभिवदतु, भन्ते, भगवा भिक्षुसङ्घं। सेय्यथापि,
भन्ते, भगवता पुब्बे भिक्षुसङ्घो अनुग्गहितो, एवमेव भगवा एतरहि
अनुग्गणातु भिक्षुसङ्घं” ति। R. 459

३. असक्खिसु खो चातुमेय्यका च सक्या ब्रह्मा च सहम्पति
भगवन्तं पसादेतुं बीजूपमेन च तरुणूपमेन च। अथ खो आयस्मा महा- २५
मोग्गल्लानो भिक्षू आमन्तेसि – “उट्ठेयावुसो^५, गण्हथ^६ पत्तचीवरं। पसा-
दितो भगवा चातुमेय्यकेहि च सक्येहि^७ ब्रह्मना च सहम्पतिना
बीजूपमेन च तरुणूपमेन च” ति। “एवमावुसो” ति खो ते भिक्षू आय-

१. सम्मिञ्जितं – सी०, स्या०। २. एवमेवं – सी०, रो०। ३. अनुग्गहितो – सी०,
रो०। ४. अनुग्गणातु – सी०, रो०। ५. उट्ठेयावुसो – सी०, रो०। ६. गण्हथ – सी०,
रो०। ७. सक्येहि – रो०।

स्मतो महामोग्गल्लानस्स पटिस्सुत्वा उट्ठायासना पत्तचीवरमादाय येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच - “किन्ति ते, सारिपुत्त, अहोसि मया भिक्खुसङ्घे पणामिते” ति ?

५ “एवं खो मे, भन्ते, अहोसि - ‘भगवता भिक्खुसङ्घो पणामितो । अप्पोस्सुक्को दानि भगवा दिट्ठधम्मसुखविहारं अनुयुत्तो विहरिस्सति, मयं पि दानि अप्पोस्सुक्का दिट्ठधम्मसुखविहारमनुयुत्तो विहरिस्सामा” ति ।

“आगमेहि त्वं, सारिपुत्त, आगमेहि त्वं, सारिपुत्त, दिट्ठधम्मसुख-
१० विहारं” ति ।

अथ खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं आमन्तेसि - “किन्ति ते, मोग्गल्लान, अहोसि मया भिक्खुसङ्घे पणामिते” ति ?

“एवं खो मे, भन्ते, अहोसि - ‘भगवता भिक्खुसङ्घो पणामितो । अप्पोस्सुक्को दानि भगवा दिट्ठधम्मसुखविहारं अनुयुत्तो विहरिस्सति,
१५ अहं च दानि आयस्मा च सारिपुत्तो भिक्खुसङ्घं परिहरिस्सामा” ति ।

“साधु साधु, मोग्गल्लान ! अहं वा हि, मोग्गल्लान, भिक्खु-
सङ्घं परिहरेय्यं सारिपुत्तमोग्गल्लाना वा” ति ।

§ २. चत्तारि पब्बजितभयानि

४. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “चत्तारिमानि, भिक्खवे, भयानि उदकोरोहन्ते पाटिकङ्खितब्बानि । कतमानि चत्तारि ?
२० ऊमिभयं, कुम्भीलभयं, आवट्टभयं, सुसुकाभयं - इमानि, भिक्खवे, चत्तारि भयानि उदकोरोहन्ते पाटिकङ्खितब्बानि । एवमेव खो, भिक्खवे, चत्तारिमानि भयानि इधेकच्चे पुग्गले इमस्मिं धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजिते पाटिकङ्खितब्बानि । कतमानि चत्तारि ? ऊमिभयं, कुम्भीलभयं, आवट्टभयं, सुसुकाभयं ।

ऊमिभयं

२५ ५. “कतमं च, भिक्खवे, ऊमिभयं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो

१. उम्मिभयं - स्या० ।

कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति — ‘ओतिण्णोम्हि जातिया जराय’ मरणेन’ सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
 सेहि दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्ख-
 क्वन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेथा’ ति । तमेनं तथा पब्बजितं समानं
 सब्रह्मचारी ओवदन्ति, अनुसासन्ति — ‘एवं ते अभिक्कमितब्बं, एवं ते
 पटिक्कमितब्बं, एवं ते आलोकितब्बं, एवं ते विलोकितब्बं, एवं ते
 समिञ्जितब्बं, एवं ते पसारितब्बं, एवं ते सङ्घाटिपत्तचीवरं धारे-
 तब्बं’ ति । तस्स एवं होति — ‘मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना
 अञ्जे ओवदाम, अनुसासाम । इमे पनम्हाकं पुत्तमत्ता मञ्जे, नत्तमत्ता
 मञ्जे, अम्हे ओवदितब्बं अनुसासितब्बं मञ्जन्ती’ ति । सो सिक्खं
 पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, ऊमिभयस्स भीतो
 सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तो । ‘ऊमिभयं’ ति खो, भिक्खवे,
 कोधुपायासस्सेतं अधिवचनं ।

कुम्भीलभयं

६. “कतमं च, भिक्खवे, कुम्भीलभयं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
 कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति — ‘ओतिण्णोम्हि
 जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
 सेहि दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्ख-
 क्वन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेथा’ ति । तमेनं तथा पब्बजितं समानं
 सब्रह्मचारी ओवदन्ति अनुसासन्ति — ‘इदं ते खादितब्बं, इदं ते न खादि-
 तब्बं; इदं ते भुञ्जितब्बं, इदं ते न भुञ्जितब्बं; इदं ते सायितब्बं, इदं
 ते न सायितब्बं; इदं ते पातब्बं, इदं ते न पातब्बं; कप्पियं ते खादितब्बं,
 अकप्पियं ते न खादितब्बं; कप्पियं ते भुञ्जितब्बं, अकप्पियं ते न भुञ्जि-
 तब्बं; कप्पियं ते सायितब्बं, अकप्पियं ते न सायितब्बं; कप्पियं ते
 पातब्बं, अकप्पियं ते न पातब्बं; काले ते खादितब्बं, विकाले ते न खादि-
 तब्बं; काले ते भुञ्जितब्बं, विकाले ते न भुञ्जितब्बं; काले ते सायि-
 तब्बं, विकाले ते न सायितब्बं; काले ते पातब्बं, विकाले ते न पातब्बं’
 ति । तस्स एवं होति — ‘मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना यं इच्छाम
 तं खादाम, यं न इच्छाम न तं खादाम; यं इच्छाम तं भुञ्जाम, यं न

- इच्छाम न तं भुञ्जाम; यं इच्छाम तं सायाम, यं न इच्छाम न तं सायाम; यं इच्छाम तं पिवाम^१, यं न इच्छाम न तं पिवाम; कप्पियं पि खादाम, अकप्पियं पि खादाम; कप्पियं पि भुञ्जाम, अकप्पियं पि भुञ्जाम; कप्पियं पि सायाम, अकप्पियं पि सायाम; कप्पियं पि पिवाम, अकप्पियं पि पिवाम; काले पि खादाम, विकाले पि खादाम; काले पि भुञ्जाम विकाले पि भुञ्जाम; काले पि सायाम, विकाले पि सायाम; काले पि पिवाम, विकाले पि पिवाम। यं पि नो सद्धा गहपतिका दिवा विकाले पणीतं खादनीयं^२ भोजनीयं^३ देन्ति तत्थ पिमे मुखावरणं मञ्जे करोन्ती^४ ति। सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, कुम्भीलभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तो। 'कुम्भीलभयं' ति खो, भिक्खवे, ओदरिक्तस्सेतं अधिवचनं।

आवट्टभयं

७. "कतमं च, भिक्खवे, आवट्टभयं? इध, भिक्खवे, एकच्चो कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पव्वजितो होति - 'ओतिण्णोमिह जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
 १५ सेहि दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्चायैथा' ति। सो एवं पव्वजितो समानो पुव्वण्हसमयं^५ निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति। अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अनुपट्ठिताय सतिया असंवुतेहि इन्द्रियेहि सो तत्थ पस्सति गहपति वा गहपतिपुत्तं वा
 २० पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं^६ परिचारयमानं^७। तस्स एवं होति - 'मयं खो पुब्बे अगारियभूता समाना पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारिम्हा^८। संविज्जन्ति^९ खो पन मे कुले भोगा। सक्का भोगे च भुञ्जितुं पुञ्जानि च कातुं' ति। सो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति। अयं वुच्चति, भिक्खवे, आवट्टभयस्स भीतो सिक्खं
 २५ पच्चक्खाय हीनायावत्तो। 'आवट्टभयं' ति खो, भिक्खवे, पञ्चत्तेतं कामगुणानं अधिवचनं।

१. पिपाम - सी०, रो०। २-२. खादनियं भोजनियं - रो०। ३. पुव्वण्हसमयं - रो०। ४. समङ्गीभूतं - रो०। ५. परिचारयमानं - स्या०। ६. परिचारिम्हा - सी०, रो०। ७. संविज्जन्ते - सी०, स्या०, रो०।

सुसुकाभयं

B. 125,
R. 462

८. “कतमं च, भिक्खवे, सुसुकाभयं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कुलपुत्तो सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितो होति — ‘ओतिण्णोम्हि जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेथा’ ति । सो एवं पब्बजितो समानो पुब्बण्हसमयं 5 निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसति । अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अनुपट्ठिताय सतिया असंबुतेहि इन्द्रियेहि सो तत्थ पस्सति मातुगामं दुन्निवत्थं वा दुप्पारुत्तं वा । तस्स मातुगामं दिस्वा दुन्निवत्थं वा दुप्पारुत्तं वा रागो चित्तं अनुद्धंसेति । सो रागानुद्धंसेन चित्तेन सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अयं 10 वुच्चति, भिक्खवे, सुसुकाभयस्स भीतो सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तो । ‘सुसुकाभयं’ ति खो, भिक्खवे, मातुगामस्सेतं अधिवचनं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि भयानि, इधेकच्चे पुग्गले इमस्मिं धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पब्बजिते पाटिकङ्खितब्बानी” ति ।

९. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभि- 15 नन्दुं ति ।

१८. नलकपानसुतं

§ १. अनुरुद्धं उद्दिस्स भगवतो ओवादो

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा कोसलेसु विहरति नलक-
पाने पलासवने। तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभि-
ञ्जाता कुलपुत्ता भगवन्तं उद्दिस्स सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता
होन्ति – आयस्मा च अनुरुद्धो, आयस्मा च भद्दियो^१, आयस्मा च किमिलो^२,
५ आयस्मा च भग्गु^३, आयस्मा च कोण्डञ्जो^४, आयस्मा च रेवतो^५, आयस्मा
च आनन्दो, अञ्जे च अभिञ्जाता अभिञ्जाता कुलपुत्ता। तेन खो पन
समयेन भगवा भिक्खुसङ्घपरिवृतो अब्भोकासे निसिन्नो होति। अथ
खो भगवा ते कुलपुत्ते आरब्भ भिक्खू आमन्तेसि – “ये ते, भिक्खवे,
कुलपुत्ता ममं उद्दिस्स सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता, कच्चि ते,
१० भिक्खवे, भिक्खू अभिरता ब्रह्मचरिये” ति ? एवं वुत्ते, ते भिक्खू तुण्ही
अहेसुं। दुतियं पि खो भगवा ते कुलपुत्ते आरब्भ भिक्खू आमन्तेसि –
“ये ते, भिक्खवे, कुलपुत्ता ममं उद्दिस्स सद्धा अगारस्मा अनगारियं
पब्बजिता, कच्चि ते, भिक्खवे, भिक्खू अभिरता ब्रह्मचरिये” ति ?
दुतियं पि खो ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं। ततियं पि खो भगवा ते कुलपुत्ते
१५ आरब्भ भिक्खू आमन्तेसि – “ये ते, भिक्खवे, कुलपुत्ता ममं उद्दिस्स
सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजिता, कच्चि ते, भिक्खवे, भिक्खू
अभिरता ब्रह्मचरिये” ति ? ततियं पि खो ते भिक्खू तुण्ही अहेसुं।

२. अथ खो भगवतो एतदहोसि – “यन्नूनाहं ते कुलपुत्ते
पुच्छेय्यं” ति ! अथ खो भगवा आयस्मन्तं अनुरुद्धं आमन्तेसि – “कच्चि
२० तुम्हे, अनुरुद्धा, अभिरता ब्रह्मचरिये” ति ?

“तग्घ मयं, भन्ते, अभिरता ब्रह्मचरिये” ति।

“साधु साधु, अनुरुद्धा ! एतं खो, अनुरुद्धा, तुम्हाकं पतिरूपं^६
कुलपुत्तानं सद्धा अगारस्मा अनगारियं पब्बजितानं यं तुम्हे अभिरमेय्याथ

१. नन्दियो – सी०, रो०। २. किम्बिलो – सी०, स्या०, रो०। ३. भग्गु – स्या०।
४. कुण्डधानो – सी०, रो०। ५. रेवतो – स्या०। ६. पटिरूपं – स्या०।

ब्रह्मचरिये। ये तुम्हे अनुरुद्धा, भद्रेन योव्वनेन समन्नागता पठमेन वयसा सुसुकाळकेसा^१ कामे परिभुञ्जेय्याथ तेन तुम्हे, अनुरुद्धा, भद्रेन पि योव्वनेन समन्नागता पठमेन वयसा सुसुकाळकेसा अगारस्मा अनगारियं पव्वजिता। ते च खो पन तुम्हे, अनुरुद्धा, नेव राजाभिनीता अगारस्मा अनगारियं पव्वजिता, न चोराभिनीता अगारस्मा अनगारियं पव्वजिता, न इणट्ठा अगारस्मा अनगारियं पव्वजिता, न भयट्ठा अगारस्मा अनगारियं पव्वजिता, नाजीविकापकता अगारस्मा अनगारियं पव्वजिता। अपि च खोम्हि ओतिण्णो जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो; अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्चायेथा ति — ननु तुम्हे, अनुरुद्धा, एवं संद्धा अगारस्मा अनगारियं पव्वजिता” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

“एवं पव्वजितेन च पन, अनुरुद्धा, कुलपुत्तेन किमस्स करणीयं ? विवेकं, अनुरुद्धा, कामेहि विवेकं अकुसलेहि धम्मेहि पीतिसुखं नाधिगच्छति अञ्जं वा ततो सन्ततरं। तस्स अभिज्झा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, व्यापादो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, थो नमिद्धं^३ पि चित्तं परियादाय तिट्ठति उद्धच्चकुक्कुच्चं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, विचिकिच्छा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अरती^४ पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, तन्दी पि चित्तं परियादाय तिट्ठति। विवेकं, अनुरुद्धा, कामेहि विवेकं अकुसलेहि धम्मेहि पीतिसुखं नाधिगच्छति अञ्जं वा ततो सन्ततरं।

“विवेकं, अनुरुद्धा, कामेहि विवेकं अकुसलेहि धम्मेहि पीतिसुखं अधिगच्छति अञ्जं वा^५ ततो सन्ततरं। तस्स अभिज्झा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, व्यापादो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, थो नमिद्धं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, उद्धच्चकुक्कुच्चं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, विचिकिच्छा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अरती पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, तन्दी पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति। विवेकं, अनुरुद्धा, कामेहि विवेकं अकुसलेहि धम्मेहि पीतिसुखं अधिगच्छति अञ्जं वा ततो सन्ततरं।

१. सुसुकाळकेसा — सी० ।

२. थिनमिद्धं — म० ।

३. अरति — स्या०, रो० ।

४. च — रो० ।

३. “किन्ति वो, अनुरुद्धा, मयि होति — ‘ये आसवा सङ्किलेसिका पोनोब्भविका’ सदरा दुक्खविपाका आयतिं जातिजरामरणिया, अप्पहीना ते तथागतस्स; तस्मा तथागतो सङ्खायेकं पटिसेवति, सङ्खायेकं अधिवासेति, सङ्खायेकं परिवज्जेति, सङ्खायेकं विनोदेती” ति ?

5 “न खो नो, भन्ते, भगवति एवं होति — ‘ये आसवा सङ्किलेसिका पोनोब्भविका सदरा दुक्खविपाका आयतिं जातिजरामरणिया, अप्पहीना ते तथागतस्स; तस्मा तथागतो सङ्खायेकं पटिसेवति, सङ्खायेकं अधिवासेति, सङ्खायेकं परिवज्जेति, सङ्खायेकं विनोदेती’ ति । एवं खो नो, भन्ते, भगवति होति — ‘ये आसवा सङ्किलेसिका
10 पोनोब्भविका सदरा दुक्खविपाका आयतिं जातिजरामरणिया, पहीना ते तथागतस्स; तस्मा तथागतो सङ्खायेकं पटिसेवति, सङ्खायेकं अधिवासेति, सङ्खायेकं परिवज्जेति, सङ्खायेकं विनोदेती” ति ।

“साधु साधु, अनुरुद्धा ! तथागतस्स, अनुरुद्धा, ये आसवा सङ्किलेसिका पोनोब्भविका सदरा दुक्खविपाका आयतिं जातिजरामरणिया,
15 पहीना ते उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता^१ आयतिं अनुप्पादधम्मा । सेय्यथापि, अनुरुद्धा, तालो मत्थकच्छिन्नो^२ अभब्बो पुनविरुब्धिया; एवमेव खो, अनुरुद्धा, तथागतस्स ये आसवा सङ्किलेसिका पोनोब्भविका सदरा दुक्खविपाका आयतिं जातिजरामरणिया, पहीना ते उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयतिं अनुप्पादधम्मा;
20 तस्मा तथागतो सङ्खायेकं पटिसेवति, सङ्खायेकं अधिवासेति, सङ्खायेकं परिवज्जेति, सङ्खायेकं विनोदेति ।

§ २. कालङ्कते उपपत्तीसु व्याकरणं

४. “तं किं मञ्जसि, अनुरुद्धा, कं अत्थवसं सम्पस्सामानो तथागतो सावके अब्भतीते कालङ्कते^३ उपपत्तीसु^४ व्याकरोति — असु अमुत्र उपपन्नो^५; असु अमुत्र उपपन्नो” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-

१. पोनोभविका — सी०, रो० । २. अनभावकता — सी०, रो०; अनभावङ्कता — स्या० । ३. मत्थकाच्छिन्नो — रो० । ४. कालकते — स्या०, रो० । ५. उपपत्तिषु — रो० । ६. उपपन्नो — स्या० ।

सरणा। साधु वत, भन्ते, भगवन्तं येव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो। भगवतो सुत्वा भिक्खु धारेस्सन्ती” ति।

“न खो, अनुरुद्धा, तथागतो जनकुहनत्थं न जनलपनत्थं न लाभसक्कारसिलोकानिसंसत्थं न ‘इति मं जनो जानातू’ ति सावके अब्भतीते कालङ्कते उपपत्तीसु व्याकरोति—‘असु अमुत्र उपपन्नो, 5 असु अमुत्र उपपन्नो’ ति। सन्ति च खो, अनुरुद्धा, कुलपुत्ता सद्धा उळार-वेदा उळारपामोज्जा’। ते तं सुत्वा तदत्थाय चित्तं उपसंहरन्ति। तेसं तं, अनुरुद्धा, होति दीघरत्तं हिताय सुखाय।

५. “इधानुरुद्धा, भिक्खु सुणाति—‘इत्थन्नामो भिक्खु काल-ङ्कतो; सो भगवता व्याकतो—अञ्जाय सण्ठी’ ति। सो खो पनस्स 10 आयस्सा सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवस्सुतो’ वा—‘एवंसीलो सो आयस्सा अहोसि इति पि, एवंधम्मो सो आयस्सा अहोसि इति पि, एवंपञ्जो सो आयस्सा अहोसि इति पि, एवंविहारी सो आयस्सा अहोसि इति पि, एवंविमुत्तो सो आयस्सा अहोसि इति पी’ ति। सो तस्स सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरन्तो तदत्थाय चित्तं 15 उपसंहरति। एवं पि खो, अनुरुद्धा, भिक्खुनो फासुविहारो होति।

“इधानुरुद्धा, भिक्खु सुणाति—‘इत्थन्नामो भिक्खु कालङ्कतो; सो भगवता व्याकतो—पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिकखया ओपपातिको तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका’ ति। सो खो पनस्स आयस्सा सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवस्सुतो वा—‘एवं- 20 सीलो सो आयस्सा अहोसि इति पि, एवंधम्मो ...पे०... एवंपञ्जो... एवंविहारी ... एवंविमुत्तो सो आयस्सा अहोसि इति पी’ ति। सो तस्स सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्च च अनुस्सरन्तो तदत्थाय चित्तं उपसंहरति। एवं पि खो, अनुरुद्धा, भिक्खुनो फासुविहारो होति।

“इधानुरुद्धा, भिक्खु सुणाति—‘इत्थन्नामो भिक्खु कालङ्कतो; 25 सो भगवता व्याकतो—तिण्णं संयोजनानं परिकखया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करिस्सती’ ति। सो खो पनस्स आयस्सा सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवस्सुतो वा—

‘एवंसीलो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंधम्मो ...पे०... एवं-
पञ्चो...एवंविहारी...एवंविमुत्तो सो आयस्मा अहोसि इति पी’ ति । सो
तस्स सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरन्तो तदत्थाय चित्तं
उपसंहरति । एवं पि खो, अनुरुद्धा, भिक्खुनो फासुविहारो होति ।

- 5 “इधानुरुद्धा, भिक्खु सुणाति – ‘इत्थन्नामो भिक्खु कालङ्कतो ;
सो भगवता व्याकतो – तिण्णं संयोजनानं परिकखया सोतापन्नो अविनि-
पातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो’ ति । सो खो पनस्स आयस्मा
सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवस्सुतो वा – ‘एवंसीलो सो आयस्मा अहोसि
इति पि, एवंधम्मो ...पे०... एवंपञ्चो ... एवंविहारी ... एवंविमुत्तो सो
10 आयस्मा अहोसि इति पी’ ति । सो तस्स सद्धं च सीलं च सुतं च चागं
च पञ्चं च अनुस्सरन्तो तदत्थाय चित्तं उपसंहरति । एवं पि खो,
अनुरुद्धा, भिक्खुनो फासुविहारो होति ।

६. “इधानुरुद्धा, भिक्खुनी सुणाति – ‘इत्थन्नामा भिक्खुनी
कालङ्कता; सा भगवता व्याकता – अञ्जाय सण्ठही’ ति । सा खो पनस्स
15 भगिनी सामं दिट्ठा वा होति अनुस्सवस्सुता वा – ‘एवंसीला सा भगिनी
अहोसि इति पि, एवंधम्मा सा भगिनी अहोसि इति पि, एवंपञ्चा सा
भगिनी अहोसि इति पि, एवंविहारिनी’ सा भगिनी अहोसि इति पि,
एवंविमुत्ता सा भगिनी अहोसि इति पी’ ति । सा तस्सा सद्धं च सीलं
च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरन्ती तदत्थाय चित्तं उपसंहरति । एवं
B. 130 20 पि खो, अनुरुद्धा, भिक्खुनिया फासुविहारो होति ।

- “इधानुरुद्धा, भिक्खुनी सुणाति – ‘इत्थन्नामा भिक्खुनी काल-
ङ्कता; सा भगवता व्याकता – पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं
परिकखया ओपपातिका तत्थ परिनिब्बायिनी अनावत्तिधम्मा तस्मा
लोका’ ति । सा खो पनस्सा भगिनी सामं दिट्ठा वा होति अनुस्सवस्सुता
25 वा – ‘एवंसीला सा भगिनी अहोसि इति पि, एवंधम्मा ...पे०...
एवंपञ्चा एवंविहारिनी एवंविमुत्ता सा भगिनी अहोसि इति पी’ ति ।
सा तस्सा सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरन्ती तदत्थाय
चित्तं उपसंहरति । एवं पि खो, अनुरुद्धा, भिक्खुनिया फासुविहारो
होति ।

“इधानुरुद्धा, भिक्खुनी सुणाति — ‘इत्थन्नामा भिक्खुनी कालङ्कता, सा भगवता व्याकता — तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामिनी सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करिस्सती’ ति। सा खो पनस्सा भगिनी सामं दिट्ठा वा होति अनुस्सवस्सुता वा — ‘एवंसीला सा भगिनी अहोसि इति पि, एवंधम्मा ...पे०... एवंपञ्जा 5 एवंविहारिनी एवंविमुत्ता सा भगिनी अहोसि इति पी’ ति। सा तस्मा सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरन्ती तदत्थाय चित्तं उपसंहरति। एवं पि खो, अनुरुद्धा, भिक्खुनिया फासुविहारो होति।

“इधानुरुद्धा, भिक्खुनी सुणाति — ‘इत्थन्नामा भिक्खुनी काल- 10 ङ्कता; सा भगवता व्याकता — तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्ना अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’ ति। सा खो पनस्सा भगिनी सामं दिट्ठा वा होति अनुस्सवस्सुता वा — ‘एवंसीला सा भगिनी अहोसि इति पि, एवंधम्मा एवंपञ्जा एवंविहारिनी एवंविमुत्ता सा भगिनी अहोसि इति पी’ ति। सा तस्मा सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं 15 च अनुस्सरन्ती तदत्थाय चित्तं उपसंहरति। एवं पि खो, अनुरुद्धा, भिक्खुनिया फासुविहारो होति।

७. “इधानुरुद्धा, उपासको सुणाति — ‘इत्थन्नामो उपासको कालङ्कतो; सो भगवता व्याकतो — पञ्चत्तं ओरम्भागियानं संयोज- 20 नानं परिक्खया ओपपातिको तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका’ ति। सो खो पनस्स आयस्मा सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवस्सुतो वा — ‘एवंसीलो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंधम्मो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंपञ्जो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंविहारी 25 सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंविमुत्तो सो आयस्मा अहोसि इति पी’ ति। सो तस्स सद्धं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरन्तो तदत्थाय चित्तं उपसंहरति। एवं पि खो, अनुरुद्धा, उपासकस्स फासुविहारो होति।

“इधानुरुद्धा, उपासको सुणाति — ‘इत्थन्नामो उपासको काल- ङ्कतो; सो भगवता व्याकतो — तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोस- मोहानं तनुत्ता सकदागामी सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं

करिस्सती' ति । सो खो पनस्स आयस्मा सामं दिट्ठो वा होति अनुस्स-
वस्सुतो वा - 'एवंसीलो सो आयस्मा अहोसि इति पि, एवंधम्मो एवं-
पञ्चो एवंविहारी एवंविमुत्तो सो आयस्मा अहोसि इति पी' ति । सो
तस्स सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरन्तो तदत्थाय चित्तं
५ उपसंहरति । एवं पि खो, अनुरुद्धा, उपासकस्स फासुविहारो होति ।

“इधानुरुद्धा, उपासको सुणाति - 'इत्थन्नामो उपासको काल-
ङ्कुतो; सो भगवता व्याकतो - तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोता-
पन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो' ति । सो खो पनस्स
आयस्मा सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवस्सुतो वा - 'एवंसीलो सो आयस्मा
१० अहोसि इति पि, एवंधम्मो एवंपञ्चो एवंविहारी एवंविमुत्तो सो
आयस्मा अहोसि इति पी' ति । सो तस्स सद्धं च सीलं च सुतं
च चागं च पञ्चं च अनुस्सरन्तो तदत्थाय चित्तं उपसंहरति । एवं
पि खो, अनुरुद्धा उपासकस्स फासुविहारो होति ।

८. “इधानुरुद्धा, उपासिका सुणाति - 'इत्थन्नामा उपासिका
१५ कालङ्कुता; सा भगवता व्याकता - पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं
परिक्खया ओपपातिका तत्थ परिनिब्बायिनी अनावर्त्तिधम्मा तस्मा
लोका' ति । सा खो पनस्सा भगिनी सामं दिट्ठो वा होति अनुस्सवस्सुता
वा - 'एवंसीला सा भगिनी अहोसि इति पि, एवंधम्मा एवंपञ्चा एवं-
विहारिनी एवंविमुत्ता सा भगिनी अहोसि इति पी' ति । सा तस्सा सद्धं
२० च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरन्ती तदत्थाय चित्तं
उपसंहरति । एवं पि, अनुरुद्धा, उपासिकाय फासुविहारो होति ।

“इधानुरुद्धा, उपासिका सुणाति - 'इत्थन्नामा उपासिका काल-
ङ्कुता; सा भगवता व्याकता - तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोस-
मोहानं तनुत्ता सकदागामिनी सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं
२५ करिस्सती' ति । सा खो पनस्सा भगिनी सामं दिट्ठो वा होति अनुस्स-
वस्सुता वा - 'एवंसीला सा भगिनी अहोसि इति पि, एवंधम्मा एवं-
पञ्चा एवंविहारिनी एवंविमुत्ता सा भगिनी अहोसि इति पी' ति । सा
तस्सा सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्चं च अनुस्सरन्ती तदत्थाय
चित्तं उपसंहरति । एवं पि खो, अनुरुद्धा, उपासिकाय फासुविहारो
३० होति ।

“इधानुरुद्धा, उपासिका सुणाति — ‘इत्थन्नामा उपासिका काल-
 ङ्कता; सा भगवता व्याकता — तिण्णं संयोजनानं परिकखया सोतापन्ना
 अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’ ति। सा खो पनस्सा
 भगिनी सामं दिट्ठा वा होति अनुस्सवस्सुता वा — ‘एवंसीला सा भगिनी
 अहोसि इति पि, एवंधम्मा सा भगिनी अहोसि इति पि, एवंपञ्चा सा
 भगिनी अहोसि इति पि, एवंविहारिणी सा भगिनी अहोसि इति पि,
 एवंविमुत्ता सा भगिनी अहोसि इति पी’ ति। सा तस्सा सद्धं च सीलं च
 सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरन्ती तदत्थाय चित्तं उपसंहरति। एवं
 पि खो, अनुरुद्धा, उपासिकाय फासुविहारो होति।

“इति खो, अनुरुद्धा, तथागतो न जनकुहनत्थं न जनलपनत्थं
 न लाभसक्कारसिलोकानिसंसत्थं न ‘इति मं जनो जानात्’ ति सावके
 अब्भतीते कालङ्कते उपपत्तीसु व्याकरोति — ‘असु अमुत्र उपपन्नो, असु
 अमुत्र उपपन्नो’ ति। सन्ति च खो, अनुरुद्धा, कुलपुत्ता सद्धा उल्लारवेदा
 उल्लारपामोज्जा। ते तं सुत्वा तदत्थाय चित्तं उपसंहरन्ति। तेसं तं,
 अनुरुद्धा, होति दीघरत्तं हिताय सुखाया’ ति।

९. इदमवोच भगवा। अत्तमनो आयस्मा अनुरुद्धो भगवतो
 भासितं अभिनन्दी ति।

१६. गोलियानिसुत्तं

§ १. आरञ्जिकपटिपत्तियं सारिपुत्तस्स ओवादो

१. एवं मे सुत्तं। एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे। तेन खो पन समयेन गोलियानि^१ नाम भिक्खु आरञ्जिको^२ पदरसमाचारो^३ सङ्घमज्जे ओसटो होति केनचिदेव करणीयेन। तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो गोलियानिं भिक्खुं आरब्ध भिक्खू आमन्तेसि —

सगारवेन भवितब्बं

२. “आरञ्जिकेनावुसो^४, भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन सब्रह्मचारीसु^५ सगारवेन भवितब्बं सप्पतिस्सेन। सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु सङ्घगतो सङ्घे विहरन्तो सब्रह्मचारीसु अगारवो होति अप्पतिस्सो, तस्स भवन्ति वत्तारो। ‘किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सैरिविहारेन, यो अयमायस्मा सब्रह्मचारीसु अगारवो होति अप्पतिस्सो” ति — तस्स^६ भवन्ति वत्तारो। तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन सब्रह्मचारीसु सगारवेन भवितब्बं सप्पतिस्सेन।

आसनकुसलेन भवितब्बं

३. “आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन आसनकुसलेन भवितब्बं — इति थेरे च भिक्खू नानुपखज्ज निसीदि-
१५ स्सामि नवे च भिक्खू न आसनेन पटिवाहिस्सामी ति। सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु सङ्घगतो सङ्घे विहरन्तो न आसनकुसलो होति, तस्स भवन्ति वत्तारो। ‘किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सैरिविहारेन, यो अयमायस्मा आसनकुसलो न होती’ ति — तस्स भवन्ति

१. गोलिस्सानिसुत्तं — स्या०; गुलिस्सानिसुत्तं — सी०, रो०। २. गोलिस्सानि — स्या०; गुलिस्सानि — सी०, रो०। ३. आरञ्जिको — सी०, स्या०, रो०। ४. पदसमाचारो — म०। ५. आरञ्जिकेननावुसो — सी०। ६. सब्रह्मचारिसु — रो०। ७-७. अप्पतिस्सोतिस्स — सी०, रो०।

वत्तारो। तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन
आसनकुसलेन भवितव्वं।

आभिसमाचारिको धम्मो जानितव्वो

४. “आरञ्जिकेनावुसो”, भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन
आभिसमाचारिको पि धम्मो जानितव्वो। सचे, आवुसो, आरञ्जिको
भिक्खु सङ्घगतो सङ्घे विहरन्तो आभिसमाचारिकं पि धम्मं न जानाति, 5
तस्स भवन्ति वत्तारो। ‘किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारज्जे
सेरिविहारेन यो अयमायस्मा आभिसमाचारिकं पि धम्मं न जानाती’
ति – तस्स भवन्ति वत्तारो। तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना सङ्घगतेन
सङ्घे विहरन्तेन आभिसमाचारिको पि धम्मो जानितव्वो’।

B. 134

यथाकालं पविसितव्वं पटिक्कमितव्वं

५. “आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन 10
नातिकालेन गामो पविसितव्वो नातिदिवा’ पटिक्कमितव्वं। सचे,
आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु सङ्घगतो सङ्घे विहरन्तो अतिकालेन गामं
पविसति अतिदिवा’ पटिक्कमति, तस्स भवन्ति वत्तारो। ‘किं पनिमस्सा-
यस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारज्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा
अतिकालेन गामं पविसति अतिदिवा पटिक्कमती’ ति – तस्स’ भवन्ति 15
वत्तारो। तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन
नातिकालेन गामो पविसितव्वो, नातिदिवा पटिक्कमितव्वं।

न कुलेसु चारित्तं आपज्जितव्वं

६. “आरञ्जिकेनावुसो भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन
न पुरेभत्तं पच्छाभत्तं कुलेसु चारित्तं आपज्जितव्वं। सचे, आवुसो,
आरञ्जिको भिक्खु सङ्घगतो सङ्घे विहरन्तो पुरेभत्तं पच्छाभत्तं कुलेसु 20
चारित्तं आपज्जति, तस्स भवन्ति वत्तारो। ‘अयं नूनिमस्सायस्मतो
आरञ्जिकस्स एकस्सारज्जे सेरिविहारेन विहरतो विकालचरिया
बहुलीकता, तमेनं सङ्घगतं पि समुदाचरती’ ति – तस्स भवन्ति

R. 470

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २. न दिवा – रो०, स्या०। ३. दिवा –
रो०, स्या०। ४. तस्स – रो०।

वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन न पुरेभत्तं पच्छाभत्तं कुलेसु चारित्तं आपज्जितब्बं ।

अनुद्धतेन भवितब्बं

७. “आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन अनुद्धतेन भवितब्बं अचपलेन । सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु सङ्घ-
 5 गतो सङ्घे विहरन्तो उद्धतो होति चपलो, तस्स भवन्ति वत्तारो । ‘इदं नूनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन विहरतो उद्धच्चं चापल्यं बहुलीकत्तं, तमेनं सङ्घगतं पि समुदाचरती’ ति – तस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन अनुद्धतेन भवितब्बं अचपलेन ।

अमुखरेन भवितब्बं

B. 135 10

८. “आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन अमुखरेन भवितब्बं अविकिण्णवाचेन । सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु सङ्घगतो सङ्घे विहरन्तो मुखरो होति विकिण्णवाचो, तस्स भवन्ति वत्तारो । ‘किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा मुखरो विकिण्णवाचो’ ति – तस्स भवन्ति
 15 वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन अमुखरेन भवितब्बं अविकिण्णवाचेन ।

सुवचेन भवितब्बं

९. “आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन सुवचेन भवितब्बं कल्याणमित्तेन । सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु सङ्घगतो सङ्घे विहरन्तो दुब्बचो होति पापमित्तो, तस्स भवन्ति वत्तारो ।
 20 ‘किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा दुब्बचो पापमित्तो’ ति – तस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना सङ्घगतेन सङ्घे विहरन्तेन सुवचेन भवितब्बं कल्याणमित्तेन ।

इन्द्रियेसु गुत्तद्वारेन भवितब्बं

१०. “आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना इन्द्रियेसु गुत्तद्वारेन

भवितब्बं । सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो^१ होति^२, तस्स भवन्ति वत्तारो । 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो^३ ति - तस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना इन्द्रियेसु गुत्तद्वारेन भवितब्बं ।

R. 471

5

भोजने मत्तञ्जुना भवितब्बं

११. "आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना भोजने मत्तञ्जुना भवितब्बं । सचे, आवुसो, आरञ्जिको भोजने अमत्तञ्जू होति, तस्स भवन्ति वत्तारो । 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा भोजने अमत्तञ्जू' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना भोजने मत्तञ्जुना^४ भवितब्बं ।

10

जागरियं अनुयुत्तेन भवितब्बं

१२. "आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना जागरियं अनुयुत्तेन भवितब्बं । सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु जागरियं अननुयुत्तो होति, तस्स भवन्ति वत्तारो । 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा जागरियं अननुयुत्तो' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना जागरियं अनुयुत्तेन^५ भवितब्बं ।

B. 136

15

आरद्धविरियेन भवितब्बं

१३. "आरञ्जिकेनावुसो भिक्खुना आरद्धविरियेन^६ भवितब्बं । सचे आवुसो आरञ्जिको भिक्खु कुसीतो होति, तस्स भवन्ति वत्तारो । 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा कुसीतो' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना आरद्धविरियेन भवितब्बं ।

20

उपट्ठितस्सतिना भवितब्बं

१४. "आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना उपट्ठितस्सतिना^७

१-१. गुत्तद्वारो न होति - स्या० । २. अमत्तञ्जू होति - सी०, स्या० । ३. मत्तञ्जू - स्या० । ४. ०वीरियेन - म० । ५. उपट्ठितसतिना - सी०, स्या०, रो० ।

भवितब्बं। सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु मुट्ठस्सती होति, तस्स भवन्ति वत्तारो। 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा मुट्ठस्सती' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो। तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना उपट्ठितस्सतिना भवितब्बं।

समाहितेन भवितब्बं

- ६ १५. "आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना समाहितेन भवितब्बं। सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु असमाहितो होति, तस्स भवन्ति वत्तारो। 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा असमाहितो' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो। तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना समाहितेन भवितब्बं।

पञ्जवता भवितब्बं

- 10 १६. "आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना पञ्जवता' भवितब्बं। सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु दुप्पञ्जो होति, तस्स भवन्ति वत्तारो। 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा दुप्पञ्जो' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो। तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना पञ्जवता भवितब्बं।

R. 472

धम्म-विनये योगो

- 15 १७. आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना अभिधम्मे अभिविनये योगो करणीयो। सन्तावुसो, आरञ्जिकं भिक्खुं अभिधम्मे अभिविनये पञ्हं पुच्छितारो। सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्खु अभिधम्मे अभिविनये पञ्हं पुट्ठो न सम्पायति, तस्स भवन्ति वत्तारो। 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मा अभिधम्मे अभिविनये पञ्हं पुट्ठो न सम्पायती' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो। तस्मा आरञ्जिकेन भिक्खुना अभिधम्मे अभिविनये योगो करणीयो।

B. 137

20

आरुप्पे योगो करणीयो

१८. "आरञ्जिकेनावुसो, भिक्खुना ये ते सन्ता विमोक्खा' अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा तत्थ योगो करणीयो। सन्तावुसो, आरञ्जिकं

भिक्षुं ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा तत्थ पञ्हं^१ पुच्छि-
 तारो । सचे, आवुसो, आरञ्जिको भिक्षु ये ते सन्ता विमोक्खा अति-
 क्कम्म रूपे आरुप्पा तत्थ पञ्हं पुट्ठो न सम्पायति, तस्स भवन्ति वत्तारो ।
 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जिकस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो
 अयमायस्मो ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा तत्थ पञ्हं 5
 पुट्ठो न सम्पायती' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन
 भिक्षुना ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा तत्थ योगो
 करणीयो ।

उत्तरिमनुस्सधम्मो योगो करणीयो

१९. "आरञ्जिकेनावुसो, भिक्षुना उत्तरिमनुस्सधम्मो योगो
 करणीयो । सन्तावुसो, आरञ्जिकं भिक्षुं उत्तरिमनुस्सधम्मो पञ्हं 10
 पुच्छितारो । सचे आवुसो, आरञ्जिको भिक्षु उत्तरिमनुस्सधम्मो पञ्हं
 पुट्ठो न सम्पायति, तस्स भवन्ति वत्तारो । 'किं पनिमस्सायस्मतो आरञ्जि-
 कस्स एकस्सारञ्जे सेरिविहारेन यो अयमायस्मो यस्सत्थाय पब्बजितो
 तमत्थं न जानाती' ति - तस्स भवन्ति वत्तारो । तस्मा आरञ्जिकेन
 भिक्षुना उत्तरिमनुस्सधम्मो योगो करणीयो" ति । 15

२०. एवं वुत्ते, आयस्मो महामोग्गल्लानो^१ आयस्मन्तं सारिपुत्तं
 एतदवोच - "आरञ्जिकेनेव नु खो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्षुना इमे
 धम्मा समादाय वत्तितब्बा उदाहु गामन्तविहारिना पी" ति ?

R. 473

"आरञ्जिकेना पि खो, आवुसो मोग्गल्लान, भिक्षुना इमे
 धम्मा समादाय वत्तितब्बा पगेव गामन्तविहारिना" ति । 20

— : ० : —

१. स्या० पोत्यके नत्थि । २. महामोग्गलानो - कं० ।

२०. कीटागिरिसुतं

§ १. रत्तिभोजनाविरमणे भिक्खून् अनुस्साहो

B. 138

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कासीसु चारिकं चरति मंहता भिक्खुसङ्घेन सद्धिं । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “अहं खो, भिक्खवे, अञ्जत्रेव रत्तिभोजना भुञ्जामि । अञ्जत्र खो पनाहं, भिक्खवे, रत्तिभोजना भुञ्जमानो अप्पाबाधतं च सञ्जानामि अप्पातङ्कतं च लहुट्ठानं च बलं च फासुविहारं च । एथ, तुम्हे पि, भिक्खवे, अञ्जत्रेव रत्तिभोजना भुञ्जथ । अञ्जत्र खो पन, भिक्खवे, तुम्हे पि रत्तिभोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतं च सञ्जानिस्सथ अप्पातङ्कतं च लहुट्ठानं च बलं च फासुविहारं च” ति । “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । अत्र खो भगवा कासीसु अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन कीटागिरि नाम कासीनं निगमो तदवसरि । तत्र सुदं भगवा कीटा-
गिरिस्मिं विहरति कासीनं निगमे ।

२. तेन खो पन समयेन अस्सजिपुनब्बसुका नाम भिक्खू कीटा-गिरिस्मिं आवासिका होन्ति । अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन अस्सजि-पुनब्बसुका भिक्खू तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा अस्सजिपुनब्बसुके भिक्खू एतदवोचुं — “भगवा खो, आवुसो, अञ्जत्रेव रत्तिभोजना भुञ्जति भिक्खुसङ्घो च । अञ्जत्र खो पनावुसो, रत्तिभोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतं च सञ्जानन्ति अप्पातङ्कतं च लहुट्ठानं च बलं च फासुविहारं च । एथ, तुम्हे पि, आवुसो, अञ्जत्रेव रत्तिभोजना भुञ्जथ । अञ्जत्र खो पनावुसो, तुम्हे पि रत्तिभोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतं च सञ्जानिस्सथ अप्पातङ्कतं च लहुट्ठानं च बलं च फासु-
विहारं च” ति । एवं वुत्ते, अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू ते भिक्खू एतदवोचुं — “मयं खो, आवुसो, सायं चेव भुञ्जाम पातो च दिवा च विकाले । ते मयं सायं चेव भुञ्जमाना पातो च दिवा च विकाले अप्पाबाधतं च सञ्जानाम अप्पातङ्कतं च लहुट्ठानं च बलं च फासुविहारं

R. 474

च । ते मयं किं सन्दिट्टिकं हित्वा कालिकं अनुधाविस्साम ! सायं चेव मयं भुञ्जिस्साम पातो च दिवा च विकाले” ति ।

यतो खो ते भिक्खू नासक्खिसु अस्सजिपुनब्बसुके भिक्खू सञ्जापेतुं, अथ येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं 5 एतदवोचुं — “इध मयं, भन्ते, येन अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू तेनुपसङ्कमिम्ह” ; उपसङ्कमित्वा अस्सजिपुनब्बसुके भिक्खू एतदवोचुम्ह” — “भगवा खो, आवुसो, अञ्जत्रेव रत्तिभोजना भुञ्जति भिक्खुसङ्घो च; अञ्जत्र खो पनावुसो, रत्तिभोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतं च सञ्जानन्ति अप्पातङ्कतं च लहुट्टानं च बलं च फासुविहारं च । एथ, तुम्हे पि, आवुसो, 10 अञ्जत्रेव रत्तिभोजना भुञ्जथ । अञ्जत्र खो पनावुसो, तुम्हे पि रत्तिभोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतं च सञ्जानिस्सथ अप्पातङ्कतं च लहुट्टानं च बलं च फासुविहारं चा’ ति । एवं वुत्ते, भन्ते, अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू अम्हे एतदवोचुं — ‘मयं खो, आवुसो, सायं चेव भुञ्जाम पातो च दिवा च विकाले । ते मयं सायं चेव भुञ्जमाना पातो च दिवा च 15 विकाले अप्पाबाधतं च सञ्जानाम अप्पातङ्कतं च लहुट्टानं च बलं च फासुविहारं च । ते मयं किं सन्दिट्टिकं हित्वा कालिकं अनुधाविस्साम ! सायं चेव मयं भुञ्जिस्साम पातो च दिवा च विकाले’ ति । यतो खो मयं, भन्ते, नासक्खिम्ह” अस्सजिपुनब्बसुके भिक्खू सञ्जापेतुं, अथ मयं एतमत्थं भगवतो आरोचेमा” ति । 20

३. अथ खो भगवा अञ्जतरं भिक्खुं आमन्तेसि — “एहि त्वं, भिक्खु, मम वचनेन अस्सजिपुनब्बसुके भिक्खू आमन्तेहि — ‘सत्था आयस्मन्ते आमन्तेती’ ” ति । “एवं, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येन अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा अस्सजिपुनब्बसुके भिक्खू एतदवोच — “सत्था 25 आयस्मन्ते आमन्तेती” ति । “एवमावुसो” ति खो अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू तस्स भिक्खुनो पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ने खो अस्सजिपुनब्बसुके भिक्खू भगवा एतदवोच — “सच्चं किर,

- भिक्षवे, सम्बहुला भिक्षू तुम्हे उपसङ्कमित्वा एतदवोचुं — ‘भगवा
 खो, आवुसो, अञ्जत्रेव रत्तिभोजना भुञ्जति भिक्षुसङ्घो च । अञ्जत्र
 खो पनावुसो, रत्तिभोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतं च सञ्जानन्ति
 5 अप्पातङ्कतं च लहुट्टानं च बलं च फासुविहारं च । एथ, तुम्हे पि, आवुसो,
 अञ्जत्रेव रत्तिभोजना भुञ्जथ । अञ्जत्र खो पनावुसो, तुम्हे पि रत्ति-
 भोजना भुञ्जमाना अप्पाबाधतं च सञ्जानिस्सथ अप्पातङ्कतं च लहुट्टानं
 च बलं च फासुविहारं चा’ ति । एवं वुत्ते किर, भिक्षवे, तुम्हे ते भिक्षू
 एवं अवचुत्थ — ‘मयं खो पनावुसो, सायं चेव भुञ्जाम पातो च दिवा
 च विकाले । ते मयं सायं चेव भुञ्जमाना पातो च दिवा च विकाले
 10 अप्पाबाधतं च सञ्जानाम अप्पातङ्कतं च लहुट्टानं च बलं च फासु-
 विहारं च । ते मयं किं सन्दिट्टिकं हित्वा कालिकं अनुधाविस्साम !
 सायं चेव मयं भुञ्जिस्साम पातो च दिवा च विकाले’ ” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

४. “किं नु मे तुम्हे, भिक्षवे, एवं धम्मं देसितं आजानाथ
 15 यं किञ्चायं पुरिसपुग्गलो पटिसंवेदेति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खम-
 सुखं वा तस्स अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभि-
 वड्ढन्ती” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

- “ननु मे तुम्हे, भिक्षवे, एवं धम्मं देसितं आजानाथ
 20 इधेकच्चस्स यं एवरूपं सुखं वेदनं वेदयतो’ अकुसला धम्मा अभि-
 वड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ति, इधेकच्चस्स एवरूपं दुक्खं वेदनं
 वेदयतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ति,
 इध पनेकच्चस्स एवरूपं दुक्खं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा परि-
 हायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, इधेकच्चस्स एवरूपं अदुक्खम-
 25 सुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा
 परिहायन्ति, इध पनेकच्चस्स एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयतो
 अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती” ति ?

“एवं, भन्ते” ।

५. “साधु, भिक्खवे ! मया चेतं, भिक्खवे, अञ्जातं अभविस्स अदिट्ठं अविदितं असच्छिकतं अफस्सितं पञ्चाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवाहं अजानन्तो ‘एवरूपं सुखं वेदनं पजहथा’ ति वेदय्यं; अपि नु मे एतं, भिक्खवे, पतिरूपं^१ अभ- 5
विस्सा” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“यस्मा च खो एतं, भिक्खवे, मया ज्ञातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं^२ पञ्चाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, 10 R. 476
तस्माहं ‘एवरूपं सुखं वेदनं पजहथा’ ति वदामि । मया चेतं, भिक्खवे, अञ्जातं अभविस्स अदिट्ठं अविदितं असच्छिकतं अफस्सितं पञ्चाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती’ ति, एवाहं अजानन्तो ‘एवरूपं सुखं वेदनं 15
उपसम्पज्ज विहरथा’ ति वदेय्यं; अपि नु मे एतं, भिक्खवे, पतिरूपं अभविस्सा” ति ?
Indira Gandhi National Centre for the Arts

“नो हेतं, भन्ते” ।

“यस्मा च खो एतं, भिक्खवे, मया ज्ञातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं पञ्चाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं सुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती’ ति, 20
तस्माहं ‘एवरूपं सुखं वेदनं उपसम्पज्ज विहरथा’ ति वदामि ।

६. “मया चेतं, भिक्खवे, अञ्जातं अभविस्स अदिट्ठं अविदितं असच्छिकतं अफस्सितं पञ्चाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं दुक्खं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवाहं अजानन्तो ‘एवरूपं दुक्खं वेदनं पजहथा’ ति 25
वदेय्यं; अपि नु मे एतं, भिक्खवे, पतिरूपं अभविस्सा” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“यस्मा च खो एतं, भिक्खवे, मया ज्ञातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं पञ्ञाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं दुक्खं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, तस्माहं ‘एवरूपं दुक्खं वेदनं पजहथा’ ति वदामि। मया चेतं,
 5 भिक्खवे, अञ्ञातं अभविस्स अदिट्ठं अविदितं असच्छिकतं अफस्सितं पञ्ञाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं दुक्खं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती’ ति, एवाहं अजानन्तो ‘एवरूपं दुक्खं वेदनं उपसम्पज्ज विहरथा’ ति वदेय्यं; अपि नु मे एतं, भिक्खवे, पतिरूपं अभविस्सा” ति ?

10 “नो हेतं, भन्ते”।

“यस्मा च खो एतं, भिक्खवे, मया ज्ञातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं पञ्ञाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं दुक्खं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती’ ति, तस्माहं ‘एवरूपं दुक्खं वेदनं उपसम्पज्ज विहरथा’ ति वदामि।

15 ७. “मया चेतं, भिक्खवे, अञ्ञातं अभविस्स अदिट्ठं अविदितं असच्छिकतं अफस्सितं पञ्ञाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ती’ ति, एवाहं अजानन्तो ‘एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं पजहथा’ ति वदेय्यं; अपि नु मे एतं, भिक्खवे, पतिरूपं अभ-
 20 विस्सा” ति ?

“नो हेतं, भन्ते”।

“यस्मा च खो एतं, भिक्खवे, मया ज्ञातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं पञ्ञाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परि-
 25 हायन्ती’ ति, तस्माहं ‘एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं पजहथा’ ति वदामि। मया चेतं, भिक्खवे, अञ्ञातं अभविस्स अदिट्ठं अविदितं असच्छिकतं अफस्सितं पञ्ञाय — ‘इधेकच्चस्स एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती’ ति, एवाहं अजानन्तो ‘एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं उपसम्पज्ज विहरथा’ ति
 30 वदेय्यं; अपि नु मे एतं, भिक्खवे, पतिरूपं अभविस्सा” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“यस्मा च खो एतं, भिक्खवे, मया ज्ञातं दिट्ठं विदितं सच्छिकतं फस्सितं पञ्ञाय — ‘इधेक्कच्चस्स एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं वेदयतो अकुसला धम्मा परिहायन्ति कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ती’ ति, तस्माहं ‘एवरूपं अदुक्खमसुखं वेदनं उपसम्पज्ज विहरथा’

5 R. 477

ति वदामि ।

§ २. अप्पमादेन करणीयं अकरणीयं

८. “नाहं, भिक्खवे, सब्बेसं येव भिक्खूनं ‘अप्पमादेन करणीयं’ ति वदामि; न पनाहं, भिक्खवे, सब्बेसं येव भिक्खूनं ‘न अप्पमादेन करणीयं’ ति वदामि । ये ते, भिक्खवे, भिक्खू अरहन्तो खीणासवा वुसितवन्तो कतकरणीया ओहितभारा अनुप्पत्तसदत्था परिकखीण-
भवसंयोजना सम्मदञ्ञा विमुत्ता, तथारूपानाहं, भिक्खवे, भिक्खूनं ‘न अप्पमादेन करणीयं’ ति वदामि । तं किस्स हेतु? कतं तेसं अप्पमादेन । अभब्बा ते पमज्जितुं । ये च खो ते, भिक्खवे, भिक्खू सेक्खा^१ अप्पत्तमानसा अनुत्तरं योगक्खेमं पत्थयमाना विहरन्ति, तथारूपानाहं, भिक्खवे, भिक्खूनं ‘अप्पमादेन करणीयं’ ति वदामि । तं किस्स हेतु? अप्पेव नामिमे आयस्मन्तो अनुलोमकानि सेनासनानि पटिसेवमाना कल्याणमित्ते भजमाना इन्द्रियाणि समन्नानयमाना — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्युं ति ! इमं खो अहं, भिक्खवे, इमेसं भिक्खूनं अप्पमादफलं सम्पस्समानो ‘अप्पमादेन करणीयं’ ति वदामि ।

10

15

20

९. “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे सत्त ? उभतोभागविमुत्तो, पञ्ञाविमुत्तो, कायसक्खि^२, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो, धम्मनुसारी, सद्धानुसारी ।

“कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्मं रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा^३ विहरति पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा

25

B. 143

१. सेखा — स्या०, रो० । २. कायसक्खी — सी०, स्या०, रो० । ३. फस्सित्वा — सी०, रो० ।

परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो । इमस्स खो अहं, भिक्खवे, भिक्खुनो 'न अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि । तं किस्स हेतु ? कतं तस्स अप्पमादेन । अभब्बो सो पमज्जितुं ।

5 "कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो पञ्चाविमुत्तो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो ये ते सन्ता विमोक्खा' अतिककम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो पञ्चाविमुत्तो । इमस्स पि खो अहं, भिक्खवे, भिक्खुनो 'न अप्पमादेन करणीयं' ति 10 वदामि । तं किस्स हेतु ? कतं तस्स अप्पमादेन । अभब्बो सो पमज्जितुं ।

"कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो कायसक्खि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो ये ते सन्ता विमोक्खा अतिककम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा 15 परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो कायसक्खि । इमस्स खो अहं, भिक्खवे, भिक्खुनो 'अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि । तं किस्स हेतु ? अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्नानयमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति 20 तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या ति ! इमं खो अहं, भिक्खवे, इमस्स भिक्खुनो अप्पमादफलं सम्पस्समानो 'अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि ।

"कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो ? इध, भिक्खवे, 25 एकच्चो पुग्गलो ये ते सन्ता विमोक्खा अतिककम्म रूपे आरुप्पा ते न कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति, तथागतप्पवेदिता चस्स धम्मा पञ्चाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो । इमस्स पि खो अहं, भिक्खवे, भिक्खुनो 'अप्पमादेन करणीयं' ति

वदामि। तं किस्स हेतु? अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्त्रानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या ति! इमं खो अहं, भिक्खवे, इमस्स भिक्खुनो अप्पमादफलं सम्पस्समानो 'अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि। 5

“कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो सद्धाविमुत्तो। इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते न कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति, तथागते चस्स सद्धा निविट्ठा होति मूलजाता पतिट्ठिता। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो सद्धाविमुत्तो। इमस्स पि खो अहं, भिक्खवे, भिक्खुनो 'अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि। तं किस्स हेतु? अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्त्रानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या ति! इमं खो अहं, भिक्खवे, इमस्स भिक्खुनो अप्पमादफलं सम्पस्समानो 'अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि। 10 15

“कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो धम्मानुसारी? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते न कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति, तथागतप्पवेदिता चस्स धम्मा पञ्चाय मत्तसो निज्झानं खमन्ति, अपि चस्स इमे धम्मा होन्ति, सेय्यथीदं — सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो धम्मानुसारी। इमस्स पि खो अहं, भिक्खवे, भिक्खुनो 'अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि। तं किस्स हेतु? अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्त्रानयमानो — यस्सत्थाय 25

१. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि। २. अपरिक्खीणा — सी०, रो०। ३. सेय्यथिदं — म०।

४. वीरियिन्द्रियं — म०।

कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं -
ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा
उपसम्पज्ज विहरेय्या ति ! इमं खो अहं, भिक्खवे, इमस्स भिक्खुनो
अप्पमादफलं सम्पस्समानो 'अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि।

- 5 “कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो सद्धानुसारी ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुग्गलो ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते न
कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्चाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा
परिक्खीणा होन्ति, तथागते चस्स सद्धामत्तं होति पेममत्तं, अपि
चस्स इमे धम्मा होन्ति, सेय्यथीदं - सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं, सति-
10 न्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्चिन्द्रियं। अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो
सद्धानुसारी। इमस्स पि खो अहं, भिक्खवे, भिक्खुनो 'अप्पमादेन
करणीयं' ति वदामि। तं किस्स हेतु ? अप्पेव नाम अयमायस्मा
अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो
इन्द्रियाणि समन्नानयमानो - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा
15 अनगारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव
धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या ति ! इमं
खो अहं, भिक्खवे, इमस्स भिक्खुनो अप्पमादफलं सम्पस्समानो
'अप्पमादेन करणीयं' ति वदामि।

§ ३. अनुपुव्वपटिपदा अञ्जाराधना

१०. “नाहं, भिक्खवे, आदिकेनेव अञ्जाराधनं वदामि ;

- R. 480 20 अपि च, भिक्खवे, अनुपुव्वसिक्खा अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा
अञ्जाराधना होति। कथं च, भिक्खवे, अनुपुव्वसिक्खा अनुव्वकिरिया
अनुपुव्वपटिपदा अञ्जाराधना होति ? इध, भिक्खवे, सद्वाजातो
उपसङ्कमति, उपसङ्कमन्तो पयिरुपासति, पयिरुपासन्तो सोतं ओदहति,
ओहितसोतो धम्मं सुणाति, सुत्वा धम्मं धारेति, धतानं धम्मानं
25 अत्थं उपपरिक्खति, अत्थं उपपरिक्खतो धम्मा निज्झानं खमन्ति,
धम्मनिज्झानक्खन्तिया' सति छन्दो जायति, छन्दजातो उस्सहति,
उस्साहेत्वा' तुलेति, तुलयित्वा पदहति, पहितत्तो समानो कायेन चैव

परमसच्चं सच्छिकरोति, पञ्चाय च नं अतिविज्झं^१ पस्सति। सा
 पि नाम, भिक्खवे, सद्धा नाहोसि; तं पि नाम, भिक्खवे, उपसङ्कमनं
 नाहोसि; सा पि नाम, भिक्खवे, परिरुपासना नाहोसि; तं पि नाम,
 भिक्खवे, सोतावधानं नाहोसि; तं पि नाम, भिक्खवे, धम्मसवनं
 नाहोसि; सा पि नाम, भिक्खवे, धम्मधारणा^२ नाहोसि; सा पि 5
 नाम, भिक्खवे, अत्थूपपरिक्खा^३ नाहोसि; सा पि नाम, भिक्खवे,
 धम्मनिज्ज्ञानकवन्ति नाहोसि; सो पि नाम, भिक्खवे, छन्दो नाहोसि;
 सो पि नाम, भिक्खवे, उस्साहो नाहोसि; सा पि नाम, भिक्खवे,
 तुलना नाहोसि; तं पि नाम, भिक्खवे, पधानं नाहोसि। विप्पटि-
 पन्नात्थ, भिक्खवे, मिच्छापटिपन्नात्थ, भिक्खवे। कीव दूरेविमे, भिक्खवे, 10
 मोघपुरिसा अपक्कन्ता इमम्हा धम्मविनया।

११. “अत्थि, भिक्खवे, चतुप्पदं वेय्याकरणं यस्सुद्धिट्ठस्स
 विज्झू पुरिसो नचिरस्सेव पञ्चायत्थं आजानेय्य। उद्दिसिस्सामि
 वो, भिक्खवे। आजानिस्सथ मे तं” ति?

“के च मयं, भन्ते, के चाधम्मस्स अञ्जातारो ति? “यो पि 15
 सो, भिक्खवे, सत्था आमिसगरु^४ आमिसदायादो आमिसेहि संसट्ठो
 विहरति तस्स पायं एवरूपी पणोपणविया न उपेति — ‘एवं च नो
 अस्स अथ नं करेय्याम, न च नो एवमस्स न नं करेय्यामा’ ति,
 किं पन, भिक्खवे, यं तथागतो सब्बसो आमिसेहि विसंसट्ठो विहरति।
 सद्धस्स, भिक्खवे, सावकस्स सत्थुसासने परियोगाहियं^५ वत्ततो 20
 अयमनुधम्मो होति — ‘सत्था भगवा, सावकोहमस्मि; जानाति भगवा,
 नाहं जानामी’ ति। सद्धस्स, भिक्खवे, सावकस्स सत्थुसासने परियोगाहिय
 वत्ततो रुह्नीयं^६ सत्थुसासनं होति ओजवन्तं। सद्धस्स, भिक्खवे,
 सावकस्स सत्थुसासने परियोगाहिय वत्ततो अयमनुधम्मो होति — ‘कामं
 तच्चो च न्हारु^७ च अट्ठी^८ च अवसिस्सतु, सरीरे^९ अवसुस्सतु’ 25
 मंसलोहितं, यं तं पुरिसथामेन पुरिसविरियेन पुरिसपरक्कमेन
 पत्तब्बं न तं अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती’ ति। सद्धस्स,

१. पटिविज्झ — सी०। २. धम्मधारणं — सी०। ३. अत्थूपपरिक्खा — स्या०।

४. आमिसगरु — सी०; आमिसगरुको — स्या०। ५. परियोगाय — सी०, रो०; परियोगय्ह —
 स्या०। ६. रुह्नीयं — स्या०; रुह्नीयं — सी०, रो०। ७. नहारु — सी०, स्या०।

८. अट्ठी — रो०। ९-९. उपसुस्सतु सरीरे — सी०; सरीरे उपसुस्सतु — रो०।

भिक्षवे, सावकस्स सत्थुसासने परियोगाहिय वत्ततो द्विन्नं फलानं
अञ्जतरं फलं पाटिकद्धं - दिट्ठेव धम्मे अञ्जा, सति वा उपादिसेसे
अनागामिता” ति ।

B. 147

१२. इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं
५ अभिनन्दुं ति ।

भिक्षुवग्गो निट्ठितो दुतियो ।

तस्सुद्धान*

कुञ्जर राहुल सस्सतलोको
मालुक्कपुत्तो च भद्दालि^१ नामो ।
खुद्द^२ दिजाथ सहम्पतियाचं^३
नाळक^४ रञ्जिकिटागिरिनामो^५ ॥

Triloka Chaitanya Mahasana
Bihar, India

—:०:—

* एत्थ रो० पोत्थके न विज्जति । १. भद्दलि - सी० । २-२. दिजखुद्दसहम्पतियाचना
- स्या० । ३. नाळकीपदरगिरिनामो असम्मो पवरो - स्या० ; नाळकरञ्जकभद्दरिनामो - सी० ।

२१. तेविज्जवच्छसुत्तं

§ १. भगवतो सब्बञ्जुता

१. एवं मे सुत्तं। एकं समयं भगवा वेसालियं विहरति
महावने कूटागारसालायं^१। तेन खो पन समयेन वच्छगोत्तो परिब्बा-
जको एकपुण्डरीको परिब्बाजकारामे पटिवसति। अथ खो भगवा
पुब्बण्हसमयं^२ निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालिं^३ पिण्डाय पाविसि।
अथ खो भगवतो एतदहोसि - “अतिप्पगो खो ताव वेसालियं 5
पिण्डाय चरितुं; यन्नूनाहं येन एकपुण्डरीको परिब्बाजकारामो
येन वच्छगोत्तो परिब्बाजको तेनुपसङ्कमेय्यं” ति। अथ खो भगवा
येन एकपुण्डरीको परिब्बाजकारामो येन वच्छगोत्तो परिब्बाजको
तेनुपसङ्कमि। अहसा खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं दूरतो व
आगच्छन्तं। दिस्वान^४ भगवन्तं एतदवोच - “एतु खो, भन्ते, 10
भगवा। स्वागतं^५, भन्ते, भगवतो। चिरस्सं खो, भन्ते, भगवा इमं
परियायमकासि यदिदं इधागमनाय। निसीदतु, भन्ते, भगवा इद-
मासनं पञ्जरत्तं” ति। निसीदि भगवा पञ्जरत्ते आसने। वच्छगोत्तो पि
खो परिब्बाजको अञ्जरत्तं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि।
एकमन्तं निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच - 15
“सुत्तं मेत्तं, भन्ते - ‘समणो गोतमो सब्बञ्जू सब्बदस्सावी, अपरिसेसं
आणदस्सनं पटिजानाति, चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स
च सततं समितं आणदस्सनं पच्चुपट्ठितं’ ति। ये ते, भन्ते, एवमाहंसु-
‘समणो गोतमो सब्बञ्जू सब्बदस्सावी, अपरिसेसं आणदस्सनं पटि-
जानाति, चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं 20
समितं आणदस्सनं पच्चुपट्ठितं’ ति, कच्चि ते, भन्ते, भगवतो वुत्त-
वादिनो, न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खन्ति, धम्मस्स चानुधम्मं

B. 148

R. 482

१. कूटवच्छगोत्तसुत्तं - स्या०; तेविज्जवच्छगोत्तसुत्तं - सी०, रो०। २. कूटागार-
सालायं - सी०। ३. पुब्बण्हसमयं - रो०। ४. वेसालियं - सी०। ५. दिस्वा - स्या०।
६. सागतं - रो०।

व्याकरोन्ति, न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो गारय्हं ठानं आगच्छती” ति ?

“ये ते, वच्छ, एवमाहंसु — ‘समणो गोतमो सब्बञ्जू सब्ब-
दस्सावी, अपरिसेसं ब्राणदस्सनं पटिजानाति, चरतो च मे तिट्ठतो च
5 सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं ब्राणदस्सनं पच्चुपट्ठितं’ ति,
न मे ते वुत्तवादिनो, अब्भाचिक्खन्ति च पन मं’ असता अभूतेना” ति ।

B. 149

२. “कथं व्याकरमाना पन मयं, भन्ते, वुत्तवादिनो चेव
भगवतो अस्साम, न च भगवन्तं अभूतेन अब्भाचिक्खेय्याम, धम्मस्स
चानुधम्मं व्याकरेय्याम, न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो गारय्हं
10 ठानं आगच्छेय्या” ति ?

तेविज्जो भगवा

“‘तेविज्जो समणो गोतमो’ ति खो, वच्छ, व्याकरमानो
वुत्तवादी मे अस्स, न च मं अभूतेन अब्भाचिक्खेय्य, धम्मस्स
चानुधम्मं व्याकरेय्य, न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो गारय्हं
ठानं आगच्छेय्य । अहं हि, वच्छ, यावदेव आकङ्खामि अनेकविहितं
15 पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो
...पे०... इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरामि ।
अहं हि, वच्छ, यावदेव आकङ्खामि दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्क-
न्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि । अहं हि,
20 वच्छ, आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव
धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामि ।

R. 483

तेविज्जो समणो गोतमो’ ति खो, वच्छ, व्याकरमानो
वुत्तवादी चेव मे अस्स, न च मं अभूतेन अब्भाचिक्खेय्य, धम्मस्स
चानुधम्मं व्याकरेय्य, न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो गारय्हं
25 ठानं आगच्छेय्या” ति ।

§ २. अज्जातित्थियानं गति

३. एवं वुत्ते, वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच —

‘अत्थि नु खो, भो गोतम, कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा दुक्खस्सन्तकरो” ति’ ?

नत्थि खो, वच्छ, कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा दुक्खस्सन्तकरो” ति ।

‘अत्थि पन, भो गोतम, कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा सग्गूपगो” ति ?

न खो, वच्छ, एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिय्यो व ये गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा सग्गूपगा” ति ।

“अत्थि नु खो, भो गोतम, कोचि आजीवको कायस्स भेदा दुक्खस्सन्तकरो” ति ? 10 B. 150

“नत्थि खो, वच्छ, कोचि आजीवको कायस्स भेदा दुक्खस्सन्तकरो” ति ।

“अत्थि पन, भो गोतम, कोचि आजीवको कायस्स भेदा सग्गूपगो” ति ? 15

“इतो खो सो, वच्छ, एकनवुतो कप्पो यमहं अनुस्सरामि, नाभिजानामि कञ्चि आजीवकं सग्गूपगं अञ्जत्र एकेन; सोपासि कम्मवादी किरियवादी” ति ।

“एवं सन्ते, भो गोतम, सुञ्जं अदुं तित्थायतनं अन्तमसो सग्गूपगेनाती” ति ? 20

“एवं, वच्छ, सुञ्जं अदुं तित्थायतनं अन्तमसो सग्गूपगेन पी” ति ।

४. इदमवोच भगवा । अत्तमनो वच्छगोतो परिव्वाजको भगवतो भासितं अभिनन्दी ति ।

—:०:—

२२. अग्निवच्छगोत्तसुतं

§ १. तथागतो दिट्ठिगतानि अनुपगतो

R. 484

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। अथ खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच - “किं नु खो, भो गोतम, ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति - एवंदिट्ठि^१ भवं गोतमो” ति ?

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - ‘सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’” ति।

10 “किं पन, भो गोतम, ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ?

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - ‘असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’” ति।

B. 151

15 “किं नु खो, भो गोतम, ‘अन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ?

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - ‘अन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’” ति।

“किं पन, भो गोतम, ‘अनन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ?

20 “न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - ‘अनन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’” ति।

“किं नु खो, भो गोतम, ‘तं जीवं तं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ?

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि – ‘तं जीवं तं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ” ति ।

“किं पन, धो गोतम, ‘अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति – एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ?

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि – ‘अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ” ति । 5

“किं नु खो, भो गोतम, ‘होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति – एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ?

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि – ‘होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ” ति । 10

“किं पन, भो गोतम, ‘न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति – एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ?

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि – ‘न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ” ति ।

“किं नु खो, भो गोतम, ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति – एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ? 15

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि – ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ” ति । R. 485

“किं पन, भो गोतम, ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति – एवंदिट्ठि भवं गोतमो” ति ? 20

“न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि – ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ” ति ।

२. “‘किं नु खो, भो गोतम, सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति – एवंदिट्ठि भवं गोतमो’ ति इति पुट्ठो समानो ‘न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि – सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति वदेसि । ‘किं पन, भो गोतम, असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति – एवंदिट्ठि भवं गोतमो’ ति इति पुट्ठो समानो ‘न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि – असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं’ ति 25

B. 152

- वदेसि। 'किं नु खो, भो गोतम, अन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - अन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि। 'किं पन, भो गोतम, अनन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - अनन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि। 'किं नु खो, भो गोतम, तं जीवं तं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - तं जीवं तं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि। 'किं पन, भो गोतम, अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि। 'किं नु खो, भो गोतम, होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि। 'किं पन, भो गोतम, न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि। 'किं नु खो, भो गोतम, होति च न च होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - होति च न च होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि। 'किं पन, भो गोतम, नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति - एवंदिट्ठि भवं गोतमो' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो अहं, वच्छ, एवंदिट्ठि - नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा, इदमेव सच्चं मोघमञ्जं' ति वदेसि।

“किं पन भवं गोतमो आदीनवं सम्पस्समानो एवं इमानि सब्बसो दिट्ठिगतानि अनुपगतो” ति ?

३. “‘सस्सतो लोको’ ति खो, वच्छ, दिट्ठिगतमेतं दिट्ठिगहनं^१ दिट्ठिकन्तारो^२ दिट्ठिविसूकं दिट्ठिविप्फन्दितं दिट्ठिसंयोजनं सदुक्खं सविघातं सउपायासं सपरिळाहं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय^३ संवत्तति। असस्सतो लोको ति खो, वच्छ ...पे०...अन्तवा लोको ति 5
खो, वच्छ...पे०...अनन्तवा लोको ति खो, वच्छ ...पे०...तं जीवंतं सरीरं ति खो, वच्छ ...पे०...अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ति खो, वच्छ ...पे०... 10
होति तथागतो परं मरणा ति खो, वच्छ ...पे०... न होति तथागतो परं मरणा ति खो, वच्छ ...पे०... होति च न च होति तथागतो परं मरणा ति खो, वच्छ ...पे०...नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा 15
ति खो, वच्छ, दिट्ठिगतमेतं दिट्ठिगहनं दिट्ठिकन्तारो दिट्ठिविसूकं दिट्ठिविप्फन्दितं दिट्ठिसंयोजनं सदुक्खं सविघातं सउपायासं सपरिळाहं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति। इमं खो अहं, वच्छ, आदीनवं सम्पस्समानो एवं इमानि सब्वसो दिट्ठिगतानि अनुप- 16
गतो” ति।

Buddhist Sanskrit National
Centre for the Arts

§ २. सब्वमज्झितानं खया विमुत्तो

४. “अत्थि पन भोतो गोतमस्स किञ्चि दिट्ठिगतं” ति ?

“दिट्ठिगतं ति खो, वच्छ, अपनीतमेतं तथागतस्स। दिट्ठं हेतं, वच्छ, तथागतेन — ‘इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो’^४; इति वेदना, इति वेदनाय समुदयो, इति वेदनाय अत्थङ्गमो; 20
इति सञ्जा, इति सञ्जाय समुदयो, इति सञ्जाय अत्थङ्गमो; इति सङ्खारा, इति सङ्खारानं समुदयो, इति सङ्खारानं अत्थङ्गमो; इति विञ्ज्राणं, इति विञ्ज्राणस्स समुदयो, इति विञ्ज्राणस्स अत्थङ्गमो’ ति। तस्मा तथागतो सब्वमज्झितानं सब्वमथितानं^५ सब्वअहङ्कारममङ्कार- 25
मानानुसयानं^६ खया विरागा निरोधा चागा पटिनिस्सग्गा अनुपादा विमुत्तो ति वदामी” ति।

१. दिट्ठिगहनं — सी०, स्या०। २. दिट्ठिकन्तारं — सी०, रो०। ३. निब्बानाय — सी०।

४. अत्थङ्गमो — रो०। ५. सब्वमथितानं — स्या०। ६. सब्वअहङ्कारममङ्कारमानानुसयानं — सी०, रो०।

B. 154

५. “एवं विमुत्तचित्तो पन, भो गोतम, भिक्खु, कुहिं उपपज्जती” ति ?

“उपपज्जती ति खो, वच्छ, न उपेति” ।

“तेन हि, भो गोतम, न उपपज्जती” ति ?

5

“न उपपज्जती ति खो, वच्छ, न उपेति” ।

“तेन हि, भो गोतम, उपपज्जति च न च उपपज्जती” ति ?

“उपपज्जति च न च उपपज्जती ति खो, वच्छ, न उपेति” ।

“तेन हि, भो गोतम, नेव उपपज्जति न न उपपज्जती” ति ?

“नेव उपपज्जति न न उपपज्जती ति खो, वच्छ, न उपेति” ।

10

“‘एवं विमुत्तचित्तो पन, भो गोतम, भिक्खु कुहिं उपपज्जती’ ति इति पुट्ठो समानो ‘उपपज्जती ति खो, वच्छ, न उपेती’ ति वदेसि । ‘तेन हि, भो गोतम, न उपपज्जती’ ति इति पुट्ठो समानो ‘न उपपज्जती ति खो, वच्छ, न उपेती’ ति वदेसि । ‘तेन हि, भो गोतम, उपपज्जति च न च उपपज्जती’ ति इति पुट्ठो समानो ‘उपपज्जति च न च उपपज्जती ति खो, वच्छ, न उपेती’ ति वदेसि । ‘तेन हि, भो गोतम, नेव उपपज्जति न न उपपज्जती’ ति इति पुट्ठो समानो ‘नेव उपपज्जति न न उपपज्जती ति खो, वच्छ, न उपेती’ ति वदेसि । एत्थाहं, भो गोतम, अञ्ज्राणमापादिं, एत्थ सम्मोहमापादिं । या पि मे एसा भोतो गोतमस्स पुरिमेन कथासल्लापेन अहु पसादमत्ता सा पि मे एतरहि अन्तरहिता” ति ।

R. 487

20

“अलं हि ते, वच्छ, अञ्ज्राणाय, अलं सम्मोहाय । गम्भीरो हायं^१, वच्छ, धम्मो दुद्दसो दुरनुबोधो सन्तो पणीतो अतक्कावचरो निपुणो पण्डितवेदनीयो^२, सो तथा दुज्जानो अञ्ज्रदिट्ठिकेन अञ्ज्रखन्तिकेन^३ अञ्ज्ररुचिकेन अञ्ज्रत्रयोगेन^४ अञ्ज्रवाचरियकेन^५ ।

§ ३. निब्बुतणो व तथागतो

25

६. “तेन हि, वच्छ, तञ्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि; यथा ते खमेय्य तथा नं व्याकरेय्यासि । तं किं मञ्जसि, वच्छ, सचे ते पुरतो

१. उपपज्जती - स्या० । २. हयं - स्या०, रो० । ३. पण्डितवेदनीयो - स्या०, रो० । ४. अञ्ज्रखन्तिकेन - स्या० । ५. अञ्ज्रत्रयोगेन - स्या० । ६. अञ्ज्रवाचरियकेन - सी०, रो० ; अञ्ज्रत्वाचरियकेन - स्या० ।

अग्निं जलेय्य, जानेय्यासि त्वं - 'अयं मे पुरतो अग्निं जलती' ति ?

“सचे मे, भो गोतम, पुरतो अग्निं जलेय्य, जानेय्याहं - 'अयं मे पुरतो अग्निं जलती'” ति ।

“सचे पन तं, वच्छ, एवं पुच्छेय्य - 'यो ते अयं पुरतो अग्निं जलति अयं अग्निं किं पटिच्च जलती' ति, एवं पृट्ठो त्वं, वच्छ, किन्ति व्याकरेय्यासी' ति ?

“सचे मं, भो गोतम, एवं पुच्छेय्य - 'यो ते अयं पुरतो अग्निं जलति अयं अग्निं किं पटिच्च जलती' ति, एवं पृट्ठो अहं, भो गोतम, एवं व्याकरेय्यं - 'यो मे अयं पुरतो अग्निं जलति अयं अग्निं तिणकट्ठुपादानं पटिच्च जलती'” ति ।

B. 155

“सचे ते, वच्छ, पुरतो सो अग्निं निब्वयेय्य, जानेय्यासि त्वं - 'अयं मे पुरतो अग्निं निब्वुतो'” ति ?

“सचे मे, भो गोतम, पुरतो सो अग्निं निब्वयेय्य, जानेय्याहं - 'अयं मे पुरतो अग्निं निब्वुतो'” ति ।

15

“सचे पन तं, वच्छ, एवं पुच्छेय्य - 'यो ते अयं पुरतो अग्निं निब्वुतो सो अग्निं इतो कतमं दिसं गतो - पुरत्थिमं वा दक्खिणं वा पच्छिमं वा उत्तरं वा' ति, एवं पृट्ठो त्वं, वच्छ, किन्ति व्याकरेय्यासी' ति ?

“न उपेति, भो गोतम, यं हि सो, भो गोतम, अग्निं तिण- कट्ठुपादानं पटिच्च अजलि' तस्स च परियादाना अञ्जस्स च अनुप- हारा अनाहारो निब्वुतो त्वेव' सङ्ख्यं गच्छती” ति ।

७. “एवमेव खो, वच्छ, येन रूपेण तथागतं पञ्चापयमानो पञ्चापेय्य तं रूपं तथागतस्स पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावकतं आयतिं अनुप्पादधम्मं ? रूपसङ्खाविमुत्तो खो, वच्छ, तथागतो गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियोगाब्धो - सेय्यथापि महा- समुद्दो । उपपज्जती ति न उपेति, न उपपज्जती ति न उपेति, उप-

R. 488

१. जलती - स्या० । २. तेव - सी०, रो० । ३. सङ्खं - सी०, रो० । ४. अन- भावङ्कतं - म० ; अनभावङ्गतं - स्या० । ५. रूपसङ्ख्यविमुत्तो - म० ।

पज्जति च न च उपपज्जती ति न उपेति, नेव उपपज्जति न न उपपज्जती ति न उपेति ।

“याय वेदनाय तथागतं पञ्चापयमानो पञ्चापेय्य सा वेदना तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावकता आयतिं अनुप्पादधम्मा । वेदनासङ्खाविमुत्तो खो, वच्छ, तथागतो गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियोगाब्बो – सेय्यथापि महासमुद्दो । उपपज्जती ति न उपेति, न उपपज्जती ति न उपेति, उपपज्जति च न च उपपज्जती ति न उपेति, नेव उपपज्जति न न उपपज्जती ति न उपेति ।

“याय सञ्जाय तथागतं पञ्चापयमानो पञ्चापेय्य सा सञ्जा तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावकता आयतिं अनुप्पादधम्मा । सञ्जासङ्खाविमुत्तो खो, वच्छ, तथागतो गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियोगाब्बो – सेय्यथापि महासमुद्दो । उपपज्जती ति न उपेति, न उपपज्जती ति न उपेति, उपपज्जति च न च उपपज्जती ति न उपेति, नेव उपपज्जति न न उपपज्जती ति न उपेति ।

“येहि सङ्खारेहि तथागतं पञ्चापयमानो पञ्चापेय्य ते सङ्खारा तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावकता आयतिं अनुप्पादधम्मा । सङ्खारसङ्खाविमुत्तो खो, वच्छ, तथागतो गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियोगाब्बो – सेय्यथापि महासमुद्दो । उपपज्जती ति न उपेति, न उपपज्जती ति न उपेति, उपपज्जति च न च उपपज्जती ति न उपेति, नेव उपपज्जति न न उपपज्जती ति न उपेति ।

“येन विञ्जाणेन तथागतं पञ्चापयमानो पञ्चापेय्य तं विञ्जाणं तथागतस्स पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावकतं आयतिं अनुप्पादधम्मं । विञ्जाणसङ्खाविमुत्तो खो, वच्छ, तथागतो गम्भीरो अप्पमेय्यो दुप्परियोगाब्बो – सेय्यथापि महासमुद्दो । उपपज्जती ति न उपेति, न उपपज्जती ति न उपेति, उपपज्जती च न च उपपज्जती ति न उपेति, नेव उपपज्जती न न उपपज्जती ति न उपेति” ति ।

§ ४. सारे पतिट्ठितं पावचनं

८. एवं वुत्ते, वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच-“सेय्य-

थापि, भो गोतम, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महासालख्खो^१ ।
 तस्स अनिच्चता साखापलासं^२ पलुज्जेय्य^३, तचपपटिका^४ पलुज्जेय्युं, फेगु^५
 पलुज्जेय्य; सो अपरेन समयेन अपगतसाखापलासो अपगततचपपटिको
 अपगतफेगुको सुद्धो^६ अस्स, सारे^७ पतिट्ठितो; एवमेव^८ भोतो गोतमस्स
 पावचनं अपगतसाखापलासं अपगततचपपटिकं अपगतफेगुकं सुद्धं, सारे^९
 पतिट्ठितं । अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे०... उपासकं मं भवं गोतमो
 धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

R. 489

—:०:—

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय
 Digitized by eGangotri

१. महासालख्खो - सी० । २. साखापलासा - म० । ३. पलुज्जेय्युं - म० ।
 ४. तचपपटिका - स्या० । ५. फेगू - म० । ६-६. सुद्धे सारे - स्या० । ७. एवमेविदं -
 रो०, सी० ।

२३. महावच्छगोत्तसुत्तं

§ १. कुसलाकुसलानं सङ्खित्तदेसना

B. 157

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । अथ खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको येन भगवा तेनुप-सङ्कमि ; उपसङ्कमित्वा भगवता सङ्खि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारा-णीयं^१ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वच्छगोत्तो
5 परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच— “दीघरत्ताहं भोता गोतमेन सहकथी । साधु मे भवं गोतमो सङ्खित्तेन कुसलाकुसलं देसेतू” ति ।

“सङ्खित्तेन पि खो ते अहं, वच्छ, कुसलाकुसलं देसेय्यं, वित्था-रेन पि खो ते अहं, वच्छ, कुसलाकुसलं देसेय्यं ; अपि च ते अहं, वच्छ, सङ्खित्तेन कुसलाकुसलं देसेस्सामि । तं सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि ;
10 भासिस्सामी” ति । “एवं, भो” ति खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच—

२. “लोभो खो, वच्छ, अकुसलं, अलोभो कुसलं ; दोसो खो, वच्छ, अकुसलं, अदोसो कुसलं ; मोहो खो, वच्छ, अकुसलं, अमोहो कुसलं । इति खो, वच्छ, इमे तयो धम्मा अकुसला, तयो धम्मा
15 कुसला ।

“पाणातिपातो खो, वच्छ, अकुसलं, पाणातिपाता वेरमणी कुसलं ; अदिन्नादानं खो, वच्छ, अकुसलं, अदिन्नादाना वेरमणी कुसलं, कामेसुमिच्छाचारो खो, वच्छ, अकुसलं, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणी कुसलं ; मुसावादो^२ खो, वच्छ, अकुसलं, मुसावादा वेरमणी कुसलं^३ ;
R. 490 20 पिसुणा वाचा खो, वच्छ, अकुसलं, पिसुणाय वाचाय वेरमणी कुसलं ; फरुसा वाचा खो, वच्छ, अकुसलं, फरुसाय वाचाय वेरमणी कुसलं ; सम्फप्पलापो खो, वच्छ, अकुसलं, सम्फप्पलापा वेरमणी कुसलं ; अभिज्झा खो, वच्छ, अकुसलं, अनभिज्झा कुसलं ; व्यापादो खो, वच्छ, अकुसलं,

१. महावच्छसुत्तं—म० । २. सारणीयं—म० । ३-३. स्या० पोत्थके नत्थि ।

अव्यापादो कुसलं; मिच्छादिद्वि खो, वच्छ, अकुसलं सम्मादिद्वि कुसलं।
इति खो, वच्छ, इमे दस धम्मा अकुसला, दस धम्मा कुसला।

“यतो खो, वच्छ, भिक्खुनो तण्हा पहीना होति उच्छिन्नमूला
तालावत्थुक्ता अनभावकता आर्यति अनुप्पादधम्मा, सो होति भिक्खु
अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो ६
परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जा विमुत्तो” ति।

§ २. सावकसाविकानं आराधना

३. “तिट्ठतु भवं गोतमो। अत्थि पन ते भोतो गोतमस्स
एकभिक्खु पि सावको यो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति
पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरती” ति ?

B. 168

10

“न खो, वच्छ, एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि
न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिय्यो व ये भिक्खू मम
सावका आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे
सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति।

“तिट्ठतु भवं गोतमो, तिट्ठन्तु भिक्खू। अत्थि पन भोतो गोतमस्स 15
एका भिक्खुनी पि साविका या आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति
पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरती” ति ?

“न खो, वच्छ एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि
न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिय्यो व या भिक्खुनियो 20
मम साविका आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव
धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति।

“तिट्ठतु भवं गोतमो, तिट्ठन्तु भिक्खू, तिट्ठन्तु भिक्खुनियो।
अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकुपासको पि सावको गिही ओदातवसनो
ब्रह्मचारी यो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओप- 25
पातिको तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका” ति ?

१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेमुं नत्थि। २. सब्रह्मचारी—स्या०। ३. परिनिब्बायि
—सी०।

R. 491

“न खो, वच्छ, एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिय्यो व ये उपासका मम सावका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिका तत्थपरिनिब्बायिनो अनावत्तिधम्मा तस्मा लोका” ति ।

“तिट्ठतु भवं गोतमो, तिट्ठन्तु भिक्खू, तिट्ठन्तु भिक्खुनियो, तिट्ठन्तु उपासका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो । अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकुपासको पि सावको गिही ओदातवसनो कामभोगी सासनकरो ओवादपत्तिकरो^१ यो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वसारज्जप्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने विहरती” ति ?

“न खो, वच्छ, एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिय्यो व ये उपासका मम सावका गिही ओदातवसना कामभोगिनो सासनकरा ओवादपत्तिकरा तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ती” ति ।

B. 159

“तिट्ठतु भवं गोतमो, तिट्ठन्तु भिक्खू, तिट्ठन्तु भिक्खुनियो, तिट्ठन्तु उपासका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो, तिट्ठन्तु उपासका गिही ओदातवसना कामभोगिनो । अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकुपासिका पि साविका गिहिनी^२ ओदातवसना ब्रह्मचारिनी या पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिका तत्थ परिनिब्बायिनी अनावत्तिधम्मा तस्मा लोका” ति ?

“न खो, वच्छ, एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिय्यो व या उपासिका मम साविका गिहिनियो ओदातवसना ब्रह्मचारिनियो पञ्चन्नं ओम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिका तत्थ परिनिब्बायिनियो अनावत्तिधम्मा तस्मा लोका” ति ।

“तिट्ठतु भवं गोतमो, तिट्ठन्तु भिक्खू, तिट्ठन्तु भिक्खुनियो, तिट्ठन्तु उपासका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो, तिट्ठन्तु उपासका गिही ओदातवसना कामभोगिनो, तिट्ठन्तु उपासिका गिहिनियो ओदात-

वसना ब्रह्मचारिनियो । अत्थि पन भोतो गोतमस्स एकुपासिका पि साविका गिहिनी ओदातवसना कामभोगिनी सासनकरा ओवादप्पतिकरा या तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरती” ति ? .

“न खो, वच्छ, एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिद्यो व या उपासिका मम साविका गिहिनियो ओदातवसना कामभोगिनियो सासनकरा ओवादप्पतिकरा तिण्णविच्छिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ती” ति ।

४. “सचे हि, भो गोतम, इमं धम्मं भवं येव गोतमो आराधको अभविस्स, नो च खो भिक्खू आराधका अभविसु^१; एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं^२ अभविस्स तेनङ्गेन । यस्मा च खो, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको भिक्खू च आराधका; एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेनङ्गेन ।

“सचे हि, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको अभविस्स, भिक्खू च आराधका अभविसु, नो च खो भिक्खुनियो आराधिका अभविसु; एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभविस्स तेनङ्गेन । यस्मा च खो, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको, भिक्खू च आराधका, भिक्खुनियो च आराधिका; एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेनङ्गेन ।

“सचे हि, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको अभविस्स, भिक्खू च आराधका अभविसु, भिक्खुनियो च आराधिका अभविसु, नो च खो उपासका गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका अभविसु; एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभविस्स तेनङ्गेन । यस्मा च खो, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको, भिक्खू च आराधका, भिक्खुनियो च आराधिका, उपासका च गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका; एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेनङ्गेन ।

“सचे हि भो, गोतम इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको अभविस्स, भिक्खू च आराधका अभविसु, भिक्खुनियो च आराधिका

अभविंसु, उपासका च गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका
 अभविंसु, नो च खो उपासका गिही ओदातवसना कामभोगिनो
 आराधका अभविंसु; एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभविस्स
 तेनङ्गेन । यस्मा च खो, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको,
 ५ भिक्खु च आराधका, भिक्खुनियो च आराधिका, उपासका च गिही
 ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका, उपासका च गिही ओदातवसना
 कामभोगिनो आराधका; एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेनङ्गेन ।

“सचे हि, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको
 अभविस्स, भिक्खू च आराधका अभविंसु, भिक्खुनियो च आराधिका
 १० अभविंसु, उपासका च गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका
 अभविंसु, उपासका च गिही ओदातवसना कामभोगिनो आराधका
 अभविंसु, नो च खो उपासिका गिहिनियो ओदातवसना ब्रह्मचारिनियो
 आराधको अभविंसु; एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभविस्स तेनङ्गेन ।
 यस्मा च खो, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको, भिक्खू
 १५ च आराधका, भिक्खुनियो च आराधिका, उपासका च गिही ओदात-
 वसना ब्रह्मचारिनो आराधका, उपासका च गिही ओदातवसना काम-
 भोगिनो आराधका, उपासिका च गिहिनियो ओदातवसना ब्रह्मचारिनियो
 आराधिका; एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेनङ्गेन ।

“सचे हि, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो आराधको
 २० अभविस्स, भिक्खू च आराधका अभविंसु, भिक्खुनियो च आराधिका
 अभविंसु, उपासका च गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका
 अभविंसु, उपासका च गिही ओदातवसना कामभोगिनो आराधका
 अभविंसु, उपासिका च गिहिनियो ओदातवसना ब्रह्मचारिनियो आरा-
 धिका अभविंसु, नो च खो उपासिका गिहिनियो ओदातवसना काम-
 २५ भोगिनियो आराधिका अभविंसु; एवमिदं ब्रह्मचरियं अपरिपूरं अभविस्स
 तेनङ्गेन । यस्मा च खो, भो गोतम, इमं धम्मं भवं चेव गोतमो
 आराधको, भिक्खू च आराधका, भिक्खूनियो च आराधिका, उपासका
 च गिही ओदातवसना ब्रह्मचारिनो आराधका, उपासका च गिही ओदात-
 वसना कामभोगिनो आराधका, उपासिका च गिहिनियो ओदातवसना

ब्रह्मचारिनियो आराधिका, उपासिका च गिहिनियो ओदातवसना कामभोगिनियो आराधिका; एवमिदं ब्रह्मचरियं परिपूरं तेनङ्गेन ।

§ ३. वच्छगोतस्स पब्बज्जा उपसम्पदा

५. “सेय्यथापि, भो गोतम, गङ्गा नदी समुद्दिनन्ना समुद्पोणा समुद्पब्भारा समुदं आहच्च तिट्ठति, एवमेवायं भोतो गोतमस्स परिसा सगहट्ठपब्बजिता निब्बाननिन्ना निब्बानपोणा निब्बानपब्भारा निब्बानं आहच्च तिट्ठति । अभिक्कन्तं, भो गोतम ... पे० ... एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसम्पदं” ति ।

“यो खो, वच्छ, अञ्जतित्थियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये आकङ्खति पब्बज्जं, आकङ्खति उपसम्पदं, सो चत्तारो मासे परिवसति । चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय; अपि च मेत्थं पुग्गलवेमत्तता विदिता” ति ।

“सचे, भन्ते, अञ्जतित्थियपुब्बा इमस्मिं धम्मविनये आकङ्खन्ता पब्बज्जं, आकङ्खन्ता उपसम्पदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति, उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय; अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि । चतुन्नं वस्सानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्तु, उपसम्पादेन्तु भिक्खुभावाया” ति ।

अलत्थ खो वच्छगोतो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलत्थ उपसम्पदं । अचिरूपसम्पन्नो खो पनायस्सो वच्छगोतो अद्धमासूपसम्पन्नो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्सा वच्छगोतो भगवन्तं एतदवोच — “यावतकं, भन्ते, सेखेन आणेन सेखाय विज्जाय पत्तब्बं, अनुप्पत्तं तं मया; उत्तरि च मे भगवा धम्मं देसेतू” ति ।

“तेन हि त्वं, वच्छ, द्वे धम्मे उत्तरि भावेहि — समथं च विपस्सनं च । इमे खो ते, वच्छ, द्वे धम्मा उत्तरि भाविता — समथो च विपस्सना च — अनेकधातु पटिवेधाय संवत्तिस्सन्ति ।

१. स्वेत्थ — स्या० । २. चतुन्नं मं — सी०, रो० । ३. उत्तरि — सी०, स्या०, रो० ।

४. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

६. “सो त्वं, वच्छ, यावदेव आकङ्क्षिस्ससि — ‘अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनुभवेय्यं — एको पि हुत्वा बहुधा अस्सं, बहुधा पि हुत्वा एको अस्सं; आविभावं, तिरोभावं; तिरोकुट्टं’ तिरोपाकारं तिरोपब्बतं असज्जमानो गच्छेय्यं, सेय्यथापि आकासे; पठविया^१ पि उम्मुज्ज-
 5 निमुज्जं करेय्यं, सेय्यथापि उदके; उदके पि अभिज्जमाने^२ गच्छेय्यं, सेय्यथापि पठवियं; आकासे पि पल्लङ्केन कमेय्यं^३, सेय्यथापि पक्खी सकुणो; इमे पि चन्दिमसुरिये^४ एवंमहिद्धिके चएवंमहानुभावे पाणिना परिमसेय्यं, परिमज्जेय्यं; यावब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेय्यं’ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणिस्ससि, सति सतिआयतने ।

R. 495 10

“सो त्वं, वच्छ, यावदेव आकङ्क्षिस्ससि — ‘दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय’ उभो सद्दे सुणेय्यं — दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके चा’ ति, तत्र तत्रेवासक्खिभब्बतं पापुणिस्ससि, सति सतिआयतने ।

“सो त्वं, वच्छ, यावदेव आकङ्क्षिस्ससि — ‘परसत्तानं परपुग्ग-
 15 लानं चेतसा चेतो परिच्च पजानेय्यं—सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानेय्यं, वीतरागं वा चित्तं वीतरागं चित्तं ति पजानेय्यं; सदोसं वा चित्तं सदोसं चित्तं ति पजानेय्यं, वीतदोसं वा चित्तं वीतदोसं चित्तं ति पजानेय्यं; समोहं वा चित्तं समोहं चित्तं ति पजानेय्यं, वीतमोहं वा चित्तं वीतमोहं चित्तं ति पजानेय्यं; सङ्खित्तं वा चित्तं सङ्खित्तं चित्तं ति पजा-
 20 नेय्यं, विक्खित्तं वा चित्तं विक्खित्तं चित्तं ति पजानेय्यं; महग्गतं वा चित्तं महग्गतं चित्तं ति पजानेय्यं, अमहग्गतं वा चित्तं अमहग्गतं चित्तं ति पजानेय्यं; सउत्तरं वा चित्तं सउत्तरं चित्तं ति पजानेय्यं, अनुत्तरं वा चित्तं अनुत्तरं चित्तं ति पजानेय्यं; समाहितं वा चित्तं समाहितं चित्तं ति पजानेय्यं, असमाहितं वा चित्तं असमाहितं चित्तं ति पजानेय्यं; विमुत्तं वा चित्तं
 25 विमुत्तं चित्तं ति पजानेय्यं, अविमुत्तं वा चित्तं अविमुत्तं चित्तं ति पजा-
 नेय्यं’ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणिस्ससि, सति सतिआयतने ।

B. 163

“सो त्वं, वच्छ, यावदेव आकङ्क्षिस्ससि — ‘अनेकविहितं पुब्बे-
 निवासं अनुस्सरेय्यं, सेय्यथीदं — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो

१. तिरोकुट्टं — म० । २. पयविया — म०; पठवियं — स्या० । ३. अभेज्जमानो — सी० ।
 ४. सङ्कमेय्यं — स्या० । ५. चन्दिमसुरिये — म० । ६. ०मानुसकाय — स्या० ।

पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो
 बीसं^१ पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं^२ पि जातियो पञ्चासं पि
 जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि; अनेके पि
 संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि संवट्टविवट्टकप्पे – अमुत्रासि
 एवंनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एव- ८
 मायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि^३; तत्रापासि एवंनामो
 एवंगोत्तो एवंवण्णो एवमाहारो एवंसुखदुक्खप्पटिसंवेदी एवमायुपरि-
 यन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो ति; इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं
 पुब्बेनिवासं अनुस्सरेय्यं^४ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणिस्ससि, सति
 सतिआयतने ।

10

“सो त्वं, वच्छ, यावदेव आकङ्खिस्ससि – ‘दिब्बेन चक्खुना
 विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्यं चवमाने उपपज्जमाने
 हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं—
 इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्ना-
 गता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियानं उपवादका मिच्छादिट्ठिका 15
 मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं
 विनिपातं निरयं उपपन्ना; इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्ना-
 गता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं
 अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा
 परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना ति; इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन 20
 अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सेय्यं चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
 सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानेय्यं’ ति, तत्र तत्रेव
 सक्खिभब्बतं पापुणिस्ससि, सति सतिआयतने ।

R. 496

B. 164

“सो त्वं, वच्छ, यावदेव आकङ्खिस्ससि – ‘आसवानं खया
 अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्चाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छि- 25
 क्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्यं’ ति, तत्र तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणिस्ससि,
 सति सतिआयतने” ति ।

७. अथ खो आयस्मा वच्छगोत्तो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा

१. बीसतिं – स्या०, रो० । २. चत्तालीसं – स्या०; चत्तारीसं – रो०, सी० ।
 ३. उप्पादि – रो०; उपपादि – सी० ।

अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।
अथ खो आयस्मा वच्छगोत्तो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो
विहरन्तो नचिरस्सेव-यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं
पब्बजन्ति तदनुत्तरं-ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा
५ सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,
कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति अब्भञ्जासि । अञ्चतरो खो
पनायस्मा वच्छगोत्तो अरहतं अहोसि ।

§ ४. महिद्धिको वच्छगोत्तो भिक्खु

८. तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू भगवन्तं दस्सनाय
गच्छन्ति । अद्दसा खो आयस्मा वच्छगोत्तो ते भिक्खू दूरतो व गच्छन्ते' ।
१० दिस्वान' येन ते भिक्खू तेनुपसङ्कमि ; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतदवोच
- "हन्द ! कहं पन तुम्हे आयस्मन्तो गच्छथा" ति ?

"भगवन्तं खो मयं, आवुसो, दस्सनाय गच्छामा" ति ।

"तेनहायस्मन्तो मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दथ,
एवं च वदेथ' - 'वच्छगोत्तो, भन्ते, भिक्खु भगवतो पादे सिरसा वन्दति,
१५ एवं च वदेति - परिचिण्णो मे भगवा, परिचिण्णो मे सुगतो' " ति ।
"एवमावुसो" ति खो ते भिक्खू आयस्मतो वच्छगोत्तस्स पच्चस्सोसुं ।
अथ खो ते भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु ; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भग-
वन्तं एतदवोचुं - "आयस्मा, भन्ते, वच्छगोत्तो भगवतो पादे सिरसा
२० वन्दति, एवं च वदेति - 'परिचिण्णो मे भगवा, परिचिण्णो मे सुगतो' " ति ।

"पुब्बेव मे, भिक्खवे, वच्छगोत्तो भिक्खु चेतसा चेतो परिच्च
विदितो - 'तेविज्जो वच्छगोत्तो भिक्खु महिद्धिको महानुभावो' ति ।
देवता पि मे एतमत्थं आरोचेसुं - 'तेविज्जो, भन्ते, वच्छगोत्तो भिक्खु
महिद्धिको महानुभावो' " ति ।

२५ ९. इदमवोच भगवा । अत्तनमा ते भिक्खू भगवतो भासितं अभि-
नन्दुं ति ।

—: ० :—

२४. दीधनखसुत्तं

§ १. खमतिनक्खमति

१. एवं मे सुत्तं। एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
कूटे पब्बते^१ सूकरखतायं। अथ खो दीधनखो परिब्बाजको येन भगवा
तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि। सम्मोदनीयं
कथं साराणीयं^२ वीतिसारेत्वा एकमन्तं अट्ठासि। एकमन्तं ठितो खो
दीधनखो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, एवं- 5
वादी एवंदिट्ठी^३ — ‘सब्बं मे न खमती’ ” ति।

“या पि खो ते एसा, अग्गिवेस्सन, दिट्ठि — ‘सब्बं मे न खमती’
ति, एसा पि ते दिट्ठि न खमती” ति ?

“एसा चे मे, भो गोतम, दिट्ठि खमेय्य, तं पस्स^४ तादिसमेव,
तं पस्स तादिसमेवा” ति।

10 R. 498

“अतो खो ते, अग्गिवेस्सन, बहू हि बहुतरा लोक्खस्मि ये एव-
माहंसु — ‘तं पस्स तादिसमेव, तं पस्स तादिसमेवा’ ति। ते तं चेव दिट्ठि
नप्पजहन्ति अञ्चं च दिट्ठि उपादियन्ति। अतो खो ते, अग्गिवेस्सन,
तनू हि तनुतरा लोक्खस्मि ये एवमाहंसु — ‘तं पस्स तादिसमेव, तं पस्स
तादिसमेवा’ ति। ते तं चेव दिट्ठि पजहन्ति अञ्चं च दिट्ठि न उपादियन्ति। 15
सन्तग्गिवेस्सन, एके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो — ‘सब्बं मे
खमती’ ति; सन्तग्गिवेस्सन, एके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो
— ‘सब्बं मे न खमती’ ति; सन्तग्गिवेस्सन, एके समणब्राह्मणा एवं-
वादिनो एवंदिट्ठिनो — ‘एकच्चं मे खमति एकच्चं मे न खमती’ ति।
तत्रग्गिवेस्सन,^५ ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो — ‘सब्बं 20
मे खमती’ ति तेसमयं दिट्ठि सारागाय सन्तिके, सञ्जोगाय सन्तिके,
अभिनन्दनाय सन्तिके अज्झोसानाय, उपादानाय सन्तिके; तत्रग्गि-

B. 166

१. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २. साराणीयं — म०। ३. एवंदिट्ठि — म०। ४. नक्ख-
मती — म०। ५. पिस्स — स्या०। ६. तत्रग्गवेस्सन — रो०।
म० २-२५

वेस्सन ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—‘सब्बं मे न खमती’
ति तेसमयं दिट्ठि असाराराय सन्तिके, असञ्जोगाय सन्तिके, अनभि-
नन्दनाय सन्तिके, अनज्झोसानाय सन्तिके, अनुपादानाय सन्तिके” ति ।

२. एवं वुत्ते, दीघनखो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच—
५ “उक्कंसेति” मे भवं गोतमो दिट्ठिगतं, समुक्कंसेति मे भवं गोतमो दिट्ठि-
गतं” ति ।

“तत्रग्गिवेस्सन, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—
‘एकच्चं मे खमति एकच्चं मे न खमती’ ति । या हि तेसं खमति सायं
दिट्ठि सारागाय सन्तिके, संयोगाय सन्तिके, अभिनन्दनाय सन्तिके,
१० अज्झोसानाय सन्तिके, उपादानाय सन्तिके; या हि तेसं न खमति
सायं दिट्ठि असाराराय सन्तिके, असंयोगाय सन्तिके, अनभिनन्दनाय
सन्तिके, अनज्झोसानाय सन्तिके, अनुपादानाय सन्तिके । तत्रग्गिवेस्सन,
ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो—‘सब्बं मे खमती’ ति तत्थ
विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति—‘या खो मे अयं दिट्ठि—सब्बं
१५ मे खमती’ति, इमं चे अहं दिट्ठि थामसा परामास्स’ अभिनिविस्स
वोहरेय्यं—इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति; द्वीहि मे अस्स विग्गहो—यो
चायं समणो वा ब्राह्मणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी—सब्बं मे न खमती ति,
यो चायं समणो वा ब्राह्मणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी—एकच्चं मे खमति
एकच्चं मे न खमती ति—इमेहि अस्स’ द्वीहि विग्गहो । इति विग्गहे
२० सति विवादो, विवादे सति विघातो, विघाते सति विहेसा’ । इति सो विग्गहं
च विवादं च विघातं च विहेसं च अत्तनि सम्पस्समानो तं चेव दिट्ठि
पजहति अञ्जं च दिट्ठि न उपादियति । एवमेतासं दिट्ठिनं पहानं होति,
एवमेतासं दिट्ठिनं पटिनिस्सग्गो होति ।

३. “तत्रग्गिवेस्सन, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवं-
२५ दिट्ठिनो—‘सब्बं मे न खमती’ ति तत्थ विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चि-
क्खति—‘या खो मे अयं दिट्ठि—सब्बं मे न खमती ति, इमं चे अहं
दिट्ठि थामसा परामास्स अभिनिविस्स वोहरेय्यं—इदमेव सच्चं मोघ-
मञ्जं ति; द्वीहि मे अस्स विग्गहो—यो चायं समणो वा ब्राह्मणो वा

१. उक्कंसेति—सी०, रो०, कं० । २. खो नेसं—सी०, रो० । ३. सञ्जोगाय—म० ।

४. परामासा—म० । ५. मे अस्स—सी०, स्या०, रो० ।

एवंवादी एवंदिट्ठी — सब्बं मे खमती ति, यो चायं समणो वा ब्राह्मणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी — एकच्चं मे खमति एकच्चं मे न खमती ति — इमेहि अस्स द्वीहि विग्गहो । इति विग्गहे सति विवादो, विवादे सति विघातो, विघाते सति विहेसा' । इति सो विग्गहं च विवादं च विघातं च विहेसं च अत्तनि सम्पस्समानो तं चेव दिट्ठि पजहति अञ्जं च दिट्ठि न उपादियति । एवमेतासं दिट्ठीनं प्हानं होति, एवमेतासं दिट्ठीनं पटि-
निस्सग्गो होति ।

४. “तत्रग्गिवेस्सन, ये ते समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो — ‘एकच्चं मे खमति, एकच्चं मे न खमती’ ति तत्थ विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘या खो मे अयं दिट्ठि — एकच्चं मे खमति एकच्चं मे न खमती ति, इमं चे अहं दिट्ठि थामसा परामास्स अभिनिविस्स वोहरेय्यं — इदमेव सच्चं मोघमञ्जं ति ; द्वीहि मे अस्स विग्गहो — यो चायं समणो वा ब्राह्मणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी — सब्बं मे खमती ति, यो चायं समणो वा ब्राह्मणो वा एवंवादी एवंदिट्ठी — सब्बं मे न खमती ति — इमेहि अस्स द्वीहि विग्गहो । इति विग्गहे सति विवादो, विवादे सति विघातो, विघाते सति विहेसा' । इति सो विग्गहं च विवादं च विघातं च विहेसं च अत्तनि सम्पस्समानो तं चेव दिट्ठि पजहति अञ्जं च दिट्ठि न उपादियति । एवमेतासं दिट्ठीनं प्हानं होति, एवमेतासं दिट्ठीनं पटिनिस्सग्गो होति ।

§ २. भगवतो अनिच्चवेसना

५. “अयं खो पनग्गिवेस्सन, कायो रूपी चातुम्महाभूतिको^१ मातापेत्तिकसम्भवो ओदनकुम्मासूपचयो^२ अनिच्चुच्छादनपरिमद्दनभेदन-
विद्धंसनधम्मो, अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सितब्बो । तस्मिं कायं अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो समनुपस्सतो यो कायस्मिं कायछन्दो^३ कायस्नेहो^४ कायन्वयता सा पहीयति ।

“तिस्सो खो इमा, अग्गिवेस्सन, वेदना — सुखा वेदना, दुक्खा

१. प्हानं — सी० । २. चातुम्महाभूतिको — म० । ३. ०कुम्मासूपचयो — म० ।

४. कामच्छन्दो — स्या० । ५. कायसिनेहो — स्या० ।

B. 168

- वेदना, अदुक्खमसुखा वेदना । यस्मिं, अग्गिवेस्सन, समये सुखं वेदनं वेदेति, नेव तस्मिं समये दुक्खं वेदनं वेदेति, न अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति; सुखं येव तस्मिं समयेवेदनं वेदेति । यस्मिं, अग्गिवेस्सन, समये दुक्खं वेदनं वेदेति, नेव तस्मिं समये सुखं वेदनं वेदेति, न अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति; दुक्खे येव तस्मिं समये वेदनं वेदेति । यस्मिं, अग्गिवेस्सन, समये अदुक्खमसुखं वेदनं वेदेति, नेव तस्मिं समये सुखं वेदनं वेदेति, न दुक्खं वेदनं वेदेति; अदुक्खमसुखं येव तस्मिं समये वेदनं वेदेति । सुखा पि खो, अग्गिवेस्सन, वेदना अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना खयधम्मा वयधम्मा विरागधम्मा निरोधधम्मा; दुक्खा पि खो, अग्गिवेस्सन, वेदना^१ अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना खयधम्मा वयधम्मा विरागधम्मा निरोधधम्मा; अदुक्खमसुखा पि खो, अग्गिवेस्सन, वेदना अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना खयधम्मा वयधम्मा विरागधम्मा निरोधधम्मा । एवं पस्सं, अग्गिवेस्सन, सुतवा अरियसावको सुखाय पि वेदनाय निव्विन्दति, दुक्खाय पि वेदनाय निव्विन्दति, अदुक्खमसुखाय पि वेदनाय निव्विन्दति; निव्विन्दं विरज्जति, विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मिं, विमुत्तमिति ज्ञाणं होति । 'खीणा जाति, ग्वासितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति पजानाति । एवं विमुत्तचित्तो खो, अग्गिवेस्सन, भिक्खु न केनचि संवदति, न केनचि विवदति, यं च लोके वुत्तं तेन वोहरति, अपरामसं" ति ।

§ ३. धम्मानं अभिञ्जा पहानं

R. 501 20

६. तेन खो पन समयेन आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो पिट्ठितो ठितो^१ होति^२ भगवन्तं बीजयमानो^३ । अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “तेसं तेसं किर नो भगवा धम्मानं अभिञ्जा पहानमाह, तेसं तेसं किर नो सुगतो धम्मानं अभिञ्जा पटिनिस्सग्गमाहा” ति । इति हिदं आयस्मतो सारिपुत्तस्स पटिसञ्चिक्खतो अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चि । दीधनखस्स पन परिव्वाजकस्स विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि — “यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोधधम्मं”

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २-२. निसिन्नो — स्या० । ३. बीजयमानो — स्या० ; बीजमानो — रो० ।

ति । अथ खो दीघनखो परिब्बाजको दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो
परियोगाब्धधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जप्पत्तो
अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्तं एतदवोच — “अभिव्वकन्तं, भो
गोतम, अभिव्वकन्तं, भो गोतम ! सेय्यथापि, भो गोतम, निकुज्जितं^१
वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूब्धस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, 5 B. 169
अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य — चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती^२ ति—
एवमेव^३ खो भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं
भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं
भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

Religion and National
Character for the 21st

१०

२५. मागण्डियसुत्तं

§ १. भूनहुनो समणो गोतमो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा कुरूसु विहरति कम्मास-
धम्मं^१ नाम कुरूनं निगमो, भारद्वाजगोत्तस्स ब्राह्मणस्स अग्यागारे तिण-
सन्थारके^२ । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
कम्मासधम्मं पिण्डाय पाविसि । कम्मासधम्मं^३ पिण्डाय चरित्वा पच्छा-
५ भत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन अञ्जतरो वनसण्डो तेनुपसङ्कमि दिवा-
विहाराय । तं वनसण्डं अञ्जोगाहेत्वा अञ्जतरस्मिं रुक्खमूले दिवा-
विहारं निसीदि । अथ खो मागण्डियो परिब्बाजको जङ्घाविहारं अनु-
चङ्कममानो अनुविचरमानो येन भारद्वाजगोत्तस्स ब्राह्मणस्स अग्यागारं
तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो मागण्डियो परिब्बाजको भारद्वाजगोत्तस्स
१० ब्राह्मणस्स अग्यागारे तिणसन्थारकं पञ्जत्तं^४ । दिस्वान भारद्वाजगोत्तं
ब्राह्मणं एतदवोच — “कस्स न्वयं^५ भोतो^६ भारद्वाजस्स अग्यागारे तिण-
सन्थारको पञ्जत्तो, समणसेय्यानुरूपं^७ मञ्जे” ति ?

“अत्थि, भो मागण्डिय, समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला
पब्बजितो । तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं कल्याणो कित्तिसद्दो
१५ अब्भुगतो — ‘इति पि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो
सुगतो लोकविदु अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथी^८ सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो
भगवा’ ति । तस्सेसा भोतो गोतमस्स सेय्या पञ्जत्ता” ति ।

“दुद्दिट्ठं वत, भो भारद्वाज, अद्दसाम् ; दुद्दिट्ठं^९ वत, भो भार-
द्वाज, अद्दसाम्^{१०} ! ये मयं तस्स भोतो गोतमस्स भूनहुनो^{११} सेय्यं अद्दसामा”
२० ति ।

१. मागण्डियसुत्तं — सी०, रो० । २. कम्मासधम्मं — रो० ; कम्मासधम्मं — सी० ।
३. तिणसन्थारके — सी०, स्या०, रो० । ४. कम्मासधम्मं — रो० ; कम्मासधम्मं — स्या० ;
कम्मासधम्मं — सी० । ५. स्या० पोत्यके नत्थि । ६. न्वयं — स्या० । ७. सम्म भोतो —
स्या० । ८. समणसेय्यानुरूपं — सी०, रो० । ९. पुरिसदम्मसारथी — सी० । १०-११. सी०,
स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ११. भूनहनस्स — स्या० ।

“रक्खस्सेतं, मागण्डिय, वाचं; रक्खस्सेतं, दमागण्डिय, वाचं ।
बहू हि तस्स भोतो गोतमस्स खत्तिपण्डिता पि ब्राह्मणपण्डिता पि गह-
पति पण्डिता पि समणपण्डिता पि अभिप्पसन्ना विनीता अरिये वाये
धम्मो कुसले” ति ।

“सम्मुखा चे पि मयं, भो भारद्वाज, तं भवन्तं गोतमं पस्सेय्याम, 5
सम्मुखा पि नं वदेय्याम — ‘भूनहु समणो गोतमो’ ति । तं किस्स हेतु ?
एवं हि नो सुत्ते ओचरती” ति ।

“सचे तं भोतो मागण्डियस्स अगारु आरोचेय्यामि तं समणस्स
गोतमस्सा” ति ।

“अप्पोस्सुक्को भवं भारद्वाजो वुत्तो व नं वदेय्या” ति ।

10

२. अस्सोसि खो भगवा दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अभि-
क्कन्तमानुसिकाय^१ भारद्वाजगोतस्स ब्राह्मणस्स मागण्डियेन परिब्बाज-
केन सद्धि इमं कथासल्लापं । अथ खो भगवा सायण्हसमयं^२ पटिसल्लाना
वुट्ठितो येन भारद्वाजगोतस्स ब्राह्मणस्स अग्यागारं तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा निसीदि भगवा^३ पञ्जत्ते^४ तिणसन्धारके । अथ खो भारद्वाज- 15
गोत्तो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि
सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो भारद्वाजगोत्तं ब्राह्मणं भगवा एतदवोच — “अहु
पन ते, भारद्वाज, मागण्डियेन परिब्बाजकेन सद्धि^५ इमं येव तिणसन्धारकं
आरब्भ कोचिदेव कथासल्लपो” ति ? एवं वुत्ते, भारद्वाजगोत्तो ब्राह्मणो 20
संविग्गो लोमहट्ठजातो भगवन्तं एतदवोच — “एतदेव खो पन मयं
भोतो गोतमस्स आरोचेतुकामा । अथ च पन भवं गोतमो अनक्खातं^६ येव^७
अक्खासी” ति । अयं च हि^८ भगवतो भारद्वाजगोत्तेन ब्राह्मणेन
सद्धि अन्तराकथा विप्पकता होति । अथ खो मागण्डियो परिब्बाजको
जङ्घाविहारं अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो येन भारद्वाजगोतस्स 25
ब्राह्मणस्स अग्यागारं येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवता

R. 503

25

१-१. आरोवेय्यमेतं — सी०, रो०; आरोचेस्सामि तस्स — स्या० । २. अभिक्कन्तमानुस-
काय — स्या० । ३. सायण्हसमयं — सी०, स्या० । ४-४. पञ्जत्तेव — सी०, रो०; पञ्जत्ते —
स्या० । ५. सी० पोत्यके नत्थि । ६-६. अनक्खानंयेव — सी०, रो० । ७. अकासी — सी०,
रो० । ८. हिदं — सी०, स्या०, रो० ।

सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो मागण्डियं परिब्बाजकं भगवा एतदवोच-

B. 171

३. “चक्खुं खो, मागण्डिय, रूपारामं रूपरतं रूपसम्मुदितं ।
तं तथागतस्स दन्तं गुत्तं रक्खितं संवुतं, तस्स च संवराय धम्मं देसेति ।
५ इदं नु ते एतं, मागण्डिय, सन्धाय भासितं - ‘भूनहु समणो गोतमो’ ”
ति ?

“एतदेव खो पन मे, भो गोतम, सन्धाय भासितं - ‘भूनहु समणो
गोतमो’ ति । तं किस्स हेतु ? एवं हि नो सुत्ते ओचरती” ति ।

- सोतं खो, मागण्डिय, सद्धारामं ...पे०... घानं खो, मागण्डिय
१० गन्धारामं ... जिब्हा खो, मागण्डिय, रसारामा रसरता रस-
सम्मुदिता । सा तथागतस्स दन्ता गुत्ता रक्खिता संवुता, तस्सा च संव-
राय धम्मं देसेति । इदं नु ते एतं, मागण्डिय, सन्धाय भासितं - ‘भूनहु
समणो गोतमो’ ति ?

- “एतदेव खो पन मे, भो गोतम, सन्धाय भासितं - ‘भूनहु समणो
१५ गोतमो’ ति । तं किस्स हेतु ? एवं हि नो सुत्ते ओचरती” ति ।

कायो खो, मागण्डिय, फोटुब्बारामो फोटुब्बरतो ...पे०...
मनो खो, मागण्डिय, धम्मारामो धम्मरतो धम्मसम्मुदितो । सो तथा-
गतस्स दन्तो गुत्तो रक्खितो संवुतो, तस्स च संवराय धम्मं देसेति । इदं
नु ते एतं, मागण्डिय, सन्धाय भासितं - ‘भूनहु समणो गोतमो’ ति ?

- २० “एतदेव खो पन मे भो गोतम, सन्धाय भासितं - ‘भूनहु समणो
गोतमो’ ति । तं किस्स हेतु ? एवं हि नो सुत्ते ओचरती” ति ।

§ २. अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो

R. 504

४. “तं किं मज्झसि, मागण्डिय - ‘इधेकच्चो चक्खुविज्जे-
य्येहि रूपेहि परिचारितपुब्बो अस्स इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि
कामूपसंहितेहि रजनीयेहि, सो अपरेन समयेन रूपानं येव समुदयं
२५ च अत्थङ्गमं’ च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं
विदित्वा रूपतण्हं पहाय रूपपरिळाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो

अञ्जतं वृषसन्तचित्तो विहरेय्य । इमस्स पन ते, मागण्डिय, किमस्स वचनीयं' " ति ?

“न किञ्चि, भो गोतम” ।

तं किं मञ्जसि, मागण्डिय, इधेकच्चो सोतविञ्जयेय्येहि सदेहि ... पे० ... घानविञ्जयेय्येहि गन्धेहि ... जिब्हाविञ्जयेय्येहि रसेहि ... काय- 5
विञ्जयेय्येहि फोटुब्बेहि परिचारितपुब्बो अस्स इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि
पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि, सो अपरेन समयेन फोटुब्बानं येव
समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं
विदित्वा फोटुब्बतण्हं पहाय फोटुब्बपरिळाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो
अञ्जतं वृषसन्तचित्तो विहरेय्य । इमस्स पन ते, मागण्डिय, किमस्स 10
वचनीयं ति ?

“न किञ्चि, भो गोतम” ।

५. “अहं खो पन, मागण्डिय, पुब्बे अगारियभूतो समानो
पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो^१ परिचारेसि चक्खुविञ्जे-
य्येहि रूपेहि इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि^२ पियरूपेहि कामूपसंहितेहि 15
रजनीयेहि, सोतविञ्जयेय्येहि सदेहि ... पे० ... घानविञ्जयेय्येहि गन्धेहि
... जिब्हाविञ्जयेय्येहि रसेहि ... कायविञ्जयेय्येहि फोटुब्बेहि इट्ठेहि
कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि । तस्स मय्हं,
मागण्डिय, तयो पासादा अहेसुं — एको वस्सिको, एको हेमन्तिको, एको
गिम्हिको । सो खो अहं, मागण्डिय, वस्सिके पासादे वस्सिके^३ चत्तारो 20
मासे निप्पुरिसेहि तुरियेहि^४ परिचारियमानो^५ न हेट्ठापासादं ओरोहामि ।
सो अपरेन समयेन कामानं येव समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं
च निस्सरणं च यथाभूतं विदित्वा कामतण्हं पहाय कामपरिळाहं पटि-
विनोदेत्वा विगतपिपासो अञ्जतं वृषसन्तचित्तो विहरामि । सो अञ्जे
सत्ते पस्सामि कामेसु अवीतरागे कामतण्हाहि खज्जमाने कामपरिळाहेन 25
परिडय्हमाने कामे पटिसेवन्ते । सो तेसं न पिहेमि, न तत्थ अभिरमामि ।
तं किस्स हेतु? या हयं, मागण्डिय, रति, अञ्जत्रेव कामेहि अञ्जत्र अकु-

B. 172

१. समङ्गीभूतो — सी०, रो० । २. स्या० पोत्यके नत्थि । ३. तुरियेहि — म० ।

४. परिचारयमानो — म० ।

R. 505

सलेहि धम्मोहि - अपि^१ दिब्बं सुखं समधिगय्ह* तिट्ठति^१ - ताय रतिया रममानो हीनस्स न पिहेमि, न तत्थ अभिरमामि ।

६. “सेय्यथापि, मागण्डिय, गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अङ्घो महद्धनो महाभोगो पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचा-
 ५ रेय्य चक्खुविञ्जेय्येहि रूपेहि ... पे० ... फोटुब्बेहि इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि । सो कायेन सुचरितं चरित्वा वाचाय सुचरितं चरित्वा मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जेय्य देवानं तावत्तिसानं सहव्यतं । सो तत्थ नन्दने वने अच्छरासङ्घपरिवुतो दिब्बेहि पञ्चहि कामगुणेहि
 १० समिप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेय्य । सो पस्सेय्य गहपति वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारियमानं । तं किं मञ्जसि, मागण्डिय, अपि नु सो देवपुत्तो नन्दने वने अच्छरासङ्घपरिवुतो दिब्बेहि पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारिय-
 मानो अमुस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पिहेय्य, मानुसकानं वा
 १५ पञ्चन्नं कामगुणानं मानुसकेहि वा कामेहि आवट्ठेय्या” ति ?

“नो हिदं^१, भो गोतम । तं किस्स हेतु ? मानुसकेहि, भो गोतम, कामेहि दिब्बकामा अभिक्कन्ततरा च पणीततरा चा” ति ।

- “एवमेव खो अहं, मागण्डिय, पुब्बे अगारियभूतो समानो पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेसि चक्खुविञ्जेय्येहि
 २० रूपेहि इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि, सोतविञ्जेय्येहि सदेहि ... पे० ... धानविञ्जेय्येहि गन्धेहि ... जिह्वा-
 विञ्जेय्येहि रसेहि ... कायविञ्जेय्येहि फोटुब्बेहि इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि । सो अपरेन समयेन कामानं येव समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं
 २५ विदित्वा कामतण्हं पहाय कामपरिळाहं पटिदिनोदेत्वा विगतपिपासो अज्भक्तं वूपसन्तचित्तो विहरामि । सो अञ्जे सत्ते पस्सामि कामेसु अवीतरागे कामतण्हाहि खज्जमाने कामपरिळाहेन परिड्य्हमाने कामे पटिसेवन्ते, सो तेसं न पिहेमि, न तत्थ अभिरमामि । तं किस्स हेतु ? या

R. 506

हयं, मागण्डिय, रति अञ्जत्रेव कामेहि अञ्जत्र अकुसलेहि धम्मेहि—
अपि दिब्बं सुखं समधिगय्ह तिट्ठति—ताय रतिया रममानो हीनस्स
न पिहेमि, न तत्थ अभिरमामि ।

७. “सेय्यथापि, मागण्डिय, कुट्टी पुरिसो अरुगतो पक्कगतो
किमीहि खज्जमानो नखेहि वणमुखानि विप्पतच्छमानो अङ्गारकासुया 5
कायं परितापेय्य । तस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिता भिसक्कं सल्लकत्तं
उपट्ठापेय्युं^१ । तस्स सो भिसक्को सल्लकत्तो भेसज्जं करेय्य । सो तं भेसज्जं
आगम्म कुट्टेहि परिमुच्चेय्य, अरोगो अस्स सुखी सेरी सयंवसी येन-
कामज्जमो^२ । सो अञ्जं कुट्टि पुरिसं पस्सेय्य अरुगतं पक्कगतं किमीहि
खज्जमानं नखेहि वणमुखानि विप्पतच्छमानं अङ्गारकासुया कायं 10
परितापेत्तं । तं किं मञ्जसि, मागण्डिय, अपि नु सो पुरिसो अमुस्स
कुट्टिस्स पुरिसस्स पिहेय्य अङ्गारकासुया वा भेसज्जं पटिसेवनाय वा” ति ?

“नो हिदं, भो गोतम । तं किस्स हेतु ? रोगे हि, भो गोतम, सति
भेसज्जेन करणीयं होति, रोगे असति न भेसज्जेन करणीयं होती” ति ।

B. 174

“एवमेव खो अहं, मागण्डिय, पुब्बे अगारियभूतो समानो 15
पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारेसि, चक्खुविञ्जे-
य्येहि रूपेहि इट्ठेहि कन्तेहि मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनी-
येहि, सोतविञ्जेय्येहि सदेहि ... पे० ... घानविञ्जेय्येहि गन्धेहि ...
जिह्वाविञ्जेय्येहि रसेहि ... कायविञ्जेय्येहि फोटुब्बेहि इट्ठेहि कन्तेहि
मनापेहि पियरूपेहि कामूपसंहितेहि रजनीयेहि । सो अपरेन समयेन 20
कामानं येव समुदयं च अत्थज्झमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च
यथाभूतं विदित्वा कामतण्हं पहाय कामपरिळाहं पटिविनोदेत्वा विगत-
पिपासो अज्झत्तं वृषसन्तचित्तो विहरामि । सो अञ्जे सत्ते पस्सामि
कामेसु अवीतरागे कामतण्हाहि खज्जमाने कामपरिळाहेन परिडय्हमाने
कामे पटिसेवन्ते । सो तेसं न पिहेमि, न तत्थ अभिरमामि । तं किस्स 25
हेतु ? या हयं, मागण्डिय, रति, अञ्जत्रेव कामेहि अञ्जत्र अकुसलेहि
धम्मेहि—अपि दिब्बं सुखं समधिगय्ह तिट्ठति—ताय रतिया
रममानो हीनस्स न पिहेमि, न तत्थ अभिरमामि ।

B. 507

८. “सेय्यथापि, मागण्डिय, कुट्टी पुरिसो अरुगतो पक्कगतो किमीहि खज्जमानो नखेहि वणमुखानि विप्पतच्छमानो अङ्गारकासुया कायं परितापेय्य। तस्स मित्तामच्चा वातिसालोहिता भिसवकं सल्लकत्तं उपट्ठापेय्युं। तस्स सो भिसवको सल्लकत्तो भेसज्जं करेय्य।
 ६ सो तं भेसज्जं आगम्म कुट्टेहि परिमुच्चैय्य, अरोगो अस्स सुखी सेरी सयंवसी येनकामंज्जमो। तमेनं द्वे बलवन्तो पुरिसा नानाबाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुं उपकट्ठेय्युं। तं किं मञ्जसि, मागण्डिय, अपि नु सो पुरिसो इति चिति चेव कायं सन्नामेय्या” ति ?

“एवं, भो गोतम”।

10 “तं किस्स हेतु”?

“असु हि, भो गोतम, अग्नि दुक्खसम्फस्सो चेव महाभितापो च महापरिळाहो चा” ति।

“तं किं मञ्जसि, मागण्डिय, इदानेव^१ नु खो सो अग्नि दुक्खसम्फस्सो चेव महाभितापो च महापरिळाहो च उदाहु पुब्बे पि
 15 सो अग्नि दुक्खसम्फस्सो चेव महाभितापो च महापरिळाहो चा” ति ?

“इदानि चेव, भो गोतम, सो अग्नि दुक्खसम्फस्सो चेव महाभितापो च महापरिळाहो च, पुब्बे पि सो अग्नि दुक्खसम्फस्सो चेव महाभितापो च महापरिळाहो च। असु^२ च, भो गोतम, कुट्टी पुरिसो अरुगतो पक्कगतो किमीहि खज्जमानो नखेहि वणमुखानि
 20 विप्पतच्छमानो उपहतिन्द्रियो चेव अग्निस्मिं सुखमिति विपरीत-सञ्जं पच्चलत्था” ति।

“एवमेव खो, मागण्डिय, अतीतं पि अद्धानं कामा दुक्ख-सम्फस्सा चेव महाभितापा च महापरिळाहा च, अनागतं पि अद्धानं कामा दुक्खसम्फस्सा चेव महाभितापा च महापरिळाहा च, एतरहि पि
 25 पच्चुप्पन्नं अद्धानं कामा दुक्खसम्फस्सा चेव महाभितापा च महापरिळाहा च। इमे च, मागण्डिय, सत्ता कामेसु अवीतरागा काम-तण्हाहि खज्जमाना कामपरिळाहेन परिड्यहमाना उपहतिन्द्रिया दुक्खसम्फस्सेसु येव कामेसु सुखमिति विपरीतसञ्जं पच्चलत्थुं।

१. अङ्गारकासुया - स्या०। २. इदानि चेव - स्या०। ३. असु हि - सी०, रो०।

B. 175

९. “सेय्यथापि, मागण्डिय, कुट्टी पुरिसो अरुगतो पक्कगतो किमीहि खज्जमानो नखेहि वणमुखानि विप्पतच्छमानो अङ्गारकासुया कायं परितापेति । यथा यथा खो^१, मागण्डिय, असु कुट्टी पुरिसो अरुगतो पक्कगतो किमीहि खज्जमानो नखेहि वणमुखानि विप्प-
तच्छमानो अङ्गारकासुया कायं परितापेति तथा^२ तथास्स^३ तानि 5
वणमुखानि असुचित्तरानि चैव होन्ति दुग्गन्धतरानि च पूतिकतरानि च, होति चैव काचि सातमत्ता अस्सादमत्ता — यदिदं वणमुखानं कण्डूवनहेतु^४; एवमेव खो, मागण्डिय, सत्ता कामेसु अवीतरागा कामतण्हाहि खज्जमाना कामपरिळाहेन च परिड्यहमाना कामे पटिसेवन्ति । यथा यथा खो, मागण्डिय, सत्ता कामेसु अवीतरागा 10
कामतण्हाहि खज्जमाना कामपरिळाहेन च परिड्यहमाना कामे पटिसेवन्ति तथा तथा तेसं^५ सत्तानं कामतण्हा चैव पवड्ढति, काम-परिळाहेन च परिड्यहन्ति, होति चैव काचि सातमत्ता अस्साद-मत्ता — यदिदं पञ्च कामगुणे पटिच्च ।

R. 508

“तं किं मञ्जसि, मागण्डिय, अपि नु ते दिट्ठो वा सुतो वा 15
राजा वा राजमहामत्तो वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पितो समङ्गीभूतो परिचारियमानो कामतण्हं अप्पहाय कामपरिळाहं अप्पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अञ्जत्तं वूपसन्तचित्तो विहासि वा विहरति वा विहरिस्सति वा” ति ?

B. 176

“नो हिदं, भो गोतम” । 20

“साधु, मागण्डिय ! मया पि खो एतं, मागण्डिय, नेव दिट्ठं न सुतं राजा वा राजमहामत्तो वा पञ्चहि कामगुणेहि सम-
प्पितो समङ्गीभूतो परिचारियमानो कामतण्हं अप्पहाय कामपरिळाहं
अप्पटिविनोदेत्वा विगतपिपासो अञ्जत्तं वूपसन्तचित्तो विहासि वा 25
विहरति वा विहरिस्सति वा । अथ खो, मागण्डिय, ये हि केचि समणा वा ब्राह्मणा वा विगतपिपासा अञ्जत्तं वूपसन्तचित्ता विहासुं^६
वा विहरन्ति वा विहरिस्सन्ति वा सब्बे ते कामानं येव समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनवं च निस्सरणं च यथाभूतं

१. हि — स्या० । २-२. तथा तथा तस्सेव — स्या० । ३. कण्डूवनहेतु — स्या० ।

४. तेसं तेसं — म० । ५. विहंसु — स्या०, रो०; विहरिंसु — सी० ।

विदित्वा कामतण्हं पहाय कामपरिळाहं पटिविनोदेत्वा विगतपिपासा
अज्झत्तं वूपसन्तचित्ता विहासुं वा विहरन्ति वा विहरिस्सन्ति
वा” ति। अथ खो भगवा तायं वेलायं इमं उदानं उदानेसि —

“आरोग्यपरमा लाभा, निब्बानं परमं सुखं।

५ अट्टङ्गिको च मग्गानं, खेमं अमतगामिनं” ति॥

§ ३. कतमं आरोग्यं कतमं निब्बानं

१०. एवं वुत्ते, मागण्डियो परिब्बाजको भगवन्तं एतद-
वोच — “अच्छरियं, भो गोतम, अब्भुतं, भो गोतम ! याव सुभासितं
चिदं भोता गोतमेन — ‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बानं परमं सुखं’
ति। मया पि खो एतं, भो गोतम, सुतं पुब्बकानं परिब्बाजकानं
१० आचरियपाचरियानं भासमानानं — ‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बानं परमं
सुखं’ ति; तयिदं, भो गोतम, समेती” ति।

“यं पन ते एतं, मागण्डिय, सुतं पुब्बकानं परिब्बाजकानं
आचरियपाचरियानं भासमानानं — ‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बानं
परमं सुखं’ ति, कतमं तं आरोग्यं, कतमं तं निब्बानं” ति ?

१५ एवं वुत्ते, मागण्डियो परिब्बाजको सकानेव सुदं गत्तानि
पाणिना अनोमज्जति — “इदं तं, भो गोतम, आरोग्यं, इदं तं
निब्बानं। अहं हि, भो गोतम, एतरहि अरोगो सुखी, न मं किञ्चि
आबाधती” ति।

११. “सेय्यथापि, मागण्डिय, जच्चन्धो पुरिसो; सो न
२० पस्सेय्य कण्हसुक्कानि रूपानि, न पस्सेय्य नीलकानि रूपानि, न
पस्सेय्य लोहितकानि रूपानि, न पस्सेय्य मज्जिजट्टकानि रूपानि, न
पस्सेय्य समविसमं, न पस्सेय्य तारकरूपानि, न पस्सेय्य चन्दिम-
सुरिये^१। सो सुणेय्य चक्खुमतो भासमानस्स — ‘छेकं वत, भो,
ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं सुची^२’ ति ! सो ओदातपरियेसनं
२५ चरेय्य। तमेनं अज्जतरो पुरिसो तेलमसिकतेन^३ साहुळिचीरेन^४
वज्जेय्य — ‘इदं ते, अम्भो पुरिस, ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं

१. मज्जेट्टकानि — सी०; मज्जेट्टिकानि — स्या०, रो०। २. चन्दिमसुरिये — म०।
३. सुचि — सी०, स्या०, रो०। ४. तेलमलिकतेन — म०। ५. साहुळिचीरेन — सी०, स्या०, रो०।

सुची' ति। सो तं पटिग्गण्हेय्य, पटिग्गहेत्वा पारुपेय्य, पारुपेत्वा अत्तमनो अत्तमनवाचं निच्छारेय्य — 'छेकं वत, भो, ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं सुची' ति !

“तं किं मञ्जसि, मागण्डिय, अपि नु सो जच्चन्धो पुरिसो जानन्तो पस्सन्तो अमुं तेलमसिकतं साहुळिचीरं पटिग्गण्हेय्य, पटि- 5
ग्गहेत्वा पारुपेय्य, पारुपेत्वा अत्तमनो अत्तमनवाचं निच्छारेय्य — 'छेकं वत, भो, ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं सुची' ति उदाहु चक्खुमतो सद्दाया” ति ?

“अजानन्तो हि, भो गोतम, अपस्सन्तो सो' जच्चन्धो पुरिसो अमुं तेलमसिकतं साहुळिचीरं पटिग्गण्हेय्य, पटिग्गहेत्वा 10
पारुपेय्य, पारुपेत्वा अत्तमनो अत्तमनवाचं निच्छारेय्य — 'छेकं वत, भो, ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं सुची, ति, चक्खुमतो सद्दाया” ति।

R. 510

“एवमेव खो, मागण्डिय, अञ्जतिस्थिया परिब्बाजका अन्धा अचक्खुका अजानन्ता आरोग्यं, अपस्सन्ता निब्बानं, अथ च पनिमं 15
गाथं भासन्ति —

‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बानं परमं सुखं’ ति।

“पुब्बकेहेसा, मागण्डिय, अरहन्तेहि सम्मासम्बुद्धेहि गाथा भासिता —

‘आरोग्यपरमा लाभा, निब्बानं परमं सुखं।

20

अट्टङ्गिको च मग्गानं, खेमं अमतगामिनं’ ति॥

१२. “सा” एतरहि अनुपुब्बेन पुथुज्जनगता^१। अयं खो पन, मागण्डिय, कायो रोगभूतो गण्डभूतो सल्लभूतो अघभूतो आबाधभूतो, सो त्वं इमं कायं रोगभूतं गण्डभूतं सल्लभूतं अघभूतं आबाधभूतं —
‘इदं तं, भो गोतम, आरोग्यं, इदं तं निब्बानं’ ति वदेसि। तं हि ते, 25
मागण्डिय, अरियं चक्खुं नत्थि येन त्वं अरियेन चक्खुना आरोग्यं जानेय्यासि, निब्बानं पस्सेय्यासी” ति।

१. पतिग्गण्हेय्य — रो०; पटिग्गण्हेय्य — सी०। २. पारुपेत्वा — सी०, रो०। ३. अमु — सी०, रो०; अमु सो — स्या०। ४. एसा — स्या०। ५. पुथुज्जनगाथा — म०।

“एवं पसन्नो अहं भोतो गोतमस्स ! प्होति मे भवं गोतमो
तथा धम्मं देसेतुं यथाहं आरोग्यं जानेय्यं, निब्बानं पस्सेय्यं” ति ।

B. 178

१३. “सेय्यथापि, मागण्डिय, जच्चन्धो पुरिसो; सो न
पस्सेय्य कण्हसुक्कानि रूपानि, न पस्सेय्य नीलकानि रूपानि, न
५ पस्सेय्य पीतकानि रूपानि, न पस्सेय्य लोहितकानि रूपानि, न पस्सेय्य
मज्जिद्वकानि रूपानि, न पस्सेय्य समविसमं, न पस्सेय्य तारक-
रूपानि, न पस्सेय्य चन्दिमसुरिये । तस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिता
भिसक्कं सल्लकत्तं उपट्ठापेय्युं । तस्स सो भिसक्को सल्लकत्तो भेसज्जं
करेय्य । सो तं भेसज्जं आगम्म न चक्खूनि उप्पादेय्य, न चक्खूनि
१० विसोधेय्य । तं किं मज्जसि, मागण्डिय, ननु सो वेज्जो यावदेव
किलमथस्स विघातस्स भागी अस्सा” ति ?

“एवं, भो गोतम” ।

“एवमेव खो, मागण्डिय, अहं चेव ते धम्मं देसेय्यं — ‘इदं
तं आरोग्यं, इदं तं निब्बानं’ ति, सो त्वं आरोग्यं न जानेय्यासि,
१५ निब्बानं न पस्सेय्यासि । सो ममस्स किलमथो, सा ममस्स विहेसा” ति ।

R. 511

“एवं पसन्नो अहं भोतो गोतमस्स । प्होति मे भवं गोतमो
तथा धम्मं देसेतुं यथाहं आरोग्यं जानेय्यं, निब्बानं पस्सेय्यं” ति ।

१४. “सेय्यथापि, मागण्डिय, जच्चन्धो पुरिसो; सो न
पस्सेय्य कण्हसुक्कानि रूपानि, न पस्सेय्य नीलकानि रूपानि, न
२० पस्सेय्य पीतकानि रूपानि, न पस्सेय्य लोहितकानि रूपानि, न पस्सेय्य
मज्जिद्वकानि रूपानि, न पस्सेय्य समविसमं, न पस्सेय्य तारक-
रूपानि, न पस्सेय्य चन्दिमसुरिये । सो सुणेय्य चक्खुमतो भास-
मानस्स — ‘छेकं वत, भो, ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं सुची’ ति !
सो ओदातपरियेसनं चरेय्य । तमेनं अज्जतरो पुरिसो तेलमसिकतेन
२५ साहुळिचीरेन वच्चेय्य — ‘इदं ते, अम्भो पुरिस, ओदातं वत्थं
अभिरूपं निम्मलं सुची’ ति । सो तं पटिग्गहेय्य, पटिग्गहेत्वा
पारुपेय्य । तस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिता भिसक्कं सल्लकत्तं
उपट्ठापेय्युं । तस्स सो भिसक्को सल्लकत्तो भेसज्जं करेय्य —

विरेचनं^१ अधोविरेचनं अञ्जनं पच्चञ्जनं नत्थुकम्मं । सो तं भेसज्जं
 आगम्म चक्खूनि उप्पादेय्य, चक्खूनि विसोधेय्य । तस्स सह चक्खु-
 प्पादा यो अमुस्मिं^२ तेलमसिकते साहुळिचीरे छन्दरागो सो पहीयेथ ।
 तं च^३ नं^४ पुरिसं अमित्ततो पि दहेय्य, पच्चत्थिकतो पि दहेय्य, अपि च
 जीविता वीरोपेतब्बं मञ्जेय्य — ‘दीघरत्तं वत, भो, अहं इमिना ५
 पुरिसेन तेलमसिकतेन साहुळिचीरेन निकतो वञ्चितो पलुद्धो — इदं
 ते, अम्भो पुरिस, ओदातं वत्थं अभिरूपं निम्मलं सुची’ ति । एवमेव
 खो, मागण्डिय, अहं चेव^५ ते धम्मं देसेय्यं — ‘इदं तं आरोग्यं, इदं
 तं निब्बानं’ ति । सो त्वं आरोग्यं जानेय्यासि, निब्बानं पस्सेय्यासि ।
 तस्स ते सह चक्खुप्पादा यो पच्चसुपादानकखन्धेसु छन्दरागो सो १०
 पहीयेथ; अपि च ते एवमस्स — ‘दीघरत्तं वत, भो, अहं इमिना चित्तेन
 निकतो पलुद्धो । अहं हि रूपं येव उपादियमानो उपादियं, वेदनं येव
 उपादियमानो उपादियं, सञ्जं येव उपादियमानो उपादियं,
 सङ्खारे^६ येव^७ उपादियमानो उपादियं, विञ्जाणं येव उपादियमानो
 उपादियं । तस्स मे उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जाति- १५
 पच्चया जरामरणं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति;
 एवमेतस्स केवलस्स दुक्खकखन्धस्स समुदयो होती” ति ।

B. 179

R. 512

“एवं पसन्नो अहं भोतो गोतमस्स ! प्होति मे भवं गोतमो
 तथा धम्मं देसेतुं यथाहं इमम्हा आसना अनन्धो वुट्ठहेय्यं” ति ।

१५. “तेन हि त्वं, मागण्डिय, सप्पुरिसे भजेय्यासि । यतो खो त्वं, २०
 मागण्डिय, सप्पुरिसे भजिस्ससि ततो त्वं, मागण्डिय, सद्धम्मं सोस्ससि;
 यतो खो त्वं, मागण्डिय, सद्धम्मं सोस्ससि ततो त्वं, मागण्डिय, धम्मानुधम्मं
 पटिपज्जिस्ससि; यतो खो त्वं, मागण्डिय, धम्मानुधम्मं पटिपज्जिस्ससि
 ततो त्वं, मागण्डिय, सामं येव जस्ससि, सामं दक्खिस्ससि^१ — इमे
 रोगा गण्डा सल्ला; इध रोगा गण्डा सल्ला अपरिसेसा निरुज्झन्ति । २५
 तस्स मे उपादाननिरोधा भवनिरोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो,
 जातिनिरोधा जरामरणं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति;
 एवमेतस्स केवलस्स दुक्खकखन्धस्स निरोधो होती” ति ।

१. उद्विरेचनं — म० । २. अमुकस्मि — स्या० । ३-३. चेवं — स्या० । ४. चे — म० ।

५-५. सङ्खार्येव — स्या० । ६. दक्खिसि — सी०, रो० ।

§ ४. मागण्डियस्स पब्बज्जा

१६. एवं वुत्ते, मागण्डियो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच-
 “अभिव्वन्तं, भो गोतम, अभिव्वन्तं, भो गोतम ! सेय्यथापि, भो
 गोतम, निक्कुज्जितं^१ वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य,
 मूब्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य -
 ५ चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती^२ ति; एवमेव भोता गोतमेन अनेक-
 परियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि
 धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं,
 लभेय्यं उपसम्पदं” ति ।

B. 180

“यो खो, मागण्डिय, अञ्जतित्थियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये
 10 आकङ्खति पब्बज्जं, आकङ्खति उपसम्पदं, सो चत्तारो मासे परि-
 वसति; चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति,
 उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय । अपि च मेत्थ पुग्गलवेमत्तता
 विदिता” ति ।

“सचे, भन्ते, अञ्जतित्थियपुब्बा इमस्मिं धम्मविनये आकङ्खन्ता
 15 पब्बज्जं, आकङ्खन्ता उपसम्पदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं मासानं
 अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय^३;
 अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि, चतुन्नं वस्सानं^४ अच्चयेन
 आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्तु, उपसम्पादेन्तु भिक्खुभावाया” ति ।

R. 513

अलत्थ खो मागण्डियो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके
 20 पब्बज्जं, अलत्थ उपसम्पदं । अचिरूपसम्पन्नो खो पनायस्मा
 मागण्डियो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिर-
 स्सेव - यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति
 तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिज्जा
 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं,
 25 कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति अब्भज्जासि । अञ्जतरो खो
 पनायस्मा मागण्डियो अरहतं अहोसी ति ।

—:०:—

१. निक्कुज्जितं - रो० । २. दक्खन्ती - सी०, रो० । ३. स्या० पोत्थके नत्थि ।
 ४. मं वस्सानं - सी०, रो० ।

२६. सन्दकसुत्तं

§ १. चत्तारो अब्रह्मचरियवासा

१. एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा कोसम्बियं विहरति घोसितारामे। तेन खो पन समयेन सन्दको परिब्बाजको पिलक्ख-
 गुहायं पटिवसति महतिया परिब्बाजकपरिसाय सद्धिं पञ्चमत्तेहि परिब्बाजकसतेहि। अथ खो आयस्मा आनन्दो सायण्हसमयं पटिसल्लाना^१
 वुट्ठितो भिक्खू आमन्तेसि — “आयामावुसो, येन देवकतसोब्भो^२ 5
 तेनुपसङ्कमिस्साम गुहादस्सनाया” ति। “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू
 आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसुं। अथ खो आयस्मा आनन्दो सम्बहु-
 लेहि भिक्खूहि सद्धिं येन देवकतसोब्भो तेनुपसङ्कमि। तेन खो पन
 समयेन सन्दको परिब्बाजको महतिया परिब्बाजकपरिसाय सद्धिं
 निसिन्नो होति उन्नादिनिया उच्चासद्दमहासद्दाय अनेकविहितं 10
 तिरच्छानकथं कथेन्तिया, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महामत्तकथं
 सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं वत्थकथं सयनकथं मालाकथं
 गन्धकथं आतिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं जनपदकथं
 इत्थिकथं^३ सूरकथं विसिखाकथं कुम्भट्टानकथं^४ पुब्बपेतकथं नानत्तकथं
 लोकक्खायिकं समुद्दक्खायिकं इतिभवाभवकथं इति वा। अद्दसा खो 15
 सन्दको परिब्बाजको आयस्मन्तं आनन्दं दूरतो व आगच्छन्तं। दिस्वान सकं
 परिसं सण्ठपेसि^५ — “अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो सद्दमकत्थं; अयं
 समणस्स गोतमस्स सावको आगच्छति समणो आनन्दो। यावता खो पन
 समणस्स गोतमस्स सावका कोसम्बियं पटिवसन्ति, अयं तेसं अञ्जतरो
 समणो आनन्दो। अप्पसद्दकामा खो पन ते आयस्मन्तो अप्पसद्दविनीता 20
 अप्पसद्दस्स वण्णवादिनो; अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्क-
 मितब्बं मञ्जेय्या” ति। अथ खो ते परिब्बाजका तुण्ही अहेसुं।

२. अथ खो आयस्मा आनन्दो येन सन्दको परिब्बाजको

१. पटिसल्लाना — सी०। २. देवकतसोब्भो — सी०, स्या०, रो०। ३. इत्थिकथं —
 स्या०। ४. कुम्भदासिकथं — स्या०। ५. सण्ठापेसि — म०।

तेनुपसङ्कमि । अथ खो सन्दको परिब्बाजको आयस्मन्तं आनन्दं
 एतदवोच—“एतु खो भवं आनन्दो, स्वागतं भोतो आनन्दस्स ।
 चिरस्सं खो भवं आनन्दो इमं परियायमकासि यदिदं इधाग-
 मनाय । निसीदतु भवं आनन्दो, इदमासनं पञ्जत्तं” ति । निसीदि
 5 खो आयस्मा आनन्दो पञ्जत्ते आसने । सन्दको पि खो परिब्बा-
 जको अञ्जतरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निसिन्नं खो सन्दकं परिब्बाजकं आयस्मा आनन्दो एतदवोच—“कायनुत्थ,
 सन्दक, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, का च पन वो अन्तराकथा
 विप्पकता” ति ?

10 “तिट्ठतेसा भो आनन्द, कथा याय मयं एतरहि कथाय
 सन्निसिन्ना । नेसा भोतो आनन्दस्स कथा दुल्लभा भविस्सति पच्छा पि
 सवनाय । साधु वत भवन्तं येव आनन्दं पटिभातु सके आचरियके
 धम्मिकथा” ति ।

15 “तेन हि, सन्दक, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि; भासि-
 स्सामी” ति ।

“एवं भो” ति खो सन्दको परिब्बाजको आयस्मतो आनन्दस्स
 पच्चस्सोसि । आयस्मा आनन्दो एतदवोच—“चत्तारोमे, सन्दक,
 तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन अब्रह्मचरियवासा
 अक्खाता चत्तारि च अनस्सासिकानि ब्रह्मचरियानि अक्खातानि,
 20 यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च^१
 नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं” ति ।

“कतमे पन ते, भो आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता
 अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो अब्रह्मचरियवासा अक्खाता, यत्थ
 विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य
 25 जायं धम्मं कुसलं” ति ।

३. “इध, सन्दक, एकच्चो सत्था एवंवादी होति एवंदिट्ठी^१—
 ‘नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकटदुक्कटानं’ कम्मानं
 फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता,

१. सागतं—सी०, रो० । २. वा—सी०, रो० । ३. एवंदिट्ठि—सी०, म० । ४. सुकट-
 दुक्कटानं—म० ।

नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा
 सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा
 सच्छिक्त्वा पवेदेन्ति । चातुम्महाभूतिको^१ अयं पुरिसो यदा कालं
 करोति, पठवी^२ पठवीकायं अनुपेति अनुपगच्छति, आपो आपोकायं
 अनुपेति अनुपगच्छति, तेजो तेजोकायं अनुपेति अनुपगच्छति, वायो^३
 वायोकायं अनुपेति अनुपगच्छति, आकासं इन्द्रियानि सङ्कुमन्ति ।
 आसन्दिपञ्चमा पुरिसा मतं आदाय गच्छन्ति, यावाळाहना^४ पदानि
 पञ्चायन्ति, कापोतकानि अट्टीनि भवन्ति, भस्सन्ताहुतियो दत्तु-
 पञ्चत्तं यदिदं दानं, तेसं तुच्छा मुसा विलापो ये केचि अत्थिकवादं
 वदन्ति, बाले च पण्डिते च कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति
 न होन्ति परं मरणा' " ति ।

“तत्र, सन्दक, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति - ‘अयं
 खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिट्ठी - नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि
 हुतं, नत्थि सुकटदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको,
 नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका,
 नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इमं च
 लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ति । चातुम्महा-
 भूतिको अयं पुरिसो यदा कालं करोति, पठवी पठवीकायं अनुपेति
 अनुपगच्छति, आपो आपोकायं अनुपेति अनुपगच्छति, तेजो तेजोकायं
 अनुपेति अनुपगच्छति, वायो वायोकायं अनुपेति अनुपगच्छति,
 आकासं इन्द्रियानि सङ्कुमन्ति । आसन्दिपञ्चमा पुरिसा मतं आदाय
 गच्छन्ति, यावाळाहना पदानि पञ्चायन्ति, कापोतकानि अट्टीनि
 भवन्ति, भस्सन्ताहुतियो, दत्तुपञ्चत्तं यदिदं दानं, तेसं तुच्छा मुसा
 विलापो ये केचि अत्थिकवादं वदन्ति, बाले च पण्डिते च कायस्स
 भेदा उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति न होन्ति परं मरणा' ति । सचे इमस्स
 भोतो सत्थुनो सच्चं वचनं, अकतेन मे एत्थ कतं, अबुसितेन^५ मे एत्थ
 वुसितं । उभो पि मयं एत्थ समसमा सामञ्जं पत्ता, यो चाहं न वदामि
 उभो कायस्स भेदा उच्छिज्जिस्साम, विनसिस्साम, न भविस्साम परं
 मरणा ति । अतिरेकं खो पनिमस्स भोतो सत्थुनो नग्गियं मुण्डियं

B. 183

१. चातुमहाभूतिको - म० । २. पथवी - म० । ३. याव आळहना - स्या० । ४. अब्बु-
 सितेन - सी० ।

उक्कुटिकप्पधानं केसमस्सुलोचनं योहं पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसन्तो
 कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तो मालागन्धविलेपनं धारेन्तो जातरूपरजतं
 सादियन्तो इमिना भोता सत्थारा समसमगतिको भविस्सामि।
 अभिसम्परायं सोहं किं जानन्तो किं पस्सन्तो इमस्मिं सत्थरि ब्रह्म-
 ५ चरियं चरिस्सामि, 'सो अब्रह्मचरियवासो अयं' ति - इति विदित्वा
 तस्मा ब्रह्मचरिया निब्बिज्ज पक्कमति। अयं खो, सन्दक, तेन
 भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमो अब्रह्मचरिय-
 वासो अक्खातो यत्थ विज्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य,
 वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं।

R. 516

४. "पुन च परं, सन्दक, इधेकच्चो सत्था एवंवादी होति
 एवंदिट्ठी - 'करोतो कारयतो छिन्दतो छेदापयतो पचतो पाचापयतो'
 सोचयतो^१ सोचापयतो^२ किलमतो किलमापयतो^३ फन्दतो फन्दापयतो
 पाणमतिपातयतो^४ अदिन्नं आदियतो सन्धिं छिन्दतो निल्लोपं हरतो
 एकागारिकं करोतो परिपन्थे तिट्ठतो परदारं गच्छतो मुसा भणतो
 १५ करोतो^५ न करीयति^६ पापं। खुरपरियन्तेन चे पि चक्केन यो इमिस्सा
 पठविया पाणे एकं मंसखलं एकं मंसपुञ्जं करेय्य, नत्थि ततोनिदानं
 पापं, नत्थि पापस्स आगमो। दक्खिणं चे पि गज्जाय तीरं गच्छेय्य
 हनन्तो घातेन्तो छिन्दन्तो छिन्दापेन्तो पचन्तो पचापेन्तो^७ नत्थि
 ततोनिदानं पापं, नत्थि पापस्स आगमो। उत्तरं चे पि गज्जाय तीरं
 २० गच्छेय्य ददन्तो दापेन्तो यजन्तो यजापेन्तो^८ नत्थि ततोनिदानं पुञ्जं,
 नत्थि पुञ्जस्स आगमो। दानेन दमेन संयमेन सच्चवज्जेन नत्थि
 पुञ्जं, नत्थि पुञ्जस्स आगमो' ति।

B. 184

- "तत्र, सन्दक, विज्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति - अयं
 खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिट्ठी - करोतो कारयतो ... पे० ...
 २५ सचे इमस्स भोतो सत्थुनो सच्चं वचनं, अकतेन मे एत्थ कतं, अवुसितेन
 मे एत्थ वुसितं। उभो पि मयं एत्थ समसमा सामञ्जं पत्ता, यो चाहं
 न वदामि उभिन्नं कुरुतं न करीयति पापं ति। अतिरेकं खो पनिमस्स

१. पाचयतो - सी०, रो०; पचापयतो - स्या०। २. सोचतो - स्या०। ३. सी०,
 रो० पोत्यकेसु नत्थि। ४. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि। ५. पाणमतिमापयतो - सी०, रो०;
 पाणमतिपातापयतो - स्या०। ६. करोतो - म०। ७. करियति - सी०। ८. पाचेन्तो -
 सी०, स्या०, रो०। ९. याजेन्तो - सी०, रो०।

भोतो सत्थुनो नग्गियं मुण्डियं उक्कुटिकप्पधानं केसमस्सुलोचनं
 योहं पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसन्तो कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तो
 मालागन्धविलेपनं धारेन्तो जातरूपरजतं सादियन्तो इमिना भोता
 सत्थारा समसमगतिको भविस्सामि। अभिसाम्परायं सोहं किं जानन्तो
 किं पस्सन्तो इमस्मिं सत्थरि ब्रह्मचरियं चरिस्सामि। 'सो अब्रह्म- 5
 चरियवासो अयं' ति इति विदित्वा तस्मां ब्रह्मचरिया निब्बिज्ज
 पक्कमति। अयं खो, सन्दक, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
 सम्मासम्बुद्धेन दुतियो अब्रह्मचरियवासो अक्खातो यत्थ विञ्जू
 पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं
 कुसलं। 10

५. "पुन च परं, सन्दक, इधेकच्चो सत्था एवंवादी होति
 एवंदिट्ठी — 'नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो सत्तानं सङ्किलेसाय; अहेतू'
 अप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति; नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो सत्तानं
 विसुद्धिया; अहेतू अप्पच्चया सत्ता विसुज्झन्ति; नत्थि बलं, नत्थि
 विरियं', नत्थि पुरिसत्थामो,' नत्थि पुरिसपरक्कमो; सब्बे सत्ता 15
 सब्बे पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा अवसा अबला अविरिया नियति-
 सङ्गतिभावपरिणता छस्वेवाभिजातीसु सुखदुक्खं पटिसंवेदेन्ती' ति।

"तत्र, सन्दक, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति — अयं
 खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिट्ठी — नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो
 सत्तानं सङ्किलेसाय ...पे०... सचे इमस्स भोतो सत्थुनो सच्चं वचनं, 20
 अकतेन मे एत्थ कतं, अबुसितेन मे एत्थ वुसितं। उभो पि मयं एत्थ
 समसमा सामञ्जं पत्ता, यो चाहं न वदामि उभो अहेतू अप्पच्चया
 विसुज्झिस्सामा ति। अतिरेकं खो पनिमस्स भोतो सत्थुनो नग्गियं
 मुण्डियं उक्कुटिकप्पधानं केसमस्सुलोचनं योहं पुत्तसम्बाधसयनं
 अज्झावसन्तो कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तो मालागन्धविलेपनं धारेन्तो 25
 जातरूपरजतं सादियन्तो इमिना भोता सत्थारा समसमगतिको
 भविस्सामि। अभिसम्परायं सोहं किं जानन्तो किं पस्सन्तो इमस्मिं
 सत्थरि ब्रह्मचरियं चरिस्सामि। 'सो अब्रह्मचरियवासो अयं' ति — इति

विदित्वा तस्मा ब्रह्मचरिया निब्विज्ज पक्कमति । अयं खो, सन्दक,
तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ततियो अब्रह्म-
चरियवासो अक्खातो यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न
वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

- 5 ६. “पुन च परं, सन्दक, इधेकच्चो सत्था एवंवादी होति
एवंदिट्ठी – सत्तिमे काया अकटा अकटविधा अनिम्मिता अनिम्माता
वञ्झा कूटट्ठा एसिकट्ठायिट्ठिता, ते न इञ्जन्ति न विपरिणामेन्ति न
अञ्जमञ्जं व्याबाधेन्ति नालं अञ्जमञ्जस्स सुखाय वा दुक्खाय
वा सुखदुक्खाय वा । कतमे सत्त ? पठवीकायो, आपोकायो, तेजोकायो,
10 वायोकायो सुखे, दुक्खे, जीवे सत्तमे^१ – इमे सत्तकाया अकटा अकटविधा
अनिम्मिता अनिम्माता वञ्झा कूटट्ठा एसिकट्ठायिट्ठिता, ते न इञ्जन्ति
न विपरिणामेन्ति न अञ्जमञ्जं व्याबाधेन्ति नालं अञ्जमञ्जस्स
सुखाय वा दुक्खाय वा सुखदुक्खाय वा । तत्थ नत्थि हन्ता वा घातेता
वा सोता वा सावेता वा विञ्जाता वा विञ्जापेता वा । यो^२ पि
15 तिण्हेन सत्थेन सीसं छिन्दति न कोचि कञ्चि जीविता वोरोपेति,
सत्तन्नं त्वेव कायानमन्तरेण सत्थं विवरमनुपतति । चुद्दस खो पनि-
मानि योनिपमुखसत्तसहस्सानि^३, सट्ठि^४ च सतानि, छ च सतानि,
पञ्च च कम्मनो सतानि, पञ्च च कम्मनि, तीणि च कम्मनि,
कम्मे च अड्डकम्मे च, द्वट्ठिपटिपदा, द्वट्ठन्तरकप्पा, छळाभिजातियो^५,
20 अट्ठ पुरिसभूमियो, एकूनपञ्चास आजीवकसते^६, एकूनपञ्चास
परिव्वाजकसते^७, एकूनपञ्चास नागावाससते, वीसे इन्द्रियसते, तिसे
निरयसते, छत्तिस रजोधातुयो, सत्त सञ्जीगग्ग्गा^८, सत्त असञ्जी-
गग्ग्गा, सत्त निगण्ठिगग्ग्गा^९, सत्त देवा, सत्त मानुसा, सत्त पिसाचा^{१०},
सत्त सरा, सत्त पवुटा^{११}, सत्त पपाता, सत्त पपातसतानि, सत्त सुपिना,
25 सत्त सुपिनसतानि, चुल्लासीति^{१२} महाकप्पिनो^{१३} सत्तसहस्सानि, यानि
वाले च पण्डिते च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करिस्सन्ति ।

B. 186

R. 518

१. सत्तिमे – सी०, रो० । २. ये – सी०, रो० । ३. योनिपमुखसत्तसहस्सानि –
स्या० । ४. सट्ठि – सी०, स्या० । ५. छळाभिजातियो – सी० । ६. आजीवसते – सी०,
स्या०, रो० । ७. परिव्वाजसते – सी०, रो० । ८. सञ्जीगग्ग्गा – स्या०, रो० । ९. निगण्ठी-
गग्ग्गा – सी०; निगन्थगग्ग्गा – स्या० । १०. पेसाचा – सी० । ११. पमुटा – सी०; पवुटा सत्त
पासाणा – स्या० । १२. चुल्लासीति – स्या० । १३. महाकप्पिनो – सी०, रो० ।

तत्थ नत्थि इमिनाहं सीलेन वा वतेन^१ वा तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा अपरिपक्कं^२ वा कम्मं परिपाचेस्सामि, परिपक्कं वा कम्मं फुस्स फुस्स व्यन्ति^३ करिस्सामी^४ ति । हेवं नत्थि दोणमिते सुखदुक्खे परि- यन्तकते संसारे, नत्थि हायनवड्डने, नत्थि उक्कंसावकंसे । सेय्यथापि नाम सुत्तगुळे खित्ते निब्बेठियमानमेव^५ पलेति^६, एवमेव बाले च ५ पण्डिते च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करिस्सन्ती” ति ।

“तत्र, सन्दक, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘अयं खो भवं सत्था एवंवादी एवंदिट्ठी — सत्तिमे काया अकटा अकटविधा ... पे० ... सचे पन इमस्स भोतो सत्थुनो सच्चं वचनं, अकतेन मे एत्थ कतं, अवुसितेन मे एत्थ वुसितं । उभो पि मयं एत्थ समसमा सामञ्जं १० पत्ता, यो चाहं न वदामि । उभो सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करिस्सामी’ ति । अतिरेकं खो पनिमस्स भोतो सत्थुनो नग्गियं मुण्डियं उक्कुटिकप्पधानं केसमस्सुलोचनं योहं पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसन्तो कासिकचन्दनं पच्चनुभोन्तो मालागन्धविलेपनं धारेन्तो जातरूपरजतं सादियन्तो इमिना भोता सत्थारा समसमगतिको १५ भविस्सामि । अभिसम्परायं सोहं किं जानन्तो किं पस्सन्तो इमस्मिं सत्थरि ब्रह्मचरियं चरिस्सामि ? ‘सो अब्रह्मचरियवासो अयं’ ति — इति विदित्वा तस्मा ब्रह्मचरिया निब्बिज्ज पक्कमति । अयं खो, सन्दक, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चतुत्थो अब्रह्मचरियवासो अक्खातो यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न २० वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

“इमे खो ते सन्दक, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो अब्रह्मचरियवासा अक्खाता यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं” ति । २५

§ २. चत्तारि अनस्सासिकानि ब्रह्मचरियानि

७. “अच्छरियं, भो आनन्द, अब्भुतं, भो आनन्द ! यावञ्चिदं तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारो अब्रह्म-

१. वतेन — स्या० । २. अपरिपक्कं — स्या० । ३-३. व्यन्तिकरिस्सामी — सी०, रो० ; व्यन्तिकरिस्सामी — स्या० । ४. निब्बेठियमानमेव — स्या० । ५. फलेति — सी० ।

चरियवासा व समाना 'अब्रह्मचरियवासा' ति अक्खाता यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ति । कतमानि पन तानि, भो आनन्द, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सासिकानि
 ५ ब्रह्मचरियानि अक्खातानि यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं" ति ?

८. "इध, सन्दक, एकच्चो सत्था सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरि-
 सेसं जाणदस्सनं पटिजानाति - 'चरतो च मे तिट्ठतो च सुत्तस्स च
 जागरस्स च सततं समितं जाणदस्सनं पच्चुपट्ठितं' ति । सो सुञ्जं पि
 १० अगारं पविसति, पिण्डं पि न लभति, कुक्कुरो पि ङसति', चण्डेन पि हत्थिना
 समागच्छति, चण्डेन पि अस्सेन समागच्छति, चण्डेन पि गोणेन समागच्छति,
 इत्थिया पि पुरिसस्स पि नामं पि गोत्तं पि पुच्छति, गामस्स पि निगमस्स
 पि नामं पि मग्गं पि पुच्छति । सो 'किमिदं' ति पट्ठो समानो 'सुञ्जं मे
 १५ अगारं पविसितब्बं अहोसि', तेन पाविसि; 'पिण्डं मे' अलद्धब्बं अहोसि',
 तेन नालत्थं; कुक्कुरेन ङसितब्बं अहोसि, तेनम्हि दट्ठो; चण्डेन हत्थिना
 समागन्तब्बं अहोसि, तेन समागमिं; चण्डेन अस्सेन समागन्तब्बं अहोसि,
 तेन समागमिं; चण्डेन गोणेन समागन्तब्बं अहोसि, तेन समागमिं;
 इत्थिया पि पुरिसस्स पि नामं पि गोत्तं पि पुच्छितब्बं अहोसि, तेन पुच्छिं;
 गामस्स पि निगमस्स पि नामं पि मग्गं पि पुच्छितब्बं अहोसि, तेन
 २० पुच्छिं ति' । तत्र, सन्दक, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति - अयं खो
 भवं सत्था सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं जाणदस्सनं पटिजानाति
 ... पे० ... गामस्स पि निगमस्स पि नामं पि मग्गं पि पुच्छितब्बं
 अहोसि, तेन पुच्छिं ति । सो 'अनस्सासिकं इदं ब्रह्मचरियं' ति - इति
 विदित्वा तस्मा ब्रह्मचरिया निव्विज्ज पक्कमति । इदं खो, सन्दक, तेन
 २५ भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन पठमं अनस्सासिकं
 ब्रह्मचरियं अक्खातं यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य,
 वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

९. "पुन च परं, सन्दक, इधेकच्चो सत्था अनुस्सविको होति

१. ङसति - म० । २. पि - म० । ३. नालद्धं - स्या० । ४. समागमं - सी०, रो० ।
 ५-५. तेनापुच्छन्ति - सी०, रो० ।

अनुस्सवसच्चो । सो अनुस्सवेन इतिहिंतिहपरम्पराय^१ पिटकसम्पदाय धम्मं देसेति । अनुस्सविकस्स खो पन, सन्दक, सत्थुनो अनुस्सवसच्चस्स सुस्सुतं पि होति, दुस्सुतं पि होति, तथा पि होति, अञ्जथा पि होति । तत्र, सन्दक, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति — अयं खो भवं सत्था अनुस्सविको अनुस्सवसच्चो... पे०... सो 'अनस्सासिकं इदं 5
ब्रह्मचरियं' ति — इति विदित्वा तस्मा ब्रह्मचरिया निब्बिज्ज^२ पक्कमति^३ । इदं खो, सन्दक, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन दुतियं अनस्सासिकं ब्रह्मचरियं अक्खातं यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

१०. "पुन च परं, सन्दक, इधेक्कच्चो सत्था तक्की होति वीमंसी । 10
सो तक्कपरियाहत्तं वीमंसानुचरितं सयंपटिभानं धम्मं देसेति । तक्किस्स खो पन, सन्दक, सत्थुनो वीमंसिस्स सुतक्कितं पि होति, दुत्तक्कितं पि होति, तथा पि होति, अञ्जथा पि होति । तत्र, सन्दक, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति — 'अयं खो भवं सत्था तक्की वीमंसी । सो तक्क-
परियाहत्तं वीमंसानुचरितं सयंपटिभानं धम्मं देसेति । तक्किस्स खो पन 15
सत्थुनो वीमंसिस्स सुतक्कितं पि होति, दुत्तक्कितं पि होति, तथा पि होति, अञ्जथा पि होति' । सो 'अनस्सासिकं इदं ब्रह्मचरियं' ति — इति विदित्वा तस्मा ब्रह्मचरिया निब्बिज्ज पक्कमति । इदं खो, सन्दक, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन ततियं अनस्सासिकं ब्रह्मचरियं अक्खातं यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो 20
च नाराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

११. "पुन च परं, सन्दक, इधेक्कच्चो सत्था मन्दो होति मोमूहो ।
सो मन्दत्ता मोमूहत्ता तत्थ^४ तत्थ^५ पञ्चं पुट्ठो समानो वाचाविक्खेपं 25
आपज्जति अमराविक्खेपं — 'एवं ति' पि मे नो, तथा ति पि मे नो, अञ्जथा ति पि मे नो, नो ति पि मे नो, नो नो ति पि मे नो' ति । तत्र, सन्दक, विञ्जू पुरिसो इति पटिसञ्चिक्खति — 'अयं खो भवं सत्था मन्दो मोमूहो ।
सो मन्दत्ता मोमूहत्ता तत्थ तत्थ पञ्चं पुट्ठो समानो वाचाविक्खेपं आप-
ज्जति अमराविक्खेपं — एवं ति पि मे नो, तथा ति पि मे नो, अञ्जथा

B. 190

R. 521

१. इतिहिंतिपरम्पराय — स्या० । २-२. निब्बिजापक्कमति — सी० । ३-३. तथा तथा — सी०, स्या०, रो० । ४. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

ति पि मे नो, नो ति पि मे नो, नो नो ति पि मे नो' ति । सो 'अनस्सा-
सिकं इदं ब्रह्मचरियं' ति — इति विदित्वा तस्मा ब्रह्मचरिया निब्बिज्ज
पक्कमति । इदं खो, सन्दक, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन चतुत्थं अनस्सासिकं ब्रह्मचरियं अक्खातं यत्थ विञ्जू
5 पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं
धम्मं कुसलं ।

“इमानि खो, सन्दक, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता
सम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सासिकानि ब्रह्मचरियानि अक्खातानि यत्थ
विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य जायं
10 धम्मं कुसलं” ति ।

“अच्छरियं, भो आनन्द, अब्भुतं, भो आनन्द ! यावञ्चिदं
तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन चत्तारि अनस्सा-
सिकानेव ब्रह्मचरियानि अनस्सासिकानि ब्रह्मचरियानी ति अक्खातानि
यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं न वसेय्य, वसन्तो च नाराधेय्य
15 जायं धम्मं कुसलं । सो पन, भो आनन्द, सत्था किंवादी किमक्खायी
यत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य
जायं धम्मं कुसलं” ति ।

§ ३. तथागतो किंवादी

१२. “इध, सन्दक, तथागतो लोके उपपज्जति अरहं सम्मा-
सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि
20 सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा ... पे० ... सो इमे पञ्च नीवरणे
पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्जाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि
विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं
पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यस्मिं खो, सन्दक, सत्थरि सावको
एवरूपं उल्लारविसेसं अधिगच्छति तत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्म-
25 चरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

“पुन च परं, सन्दक, भिक्खु वितक्कविचारानं वूपसमा ... पे० ...
दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यस्मिं खो, सन्दक, सत्थरि
सावको एवरूपं उल्लारविसेसं अधिगच्छति तत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं
ब्रह्मचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

“पुन च परं, सन्दक, भिक्खु पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति ... पे० ... ततियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यस्मिं खो, सन्दक, सत्थरि सावको एवरूपं उल्लारविसेसं अधिगच्छति तत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

R. 522

“पुन च परं, सन्दक, भिक्खु सुखस्स च पहाना ... पे० ... 5
चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति । यस्मिं खो, सन्दक, सत्थरि सावको एवरूपं उल्लारविसेसं अधिगच्छति तत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू-
पक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते' पुब्बेनिवासानुस्सति- 10
जाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
सेय्यथीदं—एकं पि जातिं द्वे पि जातियो ... पे० ... इति साकारं
सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । यस्मिं खो, सन्दक, सत्थरि
सावको एवरूपं उल्लारविसेसं अधिगच्छति तत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं
ब्रह्मचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं । 15

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू-
पक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते सत्तानं चुतूपपातजाणाय
चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे,
सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति । यस्मिं खो, सन्दक, सत्थरि 20
सावको एवरूपं उल्लारविसेसं अधिगच्छति तत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं
ब्रह्मचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं ।

B. 192

“सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू-
पक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं खयजाणाय चित्तं
अभिनिन्नामेति । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्ख- 25
समुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूतं पजा-
नाति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति; ‘इमे
आसवा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसवसमुदयो’ ति यथाभूतं
पजानाति ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसव-

निरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं पजानाति । तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति । विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति आणं होति । 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' 5 ति पजानाति । यस्मिं खो, सन्दक, सत्थरि सावको एवरूपं उल्लार-विसेसं अधिगच्छति तत्थ विञ्जू पुरिसो ससक्कं ब्रह्मचरियं वसेय्य, वसन्तो च आराधेय्य जायं धम्मं कुसलं" ति ।

R. 523

10

१३. "यो पन सो, भो आनन्द, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जा विमुत्तो परिभुञ्जेय्य सो कामे" ति ?

"यो सो, सन्दक, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिवंखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जा विमुत्तो अभब्बो सो पञ्चट्टानानि^१ अज्झाचरितुं । अभब्बो खीणासवो भिक्खु सञ्चिच्च पाणं^२ जीविता वोरोपेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु अदिन्नं 15 थेय्यसङ्घातं आदातुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु मेथुनं धम्मं पटिसेवेतुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सम्पजानमुसा भासितुं, अभब्बो खीणासवो भिक्खु सन्निधिकारकं कामे परिभुञ्जितुं, सेय्यथापि पुब्बे अगारियभूतो^३ । यो सो, सन्दक, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहित-भारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जा विमुत्तो 20 अभब्बो सो इमानि पञ्चट्टानानि अज्झाचरितुं" ति ।

B. 193

१४. "यो पन सो, भो आनन्द, भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीण-भवसंयोजनो सम्मदञ्जा विमुत्तो तस्स चरतो चेव तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं समितं आणदस्सनं पच्चुपट्ठितं - 'खीणा मे 25 आसवा'" ति ?

"तेन हि, सन्दक, उपमं ते करिस्सामि; उपमायपिधेकच्चे विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थं आजानन्ति । सेय्यथापि, सन्दक, पुरिसस्स हत्थपादा छिन्ना; तस्स चरतो चेव तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स

१. पञ्चट्टानानि - सी०, स्या०, रो० । २. पाणे - स्या० । ३. आगारियभूतो - स्या० ।

च सततं समितं जानाति — ‘छिन्ना मे हत्थपादा’ ति, उदाहु पच्चवेक्ख-
मानो जानाति — ‘छिन्ना मे हत्थपादा’ ” ति ?

“न खो, भो आनन्द, सो पुरिसो सततं समितं जानाति — ‘छिन्ना
मे हत्थपादा’ ति, अपि च खो पन नं पच्चवेक्खमानो जानाति —
‘छिन्ना मे हत्थपादा’ ” ति ।

5

“एवमेव खो, सन्दक, यो सो भिक्खु अरहं खीणासवो वुसितवा
कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्म-
दञ्जा विमुत्तो तस्स चरतो चेव तिट्ठतो च सुत्तस्स च जागरस्स च सततं
समितं जाणदस्सनं न पच्चुपट्ठितं — ‘खीणा मे आसवा’ ति^१; अपि च
खो पन नं पच्चवेक्खमानो जानाति — ‘खीणा मे आसवा’ ” ति ।

10

१५. “कीववहुका पन, भो आनन्द, इमस्मिं धम्मविनये
निय्यातारो” ति ?

“न खो, सन्दक, एकं येव सतं न द्वे सतानि न तीणि सतानि न
चत्तारि सतानि न पञ्च सतानि, अथ खो भिय्यो^२ व ये इमस्मिं धम्म-
विनये निय्यातारो” ति ।

15

“अच्छरियं, भो आनन्द, अब्भुतं, भो आनन्द ! न च नाम
सधम्मोक्कंसना भविस्सति, न परधम्मवम्भना, आयतने च धम्मदेसना
ताव बहुका च निय्यातारो पञ्जायिस्सन्ति । इमे पनाजीवका^३ पुत्त-
मताय पुत्ता अत्तानं चेव उक्कंसेन्ति, परे च वम्भेन्ति तयो चेव निय्या-
तारो पञ्जापेन्ति^४, सेय्यथीदं — नन्दं वच्छं, किसं सङ्घिच्चं, मक्खलिं
गोसालं” ति ।

20

अथ खो सन्दको परिब्बाजको सकं परिसं आमन्तेसि — “चरन्तु”
भोन्तो समणे गोतमे ब्रह्मचरियवासो । न दानि सुकरं अम्हेहि लाभ-
सक्कारसिलोके परिच्चजितुं” ति । इति हिदं सन्दको परिब्बाजको सकं
परिसं उय्योजेसि भगवति ब्रह्मचरिये ति ।

25

—:०:—

१-१. सी०, स्या०, रो० पोत्यकेमु नत्थि । २-२. खीणा व आसवा — सी०, स्या०,
रो० । ३. नं — सी०, रो० । ४. भिय्यो — सी० । ५. पनाजीविका — सी०, रो० । ६.
पञ्जापेन्ति — म० । ७. चरतु — सी० ।

२७. महासकुलुदायिसुतं

§ १. गणाचरियेमु को सावकसक्कतो

B. 194,
R. II 1

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने
कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
परिब्बाजका मोरनिवापे परिब्बाजकारामे पटिवसन्ति, सेय्यथीदं —
अन्नभारो^१ वरधरो^२ सकुलुदायी^३ च परिब्बाजको अञ्जे च अभिञ्जाता
5 अभिञ्जाता परिब्बाजका । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय राजगहं पिण्डाय पाविसि । अथ खो भगवतो एतदहोसि —
“अतिप्पगो खो ताव राजगहे पिण्डाय चरितुं । यन्नूनाहं येन मोरनिवापो
परिब्बाजकारामो येन सकुलुदायो परिब्बाजको तेनुपसङ्कमेय्य” ति ।
अथ खो भगवा येन मोरनिवापो परिब्बाजकारामो तेनुपसङ्कमि । तेन
10 खो पन समयेन सकुलुदायी परिब्बाजको महितिया परिब्बाजकपरिसाय
सद्धि निसिन्नो होति उन्नादिनिया उच्चासद्महासदाय अनेकविहितं
तिरच्छानकथं कथेन्तिया, सेय्यथीदं — राजकथं चोरकथं महामत्तकथं
सेनाकथं भयकथं युद्धकथं अन्नकथं पानकथं वत्थकथं^४ सयनकथं मालाकथं
गन्धकथं व्रातिकथं यानकथं गामकथं निगमकथं नगरकथं जनपदकथं
15 इत्थिकथं^५ सूरकथं विसिखाकथं कुम्भट्टानकथं^६ पुब्बपेतकथं नानत्तकथं
लोकक्खायिकं समुद्दक्खायिकं इतिभवाभवकथं इति वा । अद्दसा खो
सकुलुदायी परिब्बाजको भगवन्तं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वान सक्
परिसं सण्ठपेसि^७ — “अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु; मा भोन्तो सद्दमकथ ।
अयं समणो गोतमो आगच्छति; अप्पसद्दकामो खो पन सो आयस्मा
20 अप्पसद्दस्स वण्णवादी । अप्पेव नाम अप्पसद्दं परिसं विदित्वा उपसङ्क-
मितब्बं मञ्जेय्या” ति । अथ खो ते परिब्बाजका तुण्ही अहेसुं । अथ
खो भगवा येन सकुलुदायी परिब्बाजको तेनुपसङ्कमि । अथ खो सकुलु-

R. 2

१. अनुगारो — सी०, रो० । २. वरतरो — स्या०; वरचरो — सी० । ३. सकुलुदायि
— स्या०, रो० । ४. वत्थकथं — सी० । ५. इत्थीकथं — स्या० । ६. कुम्भदासिकथं — स्या० ।
७. सण्ठापेसि — म० ।

दायी परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच — “एतु खो, भन्ते, भगवा । स्वागतं”, भन्ते, भगवतो । चिरस्सं खो, भन्ते, भगवा इमं परियायमकासि यदिदं इधागमनाय । निसीदतु, भन्ते, भगवा; इदमासनं पञ्चत्तं” ति । निसीदि भगवा पञ्चत्तं आसने । सकुलुदायी पि खो परिब्बाजको अञ्च- 5 तरं नीचं आसनं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो सकुलु- दायि परिब्बाजकं भगवा एतदवोच —

२. “कायनुत्थ, उदायि, एतरहि कथाय सन्निसिन्ना, का च पन वो अन्तराकथा विप्पकता” ति ?

B. 195

“तिट्ठतेसा, भन्ते, कथा याय मयं एतरहि कथाय सन्निसिन्ना । नेसा, भन्ते, कथा भगवतो दुल्लभा भविस्सति पच्छा पि सवनाय । 10 पुरिमानि, भन्ते, दिवसानि पुरिमतरानि नानातित्थियानं समण- ब्राह्मणानं कुतूहलसालायं सन्निसिन्नानं सन्निपतितानं अयमन्तराकथा उदपादि — ‘लाभा वत, भो, अङ्गमगधानं, सुलद्धलाभा वत, भो, अङ्गमगधानं ! तन्निमे’ समणब्राह्मणा सङ्घिनो गणिनो गणाचरिया आता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स राजगहं वस्सा- 15 वासं ओसटा’ । अयं पि खो पूरणो कस्सपो सङ्घी चेव गणी च गणाचरियो च आतो यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स; सो पि राजगहं वस्सावासं ओसटो । अयं पि खो मक्खलि गोसालो ...पे०... अजितो केसकम्बलो’ ... पकुधो’ कच्चायनो ... सञ्जयो वेलट्टि- पुत्तो’ ... निगण्ठो’ नातपुत्तो’ सङ्घी चेव गणी च गणाचरियो च आतो 20 यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स; सो पि राजगहं वस्सावासं ओसटो । अयं पि खो गोतमो सङ्घी चेव गणी च गणाचरियो च आतो यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स; सो पि राजगहं वस्सावासं ओसटो । को नु खो इमेसं भवतं’ समणब्राह्मणानं सङ्घीनं गणीनं गणाचरियानं आतानं यसस्सीनं तित्थकरानं साधुसम्मतानं 25 बहुजनस्स सावकानं सक्कतो गरुक्कतो’ मानितो पूजितो, कं’ च पन सावका सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ती’ ति ?

R. 3

१. सागतं — सी०, रो० । २. सुलद्धं — स्या०, रो० । ३. यन्निमे — स्या०; यत्थिमे — सी०, रो० । ४. उपगता — स्या० । ५. केसकम्बली — रो० । ६. पकुद्धो — स्या० । ७. वेलट्टि- पुत्तो — सी०, रो० । ८. निगन्थो — स्या० । ९. नाटपुत्तो — म०; नाथपुत्तो — सी० । १०. भग- वतं — रो० । ११. गरुक्कतो — रो० । १२. कथं — सी०, रो० ।

३. “तत्रेकच्चे एवमाहंसु — ‘अयं खो पूरणो कस्सपो सङ्घी
 चेव गणी च गणाचरियो च आतो यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो
 बहुजनस्स; सो च खो सावकानं न सक्कतो न गरुक्कतो न मानितो
 न पूजितो, न च पन पूरणं कस्सपं सावका सक्कत्वा गरं कत्वा उप-
 5 निस्साय विहरन्ति। भूतपुब्बं पूरणो कस्सपो अनेकसताय परिसाय
 धम्मं देसेति’। तत्रञ्जतरो पूरणस्स कस्सपस्स सावको सद्दमकासि —
 मा भोन्तो पूरणं कस्सपं एतमत्थं पुच्छित्थ; नेसो एतं जानाति; मय-
 मेतं जानाम, अम्हे एतमत्थं पुच्छित्थ; मयमेतं भवन्तानं^१ व्याकरिस्सामा
 ति। भूतपुब्बं पूरणो कस्सपो बाहा पग्गय्ह कन्दन्तो न लभति —
 10 अप्पसद्दा भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो सद्दमकत्थ। नेते, भवन्ते, पुच्छन्ति,
 अम्हे एते पुच्छन्ति; मयमेतेसं व्याकरिस्सामा ति। बहु खो पन
 पूरणस्स कस्सपस्स सावका वादं आरोपेत्वा अपक्कन्ता — न त्वं
 इमं धम्मविनयं आजानासि, अहं इमं धम्मविनयं आजानामि, किं
 त्वं इमं धम्मविनयं आजानिस्ससि, मिच्छा पटिपन्नो त्वमसि, अहमस्मि
 15 सम्मापटिपन्नो, सहितं मे, असहितं ते, पुरेवचनीयं पच्छा अवच,
 पच्छावचनीयं पुरे अवच, अधिचिण्णं^२ ते विपरावत्तं, आरोपितो ते
 वादो, निग्गहितोसि, चर वादप्पमोक्खाय, निब्बेठेहि^३ वा सचे पहोसी
 ति। इति पूरणो कस्सपो सावकानं न सक्कतो न गरुक्कतो न
 मानितो न पूजितो, न च पन पूरणं कस्सपं सावका सक्कत्वा गरं
 20 कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति। अक्कुट्ठो च पन पूरणो कस्सपो
 धम्मक्कोसेना^४ ति।

R. 4

“एकच्चे एवमाहंसु — ‘अयं पि खो मक्खलि गोसालो ... पे० ...
 अजितो केसकम्बलो ... पकुंधो कच्चायनो ... सञ्जयो बेलट्टपुत्तो ...
 निगण्ठो नातपुत्तो सङ्घी चेव गणी च गणाचरियो च आतो यसस्सी
 25 तित्थकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स; सो च खो सावकानं न सक्कतो न गरु-
 क्तो न मानितो न पूजितो, न च पन निगण्ठं नातपुत्तं सावका सक्कत्वा
 गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति। भूतपुब्बं निगण्ठो नातपुत्तो अनेक-
 सताय परिसाय धम्मं देसेति। तत्रञ्जतरो निगण्ठस्स नातपुत्तस्स
 सावको सद्दमकासि — मा भोन्तो निगण्ठं नातपुत्तं एतमत्थं पुच्छित्थ;

१. देसेसि — स्या०, रो०। २. भवतं — स्या०, रो०। ३. अविचिण्णं — सी०, रो०।

४. निब्बेठेहि — स्या०।

नेसो एतं जानाति; मयमेतं जानाम, अम्हे एतमत्थं पुच्छथ; मयमेतं भवन्तानं व्याकरिस्सामा ति। भूतपुब्बं निगण्ठो नातपुत्तो बाहा पग्गय्ह कन्दन्तो न लभति - अप्पसद्दो भोन्तो होन्तु, मा भोन्तो सहमकत्थ। नेते भवन्ते पुच्छन्ति, अम्हे एते पुच्छन्ति; मयमेतेसं व्याकरिस्सामा ति। बहु खो पन निगण्ठस्स नातपुत्तस्स सावका 5 वादं आरोपेत्वा अपक्कन्ता ... पे० ... इति निगण्ठो नातपुत्तो सावकानं न सक्कतो न गरुक्कतो न मानितो न पूजितो, न च पन निगण्ठं नातपुत्तं सावका सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति। अक्कुट्ठो च पन निगण्ठो नातपुत्तो धम्मक्कोसेना' ति।

B. 197

४. “एकच्चे एवमाहंसु - ‘अयं पि खो समणो गोतमो सङ्घी 10 चैव गणी च गणाचरियो च जातो यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स, सो च खो सावकानं सक्कतो गरुक्कतो मानितो पूजितो, समणं च पन गोतमं सावका सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति। भूतपुब्बं समणो गोतमो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति। तत्रञ्जतरो समणस्स गोतमस्स सावको उक्कासि। तमेनाञ्जतरो 15 ब्रह्मचारी जन्नुकेन^१ घट्टेसि^२ - अप्पसद्दो आयस्मा होतु, मायस्मा सहमकासि, सत्था नो भगवा धम्मं देसेती’ ति। यस्मिं समये समणो गोतमो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति, नेव तस्मिं समये समणस्स गोतमस्स सावकानं खिपितसद्दो वा होति उक्कासितसद्दो वा। तमेनं महाजनकायो पच्चासीसमानरूपो^३ पच्चुपट्ठितो होति - यं नो भगवा 20 धम्मं भासिस्सति तं नो सोस्सामा ति। सेय्यथापि नाम पुरिसो चातुम्महापथे खुद्दमधुं अनेलकं पीळेय्य। तमेनं महाजनकायो पच्चासीसमानरूपो पच्चुपट्ठितो अस्स। एवमेव यस्मिं समये समणो गोतमो अनेकसताय परिसाय धम्मं देसेति, नेव तस्मिं समये समणस्स गोतमस्स सावकानं खिपितसद्दो वा होति उक्कासितसद्दो वा। तमेनं महा- 25 जनकायो पच्चासीसमानरूपो पच्चुपट्ठितो होति - यं नो भगवा धम्मं भासिस्सति तं नो सोस्सामा ति। ये पि समणस्स गोतमस्स सावका सब्रह्मचारीहि सम्पयोजेत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तन्ति

R. 5

१. जणुकेन - म०। २. घट्टेसि - रो०। ३. देसेसी - म०। ४. पच्चासिसमान-
रूपो - सी०, स्या०, रो०।

B. 198

ते पि सत्थु चेव^१ वण्णवादिनो होन्ति, धम्मस्स च वण्णवादिनो होन्ति, सङ्खस्स च वण्णवादिनो होन्ति, अत्तगरहिनो येव होन्ति अनञ्ज-
गरहिनो, मयमेवम्हा^२ अलक्खिका मयं अप्पपुञ्जा ते^३ मयं एवं
स्वाक्खाते धम्मविनये पब्बजित्वा नासक्खिम्हा^४ यावजीवं परिपुण्णं
६ परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं ति। ते आरामिकभूता वा उपासकभूता
वा पञ्चसिक्खापदे समादाय वत्तन्ति। इति समणो गोतमो सावकानं
सक्कतो गरुक्कतो मानितो पूजितो, समणं च पन गोतमं सावका
सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ती^५” ति।

५. “कति पन त्वं, उदायि, मयि धम्मे समनुपस्ससि येहि
१० ममं सावका सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरं
कत्वा उपनिस्साय विहरन्ती” ति ?

§ २. उदायिमतं निराकतं

६. “पञ्च खो अहं, भन्ते, भगवति धम्मे समनुपस्सामि येहि
भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा
गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति। कतमे पञ्च ? भगवा हि, भन्ते,
१५ अप्पाहारो, अप्पाहारताय च वण्णवादी। यं पि, भन्ते, भगवा अप्पा-
हारो, अप्पाहारताय च वण्णवादी इमं खो अहं, भन्ते, भगवति पठमं
धम्मं समनुपस्सामि येन भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरं करोन्ति
मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति।

R. 6

“पुन च परं, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरेन चीवरेन,
२० इतरीतरचीवरसन्तुट्ठिया च वण्णवादी। यं पि, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो
इतरीतरेन चीवरेन, इतरीतरचीवरसन्तुट्ठिया च वण्णवादी इमं खो
अहं, भन्ते, भगवति दुतियं धम्मं समनुपस्सामि येन भगवन्तं सावका
सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरं कत्वा उप-
निस्साय विहरन्ति।

२५ “पुन च परं, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरेन पिण्डपातेन
इतरीतरपिण्डपातसन्तुट्ठिया च वण्णवादी। यं पि, भन्ते, भगवा
सन्तुट्ठो इतरीतरेन पिण्डपातेन, इतरीतरपिण्डपातसन्तुट्ठिया च वण्ण-

१. सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि। २. मयमेवेत्थ - सी०। ३. ये - सी०, स्या०, रो०।
४. न सक्खिम्ह - स्या०।

वादी इमं खो अहं, भन्ते, भगवति ततियं धम्मं समनुपस्सामि येन भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

“पुन च परं, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरेन सेनासनेन, इतरीतरसेनासनसन्तुट्ठिया च वण्णवादी । यं पि, भन्ते, भगवा सन्तुट्ठो इतरीतरेन सेनासनेन, इतरीतरसेनासनसन्तुट्ठिया च वण्णवादी इमं खो अहं, भन्ते, भगवति चतुत्थं धम्मं समनुपस्सामि येन भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

“पुन च परं, भन्ते, भगवा पविवित्तो, पविवेकस्स च वण्णवादी । यं पि, भन्ते, भगवा पविवित्तो, पविवेकस्स च वण्णवादी इमं खो अहं, भन्ते, भगवति पञ्चमं धम्मं समनुपस्सामि येन भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

“इमे खो अहं, भन्ते, भगवति पञ्च धम्मे समनुपस्सामि येहि भगवन्तं सावका सक्करोन्ति गरं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ती” ति ।

७. “‘अप्पाहारो समणो गोतमो, अप्पाहारताय च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि, सावका सक्करेय्युं गरं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं, सन्ति खो पन मे, उदायि, सावका कोसकाहारा पि अड्डकोसकाहारा^१ पि बेलुवाहारा^२ पि अड्डबेलुवाहारा पि । अहं खो पन, उदायि, अप्पेकदा इमिना पत्तेन सम-
तित्तिकं पि भुञ्जामि भिय्यो पि भुञ्जामि । ‘अप्पाहारो समणो गोतमो, अप्पाहारताय च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि, सावका सक्करेय्युं गरं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं, ये ते, उदायि, मम सावका कोसकाहारा पि अड्डकोसकाहारा पि बेलुवाहारा पि अड्डबेलुवाहारा पि न मं ते इमिना धम्मेन सक्करेय्युं गरं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं ।

“‘सन्तुट्ठो समणो गोतमो इतरीतरेन चीवरेन, इतरीतर-
 चीवरसन्तुट्ठिया च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि, सावका सक्क-
 रेय्युं गरं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय
 विहरेय्युं, सन्ति खो पन मे, उदायि, सावका पंसुकूलिका लूखचीवर-
 5 धरा ते सुसाना वा सङ्कारकूटा^१ वा पापणिका^२ वा नन्तकानि उच्चि-
 नित्वा सङ्घाटिं करित्वा धारेन्ति । अहं खो पनुदायि, अप्पेकदा गहपति
 चीवरानि धारेमि दब्बहानि सत्थलूखानि^३ अलाबुलोमसानि^४ ।
 ‘सन्तुट्ठो समणो गोतमो इतरीतरेन चीवरेन, इतरीतरचीवरसन्तुट्ठिया
 च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि, सावका सक्करेय्युं गरं करेय्युं
 10 मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं, ये ते, उदायि,
 मम सावका पंसुकूलिका लूखचीवरधरा ते सुसाना^५ वा सङ्कारकूटा
 वा पापणिका वा नन्तकानि उच्चिनित्वा सङ्घाटिं करित्वा धारेन्ति,
 न मं ते इमिना धम्मेन सक्करेय्युं गरं कारेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा
 गरं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं ।

15 “‘सन्तुट्ठो समणो गोतमो इतरीतरेन पिण्डपातेन, इतरीतर-
 पिण्डपातसन्तुट्ठिया च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि, सावका
 सक्करेय्युं गरं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरं कत्वा उपनिस्साय
 विहरेय्युं, सन्ति खो पन मे, उदायि, सावका पिण्डपातिका सपदान-
 चारिनो उच्छासके^६ वते^७ रता, ते अन्तरघरं पविट्ठा समाना आस-
 20 नेन पि निमन्तियमाना न सादियन्ति । अहं खो पनुदायि, अप्पेकदा
 निमन्तने पि भुञ्जामि सालीनं ओदनं विचित्ताळकं^८ अनेकसूपं
 अनेकव्यञ्जनं । ‘सन्तुट्ठो समणो गोतमो इतरीतरेन पिण्डपातेन,
 इतरीतरपिण्डपातसन्तुट्ठिया च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि,
 सावका सक्करेय्युं गरं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरं कत्वा
 25 उपनिस्साय विहरेय्युं, ये ते, उदायि, मम सावका पिण्डपातिका
 सपदानचारिनो उच्छासके वते रता ते अन्तरघरं पविट्ठा समाना
 आसनेन पि निमन्तियमाना न सादियन्ति, न मं ते इमिना धम्मेन

१. सङ्कारकूटा - स्या० । २. पापणिकानि - सी० । ३. यत्थलूखानि - सी०, रो०;
 सुत्थलूखानि - स्या० । ४. अलापुलोमसानि - सी०, अलाबुलोमसानि - स्या० । ५. सुसाना
 - सी० । ६. उच्छेपके - सी०; उच्छेपके - रो०; उच्चापके - स्या० । ७. वते - स्या० ।
 ८. विचित्ताळकं - सी० ।

सक्करेय्युं गरुं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं ।

“‘सन्तुट्ठो समणो गोतमो इतरीतरेन सेनासनेन, इतरीतर-
सेनासनसन्तुट्ठिया च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि, सावका
सक्करेय्युं गरुं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय 5
विहरेय्युं, सन्ति खो पन मे, उदायि, सावका रुक्खमूलिका अब्भो-
कासिका, ते अट्ठमासे छन्नं न उपेन्ति । अहं खो पनुदायि, अप्पेकदा कूटा-
गारेसु पि विहरामि उल्लित्तावलित्तेसु निवातेसु फुसितग्गळेसु’ पिहित-
वातपानेसु । ‘सन्तुट्ठो समणो गोतमो इतरीतरेन सेनासनेन, इतरीतर-
सेनासनसन्तुट्ठिया च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि, सावका 10
सक्करेय्युं गरुं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय
विहरेय्युं, ये ते, उदायि, मम सावका रुक्खमूलिका अब्भोकासिका
ते अट्ठमासे छन्नं न उपेन्ति, न मं ते इमिना धम्मेन सक्करेय्युं गरुं
करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं ।

“‘पविवित्तो समणो गोतमो, पविवेकस्स च वण्णवादी’ ति, 15
इति चे मं, उदायि, सावका सक्करेय्युं गरुं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं,
सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं, सन्ति खो पन मे, उदायि,
सावका आरञ्जका^१ पन्तसेनासना^२ अरञ्जवनपत्थानि^३ पन्तानि
सेनासनानि^४ अज्झोगाहेत्वा^५ विहरन्ति, ते अन्वद्धमासं सङ्खमज्जे
ओसरन्ति पातिमोक्खुद्देसाय । अहं खो पनुदायि, अप्पेकदा आकिण्णो 20
विहरामि भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राज-
महामतेहि तित्थियेहि तित्थियसावकेहि । ‘पविवित्तो समणो गोतमो,
पविवेकस्स च वण्णवादी’ ति, इति चे मं, उदायि, सावका सक्करेय्युं
गरुं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं,
ये ते, उदायि, मम सावका आरञ्जका पन्तसेनासना अरञ्ज- 25
वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि अज्झोगाहेत्वा विहरन्ति ते
अन्वद्धमासं सङ्खमज्जे ओसरन्ति पातिमोक्खुद्देसाय, न मं ते इमिना

१. फुस्सितग्गळेसु - रो०, फुस्सितग्गलेसु - सी० । २. आरञ्जका - सी०, स्या०,
रो० । ३. पन्तानि सेनासनानि - स्या० । ४. आरञ्जवनपत्थानि - रो०; आरञ्जे वनपत्थानि
- सी० । ५. स्या० पोत्यके नत्थि । ६. अज्झोगहेत्वा - सी०, स्या०, रो० ।

धम्ममेन सक्करेय्युं गरुं करेय्युं मानेय्युं पूजेय्युं, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरेय्युं।

“इति खो, उदायि, न ममं सावका इमेहि पञ्चहि धम्ममेहि सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरुं कत्वा उप-
5 निस्साय विहरन्ति।

§ ३. बुद्धे पञ्च धम्मा

८. “अत्थि खो, उदायि, अञ्जे च पञ्च धम्मा येहि पञ्चहि^१ धम्ममेहि^२ ममं^३ सावका सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति। कतमे पञ्च?

(१) परमेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो

९. “इधुदायि, ममं सावका अधिसीले सम्भावेन्ति — ‘सीलवा
10 सगणो गोतमो परमेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो’ ति। यम्पुदायि^१, ममं सावका अधिसीले सम्भावेन्ति — ‘सीलवा समणो गोतमो परमेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो’ ति, अयं खो, उदायि, पठमो धम्मो येन ममं सावका सक्करोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति।

(२) अभिञ्जाय धम्मं देसेति

१०. “पुन च परं, उदायि, ममं सावका अभिक्कन्ते ब्राणदस्सने सम्भावेन्ति — ‘जानं येवाह समणो गोतमो — जानामी ति, पस्सं येवाह समणो गोतमो — पस्सामी ति; अभिञ्जाय समणो गोतमो धम्मं देसेति नो अनभिञ्जाय; सनिदानं समणो गोतमो धम्मं देसेति नो अनिदानं; सप्पाटिहारियं समणो गोतमो धम्मं देसेति नो
20 अप्पाटिहारियं’ ति। यम्पुदायि, ममं सावका अभिक्कन्ते ब्राणदस्सने सम्भावेन्ति — ‘जानं येवाह समणो गोतमो — जानामी ति, पस्सं येवाह समणो गोतमो — पस्सामी ति; अभिञ्जाय समणो गोतमो धम्मं देसेति नो अनभिञ्जाय; सनिदानं समणो गोतमो धम्मं देसेति नो अनिदानं; सप्पाटिहारियं समणो गोतमो धम्मं देसेति नो

१-१. सी०, रो० पोत्यकेमु नत्थि। २. मम - स्या०, रो०। ३. यं पुनुदायि - रो०; यमुदायि - स्या०।

अप्पाटिहारियं' ति, अयं खो, उदायि, दुतियो धम्मो येन ममं सावका सक्करोन्ति गहं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गहं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति।

(३) परमेन पञ्जाक्खन्धेन समन्नागतो

११. "पुन च परं, उदायि, ममं सावका अधिपञ्जाय सम्भावेन्ति—'पञ्जवा समणो गोतमो परमेन पञ्जाक्खन्धेन समन्नागतो; तं वत अनागतं वादपथं न दक्खति, उप्पन्नं वा परप्पवादं न सहधम्मेन सुनिग्गहितं निग्गण्हिस्सती' ति—नेतं ठानं विज्जति'। तं किं मज्जसि, उदायि, अपि नु मे सावका एवं जानन्ता एवं पस्सन्ता अन्तरन्तरा कथं ओपातेय्यु" ति?

"नो हेतं, भन्ते"।

"न खो पनाहं, उदायि, सावकेसु अनुसासनि पच्चासीसामि^१, अज्जदत्थु^२ ममं येव सावका अनुसासनि पच्चासीसन्ति। यम्पुदायि, ममं सावका अधिपञ्जाय सम्भावेन्ति—'पञ्जवा समणो गोतमो परमेन पञ्जाक्खन्धेन समन्नागतो; तं वत अनागतं वादपथं न दक्खति, उप्पन्नं वा परप्पवादं न सहधम्मेन निग्गहितं निग्गण्हिस्सती ति—नेतं ठानं विज्जति'। अयं खो, उदायि, ततियो धम्मो येन ममं सावका सक्करोन्ति गहं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गहं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति।

(४) अरियसच्चदेसना

१२. "पुन च परं, उदायि, मम सावका येन दुक्खेन दुक्खो-तिण्णा दुक्खपरेता ते मं उपसङ्कमित्वा दुक्खं अरियसच्चं पुच्छन्ति, तेसाहं दुक्खं अरियसच्चं पुट्ठो व्याकरोमि^३, तेसाहं चित्तं आराधेमि पञ्हस्स वेय्याकरणेन; ते मं दुक्खसमुदयं ... दुक्खनिरोधं ... दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदं अरियसच्चं पुच्छन्ति, तेसाहं दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदं अरियसच्चं पुट्ठो व्याकरोमि, तेसाहं चित्तं आराधेमि पञ्हस्स वेय्याकरणेन। यम्पुदायि, मम सावका येन दुक्खेन दुक्खो-

१. निग्गहिस्सती—स्या०, रो०। २. पच्चासिसामि—सी०, स्या०, रो०। ३. अज्जदत्थु—स्या०। ४. सुनिग्गहीतं—सी०, रो०; सुनिग्गहितं—स्या०। ५. व्याकरोमि—सी०, रो०। ६. गामिनी—सी०।

तिण्णा दुक्खपरेता ते मं उपसङ्कमित्वा दुक्खं अरियसच्चं पुच्छन्ति; तेसाहं दुक्खं अरियसच्चं पुट्ठो व्याकरोमि, तेसाहं चित्तं आराधेमि पञ्चस्स व्याकरणेन ।

R. 11

“अयं खो, उदायि, चतुत्थो धम्मो येन ममं सावका सक्क-
5 रोन्ति गरुं करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्ति ।

(५) सावका अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता

१३. “पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटि-
पदा, यथापटिपन्ना मे सावका चत्तारो सतिपट्टाने भावेन्ति । इधुदायि,
भिक्षु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा
10 विनेय्य लोके अभिञ्जादोमनस्सं; वेदनासु वेदानुपस्सी विहरति...
चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति... धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरति आतापी
सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिञ्जादोमनस्सं । तत्र च पन मे
सावका बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

“पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
15 यथापटिपन्ना मे सावका चत्तारो सम्मप्पधाने भावेन्ति । इधुदायि,
भिक्षु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय छन्दं
जनेति, वायमति, विरियं आरभति, चित्तं पग्गण्हाति, पदहति;
उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं पहानाय छन्दं जनेति, वायमति,
विरियं आरभति, चित्तं पग्गण्हाति, पदहति; अनुप्पन्नानं कुसलानं
20 धम्मानं उप्पादाय छन्दं जनेति, वायमति, विरियं आरभति, चित्तं
पग्गण्हाति, पदहति; उप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं ठितिया असम्मोसाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति, वायमति,
विरियं आरभति, चित्तं पग्गण्हाति, पदहति । तत्र च पन मे सावका
बहू अभिञ्जावोसानपारमिप्पत्ता विहरन्ति ।

B. 204 25

“पुन च परं, उदायि, अक्खाता मया सावकानं पटिपदा,
यथापटिपन्ना मे सावका चत्तारो इद्धिपादे भावेन्ति । इधुदायि,
भिक्षु छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति, विरिय-